

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»
ФАКУЛЬТЕТ СОЦІОЛОГІЇ І ПРАВА**

**Міжнародна
науково-практична конференція**

***Правове регулювання суспільних відносин
в умовах демократизації
Української держави***

(ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ)

Київ – 2011

УДК 340

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Правове регулювання суспільних відносин в умовах демократизації Української держави» (2011 р. м. Київ) / Укладачі: Б. В. Новіков, Т. О. Чепульченко, І. П. Голосніченко, В. Ю. Пряміцин/ - К.: ІВЦ «Видавництво «Політехніка», 2011. – 172 с.

Матеріали доповідей учасників конференції подано за редакцією авторів.

Укладачі:

Б. В. Новіков

І. П. Голосніченко

Т. О. Чепульченко

В. Ю. Пряміцин

Оформлення обкладинки:

Валентина Хоменко

© Авторські права авторів статей захищено, 2011

Зміст

ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ	8
Голосніченко І.П.	8
ОБСТЕЖЕННЯ ФУНКЦІЙ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ В ПРОЦЕСІ АДМІНІСТРАТИВНОЇ РЕФОРМИ.....	8
Цирфа Г.О.	11
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ УКРАЇНИ ПЕРЕД ЄС ТА ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В ЗОНІ ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ.	11
Чепульченко Тетяна Олексіївна 13	13
МІСЦЕ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ В СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНО-НОРМАТИВНОГО ВПЛИВУ НА СУСПІЛЬНІ ВІДНОСИНИ 13	13
Пітер Г. Соломон (молодший)..... 15	15
ЗАПРОВАДЖЕННЯ ПОСАД СУДОВИХ АДМІНІСТРАТОРІВ В США ТА КАНАДІ..... 15	15
Лук'янчиков Є.Д. 19	19
Лук'янчиков Б.Є. 19	19
ХАРАКТЕРИСТИКА НЕВІДКЛАДНИХ СЛІДЧИХ ДІЙ..... 19	19
В.І.Осадчий, 22	22
САНКЦІЇ В ЗЛОЧИНАХ ПРОТИ БЕЗПЕКИ РУХУ ТА ЕКСПЛУАТАЦІЇ ТРАНСПОРТУ 22	22
Усатий Григорій Олександрович, 26	26
КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ КОНФЛІКТ: ПРОБЛЕМИ ЗАКОНОДАВЧОГО ВИЗНАЧЕННЯ..... 26	26
Юдкова Ксенія Володимирівна..... 27	27
«ПРОБЛЕМИ ЗАКОНОДАВЧОГО ВРЕГУЛЮВАННЯ ДОМЕННИХ ІМЕН В УКРАЇНІ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ» 28	28
СЕКЦІЯ 1. КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО ТА ЙОГО РОЛЬ В УКРАЇНСЬКІЙ ДЕРЖАВІ 30	30
Ягодінський Володимир Миколайович, 30	30
РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ В ПРАВОВОМУ РЕГУЛЮВАННІ СУЧАСНИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ УКРАЇНИ 30	30
Д.І.Голосніченко 31	31
ЛЕГІТИМНІСТЬ ВЛАДИ, ЇЇ ПОХОДЖЕННЯ ВІД НАРОДУ 31	31
Львова Олена Леонідівна..... 35	35
ПРАВО ТА МОРАЛЬ В СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНО-НОРМАТИВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ..... 35	35
Тараненко Микола Григорович..... 38	38
КОНСТИТУЦІЯ ПИЛИПА ОРЛИКА 1710 РОКУ ТА ЇЇ ІСТОРИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ 38	38
Єгорова Валентина Сергіївна 41	41
ПРИНЦИПИ ДІЯЛЬНОСТІ СУДДІВ СУДІВ ЗАГАЛЬНОЇ ЮРИСДИКЦІЇ 41	41
Совгіря О. В. 45	45
СПІВВІДНОШЕННЯ ПРИНЦИПІВ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА ТА ВЕРХОВЕНСТВА ЗАКОНУ В ДІЯЛЬНОСТІ КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ 45	45
Пономаренко Марина Володимирівна..... 47	47
ЩОДО СУТНОСТІ МІНІСТЕРІАЛІЗМУ В ДОКТРИНІ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА 47	47
Гоцалюк Михайло Олександрович,..... 48	48
СЛУЖБА В УКРАЇНСЬКІЙ АРМІЇ 48	48
Русскова Валерія Андріївна 49	49
ГРОМАДЯНСТВО УКРАЇНИ, ПІДСТАВИ ЙОГО НАБУТТЯ 49	49
Холявко Ольга Олександрівна 51	51
ДИСКРИМІНАЦІЯ ПРАВ ЖІНОК В УКРАЇНІ. 51	51
Вареник Ярослав..... 52	52
ПРАВО НА ЖИТТЯ - ПЕРВИННА УМОВА ІСНУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА І ДЕРЖАВИ 52	52

Хоменко Валентина Володимирівна.....	53
ПРАВОВИЙ СТАТУС БІЖЕНЦІВ В УКРАЇНІ	53
Романовський Денис Дмитрович	55
ПРАВОВИЙ СТАТУС ОСОБИ ЯК СУБ'ЄКТА ПРАВОВІДНОСИН	55
Тартачник Юлія Ігорівна.....	56
ПРАВОВА КУЛЬТУРА І ПРАВОСВІДОМІСТЬ	56
Пряміцин Вячеслав Юрійович	58
ДЕФІНІЦІЯ ТА ОЗНАКИ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ.....	58
Голоборода Надія Володимирівна	59
«ЦЕНЗУРА ЯК ВОНА Є»	59
Ковтун Яна Володимирівна,.....	60
КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН В УКРАЇНІ	60
Чекараміт Тетяна Олегівна,.....	62
ПРОБЛЕМИ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ УКРАЇНИ.....	62
Казьмірова Інна Вікторівна	63
ЧИ МОЖЛИВІ І ЧИ ПОТРІБНІ ВЗАГАЛІ ЗМІНИ В КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ ?	63
Герасименко Роман Ігорович	64
ПРАВОВИЙ ІНГЛІЗМ ТА ШЛЯХИ ЙОГО ПОДОЛАННЯ	64
СЕКЦІЯ 2. ІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ У СВІТІ ТА В УКРАЇНІ: МІЖНАРОДНІ	
ВІДНОСИНИ, СПІВПРАЦЯ З ЄС – ПРАВОВІ АСПЕКТИ.....	66
Мороховська Н.С.....	66
МІЖНАРОДНЕ ГУМАНІТАРНЕ ПРАВО: ПОХОДЖЕННЯ, ДЖЕРЕЛА ТА РОЗВИТОК.....	66
Звягіна Ірина,	67
Звягіна Катерина,	67
МЕХАНІЗМ ЗАХИСТУ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ПРАВІ ТА УЧАСТЬ	
У НЬОМУ УКРАЇНИ.....	67
Селезень Павло Олександрович,	69
ЗАПОБІГАННЯ НЕНАЛЕЖНОМУ ЗАСТОСУВАННЮ МІЖНАРОДНИХ ПОДАТКОВИХ	
ДОГОВОРІВ	69
Рабінович Марина Львівна,	71
АДАПТАЦІЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ДО ЗАКОНОДАВСТВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО	
СОЮЗУ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ.....	71
Лугіна Олена Миколаївна.....	73
БЕЗПЕКА ДІТЕЙ В УКРАЇНІ І СВІТІ: СТАН ПРОБЛЕМИ.....	73
Козенко Анна Григорівна.....	75
АНАЛІЗ НОРМ ПРО УСИНОВЛЕННЯ В МІЖНАРОДНИХ УГОДАХ УЧАСНИКОМ ЯКИХ Є	
УКРАЇНА	75
Кондратюк Яна Павлівна,.....	76
ПИРАТСТВО НА МОРЕ: ГЛОБАЛЬНА УГРОЗА	76
Марюхіна Катерина Віталіївна,.....	78
МОДЕЛЬНІ НОРМИ ЯК ДЖЕРЕЛО ТЛУМАЧЕННЯ МІЖНАРОДНИХ ПОДАТКОВИХ	
ДОГОВОРІВ	78
Удовенко Євгеній Ігорович,	79
ДОПОМОГА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ПО ПРОГРАМІ TACIS НА ПРИКЛАДІ МІСТА	
ПРИЛУКИ.....	79
Биканова А.В.,.....	80
ПРАВОВИЙ РЕЖИМ МАЙНА ЮРИДИЧНИХ ОСІБ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА -ДЕРЖАВНИХ	
УСТАНОВ.....	80
Бован Костянтин Сергійович,.....	82

ВПРОВАДЖЕННЯ ЮВЕНАЛЬНОЇ ЮСТИЦІЇ В УКРАЇНІ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД.....	82
СЕКЦІЯ 3. ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО РОЗВИТКУ	84
Гордієнко Сергій Георгійович.....	84
СПІВВІДНОШЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРАВА ТА ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ.....	84
Бакалінська Ольга Олегівна	86
НЕДОБРОСОВІСНА КОНКУРЕНЦІЯ ЯК ФОРМА ЗЛОВЖИВАННЯ ЦИВІЛЬНИМИ ПРАВАМИ ..	86
Пивоваров Олександр Олександрович,.....	88
ПРОБЛЕМИ ПАТЕНТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ СТОСОВНО ЕКВІВАЛЕНТНИХ ТА АЛЬТЕРНАТИВНИХ ОЗНАК.....	88
Соколюк Юрій Юрійович,	89
РОЛЬ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В ПРОЦЕСІ ІНТЕГРАЦІЇ НА ПРИКЛАДІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ	89
Тетяна Гапека.....	91
ЗАХИСТ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В ШОУ-БІЗНЕСІ.....	91
Юлія Педяк	92
ЛІЦЕНЗУВАННЯ В ПРАВІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ.....	92
Сенченко Інна Анатоліївна,.....	94
ПРОБЛЕМИ БОРОТЬБИ З ПІРАТСТВОМ В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ.....	94
Сербовец Ольга Валеріївна	95
ПРОДЮСЕРСЬКЕ СОГЛАШЕННЯ С АРТИСТОМ – ТВОРЧЕСЬКА РЕАЛІЗАЦІЯ ІЛИ ТРУДОВЕ РАБСТВО.....	95
Чермяніна Анна	97
ЗАХИСТ АВТОРСЬКИХ ПРАВ НА КОМП'ЮТЕРНІ ПРОГРАМИ.....	97
Трикур Максим Юрійович,	98
ВЕБ-САЙТ ЯК ОБ'ЄКТ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ	98
Поліщук Мар'яна Анатоліївна	99
УПРАВЛІННЯ АВТОРСЬКИМИ І СУМІЖНИМИ ПРАВАМИ	99
СЕКЦІЯ 4. ЯКІСТЬ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ – ГАРАНТІЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА.....	102
Галунько Валентин Васильович.....	102
ПРОБЛЕМА ЗМІСТУ СИСТЕМИ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА УКРАЇНИ.....	102
Гончар А.Ф.....	104
Шандурський Б. В.....	104
НОРМАТИВНИЙ МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ І ЙОГО УДОСКОНАЛЕННЯ.....	104
Н.І. Золотарьова	105
ПРАВООХОРОННИЙ ВПЛИВ НА ЕКОЛОГІЧНІ ВІДНОСИНИ	105
Сударенко Олена Володимирівна	108
ПРАВО ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ПОДАТКОВОЇ СЛУЖБИ НА ФАКТИЧНУ ПЕРЕВІРКУ	108
Кравчук Олексій Олегович,.....	110
УДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРОЦЕДУР НАДАННЯ В ОРЕНДУ ДЕРЖАВНОГО МАЙНА.....	110
Тетяна Мусієнко,	111
НАСЛІДКИ ПРИЄДНАННЯ УКРАЇНИ ДО ДОГОВОРУ ПРО ЕНЕРГЕТИЧНЕ СПІВТОВАРИСТВО	111
Синиця Андрій Миколайович,	113
ПРО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ПРИ ПРИТЯГНЕННІ ЇХ ДО АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ	113
Махиніч Юрій Сергійович.....	114

НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ НА ПІДСТАВІ ЗВЕРНЕННЯ ГРОМАДЯН ЯК СКЛАДОВА УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ	114
Мамука Олена.....	116
ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН У ГАЛУЗІ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	116
СЕКЦІЯ 5. РЕФОРМУВАННЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ.....	118
5.1. ЗОБОВ'ЯЗАЛЬНЕ ПРАВО	118
Огороднік Жанна Анатоліївна.....	118
САДИБА ЯК ПРЕДМЕТ ДОГОВОРУ КУПІВЛІ-ПРОДАЖУ	118
Бежевець Алла Михайлівна,.....	120
ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ІНСТИТУТУ КОНФІДЕНЦІЙНОЇ ІНФОРМАЦІЇ	120
Дубняк Марія Вікторівна.....	121
ПРОБЛЕМИ МАЙНОВОГО СТРАХУВАННЯ.....	121
Дар'я Ганіч,.....	123
ОКРЕМІ АСПЕКТИ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЗАВДАНУ МОРАЛЬНУ ШКОДУ	123
Дзедина Антон Ігорович.....	124
ЗАВДАТОК У ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ	124
Бичко Єлизавети Олександрівни.....	126
ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА ЗЕМЕЛЬНУ ЧАСТКУ (ПАЙ).....	126
Гапон Олександра Василівна,	127
ПРОБЛЕМАТИКА СПАДКОВОГО ДОГОВОРУ	127
Емченко Владислав Александрович,	128
НЕКОТОРЫЕ ПРОБЛЕМЫ ЭЛЕКТРОННЫХ ДОКУМЕНТОВ И ФАКСИМИЛЬНОЙ СВЯЗИ В ОБЯЗАТЕЛЬСТВЕННОМ ПРАВЕ	128
Товарницький Іван Михайлович	130
ПРОБЛЕМИ ЩОДО ПОНЯТТЯ “ОПЕРАТИВНОГО ЛІЗИНГУ”	130
5.2. ТРУДОВЕ ПРАВО	132
Більовський Олег Анатолійович	132
НОВИЙ ТРУДОВИЙ КОЛЕКС В КОНТЕКСТІ ВІДНОСИН ПРАЦІ ТА КАПІТАЛУ	132
Крамар Марія Петрівна	133
ДО ПРОБЛЕМИ ЗАЙНЯТОСТІ МОЛОДІ В УКРАЇНІ.....	133
Ретерук Наталя Олегівна	135
ГЕНДЕРНА ДИСКРИМІНАЦІЯ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ЖІНОК НА РОБОТУ	135
Качуровський Станіслав Вікторович,	136
РОЗВИТОК МАЛОГО БІЗНЕСУ ЯК ШЛЯХ ВИРШЕННЯ ПРОБЛЕМИ БЕЗРОБІТТЯ В УКРАЇНІ.	136
Кашпур Віталіна Михайлівна,.....	137
ПРОБЛЕМИ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ МОЛОДІ В УКРАЇНІ	137
Кондрашова Аліна Володимирівна,.....	138
ПРОБЛЕМА БЕЗРОБІТТЯ В УКРАЇНІ	138
Олексій Сverdлік	140
ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРАЦІ НЕПОВНОЛІТНІХ ОСІБ В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	140
5.3. БОРОТЬБА ЗІ ЗЛОЧИННІСТЮ (КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ, КРИМІНОЛОГІЧНІ, КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНІ, КРИМІНАЛІСТИЧНІ АСПЕКТИ).....	142
Наталя Шульга,.....	142
Гончар А. Ф.,.....	142
СУДОВА БУХГАЛТЕРІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВІЯВЛЕННЯ КОРИСЛИВИХ ЗЛОЧИНІВ.....	142
Лубин Александр Федорович.....	143
Долгачёва Оксана Игоревна,	143

КРИМИНАЛИСТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ РАССЛЕДОВАНИЯ ПРЕСТУПЛЕНИЙ В СФЕРЕ ПОТРЕБИТЕЛЬСКОГО РЫНКА НЕФТЕПРОДУКТОВ	143
Борець Л.В.,	145
ВИЯВЛЕННЯ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ	145
Попов К.Л.	147
ПЕРСПЕКТИВИ ВІКТИМОЛОГІЧНОЇ ПРОФІЛАКТИКИ ШАХРАЙСТВА	147
Петелюк О.М.,	148
СЛІДИ РУК ЯК ОБ'ЄКТ НЕДАКТИЛОСКОПІЧНИХ ЕКСПЕРТНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ	148
Тараненко Микола Миколайович	150
ГРОМАДСЬКИЙ ПОРЯДОК ЯК ОБ'ЄКТ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ	150
Павленко І.В.,	152
ВИНА ПРИ НЕЗАКОННОМУ ПРОВЕДЕННІ АБОРТУ	152
Микитась Ірина Миколаївна,	153
НОВЕЛИ ЗАКОНОДАВСТВА В СИСТЕМІ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ	153
Бондаренко І. В.	155
ДЕЯКІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЮРИДИЧНИХ СКЛАДІВ ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ.304 КК УКРАЇНИ	155
Стоцька Н. О.	156
ОСОБЛИВОСТІ ОСНОВНОГО ЮРИДИЧНОГО СКЛАДУ ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО Ч. 1 СТ. 296 КК УКРАЇНИ	156
Богуцький Дмитро Олександрович	157
НОВАЦІЇ У КРИМІНАЛЬНО - ПРОЦЕСУАЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ПОДАТКОВИХ ЗЛОЧИНІВ	157
Ковальова О.В.	159
КРИТЕРІЇ ДОПУСТИМОСТІ НАУКОВО-ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ В ДІЯЛЬНІСТЬ СЛІДЧОГО	159
Ніколова Майя Миколаївна,	161
ПРОСЛУХОВУВАННЯ ТЕЛЕФОННИХ РОЗМОВ ЗА КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ РІЗНИХ КРАЇН: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ	161
Неселевська Аліна Анатоліївна,	162
КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСОБИ КОРУПЦІОНЕРА	162
Которобай Євген Станіславович	163
ЗАОЧНИЙ СУДОВИЙ РОЗГЛЯД У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ	163
Ночка Ірина Петрівна	165
ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ПРАВ ДІТЕЙ	165
Тинна Діана Сергіївна	166
ПРАКТИКА РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА НЕОБХІДНУ ОБОРОНУ	166
Деркач Ольга Сергіївна	168
ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМОДІЇ МІЖ ПРИВАТНИМИ СТРУКТУРАМИ ТА ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ У БОРОТБІ ЗІ ЗЛОЧИННІСТЮ У СФЕРІ ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ (ІНФОРМАЦІЙНИХ) ТЕХНОЛОГІЙ	168
Дмитро Логвиненко,	170
НАСИЛЬСТВО В СІМ'Ї	170
Віта Радчук	171
НАРКОБІЗНЕС В УКРАЇНІ: КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА	171

ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ

Голосніченко І.П.

доктор юридичних наук,
професор, Заслужений юрист
України (НТУУ «КПІ»)

ОБСТЕЖЕННЯ ФУНКЦІЙ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ В ПРОЦЕСІ АДМІНІСТРАТИВНОЇ РЕФОРМИ

Реформування органів виконавчої влади не зводиться до скорочення штатів їх апарату. Програмні цілі даного напрямку діяльності держави і суспільства в цілому є дещо іншими – при найменших матеріальних затратах держави мати від цих органів найбільш ефективну віддачу в формі ефективного державного управління.

Законодавство визначає відповідну компетенцію органів виконавчої влади, тобто права, обов'язки, коло відання, поставлені для виконання завдання й функції¹. Але на програмному рівні не чітко визначається основне призначення органу виконавчої влади, основний напрямок розвитку певного сектору державного управління, цілі міністерств, конкретний стан окремих показників діяльності органу державної влади, який він повинен досягти через певний строк.

Ефективність діяльності органів виконавчої влади, досягнення основної їх мети всіляко залежить від чіткості законодавчого визначення їх функцій і завдань. Від цього залежить не тільки чіткість функціонування даних органів, але й досконалість забезпечення прав і свобод людини та громадянина в нашій державі. Саме тому продовженням адміністративної реформи, як вважають вчені і практики-державотворці, є функціональне обстеження органів виконавчої влади, служб і підрозділів. Уряд поставив завдання в найкоротші строки здійснити функціональне обстеження цих організаційно-правових утворень, а наказом Голодержслужби України від 29.07.2005 № 189 затверджено Порядок проведення функціонального обстеження органів виконавчої влади, який встановлює процедуру проведення функціонального обстеження на основі єдиного механізму збору, аналізу та узагальнення інформації щодо реалізації завдань і функцій органів виконавчої влади. Що ж ми розуміємо під функціональним обстеженням. Під функціональним обстеженням (обстеженням функцій) органу виконавчої влади розуміється постійний процес аналізу завдань і функцій органу виконавчої влади на предмет їх відповідності реальним потребам суспільства та вимогам актів законодавства, а також на предмет відповідності структури органу виконавчої влади покладеним на нього завданням і функціям, відповідності штатної чисельності, якісного складу органу, обсягу та рівню якості виконуваних завдань і функцій.

Для організації роботи, пов'язаної з проведенням функціонального обстеження, на всіх рівнях управління системи центрального органу виконавчої влади створюються робочі групи:

на 1-му рівні управління – головна робоча група центрального апарату, робочі групи в його структурних підрозділах та службах в організаціях та установах системи органу;

на 2-му рівні управління – група обласних служб та підрозділів міністерства або іншого центрального органу виконавчої влади.

на 3-му рівні управління – групи в міських управліннях (відділах);

на 4-му рівні управління – у районних органах даного структурного утворення;

Пристаюючи до функціонального обстеження органів і підрозділів передусім працівникам робочих груп необхідно чітко собі представляти, з якою саме системою вони мають справу. В Україні за Конституцією здійснено поділ влади на законодавчу, виконавчу і судову. Однак не завжди на практиці так чітко відповідно до цього розподілу визначаються функції органів виконавчої влади.

¹ Адміністративне право України. Академічний курс: підручник. Т. 1. Загальна частина. [Ред колегія: В.Б. Авер'янов (голова)]. – К.: Юридична думка, 2004. – С.265.

Для прикладу візьмемо систему органів МВС України. В основному МВС України відноситься до системи виконавчої гілки влади. Це макро система, і вона, у свою чергу, поділяється на підсистеми першого рівня, а саме, це підсистеми економічного, соціально-культурного та адміністративно-політичного спрямування. МВС України відноситься до адміністративно-політичної підсистеми, де функціонують також підсистеми юстиції, зовнішніх зносин, оборони, національної безпеки, це підсистеми другого рівня в системі виконавчої влади, з якими органи внутрішніх справ мають підтримувати найтісніший зв'язок.

Якщо всі органи виконавчої влади становлять систему виконавчої влади, тоді представлене в якості підсистеми другого рівня по відношенню до них МВС України як орган, що здійснює державне управління у сфері внутрішніх справ, може розглядатися як відносно самостійна система для даної сфери. Але повної чистоти повноважень виконавчо-владного характеру МВС України не має, в наслідок того, що на нього покладені також обов'язки, передбачені кримінально-процесуальним законом щодо виконання досудового слідства, іншими законодавчими актами – деяка технічна діяльність тощо.

Розглядаючи МВС як систему, як цілісний орган із територіальними його структурами, робоча група повинна мати на увазі, що саме на таке державне формування покладається виконання відповідних об'єктивно-необхідних для нашого суспільства функцій-завдань у сфері внутрішніх справ. І ці функції-завдання мають виконувати всі органи системи в межах визначених для них повноважень. Тому насамперед мають бути чітко визначені повноваження МВС України як цілісної системи, визначені абсолютно всі функції-завдання, що покладаються на цю систему законодавцем. В тому випадку, коли законодавець поклав на МВС завдання, що згідно висновкам науки державного управління не відноситься до внутрішніх справ, робоча група має надати обґрунтування щодо необхідності виключення виконання таких завдань із повноважень МВС України та покладення їх на інші органи виконавчої або судової влади. У тому разі, коли в результаті аналізу правовідносин у сфері внутрішніх справ буде віднайдено функції-завдання, які мають бути покладені на МВС України, робоча група також готує відповідну аргументацію.

Робоча група має зважати на те, що нові економічні умови життя України викликали відповідні зміни в політичній системі нашої держави. Це стосується також і системи Міністерства внутрішніх справ України, в якому в результаті проведення адміністративної реформи відбуваються докорінні зміни, що полягають не тільки в питаннях структурної його побудови, а в основному в переорієнтації його компетенції, встановленні повноважень на захист прав і свобод людини та громадянина. МВС України перетворюється із репресивного, карального органу в системі тоталітарної держави, в орган, діяльність якого спрямовується на безпосереднє забезпечення потреб громадян, надання їм державних послуг щодо захисту життя, здоров'я, недоторканності особи, права приватної власності. Таким чином, міліція України наближається до європейських стандартів і передусім має використовувати їх при здійсненні правоохоронної діяльності. Однак цей орган виконавчої влади діє в межах чітко визначених законодавством повноважень і тому в першу чергу якість його діяльності буде залежати від повноти і досконалості правового регулювання відносин, де законодавець передбачає суб'єктом орган внутрішніх справ в цілому, або окремо взятого працівника¹.

Для зручності роботи робоча група може скласти перелік нормативно-правових актів, до якого слід включати нормативні правові акти, які визначають сферу компетенції МВС, його органів, підрозділів та організацій, акти або документи, що закріплюють або ілюструють поточну організаційно-функціональну модель їх діяльності. При відборі нормативних правових актів до цього

¹ Голосніченко Д.І. Повноваження МВС України: теоретичні проблеми встановлення та вивчення // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. Збірник наукових праць. – 2008. – № 2 (38). – Дніпропетровськ, 2008. – С. 3-4.

переліку необхідно керуватися такими правилами. Як такі, що потенційно містять функції-завдання (державні функції¹) МВС, його органів, підрозділів та організацій, розглядаються акти, які задовольняють наступним критеріям:

- нормативний правовий акт (далі – НПА) видано уповноваженим органом;
- НПА відноситься до типу актів, в яких встановлюються правила і норми, що регулюють як горизонтальні, так і вертикальні суспільні відносини;
- НПА розглядається в редакції, що є чинною на момент проведення функціонального обстеження;
- НПА одержав державну реєстрацію відповідно до діючих процедур;
- НПА, що у своєму змісті мають конфіденційну інформацію та зобов'язують працівників органів внутрішніх справ додержуватися режиму таємності.

Актами, що потенційно містять функції-завдання МВС як системи (його органів, підрозділів та організацій), можуть бути кодекси, закони, укази Президента, постанови Уряду, відповідні відомчі нормативні акти. Як правило, таким, що визначає функціональне навантаження для будь-якого органу МВС України виступає Положення про цей орган (службу, підрозділ).

Резолюції (політичні декларації) законодавчого органу, розпорядження та інші акти індивідуальної дії виконавчих органів влади не є нормативно-правовими актами, які можуть розглядатися в якості таких, що містять функції-завдання МВС, його органів, підрозділів та організацій.

Потрібно зазначити, що функції-завдання (державні функції) виконуються в основному на рівні міськрайлінорганів внутрішніх справ. Однак певна частка їх виконання віднесена до повноважень обласних, м. Києва та Севастополя, АРК органів внутрішніх справ і навіть центрального апарату МВС України, які поряд з виконанням функцій державного управління системою підпорядкованих їм органів, безпосередньо здійснюють функції-завдання, покладені на систему в цілому.

Таким чином, як слідує із зазначеного вище, МВС України як системний, цілісний орган із відповідною структурою і територіальними органами внутрішніх справ виконує покладені на нього функції-завдання (державні функції). Вони є відправними, підпорядковують всю іншу роботу органів внутрішніх справ.

Для проведення на відповідному рівні в життя вказаних функцій-завдань органи внутрішніх справ усіх рівнів виконують відповідні функції реалізації та функції операції, про які мова буде йти нижче. Спочатку зупинимося на тому яким чином диференціюються та фіксуються функції-завдання між МВС України та його структурними органами і підрозділами. За практикою правового регулювання, що склалася за період незалежності нашої держави завдання та функції міністерства закріплюються в Положенні про МВС України. За відсутністю закону про МВС такий підхід може бути виправданим і він передбачений в ст. 20 Закону України від 16 травня 2008 р. № 279 – VI “Про Кабінет Міністрів України”², в якій закріплено, що уряд затверджує положення про міністерства. Цей орган також затверджує положення про урядові органи управління.

Нині Положення про Міністерство внутрішніх справ України лише в загальних рисах визначає функції-завдання даного органу, крім того, воно не чітко їх формулює і допускає плутанину між функціями-завданнями даних органів і функціями реалізації. Крім того, не системно визначаються функції всієї системи, що представляє МВС і функціями управління, яке здійснює центральний апарат МВС.

¹ Державні функції – це основні напрями діяльності держави, в яких знаходять прояв його соціальна сутність та призначення в суспільстві щодо вирішення основних питань соціального розвитку. Державні функції спрямовані в кінцевому рахунку на задоволення різноманітних інтересів як окремих осіб, соціальних груп, так і суспільства в цілому.

² *Відомості Верховної Ради України*. – 2008. – №25. – Ст. 241.

Виходячи з цього на першому етапі функціонального аналізу необхідно насамперед визначити, чітко сформулювати, використовуючи законодавчу базу, що відноситься до правового регулювання МВС, функції-завдання, які покладаються на МВС в цілому. При розробці проекту Положення про МВС вони мають бути показані як функції-завдання всієї системи МВС.

Другий етап функціонального аналізу має бути присвячений диференціації і фіксації функцій-завдань за окремими органами і підрозділами МВС. Потрібно визначити і на правовому рівні (в Положенні про МВС, положеннях про департаменти та інші підрозділи центрального апарату МВС в положеннях про територіальні органи) закріпити повноваження різних структурних утворень МВС на здійснення певної частини функцій-завдань, покладених на систему МВС. Для чого паралельно робочі групи розробляють проекти відповідних положень.

Третій етап функціонального аналізу має бути присвячений визначенню і формулюванню функцій реалізації покладених на МВС функцій-завдань щодо кожного рівня органів внутрішніх справ і відповідних підрозділів чи інших структурних утворень.

На четвертому етапі визначаються функції управління підпорядкованими територіальними органами і підрозділами. Причому крупні функції мають бути представлені як завдання суб'єкта управління і щодо кожного із таких завдань мають бути представлені відповідні функції реалізації. Якщо на рівні органу внутрішніх справ мають бути показані в якості функцій-завдань в основному державні функції, то на обласному рівні та на рівні центрального апарату МВС будуть переважати завдання щодо управління системою органів внутрішніх справ.

П'ятий етап функціонального аналізу – етап визначення функцій операцій та розмірів навантаження, необхідного для їх виконання, на працівників органу внутрішніх справ.

Цирфа Г.О.

доцент факультету соціології і права НТУУ „КПІ”

ЗОБОВ'ЯЗАННЯ УКРАЇНИ ПЕРЕД ЄС ТА ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В ЗОНІ ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ.

Українська система регулювання прав інтелектуальної власності продовжує інтегруватися у систему міжнародних стандартів .

Прагнення України увійти рівноправним членом до Європейського і світового інтернаціонального співтовариства, де гідно оцінюються плоди творчої праці, поступово реалізуються.

Україна цілеспрямовано виконує вимоги, які були встановлені на саміті Європейської Ради у м. Копенгагені 21-22 червня 1993 року. Вони стали підґрунтям, складовою частиною правової реформи та гуманізації законодавства в нашій Державі.

Партнерство між Європейськими співтовариствами та їх державами-членами започаткувала Угода про партнерство та співробітництво між Європейськими співтовариствами і Україною (УПС), яка була підписана 14.06.94 року. Після тривалого процесу ратифікації УПС набула чинності тільки 1 березня 1998 року.

Відповідно до цієї Угоди Україна взяла на себе зобов'язання вживати заходів для поступового приведення національного законодавства у відповідність із законодавством Європейського Союзу (ЄС) у різних сферах, серед яких важливе місце займає сфера інтелектуальної власності.

У 2006 році між Європейською Комісією та Україною був започаткований діалог для вирішення питань у сфері інтелектуальної власності, які становлять взаємний інтерес сторін. З метою залучення інтелектуальної власності до спільного ринку Співтовариства, Європейська Комісія вжила певних заходів спрямованих на гармонізацію законодавства з інтелектуальної власності.

Інтелектуальна власність є найбільш цінним капіталом людства. Інтелектуальний ресурс можна вважати пріоритетним і в сфері регулювання міжнародних торговельно-економічних відносин.

Інституціональною формою глобальної торгової системи є Світова організація торгівлі (СОТ), членом якої 16 травня 2008 року стала і Україна.

Основним завданням СОТ є комерційна й економічна орієнтація держав-членів на підвищення рівня життя. Пріоритетними є положення, насамперед, Генеральної угоди тарифів і торгівлі (ГАТТ) та її складової – Договору про торгові аспекти прав інтелектуальної власності (TRIPs), що полягають у багатьох важливих зобов'язаннях, які повинні виконувати країни-члени СОТ.

У вересні 2008 року Україна і ЄС домовилися про укладання нової посиленої угоди на принципах асоціації, що буде містити в собі створення зони вільної торгівлі (ЗВТ).

Європейська асоціація вільної торгівлі продовжує співпрацю з Україною щодо створення умов, необхідних для укладення угоди про вільну торгівлю. Черговий, 15-й раунд переговорів про створення зони вільної торгівлі з Європейським Союзом, розпочався в Києві 08.02.2011 року.

У Європейській Комісії поки що сподіваються, що угода про зону вільної торгівлі між Україною і ЄС може бути підписана до кінця року, а набере чинності після проходження процедур ратифікації у 2013 році. Керівництво України також виступає за якнайшвидше завершення переговорів про ЗВТ з Євросоюзом.

Проте, «на створення всеосяжної зони вільної торгівлі піде не один рік. За цей час українським виробникам доведеться вкласти чималі кошти для переходу на євростандарти і навчитись захищати власні інтереси на європейському ринку, де Україна матиме чимало конкурентів. На ринку сільськогосподарської продукції – це Франція, Іспанія та Італія, в металургії – насамперед Франція та Німеччина»¹

Отже, щоб потрапити на європейські прилавки, українські товари, в першу чергу повинні бути конкурентоздатними.

Конкуренція між виробниками товарів і послуг все більше переміщується від цінової до рівня та якості виробу. То ж, підвищення конкурентоздатності українських товарів та послуг – це успішна інтеграція до будь-якої зони вільної торгівлі. Тому, український виробник повинен знати яка продукція належить обов'язковій сертифікації та стандартизації і які вимоги до неї висуваються на світовому ринку. У Франції, наприклад, обов'язковій сертифікації охоплено більш ніж 180 тисяч виробів.

Особливо у безпеці під час продажу товарів знаходиться інтелектуальна власність. Україна, вже сьогодні веде переговори про укладення двосторонніх угод і питання захисту прав інтелектуальної власності при підписанні цих угод повинні бути чи не на першому місці.

Так, нещодавно (вересень 2010 року) почалися переговори про підписання двосторонньої угоди між Україною та Сінгапуром. В ході переговорів, зокрема, обговорювалися питання доступу товарів, перш за все, сільськогосподарської продукції. А як відомо, ця продукція потребує захисту прав інтелектуальної власності, особливо це стосується охорони сортів рослин. Охорона сортів рослин унормована Регламентом ЄС № 2100/94 від 27 липня 1994 р. Україна у 2006 році прийняла Закон «Про внесення змін до Закону «Про охорону прав на сорти рослин», проте окремі положення цього закону все ж залишилися не узгодженими із Регламентом 2100/94.

Отже, кожна нова угода повинна ретельно обговорюватись. Не виконання міжнародних зобов'язань, в першу чергу ставить у безпеку українські товари.

Як відомо, у ході останніх переговорів (лютий 2011) щодо підписання Угоди про зону вільної торгівлі, яка, скоріш за все, буде називатися «Угода про асоціацію», є серйозні моменти, які стримують швидке укладення Угоди. Претензії до положень майбутньої Угоди висувають обидві сторони. А те, що пропонує Євросоюз Україні, по багатьом позиціям викликає незадоволення не тільки з боку українського уряду а й українського виробника і споживача.

¹ Юлія Журавльова «У Харкові обговорили перспективу зони вільної торгівлі з ЄС і її переваги» /Радіо Свобода, 03.12.2010 <http://www.radiosvoboda.org/>

ЄС висуває вимогу про введення квот (понад 400 вилучень). Так, Євросоюз пропонує Україні відмовитися від використання захищених географічних назв продуктів протягом 5-10 років після створення зони вільної торгівлі. Це стосується назв: «Коньяк», «Шампанське», «Токкае», «Херес» а також сортів сиру, наприклад, «Фета», «Рокфорт» тощо. І хоча аргумент вагомий, - щоб не порушувати «правил інтелектуальної власності», все ж така пропозиція не є прийнятною, оскільки не передбачає компенсації українським виробникам витрат на ребренд або перепрофілювання виробництва¹.

То ж, сподіваємося, що Уряд України, розуміючи необхідність зближення та уніфікації норм міжнародного законодавства, зокрема інтелектуального законодавства, буде виваженим і наполегливим у прийнятті запропонованих правових положень, які увійдуть у майбутню Угоду.

Чепульченко Тетяна Олексіївна

к.ю.н., зав. кафедри теорії права

та держави доцент ФСП НТУУ „КПР”

МІСЦЕ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ В СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНО-НОРМАТИВНОГО ВПЛИВУ НА СУСПІЛЬНІ ВІДНОСИНИ

Необхідність соціального регулювання постає з дії об'єктивних законів суспільного розвитку. Люди діють відповідно до своєї волі в межах об'єктивно можливих варіантів поведінки. Множинність таких варіантів при вирішенні одного спільного завдання створює можливості для конкретного, цілеспрямованого впливу на діяльність людей, тобто регулювання їх дії з боку суспільства в особі його громадських інститутів.

Метою регулювання є досягнення відповідності між поведінкою особи і діями спільноти людей, їх інтересами, цілями і завданнями, які постають із існуючих у даному суспільстві об'єктивних закономірностей.

Задля вирішення даного завдання до наукових пошуків зверталися такі відомі вітчизняні та російські юристів-теоретики та соціологи, як С. Алексєєв, В. Гойман, В. Горшеньов, О. Венгеров, О. Іоффе, В. Казимирчук, О. Малько, Г. Мальцев, В. Нерсисянц, Н. Оніщенко, А. Піголкін, О. Скакун, Л. Спірідонов, Т.Тарахонич та ін.

Регулювати (в соціальному житті) – означає визначити поведінку людей та їх колективів, надавати цьому напрямку функціонування та розвитку, вводити соціальне життя в певні рамки, цілеспрямовано його упорядковувати².

У системному плані регулювання є зовнішнім впливом чи сукупністю впливів на певну систему, які необхідні для встановлення та удосконалення нормального (правильного, суб'єктивно очікуваного, бажаного) порядку взаємодії елементів всередині системи, а також самої системи із середовищем.

Соціальне регулювання є впливом суб'єкта на об'єкт, людини на соціальну дійсність, природу, відносини суспільства и природи. Це комплекс впливів, поєднаних загальною метою, методами, більш чи менш раціоналізованою програмою досягнення порядку в будь-якій сфері³.

Сутність саме соціального регулювання полягає в упорядкуванні і підтриманні відносної стабільності суспільних відносин і дій людей відповідно до визначених соціальних норм, що виражають потребу суспільної системи як визначеного цілісного соціального організму⁴.

¹ Режим доступу: <http://video.i.ua/user/3267152/40371/240316/>

² Алексєєв С.С. Теория права. – М.: Норма, 1995. – С. 31.

³ Мальцев Г.В. Социальные основания права. – М.: Норма, 2007. – С. 8-9.

⁴ Пеньков Е.М. Социальные нормы – регуляторы поведения личности. Некоторые вопросы методологии и теории. – М.: Мысль, 1972. – С. 11.

Однак, якими б не були особливості і конкретні види соціального регулювання, спільною їх особливістю є те, що воно регулює суспільні відносини шляхом направлення соціальних дій людей (індивідів, груп, класів, суспільства). З приводу цього О. Іоффе підкреслює, що «регулювати суспільні відносини означає встановлювати відомі межі, кордони поведінки їх учасників»¹.

Соціальне регулювання, як відмічається у вітчизняній літературі – це здійснюваний за допомогою системи соціальних засобів вплив суспільства на поведінку суб'єктів з метою упорядкування відносин та забезпечення соціального компромісу².

Соціальне регулювання постає в багатоманітності форм виразу – від правових (закони, кодекси тощо) до моральних (кодекси честі, професійні етичні правила), від естетичних (мода, стиль) до організаційно-технічних (правила безпеки, стандарти), від централізованих (директиви, програми) до синергетичних (аттрактори, біфуркації)³.

Одним із видів соціального регулювання є правове регулювання суспільних відносин.

Відомий вітчизняний правознавець П. Рабінович визначає правове регулювання як здійснюваний державою за допомогою всіх юридичних засобів владний вплив на суспільні відносини з метою їх упорядкування, закріплення, охорони і розвитку⁴.

Ю. Римаренко, у свою чергу, під правовим регулюванням розуміє форму соціального реагування відповідно до вимог норм права, що заснована на усвідомленні суб'єктами права своїх прав та обов'язків⁵.

В юридичній літературі при визначенні поняття правового регулювання часто використовується слово «вплив». Однак, правове регулювання доцільно відрізнити від правового впливу.

В юридичній науці під правовим впливом розуміють результативний, нормативно-організаційний вплив на суспільні відносини за допомогою власне правових засобів (норм права, правових відносин, актів застосування права) та інших правових явищ (правосвідомості, правової культури, правових принципів, правотворчого процесу)⁶.

Правовий вплив, на відміну від правового регулювання, пов'язаний з тими суспільними відносинами, які не регулюються правом, але на які поширюється його дія. Правовий вплив формується не лише за допомогою таких засобів, як норми права, а й залежить від тієї правової культури, яка сформувалась у даному суспільстві. Правовий вплив включає не лише правові засоби впливу на суспільне життя, а й інформаційні, психологічні (правові стимули та правові обмеження), виховні, ідеологічні засоби (підвищення рівня правової культури, формування прогресивних ідей та принципів тощо)⁷.

О. Скакун пише, що правовий вплив з усією його багатоманітністю здійснюється на суспільне життя, на свідомість та поведінку людей за допомогою правових та не правових засобів двома шляхами: інформаційним та ціннісно-орієнтаційним, а також завдяки вихованню – пропаганді правових знань, юридичній освіті⁸.

¹ Иоффе О.С. Юридические нормы и человеческие поступки // Актуальные вопросы советского гражданского права. – М.: Изд-во МГУ, 1964. – С. 10.

² Теорія держави і права. Академічний курс: підручник / За ред. О.В. Зайчука, Н.М. Оніщенко. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – С. 264-265.

³ Венгеров А.Б. Теория государства и права: уч. для юрид. вузов. – М.: Новый юрист., 1998. – С. 357.

⁴ Рабінович П.М. Основи загальної теорії держави і права. – К.: Атіка, 1995. – С. 151.

⁵ Римаренко Ю.І. Правове регулювання // Міжнародна поліцейська енциклопедія: У10 т. / Відп. ред. Ю.І. Римаренко, Я.Ю. Кондратьєв, В.Я. Тацій, Ю.С. Шемшученко. – Т. 1.- С. 752.

⁶ Комаров С.А. Общая теория государства и права. – М.: Манускрипт, 1996. – С. 286.

⁷ Теорія держави і права. Академічний курс: підручник / За ред. О.В. Зайчука, Н.М. Оніщенко. – К., 2006. – С. 297.

⁸ Скакун О.Ф. Теорія держави і права: підруч. / пер. з рос. – Х.: Консум, 2001. – С. 350.

Констатуючи відсутність єдиного підходу до розуміння даних категорій, Т. Тарахонич зауважує, що, з одного боку, ці категорії не варто ототожнювати, оскільки вони є різними за своїм змістовним наповненням, а з іншого – дане розмежування є умовним та пов'язане з багатоаспектністю дії права ¹.

Правове регулювання, зокрема, характеризується такими ознаками:

- 1) правове регулювання – різновид соціального регулювання;
- 2) за допомогою правового регулювання відносини між суб'єктами набувають певної правової форми, яка має державно-владний характер, тобто в правових нормах держава зазначає міру можливої та належної їх поведінки;
- 3) правове регулювання має конкретний характер, тому що завжди пов'язане з реальними відносинами;
- 4) правове регулювання має цілеспрямований характер – направлене на задоволення законних інтересів суб'єктів права;
- 5) правове регулювання здійснюється за допомогою правових засобів, які забезпечують його ефективність;
- 6) правове регулювання гарантує доведення норм права до їх виконання ².

Отже, очевидним є безпосередній зв'язок соціального та правового у суспільному та державному житті.

Взаємодія правового та соціального регулювання полягає у наступному.

І соціальне, і правове регулювання має забезпечувати потреби суспільства. Невідповідність регулятивного впливу об'єктивним факторам призводить або до відсутності регулювання у межах важливої для суспільства сфери, або до зарегаментованості суспільних відносин.

І соціальне, і правове регулювання є результатом дії об'єктивних факторів, що мають природний характер та еволюційний розвиток.

Регулювання передбачає необхідність ускладнення способів та засобів регулятивного впливу, що зумовлюється ускладненням відносин, появою нерегаментованих сфер та інтересами певної соціальної групи.

Розмежування соціального регулювання за предметними ознаками спричиняє появу нових соціальних норм. Тому у правовому регулюванні з'являються нові галузі та інститути права ³.

У зв'язку з цим варто зауважити, що не всі сфери суспільних відносин упорядковані правом. Наприклад, не регулюються правом: у галузі економічних відносин – процеси виробництва; у галузі політичних відносин – розробка програм і статутів партій; у галузі соціально-культурних відносин – релігійні відносини тощо. До сфери правового регулювання можуть входити лише ті відносини, які піддаються такому регулюванню.

Саме це й визначає особливе місце правового регулювання в системі інших соціально-нормативних засобів.

Пітер Г. Соломон (молодший)

професор політології, права та кримінології в Університеті Торонто

ЗАПРОВАДЖЕННЯ ПОСАД СУДОВИХ АДМІНІСТРАТОРІВ В США ТА КАНАДІ

На початку нового тисячоліття посада судового адміністратора вже була запроваджена в більшості судів Канади для виконання управлінських функцій, пов'язаних з забезпеченням повсякденної діяльності судів та кадровими питаннями. З самого початку судові адміністратори повинні були тісно співпрацювати з головами судів, які делегували їм частину своїх управлінських функцій. Однак протягом досить тривалого часу сама

¹ Тарахонич Т.І. Методологічні засади правового регулювання і правового впливу та їх взаємозв'язок із суміжними правовими категоріями // Дія права: інтегративний аспект: монографія / Кол. авторів; Відп. ред. Н.М. Оніщенко. – К.: Юрид. думка, 2010. – С. 175-176.

² Телішко В.Е. Універсальна теорія держави і права: підруч. – К.: БІНОВАТОР, 2007. – С. 286.

³ Мельник О.М. Правове регулювання та шляхи підвищення його ефективності. Дисертація ...канд. юрид. Наук. спец.: 12.00.01. – К., 2004. – С. 12-13.

концепція запровадження такої посади як судовий адміністратор, не кажучи вже про широкий спектр передбачених для цієї посади функціональних обов'язків, залишалась дещо незвичною. Тільки в 1970х роках посада адміністратора з'явилась в більшості судів, але було потрібно ще принаймні десять років для того, щоб судові адміністратори отримали повне визнання серед суддівського корпусу і хоча б в деяких випадках спромоглися встановити рівноправні стосунки з головами своїх судів.

Ініціатори реформування судової системи Канади мали змогу скористатись відповідним досвідом, який на той час вже мали кілька штатів в США, де в повоєнний період після Другої світової війни був проведений процес уніфікації судових систем та реформування адміністративних процедур. І хоча судова реформа в США зразка 2000 року, результатом якої стало запровадження посади судового адміністратора в судах першої інстанції, була менш успішною, ніж в Канаді, саме США (або, принаймні, певні штати цієї держави) слід вважати місцем народження сучасної судової системи.

Вже в 1906 році Роско Паунд (Roscoe Pound), відомий юрист та майбутній професор права, закликав до уніфікації судових систем на рівні штатів та запровадження посади судового адміністратора, діяльність якого мала б контролюватись суддями, а не посадовими особами інших місцевих органів чи окремими політиками, однак тільки в 40-х роках минулого століття він зміг здійснити аналіз практики в цьому напрямі, яка проявилась в якості окремих експериментів та оприлюднити його результати. Слід зазначити, що власна адміністративна служба була створена в 1939 році в рамках невеликої, але дуже впливової системи федеральних судів під керівництвом головного судді Хьюза (Hughes), і ця служба не була підпорядкована Міністерству юстиції. Але забезпечення повної уніфікації судів та деполітизації системи судового адміністрування на рівні штатів все ще залишалось далекою метою для ініціаторів процесу реформування. Одним з них був Артур Вандербільт, він створив новий підрозділ з питань судової адміністрації, та надав його голові – судді Джону Паркеру (John Parker) – всі повноваження, необхідні для розробки стандартів та процедур судового управління. Діяльність Д. Паркера та А. Вандербільта в цьому напрямі стала відправною точкою процесу удосконалення системи судового управління в повоєнний період, оскільки одним з головних її результатів стало виокремлення адміністративних функцій, які були покладені на суддів, та обґрунтування необхідності створення спеціальних відділів судової адміністрації в структурі судів. В 1974 році Американська асоціація правників видала оновлену версію *Стандартів для сфери судового управління*. Сьогодні ці стандарти, затверджені та запроваджені.

А. Вандербільт сконцентрував всі свої зусилля на тому, щоб переконати виборців штату Нью-Джерсі в необхідності внесення змін та доповнень до конституції штату з метою створення необхідних правових засад для реорганізації судової системи штату та створення уніфікованої служби судової адміністрації в структурі Верховного суду штату, який він очолив в 1949 році. Це дало йому можливість запровадити посаду судового адміністратора штату вже в 1950 році, і з того часу нова служба адміністратора штату здійснювала адміністративне управління діяльністю всіх судів на рівні штату. Робота була організована наступним чином: всі суди штату були об'єднані в невеликі групи з трьох-чотирьох судів, і для кожної з цих груп призначався окремий суддя-адміністратор, який займався вирішенням всіх адміністративно-управлінських питань, пов'язаних з діяльністю його групи судів.

В період з 1950 по 1975 рік в більшості штатів були створені судові адміністрації, голови яких мали різні повноваження. В 1971 році була створена добровільна загальнонаціональна асоціація судових адміністраторів, керівним органом якої стала Конференція судових адміністраторів. До її складу входять головні судові адміністратори (або їхні аналоги) від кожного з 50 штатів, а також міста Вашингтон Федерального округу Колумбія, та інших територій США. Ця асоціація продовжує свою активну діяльність і зараз, і одним з ключових заходів, що здійснюється цією організацією, є проведення щорічних спільних засідань з членами Конференції Головних суддів (ними є найвищі представники судової влади штатів та інших територій США).

Перший адміністратор суду першої інстанції був призначений в 1957 році Вищим судом міста Лос-Анджелес. Кількість судових адміністраторів, призначених на рівні судів першої інстанції протягом наступного десятиріччя, була достатньою для створення Національної асоціації судових адміністраторів судів першої інстанції.

Першими судовими адміністраторами були люди різних професій. Деякі з них мали юридичну освіту, і це давало їм можливість ефективно співпрацювати з суддями. Однак в 1970-1980 роках посаду судового адміністратора в судах все частіше стали займати фахові управлінці або адміністратори, як з загальною, так і з судовою спеціалізацією, і з часом судді визнали важливість і цінність внеску професійних управлінців в забезпечення ефективної роботи судів.

Діапазон функцій, які були покладені на судових адміністраторів в судах різних штатів, був дуже широким та різноманітним, і часто залежав від характеру кожного конкретного судді та судового адміністратора. На самому елементарному базовому рівні судові адміністратори виконували функції "помічників суддів з адміністративних питань", і до складу їхніх повсякденних обов'язків входили питання закупівлі необхідних товарів та матеріалів, утримання робочих приміщень, бухгалтерського обліку та нагляду над працівниками суду (в деяких випадках цей обов'язок виконувався спільно з секретарями суду). Інше крило спектру можливих моделей функціонування судового адміністратора було представлено типом "міцного управлінця", який перебирав на себе значну частину адміністративних повноважень від головного судді та забезпечував вирішення всіх адміністративних питань відповідно до політики суду, займався організацією взаємодії з іншими органами влади та представниками громадськості, але одним з найголовніших аспектів діяльності ефективного судового адміністратора є активна участь в управлінні розподілом справ та удосконаленні роботи судів.

З часом акценти розвитку системи судової адміністрації в США змістилися з питань удосконалення організації роботи та структури судів на питання, пов'язані з підвищенням рівня підзвітності, якості роботи, ефективності та дієвості судів. Ця зміна пріоритетів була обумовлена усвідомленням того факту, що будь-яке удосконалення організаційної структури само по собі не забезпечить досягнення головної мети, яка полягає в підвищенні ефективності та дієвості судів. Предметом особливої уваги стали проблеми, пов'язані з різким зростанням кількості нерозглянутих справ та затримками в процесі їхнього проходження, а також можливі варіанти підвищення ефективності управління процесом проходження справ та застосування для цього процедури медіації. Судді також прийшли до усвідомлення того, що підвищення ефективності роботи судів потребуватиме залучення професійних управлінців та працівників, здатних спільно працювати з суддями над визначенням та реалізацією судової політики.

Мабуть саме формування абсолютно нового масиву знань з питань управління процесом проходження справ стало тим чинником, який обумовив становлення та визнання професії судового адміністратора. Судові адміністратори, які володіли всіма найновітнішими та найдосконалішими методами управління процесом проходження справ, включаючи вміння використовувати сучасні автоматизовані системи та комп'ютерне обладнання, були здатні привнести в діяльність судової системи нові аспекти, якими не володіли професійні юристи. В цілому, значна та активна участь в управлінні процесом проходження справ часто вважалась характерною рисою ефективного судового адміністратора, хоча в деяких судах питання управління кадрами та планування бюджету могли вважатись більш вагомими.

Станом на кінець минулого тисячоріччя, фактичний рівень взаємодії між головою та адміністратором суду в судах штатів дуже різнився в залежності від рівня та характеру особистих стосунків, існуючих між особами, які займають ці посади. Слід зазначити, що голови судів все більшою мірою були готові делегувати судовим адміністраторам значну частину своїх функцій, але, як свідчать результати дослідження Р. Тобіна, розбудова системи управління повсякденною роботою судів на основні реальних партнерських стосунків між головою суду та судовим адміністратором все ще не була загальноприйнятим правилом. Як ми побачимо далі, ця схема була більш повною мірою реалізована в судах Канади.

Формування сучасної системи судового адміністрування в Канаді почалось в 1970х роках, коли процес реформування судової системи США набув самого широкого розмаху. Однак ключові принципи цієї реформи були запроваджені в судах провінцій Канади більш повною мірою та в більш короткі терміни, ніж в судах штатів США. Звичайно, Канада має набагато меншу чисельність населення у порівнянні з США (населення Канади становить лише дев'яту частину від загальної кількості населення США). Станом на 2004 рік, в Канаді було лише три міста з населенням більше одного мільйона людей. Окрім своїх найвищих судових органів,

розташованих в столиці країни Оттаві (Верховний суд та Федеральний суд), Канада має суди двох видів – вищі суди загальної юрисдикції та апеляційні суди, суддівський корпус яких формується на федеральному рівні, а також провінційні суди, де судді призначаються на рівні відповідних провінцій. Суди провінцій, які зараз все частіше називаються провінційними судами, є найчисельнішими та розглядають найбільшу кількість справ.

В період з 1970 по 1977 рік на рівні провінцій були створені служби судової адміністрації (принаймні для провінційних судів), очолювані спеціально призначеними директорами. Приблизно в половині випадків директори цих служб мали юридичну освіту, тоді як всі решта були державними службовцями без спеціальної юридичної освіти, але з управлінським досвідом.

Згідно з канадською конституційною традицією, ці новостворені служби та їхні директори вважались та продовжують вважатись частиною виконавчої гілки влади. Зазвичай вони базуються при департаментах (міністерствах) юстиції провінцій, на які покладені функції прокурорської служби, судового управління та інші правові функції. Принаймні формально всі працівники провінційних судів Канади підпорядковані цим департаментам, тобто, знову ж таки, виконавчим органам влади. Саме цей факт зробив питання наділення судових адміністраторів судів першої інстанції необхідними повноваженнями більш суперечливим, чим це могло б бути в будь-якому іншому випадку.

Модернізація системи судового управління в судах Канади та постійно зростаюче значення посади судового адміністратора викликали певну стурбованість серед частини суддівського корпусу, обумовлену тим фактом, що функції, які вважались суттєвими в контексті відправлення правосуддя, передавались в ведення виконавчої гілки влади. З правової точки зору, це справді так, але на практиці голови судів завжди керували діяльністю своїх адміністративних служб. Деякі судді були переконані в тому, що задля забезпечення повної інституційної незалежності судів, вся система судової адміністрації має бути підпорядкована судовій гілці влади.

В 1985 році Верховний суд Канади виніс своє рішення у справі Валенте (*Valente*), суть якого полягала в тому, що підпорядкування служб судового управління судовій гілці влади не є обов'язковою та необхідною умовою забезпечення незалежності суддів та судових рішень. Під контролем судової гілки влади мають перебувати тільки певні функції, які безпосередньо пов'язані з суддівською діяльністю, такі як призначення суддів, складання графіку судових слухань та закріплення залів судових засідань. В своєму звіті, який був опублікований в 1987 році та мав назву "Звіт за результатами вивчення стану справ в судах провінції Онтаріо", його автор, Томас Зюбер (Thomas Zuber), суддя Апеляційного суду провінції Онтаріо, погодився з точкою зору Верховного суду відносно того, що для забезпечення суддівської незалежності необхідно тільки те, щоб судді мали повноваження та можливість самостійно визначати стандарти своєї діяльності з тих питань, які безпосередньо стосуються їхньої роботи з вивчення та розгляду матеріалів судових справ, включаючи таке питання як "визначення загального обсягу робочого навантаження на кожного суддю...". Однак суддя Зюбер виявив високий рівень чутливості до тих питань, які викликали стурбованість серед суддів, наполягаючи на тому, що адміністративне управління судами має базуватись на "спільній відповідальності" та "тісній робочій взаємодії і спільних консультаціях" між суддями та працівниками апарату суду; іншими словами: розподіл праці – це добре, але в жодному разі не ізольованість різних функціональних підрозділів і служб.

Час довів правдивість принципів, сформульованих суддею Зюбером. Станом на 2004 рік, ідея виведення функцій судового управління за межі повноважень виконавчих органів влади все ще користується підтримкою серед суддівської спільноти Канади, але практика показує, що встановлення та розбудова ефективних партнерських стосунків між головними суддями та керівниками адміністративних служб судів перетворили це питання на суто символічне, хоча воно все ще збуджує певну емоційну реакцію.

Асоціація судових адміністраторів Канади (АСАК/АССА) грає все помітнішу та активнішу роль в розробці стандартів діяльності та формулюванні професійних завдань судових адміністраторів. І хоча ця організація починала свою діяльність як нарада "керівників адміністративних апаратів судів" всіх юрисдикцій, вже на початку 1990-х років вона сформувалась як організація з власним членським складом, покликана сприяти розповсюдженню та запровадженню найкращого практичного досвіду з питань судового адміністрування шляхом реалізації відповідних професійних та освітніх ініціатив. Нещодавно АСАК скористалась досвідом своєї

спорідненої організації в США (Національна асоціація судового управління) в частині формулювання та запровадження чітко визначеного переліку "ключових професійних завдань" для судових адміністраторів. Була здійснена розробка учбової програми для спеціальних семінарів, метою яких є надання допомоги судовим адміністраторам в підвищенні їхнього професійного рівня та розвитку навичок, необхідних для виконання цих завдань. Ця учбова програма охоплює такі питання як функціональне призначення та обов'язки судових установ; питання керівництва; управління проходженням справ; інформаційні системи і технології; організація та підтримка зв'язків між судами та представниками місцевої громадськості; управління кадровими ресурсами; бюджет і фінанси; освіта, професійне навчання та підвищення кваліфікації; а також стратегічне планування.

Система судового адміністрування Канади взагалі та робота судового адміністратора в судах першої інстанції зокрема мають три характерні риси, які заслуговують особливої уваги: концепція партнерства на рівні керівництва; першочергова пріоритетність мети надання послуг; системний підхід до організації управління проходженням справ, спрямований на забезпечення ефективного та справедливого розгляду справ.

Репутація судів і рівень самосвідомості суддів та інших працівників судових установ значно підвищуються, коли громадянин як головний і цільовий користувач послуг суду відчуває задоволення якістю цих послуг. Ставлення громадян до судів залежить від ефективності їхньої роботи; тому скорочення відставань в роботі судів та затримок розгляду справ є необхідним і обов'язковим елементом підвищення якості їх діяльності. Громадяни отримують досвід із захисту своїх прав в результаті звернень до суду в тих чи інших справах, що має значення для зміцнення правової держави.

Лук'янчиков Є.Д.

доктор юридичних наук, професор
Національний технічний університет України «КПІ»

Лук'янчиков Б.Є.

кандидат юридичних наук, доцент
Національна академія внутрішніх справ

ХАРАКТЕРИСТИКА НЕВІДКЛАДНИХ СЛІДЧИХ ДІЙ

Засобом пізнавальної діяльності у кримінальному судочинстві є слідчі дії. Дане поняття в науковій літературі не набуло одностайної думки. На жаль, ні чинний КПК ні проект нового не містять визначення слідчих дій та їх переліку.

В теорії кримінального процесу та криміналістики з широкого кола кримінально-процесуальних дій, які застосовуються у процесі розслідування, виділяють слідчі дії, тобто ту їх частину, яка носить пошуково-пізнавальний характер і спрямована на збирання фактичних даних про обставини злочину. Поняття і перелік таких дій у законодавчому порядку не визначено. Заповненню цих прогалів сприяли дослідження правознавців, у творчих дискусіях яких і відбувалося формування поняття слідчих дій. Зазначимо, що деякі автори не розрізняли слідчі дії і ототожнювали їх з будь-якими процесуальними. Одні із них під слідчими діями розуміли, будь-які дії слідчого і поділяли їх на дві групи: «дії, змістом яких є головним чином виявлення, дослідження і оцінка доказів» і «дії, змістом яких є управління процесом розслідування, визначення його меж, строків і порядку провадження». Інші надмірно широко, на наш погляд, підходили до визначення та висвітлення слідчих дій. Вони вважали, що слідчі дії уявляють собою спосіб реалізації норм кримінально-процесуального права та поряд з діями, спрямованими на формування доказів, відносили до них: а) дії, що визначають виникнення та спрямування справи; б) заходи процесуального примусу; в) дії, що встановлюють процесуальне становище учасників розслідування; г) дії, що складають гарантії прав осіб, які беруть участь у процесі; д) заходи з усунення обставин, що сприяли вчиненню злочину.

Наслідком таких дискусій та обговорень стало сформоване узагальнене поняття слідчих дій. Під ними розуміють передбачені кримінально-процесуальним законом дії по збиранню, дослідженню, оцінці і використанню доказів. Інші автори при побудові даного поняття акцентують увагу на їхньому внутрішньому змісті (сукупність операцій і прийомів), забезпеченні їх здійснення державним примусом і цільовому призначенні (для виявлення, фіксації та перевірки фактичних даних, які мають

значення у кримінальній справі). Незважаючи на більший обсяг, такі поняття дозволяють розкрити внутрішній зміст слідчих дій, їх інформаційно-пошуковий характер, забезпеченість здійснення заходами процесуального примусу. Позитивним можна вважати і те, що в таких визначеннях мова йде про виявлення, фіксацію та перевірку не доказів, як вважають деякі автори, а фактичних даних, інформації, відомостей, які за відповідних умов можуть стати основою для формування судових доказів. Таким чином, кожна слідча дія виступає як специфічна сукупність пізнавальних прийомів виявлення та фіксації інформації (відомостей) певного виду, тобто слідчим діям притаманний пошуковий, дослідницький характер.

Слідчі дії, зазначає О.Р. Михайленко, відрізняються від усіх інших процесуальних дій тим, що вони завжди пов'язані з одержанням необхідних фактичних даних, є достатньо ефективним засобом для збирання фактичних даних, гарантом встановлення істини[1, 53].

Формулюючи поняття слідчих дій, А.Я.Дубинський наголошує на тому, що вони здійснюються у відповідності з визначеними процедурними вимогами[2, 46], чим підкреслюється їх правовий характер. Але цим акцентується увага лише на один бік слідчих дій, їх сувора регламентація у законі. Не зменшуючи значимості цієї ознаки для визначення слідчих дій, неможливо не підкреслити й іншу сторону – тактичну, тобто широке використання при провадженні слідчих дій криміналістичних рекомендацій щодо можливості і доцільності застосування тих чи інших тактичних прийомів і комбінацій у відповідних слідчих ситуаціях, які формуються під час розслідування.

Таким чином, з широкого кола кримінально-процесуальних дій, які можуть використовуватися для пізнання події злочину, виділяють лише ту їх частину, яка носить тактичний, пошуково - пізнавальний характер, спрямована на пошук слідів – відображень злочинної події, одержання з них інформації для формування судових доказів.

Розглянувши поняття слідчих дій, неможливо не зупинитися на розгляді наукових підходів до їх класифікації за тими критеріями, які пропонувалися в науковій літературі та перейти до розгляду невідкладних слідчих дій. За характером і призначенням слідчих дій, як засобів збирання та перевірки інформації про обставини злочину слідчі дії поділяють на невідкладні та інші, первинні і повторні, основні і додаткові, обов'язкові і факультативні, що проводяться за постановою і без неї.

Отже, серед засобів збирання та перевірки інформації пропонується виділяти групу слідчих дій, які мають невідкладний характер і завданням яких є встановлення та закріплення слідів злочину. Можливість застосування таких слідчих дій в процесі розслідування та їх визначення має знайти відображення в КПК України. Разом з тим, замість визначення загального поняття невідкладних слідчих дій, на що неодноразово зверталася увага науковців, в проєкті КПК наводиться їх перелік. Зроблено це у статті, яка передбачає порядок провадження дізнання у справах, по яких досудове слідство є обов'язковим, подібно тому, що було вже раніше. Тобто, віднесення тих чи інших слідчих дій до невідкладних знову пов'язують з визначенням повноважень органу дізнання у справах, по яких досудове слідство є обов'язковим.

Поряд з терміном «невідкладні слідчі дії», який застосовується законодавцем, ті ж за своєю правовою природою слідчі дії, в процесуальній і криміналістичній літературі позначають іншими термінами. В одних випадках пишуть, що «органи дізнання проводять *первинні* слідчі дії у справах, по яких обов'язково попереднє слідство», в інших називають такі дії початковими, а інколи використовують обидва терміни стосовно тих самих по суті слідчих дій. Першочерговими називають ці дії, якщо їх проводить слідчий, а невідкладними, якщо їх проводить орган дізнання у визначеному законом порядку[3, 88].

Застосування різних термінів для визначення однакових за суттю слідчих дій не відповідає інтересам теорії і практики. Відсутність ясного терміну здатна посіяти лише коливання, невпевненість, плутанину. Науковцями неодноразово зверталася увага на те, що термін має точно і недвозначно відображати зміст поняття, яке позначає, розкривати його основні (для даної галузі

знань) риси. Кожний термін, зазначає О. Чепульченко, має позначати одне поняття, кожному поняттю має відповідати лише один термін[4, 82-86].

Вважається, що найбільше повно зміст і характер розглянутих нами слідчих дій відображується терміном «невідкладні слідчі дії», який застосовано у побудові норми проекту нового КПК, а тому цим терміном слід користуватися в теорії кримінального процесу та криміналістики.

Аналіз кримінально-процесуального законодавства та наукової літератури дозволяє дійти висновку, що термін «невідкладні слідчі дії» використовувався для позначення лише тих слідчих дій, які дозволялося проводити органу дізнання у справах, по яким обов'язкове досудове слідство і перелік таких дій мав вичерпний характер. Щодо можливості провадження таких дій слідчим, а також органом дізнання по справам, по яким досудове слідство не є обов'язковим в законі нічого не говориться.

На цій підставі невідкладні слідчі дії розглядаються, як правовий інститут, який сприяє чіткому визначенню повноважень того чи іншого органу по справі, яка хоча і не відноситься до його підслідності, але все ж таки потребує термінового втручання останнього. «Там, де законодавцем така мета не переслідується, де попереднє розслідування не поділяється на різні види і завжди проводиться одними і тими ж органами (особами), ні в кримінально-процесуальному законодавстві, ні в теорії кримінального судочинства не існує поняття невідкладних слідчих дій» [5, 7-8].

Але таке твердження не набуло підтримки в науковій літературі. Одні науковці вважають, що невідкладні слідчі дії повинні проводити не тільки особи, які здійснюють дізнання, але і слідчі, що провадження таких дій самим слідчим в більшості випадків проводиться більш кваліфіковано і дає більший ефект. Інші справедливо наголошують, що провадження невідкладних слідчих дій – це функція, яка властива не тільки органу дізнання, але і слідчому.

Аналіз практики засвідчує, що невідкладність тієї чи іншої слідчої дії визначається не тим, чи названа вона такою у законі, а необхідністю її термінового провадження, що обумовлюється характером слідчої ситуації, яка склалася на конкретний момент розслідування. Зволікання з провадженням таких дій може привести до втрати інформації, яка так потрібна для розкриття злочину. Невідкладний характер може мати будь-яка слідча дія і не тільки на початковому етапі розслідування, а і при подальшому провадженні у справі.

На нашу думку, невідкладною слід вважати будь-яку процесуальну (у тому числі і слідчу) дію, зволікання з проведенням якої у терміновому порядку в конкретній слідчій ситуації може призвести до зникнення або пошкодження слідів і втрати фактичних даних, що мають значення для справи. Об'єктивні умови, що потребують термінового провадження конкретних слідчих дій, можуть скластися як на початку розслідування, так і на будь-якому іншому етапі провадження. Зазначене підтверджують результати проведеного нами дослідження. Так, по 28% вивчених нами кримінальних справ, потреба у провадженні невідкладних слідчих дій виникала вже після притягнення особи як обвинуваченого.

Враховуючи напрацювання науковців та розуміючи, що невідкладний характер може мати будь-яка слідча дія, в проекті КПК правова норма сформульована таким чином, щоб охопити більшість слідчих дій, які відносяться до невідкладних. Позитивно оцінюючи такі намагання слід зазначити, що віднесення слідчих дій до невідкладних, як і раніше, пов'язують з визначенням повноважень органу дізнання, а їх перелік не обмежується конкретним колом. Так, у ст. 227 після наведення переліку багатьох слідчих дій, які віднесено до невідкладних зазначається, і «інші слідчі та процесуальні дії». Така конструкція норми дозволить органу дізнання проводити, під виглядом невідкладних, будь-які слідчі та інші процесуальні дії у справах, по яких досудове слідство є обов'язковим. Але такого допускати неможливо. Невипадково попередні КПК завжди містили вичерпний перелік слідчих дій (їх називали невідкладними), які дозволялося проводити органу дізнання у справах, по яких досудове слідство було обов'язковим. Звичайно, практика свідчила, що такий перелік не може бути вичерпним.

Інколи обставини справи вимагали проведення у невідкладному порядку таких слідчих дій, які не містилися в переліку (наприклад, пред'явлення для впізнання, очну ставку між свідками і підозрюваним). Органи дізнання проводили такі слідчі дії, а прокурор і суд не вважали це суттєвим порушенням.

Враховуючи викладене, вважаємо недоцільним безмежне розширення невідкладних слідчих дій спробою перерахування їх у нормі закону, як це зроблено сьогодні у проекті КПК. На наш погляд, перелік невідкладних слідчих дій доцільно взагалі вилучити із закону, оскільки немає об'єктивної передумови і можливості заздалегідь передбачити, які слідчі дії можуть потребувати провадження у невідкладному порядку в конкретній слідчій ситуації.

Але це не повинно стати свідченням того, що органи дізнання, у справах, по яких обов'язкове досудове слідство, отримують можливість проводити розслідування у повному обсязі. Щоб запобігти цьому статтю 227 проекту КПК слід доповнити приписом, яким встановити заборону органу дізнання проводити по даній категорії справ такі дії, як призначення експертиз, притягнення особи як обвинуваченого і допит обвинуваченого.

Тобто повноваження органу дізнання у справах, по яких обов'язково провадження досудового слідства мають визначатися не переліком невідкладних слідчих дій, який заздалегідь передбачити неможливо, а вказівкою на те, які дії йому заборонено проводити у цій категорії кримінальних справ.

У цьому плані слід підтримати думку А.Я.Дубинського про доцільність загального визначення процесуальних, слідчих і невідкладних дій у статті, де міститься роз'яснення значення термінів кодексу, а також навести вичерпний перелік процесуальних і слідчих дій як засобів збирання криміналістичної інформації, на підставі якої будуть формуватися судові докази [2, 46-47]. Крім того, при визначенні повноважень органу дізнання у справах, по яких обов'язкове досудове слідство має бути зазначено, які дії у цих справах йому проводити не дозволяється.

Література:

1. Михайленко А.Р. Расследование преступлений: законность и обеспечение прав граждан. – К.: Юринком Интер, 1999.
2. Дубинский А.Я. Производство предварительного расследования органами внутренних дел. К.: НИ и РИО КВШ МВД СССР, 1987.
3. Дьяченко Ф.Д. Участие общественности в производстве первоначальных (неотложных) следственных действий // Криминалистика и судебная экспертиза. Вып. 1. – К., 1964.
4. Чепульченко О. До термінології кримінально-процесуального законодавства // Радянське право, 1975. - № 10.
5. Куклин В.И. Неотложные следственные действия. – Казань, 1967.

В.І.Осадчий,

д.ю.н., проф.кафедри теорії права і держави ФСП НТУУ «КПШ»

САНКЦІЇ В ЗЛОЧИНАХ ПРОТИ БЕЗПЕКИ РУХУ ТА ЕКСПЛУАТАЦІЇ ТРАНСПОРТУ

Диспозиції ряду статей XI розділу Особливої частини КК України містять вказівки на однакові наслідки, підкреслюючи тим самим рівність суспільної небезпеки діянь. При цьому санкції в цих статтях різні. Для більшої наочності представимо це в Таблиці. Зазначимо, що для «чистоти» порівняння ми беремо лише ті наслідки, які прямо окреслені в диспозиції статті, (а не виводяться зі змісту кримінально-правової заборони), а також, що подані в диспозиції статті в однаковому поєднанні.

Наслідки в злочинах проти безпеки руху та експлуатації транспорту і санкції за їх спричинення

Ст.КК Украї ни	наслідки	створило (створювало) небезпеку для життя людей (створило загрозу загибелі	середньої тяжкості, тяжкі тілесні	загибель людей

	санкції	людей) або настання інших тяжких наслідків	ушкодження, велика матеріальна шкода	
ч.1ст. 276	ВР	до 2р.		
	ОВ	до 3р.		
ч.2 ст.276	ПВ		2-7р.	
ч.3 т.276	ПВ			5-10р.
ч.1 ст.277	Ш	до 100 НМДГ		
	ВР	до 2р.		
	ОВ	до 2р.		
	ПВ	до 3р.		
ч.2 т.277	ПВ		3-8р.	
ч.3 т.277	ПВ			7-15р.
ч.3 ст.278	ПВ			8-15р.*
ч.1 ст.279	Ш	50 НМДГ		
	ВР	до 2р.		
	А	до 6м.		
	ОВ	до 3р.		
ч.3 ст.279	ПВ			5-12р.*
ч.3 ст.280	ПВ			5-12р.*
ч.1 ст.281	Ш	до 100 НМДГ		
	А	до 6м.		
	ОВ	до 3р.		
ч.2 ст.281	ПВ		2-5р.	
ч.3 ст.281	ПВ			5-12р.*
ч.3 ст.282	ПВ			5-12р.
ч.1 ст.283	Ш	50 НМДГ		
	ВР	до 2р.		
	А	до 6м.		
	ОВ	до 3р.		
ч.2 ст.283	ПВ			5-10р.*
ч.2 ст.286	ПВ		3-8р. (т.т.у., смерть)	
ч.3	ПВ			5-10р.

ст.286				
ч.3 ст.292	ПВ			5-12р.*

Умовні позначення в Таблиці: *- крім загибелі людей вказано ще й на інші тяжкі наслідки; ВР – виправні роботи; ОВ – обмеження волі; Ш – штраф; НМДГ – неоподатковуваний мінімум доходів громадян; А – арешт; ПВ – позбавлення волі; т.т.у. – тяжке тілесне ушкодження.

Як видно з Таблиці, лише за блокування транспортних комунікацій шляхом влаштування перешкод, відключення енергопостачання чи іншим способом, яке порушило нормальну роботу транспорту або **створювало небезпеку для життя людей, або настання інших тяжких наслідків** (ч.1 ст.279 КК України) та за самовільне без нагальної потреби зупинення поїзда стоп-краном чи шляхом роз'єднання повітряної гальмової магістралі або іншим способом, якщо це **створило загрозу загибелі людей чи настання інших тяжких наслідків** або заподіяло шкоду здоров'ю потерпілого (ч.1 ст.283 КК України) передбачені однакові види та розміри покарань. Це *штраф* до 50 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або *виправні роботи* на строк до 2 років, або *арешт* на строк до 6 місяців, або *обмеження волі* на строк до 3 років.

В інших наведених випадках за такі ж самі наслідки передбачені рідні види та розміри покарань. Так, порушення працівником залізничного, водного або повітряного транспорту правил безпеки руху або експлуатації транспорту, а також недоброякісний ремонт транспортних засобів, колій, засобів сигналізації та зв'язку, якщо це **створило небезпеку для життя людей або настання інших тяжких наслідків** карається *виправними роботами* на строк до 2 років або *обмеженням волі* на строк до 3 років (ч.1 ст.276 КК України). Умисне руйнування або пошкодження шляхів сполучення, споруд на них, рухомого складу або суден, засобів зв'язку чи сигналізації, а також інші дії, спрямовані на приведення зазначених предметів у непридатний для експлуатації стан, якщо це спричинило чи могло спричинити аварію поїзда, судна або порушило нормальну роботу транспорту, або **створило небезпеку для життя людей чи настання інших тяжких наслідків**, карається *штрафом* до 100 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або *виправними роботами* на строк до 2 років, або *обмеженням волі* на той самий строк, або *позбавленням волі* на строк до 3 років (ч.1 ст.277 КК України). Порушення правил безпеки польотів повітряних суден особами, які не є працівниками повітряного транспорту, якщо це **створило небезпеку для життя людей або настання інших тяжких наслідків**, карається *штрафом* до 100 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або *арештом* на строк до 6 місяців, або *обмеженням волі* на строк до 3 років. (ч.1 ст.281 КК України).

Нерівнозначні покарання в наведених в Таблиці злочинах проти безпеки руху та експлуатації транспорту передбачені і за діяння, що спричинили середньої тяжкості, тяжкі тілесні ушкодження та велику матеріальну шкоду. Прямі вказівки на такі наслідки (подані саме в такому поєднанні – середньої тяжкості, тяжкі тілесні ушкодження, велика матеріальна шкода) містяться в ст.276, 277, 281 КК України. Однак санкції та ці однакові наслідки передбачені різні.

Так, порушення працівником залізничного, водного або повітряного транспорту правил безпеки руху або експлуатації транспорту, а також недоброякісний ремонт транспортних засобів, колій, засобів сигналізації та зв'язку, якщо вони **спричинили потерпілому середньої тяжкості чи тяжкі тілесні ушкодження або заподіяли велику матеріальну шкоду** карається *позбавленням волі на строк від 2 до 7 років* (ч.2 ст.276 КК України). Умисне руйнування або пошкодження шляхів сполучення, споруд на них, рухомого складу або суден, засобів зв'язку чи сигналізації, а також інші дії, спрямовані на приведення зазначених предметів у непридатний для експлуатації стан, якщо це **спричинило потерпілому середньої тяжкості чи тяжкі тілесні ушкодження або завдали великої матеріальної шкоди**, караються *позбавленням волі на строк від 3 до 8 років* (ч.2 ст.277 КК України). Порушення правил безпеки польотів повітряних суден особами, які не є працівниками повітряного

транспорту, якщо це **спричинило потерпілому середньої тяжкості тілесні ушкодження або завдали великої матеріальної шкоди**, карається позбавленням волі на строк від 2 до 5 років (ч.2 ст.281 КК України).

Аналогічна ситуація з наведеними в Таблиці видами та розмірами покарань і у випадках спричинення внаслідок вчинення транспортних злочинів загибелі людей чи настання інших тяжких наслідків. Так, порушення працівником залізничного, водного або повітряного транспорту правил безпеки руху або експлуатації транспорту, а також недоброякісний ремонт транспортних засобів, колій, засобів сигналізації та зв'язку, якщо вони **спричинили загибель людей**, карається позбавленням волі на строк від 5 до 10 років (ч.3 ст.276 КК України). Умисне руйнування або пошкодження шляхів сполучення, споруд на них, рухомого складу або суден, засобів зв'язку чи сигналізації, а також інші дії, спрямовані на приведення зазначених предметів у непридатний для експлуатації стан, якщо вони **спричинили загибель людей**, карається позбавленням волі на строк від 7 до 15 років (ч.3 ст.277 КК України). Угон або захоплення залізничного рухомого складу, повітряного, морського чи річкового судна, що **спричинили загибель людей чи інші тяжкі наслідки**, карається позбавленням волі на строк від 8 до 15 років (ч.3 ст.278 КК України). Блокування транспортних комунікацій шляхом влаштування перешкод, відключення енергопостачання чи іншим способом, якщо **вони спричинили загибель людей або інші тяжкі наслідки**, карається позбавленням волі на строк від 5 до 12 років (ч.3 ст.279 КК України). Примушування працівника залізничного, повітряного, водного, автомобільного, міського електричного чи магістрального трубопровідного транспорту до невиконання своїх службових обов'язків, що **спричинили загибель людей чи інші тяжкі наслідки**, карається позбавленням волі на строк від 5 до 12 років (ч.3 ст.280 КК України). Порушення правил безпеки польотів повітряних суден особами, які не є працівниками повітряного транспорту, якщо вони **спричинили загибель людей, або інші тяжкі наслідки**, карається позбавленням волі на строк від 5 до 12 років (ч.3 ст.281 КК України). Порушення правил пуску ракет, проведення всіх видів стрільби, вибухових робіт або вчинення інших дій у повітряному просторі, якщо вони **спричинили загибель людей**, караються позбавленням волі на строк від 5 до 12 років (ч.3 ст.282 КК України). Самовільне без нагальної потреби зупинення поїзда стоп-краном чи шляхом роз'єднання повітряної гальмової магістралі або іншим способом, якщо вони **спричинили загибель людей або інші тяжкі наслідки**, карається позбавленням волі на строк від 5 до 10 років (ч.2 ст.283 КК України). Порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особою, яка керує транспортним засобом, якщо **вони спричинили смерть потерпілого або заподіяли тяжке тілесне ушкодження**, карається позбавленням волі на строк від 3 до 8 років з позбавленням права керувати транспортними засобами на строк до 3 років або без такого (ч.2 ст.286 КК України). Порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особою, яка керує транспортним засобом, якщо вони **спричинили загибель кількох осіб**, карається позбавленням волі на строк від 5 до 10 років з позбавленням права керувати транспортними засобами на строк до 3 років (ч.3 ст.286 КК України). Пошкодження або руйнування магістральних нафто-, газо- та нафтопродуктопроводів, відводів від них, а також технологічно пов'язаних з ними об'єктів, споруд, засобів автоматики, зв'язку, сигналізації, якщо вони **спричинили загибель людей, інші нещасні випадки з людьми** або призвели до аварії, пожежі, значного забруднення довкілля чи інших тяжких наслідків, або вчинені організованою групою, карається позбавленням волі на строк від 5 до 12 років (ч.3 ст.292 КК України).

За вчинення злочинів проти безпеки руху та експлуатації транспорту, що спричинило загибель людей, санкції, як бачимо, також не завжди однакові. Діапазон позбавлення волі досить-таки різниться. Мінімальний строк позбавлення волі в більшості наведених випадків визначено в 5 років. Виключення становлять пошкодження шляхів сполучення і транспортних засобів (ч.3 ст.277 КК України) та угон або захоплення залізничного рухомого складу, повітряного, морського чи річкового судна (ч.3 ст.278 КК України). Мінімальний строк позбавлення волі в цих статтях передбачено

відповідно – 7 та 8 років. Верхня межа позбавлення волі також неоднакова. Її діапазон коливається від 10 до 15р.

Виходячи з того, що безпека людини, її життя, здоров'я, власність завжди є рівновеликими цінностями, і коли вони пошкоджуються однаковими за рівнем суспільної небезпеки злочинами проти безпеки руху та експлуатації транспорту, види та розміри покарань за них мають передбачатися однаковими.

Усатий Григорій Олександрович,
головний консультант Комітету
Верховної Ради України з питань
законодавчого забезпечення правоохоронної
діяльності, к.ю.н,с.н.с., доцент

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ КОНФЛІКТ: ПРОБЛЕМИ ЗАКОНОДАВЧОГО ВИЗНАЧЕННЯ

«Люди легше переносять протидію, чим суперечність» (Марія Ебнер-Ешенбах)

За сучасних умов, українське суспільство продовжує динамічний розвиток та рухається шляхом подальшого удосконалення правового регулювання суспільних відносин в умовах демократизації української держави. Безперечно, що ці процеси не завжди проходять швидко, прогнозовано та безболісно для молодшої української держави, яка насамперед зорієнтована на європейські цінності, проте намагання вітчизняних правників реформувати правові засади ніколи не втрачатимуть своєї актуальності. Адже ґрунтовні зміни в кримінально-правовій політиці розпочалися ще з часів проголошення незалежності України, кримінальне законодавство постійно модернізується, а тому виникла нагальна потреба у переосмисленні проблем, що безпосередньо пов'язані з запобіганням та пошуком ефективних шляхів протидії сучасним злочинам. Однією з таких проблем є необхідність ретельного вивчення кримінально-правових конфліктів як одного з видів юридичних конфліктів.

Для кримінально-правової науки та правозастосовної (судово-слідчої) практики надзвичайно важливим залишається встановлення механізмів виникнення та подальше розв'язання (вирішення або врегулювання) кримінально-правових конфліктів за допомогою правових засобів; розкриття зовнішніх стимулів і внутрішніх мотивів подібних конфліктів; розроблення оптимальних максимально ефективних прийомів подолання конфліктних ситуацій у кримінально-правовій сфері, тощо.

Попередній аналіз спеціальної літератури показав поняття «кримінально-правового конфлікту», не дивлячись на його широке поширення та актуальність, не лише законодавчо не закріплене, але до цього часу у вітчизняній та зарубіжній юридичній науці навіть не розроблено єдиного універсального визначення цього надзвичайно складного явища.

Починаючи з етимології поняття, зазначимо: конфлікт латинського походження (*conflictus*), що в перекладі буквально означає «столкновение противоположных интересов, взглядов, стремлений, распря, разногласие, спор грозящий осложнениями» [1, с. 276]. У Тлумачному словнику російської мови конфлікт визначається як «столкновение, серьёзное разногласие, спор» [2, с. 292]. Великий тлумачний словник сучасної української мови визначає його як «зіткнення протилежних інтересів, думок, поглядів; серйозні протиріччя; гострий спір» [3, с. 570].

У російській мові поняття «конфлікт» з'явилося лише у кінці XIX століття, а в «Толковом словаре живого великорусского языка» В.І. Даля його ще не має, але «Толковый словарь русского языка» С.І. Ожегова, як бачимо, вже вміщує це слово, пояснюючи його розмаїттям числених прикладів. Вищезазначене, зайвий раз засвідчує те, як за порівняно незначний у історичному масштабі час суттєво розширена сфера його застосування, а водночас змінилось і розуміння самого явища [4, с. 39]. У юридичних словниках XX століття термін «конфлікт» практично не зустрічається, за виключенням Юридичного словника під редакцією відомого російського вченого-правника П.І. Кудрявцева, у якому згадується про «конфлікт кваліфікацій» [5, с. 516], та Юридичній енциклопедії під редакцією академіка Ю.С. Шемшученка де юридичний конфлікт визначається як «протиборство

двох чи кількох суб'єктів, зумовлене протилежністю чи несумісністю їх інтересів, потреб або цінностей» [6, с. 336].

Заради справедливості варто зазначити, що кримінально-правовий конфлікт як вид юридичного конфлікту має особливості, які притаманні останньому, серед них: зв'язаність конфлікту правовими відносинами, наявність правових ознак суб'єктів чи об'єкта конфлікту; можливість вирішення правовими засобами; галузева визначеність конфлікту; наявність юридичних наслідків; можливість застосування примусових засобів у процесі вирішення конфлікту; вирішення конфлікту в межах спеціальної юридичної процедури, тощо. Проте, сутність його від цього не змінюється, адже кримінально-правовий конфлікт – це зіткнення осіб, їх ідей, інтересів, потреб, оцінок, рівня прагнень, домагань та інш.

У сучасному суспільстві переважаючою є думка про те, що юридичні механізми вирішення конфліктів (у т.ч. кримінально-правових) є найефективнішими, оскільки сприяють подоланню суперечностей законним шляхом, стабілізують ситуацію, породжують реально визначені правові, соціальні та економічні наслідки, гарантують реалізацію прийнятого рішення авторитетом держави чи міжнародного співтовариства [6, с. 336].

Проте, останнім часом погляди не лише пересічних громадян, а й значної частини правників зазнали суттєвої корекції. Зокрема, відомий норвезький криминолог Нільс Крісті переконливо підтвердив своїми дослідженнями, що злочинність контролюють не правоохоронні органи, а саме суспільство й ті бачення та форми ставлення до злочину, які воно практикує. У своїй епохальній статті «Конфлікт як власність» Крісті виклав геніальну думку, що можливість вирішувати конфлікти є не тільки правом, практично узурпованим на сьогодні системою правосуддя, а й гострою потребою як самих учасників конфлікту, так і громадян в цілому [7, с. 218].

Враховуючи вищезазначене, вважаємо неприйнятною і такою, що потребує якнайшвидшого вирішення парадоксальну ситуацію, коли поняття кримінально-правового конфлікту не лише не визначено у кримінальному законодавстві, а навіть не згадується у ньому. Натомість, механізми вирішення кримінально-правових конфліктів доволі чітко передбачені у Кримінальному та Кримінально-процесуальному кодексах України.

Отже, підсумовуючи та не претендуючи на абсолютну об'єктивність зазначимо, що для потреб кримінально-правової науки нами пропонується наступне визначення: кримінально-правовий конфлікт – це конфліктна поведінка особи результатом якої є вчинення злочину. Тобто, іншими словами - «конфлікт особи з кримінальним законом» в який вона вступає вчинивши злочин.

Список використаних джерел

1. Словарь иностранных слов и выражений/ Авт.- сост. Н.В. Трус, Т.Г. Шубина. Минск, 1999. С. 276.
2. Ожегов С.И., Шведова Н.Ю. Толковый словарь русского языка. М., 1999. С. 292.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і доповн.) / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. К.; Ірпінь, 2005. С. 570.
4. Мириманова М.С. Конфликтология: Учебник. М., 2003. С. 39.
5. Юридический словарь: В 2 т. Т.1. М., 1955. С. 516.
6. Юридична енциклопедія: В 6 т. Т. 3 / Редкол.: Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. – К.: «Укр. енцикл.», 2001. С. 336.
7. Зер Говард Зміна об'єктива: новий погляд на злочини та правосуддя/ Пер. З англ. М. Яковлева. – К.: Унів. Видавництво «Пульсари», 2004. С. 218.

Юдкова Ксенія Володимирівна
студентка 4-го курсу ФСП НТУУ «КПШ»

«ПРОБЛЕМИ ЗАКОНОДАВЧОГО ВРЕГУЛЮВАННЯ ДОМЕННИХ ІМЕН В УКРАЇНІ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ»

Незважаючи на достатню наукову розробленість, проблема визначення статусу доменних імен в Україні не припинила свого існування. Положення, запропоновані фахівцями з інтелектуального права, такими як Бонтлаб В.В., Кодинець А.О., Селіванов М.В., законодавчого закріплення в нашій державі так і не знайшли.

Спочатку визначимо, що таке домен та доменне ім'я. Відповідно до ст. 1 Закону України «Про телекомунікації» домен — частина ієрархічного адресного простору мережі Інтернет, яка має унікальну назву, що її ідентифікує, обслуговується групою серверів доменних імен та централізовано адмініструється [1, ст. 1].

Існує і таке визначення доменного імені: відповідно до п. 2 Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку підключення до глобальних мереж передачі даних» доменне ім'я — буквено-цифровий вираз, що ідентифікує будь-який комп'ютер абонента у мережі Інтернет [3, п. 2].

Домени поділяються на:

- домени верхнього рівня;
- домени другого рівня.

Згідно із визначенням, яке дає ст.1 Закону України «Про телекомунікації»,

- домен.UA - домен верхнього рівня ієрархічного адресного простору мережі Інтернет, створений на основі кодування назв країн відповідно до міжнародних стандартів, для обслуговування адресного простору українського сегмента мережі Інтернет;

- домен другого рівня - частина адресного простору мережі Інтернет, що розташовується на другому рівні ієрархії імен у цій мережі [1, ст. 1].

Домен верхнього рівня .UA є складовою частиною всесвітньої системи доменних імен, що її адмініструє "Інтернет корпорація з присвоєння імен та номерів" (ICANN) [4, п. 1.1].

Символьне ім'я містить у собі доменне ім'я та має такий вигляд www.name.ua, де name.ua - домен другого рівня, а .ua - домен верхнього рівня.

Але всі наведені визначення доменного імені мають більш технічний характер і не розкривають правової суті використання доменного імені.

На сьогодні врегулювання відносин щодо використання доменних імен здійснюється в основному з урахуванням положень ст. 20 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг», в яких вказано, що порушенням прав власника свідоцтва України на знак для товарів і послуг вважається використання без його згоди в доменних іменах знаків та позначень, тотожних чи подібних до знака настільки, що їх можна сплутати [2, ст. 20].

Таким чином, доменне ім'я набуває статусу об'єкта правового захисту лише в разі виявлення незаконного використання торговельної марки.

Проаналізувавши ці законодавчі положення можна дійти висновку, що доменні імена de facto слугують засобом ідентифікації осіб в мережі Інтернет. Однак, для того, щоб надати доменному імені статусу засобу індивідуалізації і відповідного правового захисту, потрібно закріпити це у відповідному законі чи міжнародному акті, учасником якого є Україна.

На даний час можна розглядати доменне ім'я лише як аналогію традиційним засобам індивідуалізації.

Якщо характеризувати доменне ім'я з цієї точки зору, то треба виділити такі його основні риси:

- воно виражається буквеними та цифровими знаками, а отже, може збігатися з деякими іменами та назвами на інших мовах;
- нематеріальний характер. Доменне ім'я має цінність лише як засіб, за допомогою якого можна викликати необхідні асоціативні враження;

- воно існує в необмеженому просторі Всесвітньої мережі Інтернет і може одночасно використовуватися будь-яким за кількістю колом осіб. Це визначає його міжнародний характер;
- його унікальність, яка унеможливорює одночасне існування і використання двох тотожних імен.

Виходячи з наведеного можна зробити висновок, що поширення в нашій країні використання Всесвітньої мережі із усіма її складовими, обумовлює вироблення єдиної позиції держави шляхом внесення відповідних змін до законодавства, які визначили б правовий статус доменного імені, як окремого об'єкта інтелектуальної власності.

З цією метою вважається за доцільне внесення до ч.1 ст. 420 Цивільного кодексу України «Об'єкти права інтелектуальної власності» такого пункту: «імена, які слугують для ідентифікації одиниць адміністративної автономії в мережі Інтернет (доменні імена)». Необхідним є прийняття відповідних законів та інших нормативних актів, які б регламентували правовий режим використання та захисту доменного імені, а також вирішення конфліктів через зіткнення доменного імені з іншими об'єктами інтелектуальної власності.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про телекомунікації» від 18.11.2003 № 1280-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004, N 12, ст.155

2. Закон України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» від 15.12.1993 № 3689-XII // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994, N 7, ст. 36

3. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку підключення до глобальних мереж передачі даних» від 12 квітня 2002 р. N 522 // Офіційний вісник України, 2002, № 16, стор. 129, стаття 864

4. Правила домену .UA [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.hostmaster.net.ua/policy/Policy_of_.UA.html

СЕКЦІЯ 1. КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО ТА ЙОГО РОЛЬ В УКРАЇНСЬКІЙ ДЕРЖАВІ

Ягодинський Володимир Миколайович,

к.ю.н., доц., кафедри інформаційного та підприємницького права ФСП НТУУ «КПІ», заслужений юрист України

РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ В ПРАВОВОМУ РЕГУЛЮВАННІ СУЧАСНИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ УКРАЇНИ

Важливою характеристикою України за статтею 1 – її Конституції є те, що вона є суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава. В правовому регулюванні сучасних відносин в умовах демократизації України належну роль виконує й важливе значення має правова культура.

Проблеми правової культури, її значення в житті людини і суспільства є однією з актуальних методологічних розробок в юриспруденції. Їх досліджували такі українські вчені, як Бурмистров В.А., Голосніченко І.П., Городяненко В.Г., Заяц А.П., Копейчиков В.В., Козюба М.І., Котюк В.А., Олійник А.Ю., Рабінович П.М., Селіванов В.М., Тацій В.Л., Шемшученко Ю.С. та інші.

Отже, правова культура – це особливий різновид загальнолюдської культури, змістом якої є система духовних і матеріальних цінностей у сфері функціонування права. Найважливішими складовими правової культури є право, що відповідає вимогам справедливості та свободи, правосвідомість, правовідносини, законність і правопорядок, нормотворчість, правозасновна та інша правова діяльність.

Це також цілеспрямована система заходів просвітницького та освітнього характеру, які формують повагу до права, цивілізованих способів вирішення спорів, профілактики правопорушень.

Правова культура передбачає відповідні знання й розуміння людьми наукових і практичних положень про право, чинного законодавства, порядку його реалізації, вміння користуватися даними знаннями при застосуванні норм права, їх виконанні.

Поняття «правова культура» завжди передбачає оцінку «якості» правового життя людини і суспільства, порівняння його з найрозвинутішими зразками та ідеалами, рівень культури творіння та реалізації права, рівень якості роботи правоохоронних і правозастосовних органів та посадових осіб, якість системи законодавства.

У її структурі розрізняють правову культуру особистості і правову культуру суспільства, які залежні одне від одного. Чим більше освідчених у правовому відношенні людей в суспільстві, тим вищою буде правова культура даного суспільства.

Суспільство повинно також впливати на усунення недоліків і порушень, забезпечувати належний рівень правової культури осіб.

Правова культура – важливе достоїнство кожної здравомислящої, культурної і освідченої людини. Правова культура передбачає культуру поведінки з урахуванням правових норм і моралі, тобто дотримання основних вимог і правил людського співжиття, вміння знаходити правильний тон у спілкуванні з оточуючими.

Культура поведінки – важлива сторона морального обличчя людини. Людина з дитинства повинна привчатися під наглядом батьків, родичів, освітніх закладів і суспільства вести себе так, щоб з нею було зручно і приємно спілкуватися і в родині і в діловій обстановці, в тому чи іншому громадському місці.

Необхідно виховувати в молоді таку культуру правової поведінки, в якій проявляються й загальна внутрішня правова культура і моральні вимоги суспільства.

Правове виховання, як засіб підвищення правової культури – це цілеспрямований, повсякденний систематичний вплив юридичної теорії та практики на свідомість людей з метою виховання у них відповідного рівня правової свідомості, культури та зразкової правомірної поведінки.

Формам правового виховання є належне правове навчання, правова агітація, правова пропаганда, юридична практика – як сукупність напрацьованого досвіду правотворчої і правозастосовної діяльності для запобігання правопорушенням. В сучасних умовах антиподом правової культури є правовий нігілізм - це негативний напрямок суспільно-правової думки націлений на девальвацію права, законності, на відверту недооцінку, соціальної особистої цінності права.

Прихильники цього вважають право найменш досконалим способом регулювання суспільних відносин. Правовий нігілізм існує у різних формах:

- а) байдуже ставлення до ролі і значення права;
- б) скептичне ставлення до потенційних можливостей права;
- в) ігнорування правових приписів більш високої юридичної сили;
- г) повна недовіра до приписів права;
- д) негативне ставлення до права в цілому.

Для зниження вимог правового нігілізму необхідно:

а) забезпечення високої якості законів, що приймаються; б) зміцнення законності; в) підвищення ролі судів, прокуратури та інших правоохоронних органів в забезпеченні законності і правопорядку в державі; г) підвищення ролі правового виховання; д) підвищення правової культури українського суспільства в т.ч. професійної правової культури.

Належне забезпечення правової культури в житті людини та суспільства - важлива гарантія подальшого успішного розвитку нашої держави України.

Список використаних джерел

- 1.Бурмистров В.А. Место и роль правовой культуры в основании правового государства. – Симферополь, 1996. – 190с.
- 2.Юридична енциклопедія: т.5 – Київ. Вид. «Українська енциклопедія» ім. М.П.Бажана. Ред.кол. Шемшученко Ю.С., Заблок М.П., Тацій В.Л. та ін. 2003р, с.37-44.
- 3.Заяц А.П. та ін. Теорія держави і права. Академічний курс. Підручник. К. 2006. с 562.
- 4.Голосніченко І.П. Правосвідомість і правова культура у розбудові Української держави. Право України.-2005.-№1 –с.25
- 5.Тацій В.Л. Українська держава і право на початку ХХІ століття. //ПравоУкраїни//.- 2010.-№1. – с.6-14.
- 6.Копейчиков В.В., Олійник А.Ю. та ін. Правознавство. Підручник. К. - 2002.- с 121-124.
- 7.Городяненко В.Г. Соціологія. Підручник. К. 2008- с.302-305.

Д.І.Голосніченко

доктор юридичних наук, доцент

(національна академія внутрішніх справ України)

ЛЕГІТИМНІСТЬ ВЛАДИ, ЇЇ ПОХОДЖЕННЯ ВІД НАРОДУ

Повноваженню, яке розглядається як елемент характеристики органів влади і місцевого самоврядування їх посадових осіб, притаманна така ознака, як владність. Це свідчить про генезис цього феномена, походження його від влади народу. Ідеї народного суверенітету висловлювались протягом всієї історії людства та державності. Походження політичної влади від влади людей (народу) підкреслюється в працях багатьох мислителів. В 1651 році Томас Гоббс у своїй праці “Левіафан, або матерія, форма і влада держави церковної і цивільної” писав: спільна влада “може бути споруджена тільки одним шляхом, а саме шляхом зосередження всієї влади і сили в одній людині або зібранні людей, які більшістю голосів могли б звести всі волі громадян в єдину волю” [1, с. 240].

Оскільки влада має виконувати історичну і практичну роль у суспільстві, оскільки вона повинна бути авторитетною і легітимною [2, с. 58]. На моменті легітимності влади акцентував свою увагу на початку двадцятого століття німецький юрист і соціолог Макс Вебер, який виділив три види

легітимності: традиційну (підлеглість ґрунтується на традиційному пануванні), харизматичну (основану на авторитеті незвичайного особистого таленту), раціональну (панування в силу “легальності”, в силу віри в обов’язковість легального встановлення та ділової компетентності) [3, с. 766], тобто відповідність дій політичного режиму тому принципіві, за допомогою якого він був встановлений [4, с.467]). Легітимність є ознакою законності влади і, в свою чергу, відповідність її конституції і закону. Оскільки влада є ознакою повноважень органів держави та місцевого самоврядування, оскільки легітимність є складовою їх повноважень, адже власне через повноваження влада детермінується, встановлюється та реалізується.

Народ як джерело влади володіє нею у вищому ступені і як носій суверенітету концентрує основні публічні функції. В цивілізованому громадянському суспільстві вони розподіляються між державою та іншими інституціями залежно від сфер, предметів відання і за ступенем обов’язковості їх повноважень.

Конституції різних держав визначають належність влади народів і її походження від народу, який є сувереном. Наприклад ч. 2 ст. 20 Конституції Федеративної Республіки Німеччини проголошує, що “вся державна влада виходить від народу” [5, с. 24]. Згідно ст. 5 Конституції України носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ.

Народ, тобто населення, єдина спільність незалежної держави самостійно визначає порядок і самостійно передає повноваження на здійснення влади відповідним державним органам. Ще в 1576 році Жан Боден писав: народ або володарі держави можуть без будь-яких умов віддати суверенну і вічну владу якій-небудь особі, для того, щоб вона на власний розсуд розпоряджалася майном (держави), особами та усією державою [6, с. 303-306]. Пізніше, у 1787 році в роботі “Про необхідність мати уряд, не менший за силою своєю, ніж передбачений запропонованою конституцією” А.Гамільтон писав: “від народу зажадається найбільш пильної та скурпульозної уваги, аби пересвідчитися в тому, що уряд цей буде влаштований так, щоб можна було без небезпеки доручити йому необхідні повноваження”. Далі він зазначав, що такі повноваження повинні передаватися народом лише уряду, який гідний охороняти загальнонаціональні інтереси [7, с.111-119]. 5 жовтня 2005 року Конституційний Суд України у своєму рішенні № 6-рп/2005 дав тлумачення частини другої статті 5 Конституції України, акцентувавши увагу на тому, що положення “носієм суверенітету... є народ” закріплює принцип народного суверенітету, згідно з яким влада Українського народу є первинною, єдиною і невідчужуваною, тобто органи державної влади та органи місцевого самоврядування здійснюють владу в Україні, що походить від народу [8]. Джерелом влади є народ. Джерело в цьому розумінні означає те, із чого береться, черпається щось, що дає початок чомусь, служить основою чогось [9, с. 691]. Держава якнайповніше виражена у владі [10, с. 192]. Саме основою державної влади і влади, що здійснюється органами місцевого самоврядування в Україні є те, що вона делегується народом України відповідним державним органам, або територіальною громадою органам місцевого самоврядування. “Воля народу, – наголошується в Загальній декларації прав людини, – повинна бути основою влади уряду” [11]. В Декларації про державний суверенітет України було виділено окремий розділ, присвячений визначенню того, що влада в Україні належить її народіві, який відповідно й названо “Народовладдя”. “Народ України є єдиним джерелом державної влади в Республіці. Повновладдя народу України реалізується на основі Конституції Республіки як безпосередньо, так і через народних депутатів, обраних до Верховної і місцевих Рад України” [12].

Особливий інтерес викликає відповідне застосування терміна “легітимність” щодо його призначення визначати певні особливості влади і суб’єктів її здійснення. Тому важливо визначити поняття легітимності здійснення влади, легітимності органів влади, легітимності посадових осіб.

Торкаючись легітимності здійснення влади, слід зазначити, що навіть влада народу України повинна здійснюватися згідно з Конституцією і законами нашої держави. Здійснення її у спосіб, що не відповідає Конституції та законам, не є легітимним. Народ України має право на безпосереднє

здійснення волевиявлення з питань державного управління. Як це зазначено в статті 21 Загальної декларації прав людини, кожна людина має право брати участь в управлінні своєю країною як через вільно обраних представників, так і безпосередньо. Відповідну форму волевиявлення людей передбачила Конституція України, встановивши в ст. 69 право громадян України на референдум. Згідно зі ст. 38 Основного Закону України можуть проводитись як всеукраїнські, так і місцеві референдуми. Порядку проведення виборів і референдуму присвячено третій розділ згаданого вище правового акта. При цьому Конституція України встановлює, які питання вирішуються шляхом безпосереднього волевиявлення громадян і які з них не виносяться на всеукраїнський референдум. Ст.73 Основного Закону закріпила, що виключно всеукраїнським референдумом вирішуються питання про зміну території України. В той же час ст. 74 забороняє проведення референдуму щодо законопроектів з питань податків, бюджету та амністії. Законодавець також визначив суб'єктів волевиявлення. Право голосу на референдумах мають лише громадяни, які досягли на день їх проведення вісімнадцятирічного віку. Не мають права голосу при його проведенні також громадяни, яких визнано судом недієздатними.

Законодавство визначає суб'єктів оголошення референдумів. Всеукраїнський референдум призначається Верховною Радою України або Президентом України відповідно до їх повноважень, встановлених Конституцією. Всеукраїнський референдум проголошується за народною ініціативою на вимогу не менш як трьох мільйонів громадян України, які мають право голосу, за умови, що підписи щодо призначення референдуму зібрано не менш як у двох третинах областей і не менш як по сто тисяч підписів у кожній області. Згідно зі статтею 4 Закону України “Про всеукраїнський та місцеві референдуми” [13] предметом місцевого референдуму може бути: прийняття, зміна або скасування рішень з питань, віднесених законодавством України до відання місцевого самоврядування відповідних адміністративно-територіальних одиниць; прийняття рішень, які визначають зміст постанов місцевих Рад та їх виконавчих і розпорядних органів. В цьому ж Законі передбачається також і питання щодо предмета всеукраїнського референдуму, в тому числі внесення змін і доповнень до Конституції України. Однак статті розділу III Конституції України, на наш погляд, не повно визначили питання, які повинні вирішуватись шляхом безпосереднього волевиявлення Українським народом. Стаття 5 Конституції України закріпила право визначати і змінювати конституційний лад в Україні виключно за народом, тоді не зрозуміло чому в розділі третьому цього правового акта не встановлено порядок реалізації цього права. Здається потрібно було б передбачити в даному розділі положення про те, що виключно всеукраїнським референдумом вирішуються питання щодо зміни конституційного ладу в Україні.

Безпосереднім волевиявленням у міжнародному праві і так само в Конституції України названо вибори до органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Однак, якщо участь громадян у референдумі є дійсно безпосереднім проявом їх волі щодо вирішення конкретних питань державного та суспільного значення, тоді як шляхом виборів вони реалізують своє волевиявлення на створення відповідних органів державної влади та органів місцевого самоврядування і публічних посадових осіб [14, с. 125-126].

Конституція України визнала принцип поділу державної влади, який було проголошено у свій час ще Джоном Локом [15] та Шарлем Монтеск'є [16, с.262-273]. За ст. 6 цього правового акта державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову. Відповідним чином розбудовуються і державні органи – Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, суди України. Для того, щоб бути легітимною за Конституцією України Верховна Рада України повинна бути сформована із народних депутатів, які обираються на основі загального, рівного і прямого виборного права шляхом таємного голосування, що в достатній мірі відповідає вимогам ч.3. ст. 21 Загальної декларації прав людини, норма якої визначає, що воля народу повинна виявлятися у періодичних і нефальсифікованих виборах, які повинні провадитись при загальному і рівному

виборному праві шляхом таємного голосування або ж через інші рівнозначні форми, що забезпечують свободу голосування. Як обов'язкова умова легітимності законодавчого органу України є вирішення віднесених до її повноважень питань у термін, визначений ст. 76 Конституції України з урахуванням змін, що вносилися в неї останнім часом. Строк повноважень Верховної Ради України становить п'ять років.

Незважаючи на те, що згідно зі статтею 76 Конституції України конституційний склад Верховної Ради України складає чотириста п'ятдесят народних депутатів України, вона є повноважною, тобто легітимною, за умови обрання не менш як двох третин від її конституційного складу.

Таким чином, повноваження парламенту України є легітимними у випадку відповідності його формування Конституції України.

Основний Закон України визначає також порядок формування уряду. Якщо парламент отримує повноваження щодо здійснення влади безпосередньо від виборців – громадян України, так Кабінет Міністрів України як вищий орган виконавчої влади отримує необхідні повноваження від Верховної Ради України, оскільки він призначений виконувати закони України, які Верховною Радою приймаються, причому це закони не тільки ті, що визначають порядок діяльності уряду, але також і ті, які встановлюють його права, обов'язки та коло відання. Таким чином, Верховна Рада України делегує частину повноважень отриманих від Українського народу – громадян України всіх національностей, виражаючи суверенну волю народу Кабінету Міністрів України. Державовладні повноваження у сфері виконавчої влади розподіляються разом із відповідальністю за їх здійснення і щодо інших суб'єктів виконавчої влади у порядку, визначеному Конституцією і законами України. Однак треба також зазначити, що громадяни України можуть і безпосередньо уповноважувати органи виконавчої влади на здійснення певних функцій державного управління приймаючи закони шляхом референдуму. Отже у першому випадку відбувається опосередковане делегування владних повноважень, у другому – делегування є безпосереднім.

Легітимність повноважень судового органу залежить від дотримання закону і процедур його створення, визначених у законодавстві. Причому тут важливо дотримання не тільки законодавчих актів Верховної Ради України, але і актів Президента України, адже згідно з п.23 ст. 106 Конституції України йому належить право утворення судів у визначеному законом порядку. Президент України видає також Укази відносно безпосереднього створення конкретних судів як загальної юрисдикції, так і спеціалізованих.

Торкаючись легітимності влади посадових осіб, думається, що в першу чергу потрібно зупинитись на питанні легітимності влади найвищої посадової особи – Президента України, оскільки він є главою держави. Позаяк Президент України згідно зі статтею 103 Конституції обирається громадянами України на основі загального, рівного і прямого виборного права шляхом таємного голосування, він є носієм влади, яка безпосередньо делегується йому народом України в межах, передбачених в цьому правовому акті, та при дотриманні усіх вимог його норм.

Особливий статус передбачає Конституція України щодо голови Уряду України. Прем'єр-міністр України функціонує на основі норм розділу VI Конституції, які передбачають особливий порядок призначення цієї посадової особи. Ця посадова особа буде визнаватись такою, що діє легітимно, у разі дотримання конституційного порядку її призначення і виконання нею опосередковано отриманих від народу України через Верховну Раду України повноважень згідно із законодавством України.

Таким чином, загальним правилом визнання легітимності повноважень за органом влади чи посадовою особою є те, що вони і набувають повноважень на основі дотримання всіх вимог законодавства, і діють у спосіб визначений в ньому.

Література:

1. Гоббс Т. Левиафан, или материя, форма и власть государства церковного и гражданского / Т. Гоббс // История политических и правовых учений : хрестоматия. – Белгород, 1999. – С. 234–247.

2. Глосніченко Д. Легітимність влади державних органів та посадових осіб / Д. Глосніченко // *Вибори та демократія*. – 2006. – № 4 (10). – С. 58–61.
3. Вебер М. Избранные произведения / М. Вебер ; [пер. с нем.]. – М. : Прогрес, 1990. – 808 с.
4. Юридична енциклопедія : в 6 / [голова редкол. Ю. С. Шемшученко]. – К. : Вид-во «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1998–2004. – Т. 3.: К–М. – 2001. – 789 с.
5. Основной закон Федеративной Республики Германии от 23 мая 1949 г., с последующими изменениями и дополнениями. – Бонн : Издано Ведомством печати и информации Федерального правительства и Германским фондом международного правового сотрудничества, 1997. – 136 с.
6. Жан Боден. Шесть книг о государстве / Жан Боден // *Антология мировой политической мысли* : в 3 т. – М. : Прогрес, 1997–1999. – Т. 1: Зарубежная политическая мысль: истоки и эволюция. – 1997. – 508 с.
7. Американские федералисты: Гамильтон, Медисон, Джей : избр. статьи. – Вермонт, 1990. – 337 с.
8. Офіційний вісник України. – 2005. – № 41. – Ст. 2605.
9. Словарь русского языка : в 4 т. / [под ред. А.В. Евгеньева. – [3-е изд., стереотипное]. – М. : Русский язык, 1985–1988. – Т. 1. – 1985. – 702 с.
10. Цветков В. В. Суспільна трансформація і державне управління в Україні: політико-правові детермінанти : монографія / Цветков В. В., Кресіна І. О., Коваленко А. А. – К. : “Видавничий дім Ін Юре”, 2003. – 496 с.
11. Всеобщая декларация прав человека: Официальный текст. – М.: Права человека, 1996 – 16 с.
12. Декларація про державний суверенітет України // *Відомості Верховної Ради України*. – 1990. – № 31. – Ст. 429.
13. Закон України від 3 липня 1991 р. № 1286 – XII “Про всеукраїнський та місцеві референдуми” // *Відомості Верховної Ради України*. – 1991. – № 33. – Ст. 443.
14. Глосніченко Д. Поняття повноважень, їх владна природа та походження / Д. Глосніченко // *Право України*. – 2007. – № 2. – С. 123–126.
15. Локк Д. Два трактата о правлении / Д. Локк // *Сочинения* : в 3 т. ; [пер. с англ.]. – М. : Прогрес, 1983–1985. – Т. 3. – 1985. – 408 с.
16. Декларація незалежності Сполучених Штатів Америки. 4 VII 1776 р. // Шевченко О.О. *Історія держави і права зарубіжних країн*. Хрестоматія. – К.: Вентурі, 1995. – С.77-78.

Львова Олена Леонідівна

канд. юрид. наук, старший науковий співробітник Інституту
держави і права ім. В.М. Корецького НАН України

ПРАВО ТА МОРАЛЬ В СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНО-НОРМАТИВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Суспільство являє собою цілісний соціальний організм і важливою його характеристикою є організованість, упорядкованість суспільних відносин у соціальному житті. Звідси постає об'єктивна необхідність їх соціального регулювання.

Основною метою регулювання є досягнення відповідності між поведінкою особи і діями спільноти людей, їх інтересами, цілями та завданнями, які постають із існуючих у даному суспільстві об'єктивних закономірностей.

Під регулюванням часто розуміють широке коло процесів, що відбуваються як в природі, так і в суспільстві ¹.

Регулювати (в соціальному житті) – означає визначати поведінку людей та їх колективів, надавати цьому напрямку функціонування та розвитку, вводити соціальне життя в певні рамки, цілеспрямовано його упорядковувати ².

¹ Пеньков Е.М. Социальные нормы – регуляторы поведения личности. Некоторые вопросы методологии и теории. – М.: Мысль, 1972. – С. 10.

² Алексеев С.С. Теория права. – М.: Наука, 1995. – С. 31.

Особливу роль в системі соціальної регуляції відіграє право. Саме воно, з рядом його унікальних властивостей, таких як загальність, можливість суворої визначеності за змістом і високого ступеню забезпеченості, максимально відповідає потребам суспільства за наявності об'єктивних нормативних засад, покликаних забезпечити належний рівень організованості й упорядкування суспільних відносин, реальне перетворення в життя закладеного у суспільстві прагнення людини до досконалості його особистості, реалізації його індивідуальності.

Питання соціального регулювання, місця в них моралі та права, його значення і ролі в житті людини і суспільства в цілому є однією з методологічних проблем юриспруденції. Дослідженням даних питань займаються такі провідні вітчизняні та російські вчені, як В. Бабкін, Г. Берман, Ж.-Л. Бержель, В. Горшеньов, В. Казимирчук, М. Козюбра, Г. Мальцев, М. Марченко, В. Нерсисянц, Н. Оніщенко, В. Тимошенко, П. Рабінович, В. Селіванов, М. Цвік та ін.

Розуміння права як регулятора суспільних відносин у правовій науці є традиційним. Основне призначення права полягає у тому, щоб бути потужним соціально-нормативним регулятором, визначальником можливої і обов'язкової поведінки індивідів і їх колективних утворень.

У цій якості право як масштабний елемент, блок (підсистема) суспільства являє собою нормативно-ціннісний регулятор:¹

- нормативний, адже право, що складається з нормативно-уніфікованих засобів і механізмів регулювання суспільних відносин, націлене на те, щоб ввести в життя людей засади загальної «нормальності», єдиного упорядкування, загальноприйнятості;

- ціннісний, адже право, вводючи в життя нормативні начала, надає оцінку життєвим явищам і процесам, і тому є основою для того, щоб діяти «по праву» і визнавати ті чи інші вчинки в якості таких, які вчинені «не по праву».

Зокрема, право (саме природне право) привнесло в закон положення, відповідно до якого людина визнається найвищою соціальною цінністю (ст. 3 Конституції України 1996 року). І, як відповідно до християнського вчення, людина є вінцем Божого творіння у Всесвіті, так і людина нині визнається найвищою соціальною цінністю у державі.

Тобто, природне право своїм змістом водночас може визначати моральні засади життя суспільства.

Розглядаючи питання моралі права щодо його реальних цілей, Лон Л. Фуллер пише, що норми права мусять задовольняти певним умовам: вони мають бути зрозумілими, такими, щоб їм могла підкорятися більшість, і, як правило, не повинні мати зворотної сили. Очевидно, що ці ознаки нормативного регулювання тісно пов'язані з тими вимогами справедливості, які правники називають принципами законності. Один з критиків позитивізму дійсно побачив у цих аспектах нормативного регулювання щось рівнозначне необхідному зв'язку між правом і мораллю і запропонував назвати це «внутрішньою мораллю права».²

Під мораллю в юридичній літературі розуміють систему норм, принципів, правил, які склалися в суспільстві під впливом громадської думки відповідно до уявлень про добро та зло, справедливість, честь і забезпечуються особистим внутрішнім переконанням, традиціями (що склалися в цьому суспільстві) та засобами громадського впливу. За допомогою моралі узгоджується поведінка особи з інтересами суспільства, ліквідуються суперечності між ними, регулюється міжособистісне спілкування.⁵

¹ Алексеев С.С. Право: азбука - теория - философия: Опыт комплексного исследования. – М.: Статут, 1999. – С.313-314.

² Фуллер Лон Л. Мораль права / Пер. с англ. – К.: Сфера, 2004. – С.146-147.

⁵ Теорія держави і права. Академічний курс: Підручник / За ред. О.В. Зайчука, Н.М. Оніщенко. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – С. 274.

Як слушно зазначає філософ В. Соловйов, закон є обмеженим і замість досконалості вимагає мінімального ступеня морального стану, тому право у співвідношенні з моральністю є найнижчою межею, або певний мінімум моральності, який є рівно для всіх обов'язковим.⁶

Отже, ціннісним критерієм виміру права є мораль.

Мораль формує еталони поведінки, ціннісно-нормативну орієнтацію суспільства відповідно до ідеалів свободи і справедливості, що є свого роду серцевиною цінностей права.

Найбільшої ефективності право досягає за умови збігу його вимог і вимог, що формулюються в моральних нормах. При формуванні правової держави співіснування, взаємодія цих двох видів соціальних норм у цілому збігаються або зближуються.

Однак, говорячи про зближення вимог права і моралі, не слід розуміти їх взаємодію спрощено, як однозначний процес постійного зростання в праві морального потенціалу без наявності суперечностей та схожих явищ.

Процеси взаємозв'язку та взаємодії права і моралі досить складні. Тому суперечності між ними можуть виявлятися не одразу, і якщо ці суперечності своєчасно не усуватимуться, вони можуть призвести до порушень закону (при суспільному пріоритеті вимог моралі над нормами права) або до моральних втрат.

Однією з причин таких суперечностей є відносна стабільність моральних настанов. Право є більш динамічним, воно швидше реагує на потреби даного моменту суспільного розвитку.⁷

З іншого боку, право і мораль мають спільні витoki походження – це звичаї, табу, релігія та ін. Однак з того часу, коли зовнішня сторона життєдіяльності людини відокремилася від її внутрішнього духовного світу, почалося суперництво двох типів норм: моралі і права. Право керувало зовнішньою стороною, поведінкою, мораль – внутрішньою. Але не зважаючи на протиставлення між ними, правова норма живе лише завдяки її моральному змісту. Як тільки цей зміст зникне, правова норма перестане існувати де-факто. Саме цим пояснюється чимала кількість «порожніх» за змістом і практичною цінністю законів. Саме тому, як це не парадоксально, право зацікавлене у збереженні моральних цінностей, що його наповнюють.

Конфлікт правового і морального загострюється в епохи тоталітарного насилля над людиною, в епохи, коли інтереси держави суперечать природним цінностям людини. Вихід із конфлікту – у зміні права (як штучної конструкції), у пристосуванні його до людини, створенні ситуації, коли інтереси людини домінують над інтересами держави, яка слугує лише засобом, інструментом, що забезпечує максимум можливостей для самореалізації людини.⁸

Отже, право не обмежується уявленням та суб'єктивним розумінням окремих індивідів. Воно накопичує й уособлює численні споконвічні орієнтації людства, які стають цінностями, ідеалами та принципами життя та дії права.

Так, очевидним є значення моральних норм нарівні з правовими. Держава, власне, на законодавчому рівні не визначає, яка саме поведінка є моральною, а яка аморальною. Йдеться, як правило, про поведінку правомірну та протиправну. Таке явище як мораль існує передусім у свідомості людей і закон не в змозі вмістити у собі усю мораль суспільства.

Отже, як висновок можна підкреслити, що дієвість права як регулятора суспільних відносин та його цінність полягає в його моральних засадах та соціальній направленості, які мають проявлятися у тому, що:

- у праві повинні знаходити вираз елементарні загальновизнані загальнолюдські моральні засади, які, зокрема, можуть бути засновані і на релігійних заповідях;

⁶ Соловьев В.С. Право и нравственность // Власть и право. Из истории русской правовой мысли. – Л., 1990. – С. 98.

⁷ Лисенков С.Л. Загальна теорія держави і права. Навч. посібник. – К.: Юрисконсульт, 2006. – С. 126.

⁸ Букреев В.И., Римская И.Н. Этика права: От истоков этики права к мировоззрению. - М.: Юрайт, 1998. – С. 17.

- право покликане реалізувати одну з найвищих моральних цінностей – справедливість, і не лише стосовно покарання за його порушення, а й добросовісного виконання;
- право, з точки зору свого найвищого призначення, повинно бути носієм природно-правових вимог щодо прав та свобод особистості.

Тараненко Микола Григорович

Доцент кафедри теорії права і держави НТУУ «КПІ»

КОНСТИТУЦІЯ ПИЛИПА ОРЛИКА 1710 РОКУ ТА ЇЇ ІСТОРИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ

Після смерті І. Мазепи 5 квітня 1710 року під Бендерами на козацькій раді Пилипа Орлика одностайно було обрано гетьманом України. Церемонія обрання мала важливу особливість: вперше гетьман обирався за кордоном і укладав зі своїми виборцями офіційну угоду, де були чітко зазначені умови, на яких він отримував гетьманську булаву. Цей правовий акт назвали «Бендерською конституцією», або Конституцією Пилипа Орлика 1710 року. Вона була побудована за зразком угод, які польська шляхта укладала із своїми виборними королями. На перший погляд, її статті видаються зібраними без жодного логічного змісту і впорядкування. Але детальніше вивчення цього документа, як зазначає О. Субтельний, показує, що його 16 пунктів досить чітко розбиваються на чотири логічно змістовні категорії [7 с. 61].

I. Загальноукраїнські проблеми (статті 1—3)

У статті першій зазначається, що православ'є має бути панівною релігією. Жодна інша віра, особливо іудаїзм, не допускатиметься. Щоб піднести престиж Київського митрополита й усунути московський вплив, українці повинні знову перейти під зверхність Константинопольського патріарха [5, с. 27].

Дивно, що лише єдина, й до того ж непряма, згадка про Україну як державу зустрічається у статті другій, де окреслюються її кордони: «Як кожна держава (в документі застосовано польський термін «панство») складається і стверджується непорушною цілістю кордонів, так і Мала Росія, вітчизна наша, щоб у своїх кордонах, стверджених пактами від Речі Посполитої і від Московської держави була» [5, с. 27]. Як за Богдана Хмельницького, кордоном із поляками проголошено річку Случ. Однак, про чіткий кордон із Московщиною не говориться через Слобожанщину, яка, маючи переважно українське населення, знаходилася під російською юрисдикцією. У статті третій гетьмана було уповноважено укласти союз із Кримським ханством [5, с. 29]. Очевидно, творцям Конституції на той час було важко знайти за кордоном надійних союзників в боротьбі проти Москви. Тому вони, напевно, й проігнорували трагічні наслідки для України усіх попередніх союзів з Кримським ханством, укладених Б.Хмельницьким та його послідовниками. Як показали наступні події, П.Орлик, як і усі його попередники, під час походу в Україну був теж традиційно зраджений кримськими татарами.

II. Проблеми запорозького козацтва (статті 4—5).

Враховуючи те, що запорожці становили в Бендерах переважну більшість українських емігрантів, їхні інтереси були досить широко представлені в Конституції. Зокрема, у статті 4 детально ідеться про їхню головну проблему — російську військову присутність у пониззі Дніпра. Тому запорожці вимагали очистити землі Січі від «московського насильства». Для цього гетьман повинен переконати шведського короля, в разі підписання мирної угоди з царем, добитися виводу російських військ із цих земель [5, с. 29]. У наступній статті запорожцям планувалося передати Терехтемирів, місто, що віддавна слугувало їм за шпиталь і місцем для перебування старих і недужих козаків, і ряд ключових міст у пониззі Дніпра. Січовики також бажали отримати гарантію гетьмана щодо невтручання сторонніх сил у їхні внутрішні справи [5, с. 29-30]. За словами Дмитра Яворницького, цими положеннями запорожці чітко визначили ті вимоги, які вони висували по часткам в різний час усім гетьманам з часів Виговського і усім царям з часів царя Олексія Михайловича. У них було

повністю викладено весь ідеал їх політичних устремлінь, які передові люди з запорозького війська хотіли бачити здійсненими в Україні [9, с. 347].

III. Питання, що стосуються гетьманської влади (статті 6—10)

Безсумнівно, головну і центральну тему Конституції Пилипа Орлика відкриває цілком риторичне запитання: чому на відміну від інших держав, в такого вільного народу, як козаки, обрані керівники не радяться з козацькою верхівкою? Тим більше, що такі демократичні традиції існували в ще недалекому минулому. Ця проблема виникла лише тоді, вважають автори документа, коли гетьмани опинилися під владою самодержавних правителів і від них узаконили самовладно таке ж право і в Україні: “Так хочу, так повеліваю!”. Авторами цих статей були представники генеральної старшини, яка вже давно обурювалася, що її усунуто від прийняття доленосних рішень у Гетьманщині. Тепер вона дістала реальний шанс знову здобути свій втрачений колись політичний вплив. Щоб тримати гетьманів під своїм контролем, генеральна старшина вимагала запровадження в Гетьманщині дорадчого права. Зокрема, від гетьманів в Конституції вимагалось, щоб вони радилися з генеральною старшиною та полковниками щодо всіх важливих питань, особливо тих, що стосувалися міждержавних відносин. Крім того, кожен полк мав обирати «по одній значній старовинній, добrorозумній та заслуженій особі, які братимуть участь у дорадчих зібраннях тричі на рік [5, с. 30-31]. У політичному сенсі стаття 6 була найважливішою в Конституції, оскільки дозволяла старшині контролювати діяльність гетьманів, подібно до того, як польська шляхта контролювала своїх королів. Цією вимогою козацька старшина фактично відкрито виступала проти ще свіжих в пам’яті Мазепиних самодержавних методів гетьманування.

Варто зазначити, що на запровадженні дорадчого права владні повноваження старшини не закінчувалися. Конституція також забороняла гетьманам карати тих, хто ображав їхню честь. Ці справи повинен розглядати спеціальний трибунал старшини – Генеральний суд(стаття 7) [5 с. 31]. В усіх важливих справах просліджується прагнення старшини розмежувати громадський і приватний сектори (стаття 8) [5 с. 32]. Після гострої суперечки за Мазепині багатства з його нащадком Войнаровським старшина особливо прагнула розмежувати прибутки Війська і гетьмана. Задля цього запроваджувалася посада генерального підскарбія, на яку могла бути обрана лише “людина значна й заслужена, маєтна і добросовісна” (стаття 9) [5 с. 32]. Водночас гетьмана позбавлено доступу до державних коштів; він мав жити тільки за рахунок власних маєтностей, спеціально виділених для нього. Кожен полк також мав обирати двох підскарбіїв з аналогічними обов’язками і повноваженнями. Таким чином, і в економічному, і в політичному сенсі ці статті радикально обмежували владні повноваження гетьмана і значно збільшували владні можливості генеральної старшини. Як слушно зазначають В. Смолій та В. Степанков, Конституція Пилипа Орлика була спрямована проти встановлення в Україні монархічної форми правління в особі спадкоємного Гетьманату і передбачала утвердження ідеї олігархічної республіки [6, с. 218].

IV. Ліквідація соціально-економічних зловживань в Україні (статті 10-16).

Заключна частина Конституції присвячена ліквідації зловживань козацької верхівки в Гетьманщині. Можливо, ці статті було введено до неї лише з пропагандистською метою, щоб привернути на свій бік простий люд. Ймовірно, що інтереси нижніх верств обстоювали запорожці, більшість яких вийшла з цієї категорії населення України. Проте це не пояснює, чому в Конституції порушено такі питання, як корупція посадових осіб і безрадісне становище українських міст. Можливо, ці статті відбивали бажання авторів виправити деякі з найразючіших вад Гетьманщини навіть за рахунок власних класових інтересів. Не виключено, що заключна частина Конституції Пилипа Орлика є відповіддю її творців на антинародну соціальну політику І.Мазепи, як одну з головних причин провалу його антиросійських визвольних змагань.

Стаття 10 застерігає старшину, щоб вона не використовувала своїх посад задля визиску козаків, селян і ремісників. Заборонялася практика купівлі посад, оскільки “всілякі утиски та здирства бідним

людям походять здебільшого від владолобних накупив”. Для ліквідації такої корупційної практики, гетьман зобов'язувався слідкувати за тим, щоб усі посади, особливо полковницькі, були виборними [5 с. 32-33]. Турботу про бідних людей висловлено в статтях 11, 12 і 14, згідно яких родини козаків, що перебували в поході, удови й сироти звільнялися від сплати податків та виконання різноманітних повинностей [5, с. 33-35]. З огляду на те, що в Україні, як і в усій Східній Європі, відносини між місцевою знаттю та містами були вкрай напружені, вражає стаття 13, де говориться про жадливе зубожіння міст і пропонується, щоб “столичне місто Київ та інші українські городи” і надалі зберерегли свої права та привілеї, тобто самоврядування згідно з Магдебурзьким правом [5, с. 34]. У двох останніх статтях Конституції знову пропонуються конкретні заходи щодо полегшення тяжкої долі бідноти в Україні. Стаття 15 передбачала, що податки з селян, які за свій кошт утримували гетьманські компанійські та сердюцькі полки, мають бути скасовані [5, с. 35], а остання стаття зобов'язує гетьмана пильно слідкувати, щоб ринкові комісари не збирали з ярмаркових торговців таких високих податків, «через які неможливо взагалі убогій людині вільно з'явитись на ярмарок» [5, с. 35].

Аналізуючи цей перший вітчизняний конституційний акт, М.Грушевський зазначав: «Хоч ці постанови не були здійснені, бо взяти Україну в свої руки сим людям не удалося ніколи, - але вони цікаві, як вираз поглядів і бажань сих людей, що зв'язали свою долю з визволенням України. В постановах сих багато нового, що могло бути важним кроком наперед». На його думку, Конституція Пилипа Орлика в першу чергу була спрямована проти гетьманської «самодержавної влади», що узаконила своїм «самовластїєм право: так хочу, так повеліваю» і проголошувала замітні початки чисто парламентського устрою» [2, с. 383-384].

М.Василенко називав цей документ як “своєрідну українську Конституцію, яка свідчить про напрямок політичної думки української еміграції того часу... Ідеї, закладені в основу угоди Орлика, поділяли не лише емігранти, але й найбільш свідома частина старшини, яка не пристала до Мазепи”. Договір був розрахований на те, що він діятиме на Україні як правовий акт після повернення емігрантів. Отже, він є конституційним актом, де обґрунтовується державний лад України [8, с. 436-437].

Д. Донцов у своїй праці «Історія розвитку української державної ідеї» зазначив, що “ це була перша – в сучасному розумінні цього слова – конституція України. Ця конституція, як також інші постанови договору, представляють інтересний проект державного ладу, що був вироблений за 79 років перед Великою французькою революцією. В дійсність цей проект не перейшов. Повстання, яке підняли в 1711 р. гетьман Орлик і його прихильники на Україні, що лишилася під владою Росії, - не вдалося. Задавлення цього повстання й погром під Полтавою розпочали новий розділ в історії української державної ідеї і України взагалі [3, с. 17].

Варто зазначити, що й в умовах незалежної України Конституція Пилипа Орлика не втрачає своєї актуальності. За оцінкою О.Кресіна, вона стала першим вітчизняним конституційним проектом, який проголошував правові основи представницького правління та парламентаризму. «Пакти» розподілили владні повноваження, що до цього часу належали цареві, між органами влади Війська Запорозького та створили правові передумови для подолання розірваності українського політичного і правового процесів [4, с. 201]. На думку О. Апанович, Конституція Пилипа Орлика є однією з найвидатніших історичних державно-політичних пам'яток і мусить зайняти належне їй місце в європейській історіографії, і зберігає певну актуальність для депутатського корпусу сучасного парламенту незалежної самостійної України [1, с. 220].

Література:

1. Апанович О.М. Гетьмани України і кошові отамани Запорозької Січі. – К.: Либідь 1993.
2. Грушевський М. Шведсько-український союз 1708 р. // Великий українець: Матеріали з життя та діяльності М.С. Грушевського. – К., Веселка, с 42-56.

3. Донцов Д. Історія розвитку української державної ідеї. – К: Товариство “Знання” України, 1991.
4. Кресін О.В. «Пакти й конституції законів і вольностей Запорозького Війська...» 1710 р. // Український історичний журнал. – 2005. - №2, с. 192-203.
5. Пакти і конституція законів та вольностей Війська Запорозького // Слюсаренко А.Г., Томенко М.В. Історія української конституції.- К.: - Т-во “Знання” України, 1993; с. 25-37.
6. Смолій В.А., Степанков В.С. Українська державна ідея XVII-XVIII століть: проблеми формування, еволюції, реалізації К.: “Альтернативи” 1997.
7. Субтельний Орест. Мазепинці. Український сепаратизм на початку XVIII ст. / Пер. з англ. В.Кулика. – К.: Либідь, 1994.
8. Ульяновський Василь. Пилип Орлик // Володарі гетьманської булави.– К, Варта, 1994, с. 419-497.
9. Яворницький Д.І. Історія запорозьких козаків: У 3т. – К.,Наук. Думка, 1990-1991, т. 3, 1991.

Єгорова Валентина Сергіївна

Ст.викладач, к.ю.н ФСП НГУУ «КП»

ПРИНЦИПИ ДІЯЛЬНОСТІ СУДДІВ СУДІВ ЗАГАЛЬНОЇ ЮРИСДИКЦІЇ

Діяльність суддів судів загальної юрисдикції, як і інших державних структур, заснована на певних принципах, під якими розуміють особливості, покладені в основу створення або здійснення чогонбудь, спосіб утворення або здійснення чогось; переконання, норми, правила, якими керуються у житті, поведінці, канон [1].

Синонімом слова принцип є слово “засада”, під якою розуміють основу чогось, те головне, на чому ґрунтується щось, вихідне, головне положення, принцип [1]. З філософського погляду принципи – це “1) первоначало, те, що лежить в основі повної сукупності фактів, теорії, науки; 2) внутрішні переконання людини, ті практичні, моральні й теоретичні засади, якими вона керується в житті, в різноманітних сферах діяльності” [2]. У цьому визначенні поняття “принцип” підкреслюється як їх об’єктивний характер, відповідність умовам діяльності тих чи інших об’єктів, так і суб’єктивний – переконаність особи у необхідності керуватись певними принципами. Не випадково від слова “принцип” походять слова “принциповий” і “принциповість” – остання якість є чи не найважливішою для суддів судів загальної юрисдикції.

Серед принципів суспільного життя особливе місце посідають правові принципи, що стосуються сфер суспільних відносин, врегульованих нормами права, зокрема тими, які регулюють діяльність владних структур. Так звані норми-принципи не містять або принаймні не конкретизують правил поведінки, проте вони визначають зміст регулятивних та охоронних норм. Як відзначається у літературі, “... принципами кожної галузі права є лише такі його керівні ідеї, які самі одержали закріплення у нормах права” [3]. Це повною мірою стосується і суддів судів загальної юрисдикції.

У конституційному праві здійснюється поділ правових принципів на три групи: загальні, міжгалузеві, галузеві [4]. Загальними є принципи, які поширюються на діяльність держави у цілому та на всі галузі права (верховенство права, пріоритетність прав і свобод людини, поділ влади тощо), міжгалузеві принципи стосуються тісно взаємопов’язаних галузей права, зокрема, судоустрійного і судово-процесуального. Галузеві принципи повністю чи в основному притаманні окремим галузям права.

Сукупність принципів права в їх тісному зв’язку на галузевому і міжгалузевому рівні утворює чітку систему. Взаємозв’язок принципів проявляється по-різному: одні з них розвиваються та доповнюють положення інших принципів; в інших випадках одні принципи є гарантією других, сприяють впровадженню їх у практику.

У літературі запропоновано поділ принципів, які стосуються діяльності суддів, на організаційні та функціональні [5] або на загальні, родові, видові [6]. Останні виступають як юрисдикційні принципи [6].

Висловлені міркування дозволяють перейти до з'ясування питання про перелік та особливості застосування принципів судоустрою і правосуддя у діяльності суддів судів загальної юрисдикції України. При цьому потрібно зауважити, що ці принципи в діяльності загальних, господарських і адміністративних апеляційних судів і їх застосування можуть мати певні особливості.

Загалом під принципами судоустрою ми розуміємо засади організації, структурування судової влади, а під принципами правосуддя – засади здійснення судочинства. Можна також стверджувати, що якщо перша група принципів відображає статику судової влади, то друга – її динаміку.

За видами нормативних актів, у яких відображена діяльність суддів, їх можна поділити на принципи:

1) визначені у Конституції України; 2) закріплені у Законі України “Про судоустрій України”; 3) ті, які дістали відображення у судово-процесуальних кодексах; 4) ті, які поки що прямо не закріплені у чинному законодавстві, але органічно випливають з його змісту, передусім з положень Конституції України.

Варто зазначити, що принципи судоустрою у Р. VIII Основного Закону не сконцентровані в якійсь одній нормі, на відміну від принципів судочинства, які передбачені у ч. 3 ст. 129 Конституції. Про них йдеться у статтях 124-126 Конституції.

Принцип здійснення правосуддя лише судом на рівні суддів судів загальної юрисдикції набуває особливого значення через те, що перегляд рішень судів першої інстанції в апеляційному порядку є можливим лише спеціально створеними для цього судовими органами: апеляційними судами областей, м. Києва і Севастополя, Автономної Республіки Крим, військовими апеляційними судами регіонів та Апеляційним судом Військово-Морських Сил України, Апеляційним судом України, апеляційними господарськими та апеляційними адміністративними судами. Крім того, лише до компетенції апеляційних судів загальної юрисдикції відноситься розгляд кримінальних і цивільних справ певних категорій.

Принцип єдності судової системи знаходить свій прояв в уніфікації назв і повноважень суддів одного рівня (загальних і спеціалізованих), причому всі вони є складовими частинами єдиної судової системи України, у процесуальному відношенні загальні суди підконтрольні Верховному Суду України, а спеціалізовані суди – вищим спеціалізованим судам. При цьому взаємовідносини суддів одного рівня не носять ніякого організаційно-управлінського характеру і обмежуються спільною участю в діяльності органів суддівського самоврядування, науково-практичних конференціях, обміном досвідом тощо.

Принцип територіальності (який поєднується з принципом спеціалізації) реалізується стосовно судів загальної юрисдикції у чотирьох варіантах. Перший варіант: компетенція суду поширюється на територію регіону (Автономної Республіки Крим чи області, міста загальнодержавного значення). Це властиво загальним судам. Другий варіант: компетенція судів, що поширюється на територію, яка включає у себе два або більше регіонів. Третій варіант: компетенція судів, що поширюється на округи відповідно до указу Президента України. Четвертий варіант: компетенція військових апеляційних судів поширюється на регіони, які не співпадають з адміністративно-територіальним поділом, але на них поширюються повноваження органів військового управління і розташовані військові об'єкти.

У статті 126 Конституції України декларується принцип безстроковості зайняття посади носія судової влади, крім посади судді Конституційного Суду України та судді, який призначений на посаду вперше. Разом з тим така “безстроковість” перебування на посаді судді обмежується 65-річним віком судді. Таким чином, щодо суддів України проголошується безстроковість як

незмінюваність, тобто право залишатися на посаді судді, при дотриманні відповідних умов службової діяльності, незалежно від бажання органу, який призначив (обрав) суддю на цю посаду. Суддя не може бути позбавлений займаної посади не інакше як на підставах і в порядку, передбачених законом, але в межах встановленого строку.

Слід зауважити, що незмінюваність поширюється на всіх суддів, однак чинне законодавство диференціює її щодо різних категорій суддів. Для професійних суддів судів загальної юрисдикції, крім тих, котрі призначені на посаду судді вперше, незмінюваність означає, що їх повноваження не обмежені строком, тобто вони обираються довічно (досягнення суддею 65 років).

Незмінюваність поширюється також на суддів, котрі призначені на посаду судді вперше. Однак їх незмінюваність має деякі особливості. Відносно цих суддів діє положення строкової незмінюваності (5 років). Протягом строку своїх повноважень такий суддя не може бути усунений з посади, крім випадків, передбачених законом.

Таким чином, гарантований строк повноважень необхідно розглядати як складову незмінюваності. Така практика не суперечить п. 12 Основних принципів незалежності суддів: “Судді, які призначені чи обрані, мають гарантований строк повноважень до обов’язкового виходу на пенсію чи закінчення строку повноважень, де такий встановлений”.

З часу прийняття Конституції України (1996 р.) судді в державі незмінювані. При цьому слід враховувати два моменти. *По-перше*, незмінюваність суддів не слід розуміти як безстрокове заняття посади. Залежно від юрисдикції суду, де працює суддя, відповідно до якої процедури суддя обійняв посаду, законодавством передбачено певний строк перебування судді на посаді, причому строки дуже відрізняються за тривалістю. Так, для вперше призначуваних на посаду (Президентом України) строк зайняття крісла судді становить п’ять років, судді Конституційного Суду призначаються на дев’ять років, всі інші судді (обрані Верховною Радою України) перебувають на відповідній посаді до досягнення 65-літнього віку.

По-друге, незмінюваність судді не є абсолютною: а) повноваження судді можуть бути припинені, але на підставах і в порядку, передбачених Конституцією і законами України; б) переміщення судді може мати місце (як по горизонталі, так і по вертикалі), але тільки за його згодою.

Досить своєрідний характер має принцип, закріплений у ч. 2 ст. 129 Конституції, відповідно до якого судочинство провадиться суддею одноособово, колегією суддів чи судом присяжних. Звертає на себе увагу те, що ця норма безпосередньо передує частині третій зазначеної статті, у якій названі процесуальні принципи судочинства. Виходячи з цього, його потрібно визнати принципом судоустрою, а не принципом правосуддя. Але не лише з цієї причини, а й тому, що визначення кількісного складу суду стосується передусім організаційного боку функціонування судової влади.

До основних принципів діяльності суддів судів загальної юрисдикції, на мій погляд, можна віднести такі:

- а) принцип самостійності;
- б) принцип незалежності;
- в) принцип недоторканності;
- г) принцип доступу до суду.

На мою думку, всі вони мають як судоустрійний характер, так і розглядатись як одна з найважливіших гарантій правосуддя.

Самостійність суддів судів загальної юрисдикції означає, що вони не перебувають під чиеюсь владою, не підпорядковані і не підлеглі нікому в організаційному плані, в тому числі ланкам судової влади вищого рівня. Це, безумовно, судоустрійний елемент розглядуваного принципу.

Незалежність “означає їх незалежну процесуальну діяльність при здійсненні правосуддя, тобто, що в ході розгляду і вирішенні спорів про право справа вирішується на основі матеріального і процесуального закону відповідно до професійної правосвідомості суддів і в умовах, які виключають сторонній вплив на них” [7]. Таким чином, ця сторона суддівської незалежності безпосередньо стосується здійснення правосуддя по конкретних справах. Але суддівська незалежність має і ширше

значення – вона охороняє не лише конкретних суддів при розгляді справ, а й всю судову систему від упереджених, несправедливих оцінок, необґрунтованих узагальнень, підриву авторитету судової влади на догоду політичним, клановим та іншим груповим інтересам.

Адже судді у своїй діяльності щодо здійснення правосуддя є незалежними, підкоряються тільки законові і нікому не підзвітні.

Гарантії незалежності суддів встановлюються Конституцією України [8] та Законом України “Про статус суддів” [9].

Держава гарантує фінансове та матеріально-технічне забезпечення суддів і судів.

Принцип незалежності суддів судів загальної юрисдикції забезпечується:

- встановленим законом порядком їх обрання, зупинення їх повноважень та звільнення з посади;
- особливим порядком присвоєння військових звань суддям військових судів;
- передбаченою законом процедуру здійснення правосуддя;
- таємницею прийняття судового рішення і заборонаю її розголошення;
- заборонаю під загрозою відповідальності втручання у здійснення правосуддя;
- відповідальністю за неповагу до суду чи судді;
- правом судді на відставку;
- створенням необхідних організаційно-технічних та інформаційних умов для діяльності судів, матеріальним і соціальним забезпеченням суддів відповідально до їх статусу;
- особливим порядком фінансування судів;
- системою органів судового самоврядування;
- всі державні органи, установи та організації, органи місцевого і регіонального самоврядування, громадяни та їх об’єднання зобов’язані поважати незалежність судових органів і не посягати на неї.

Останнім часом досить значного поширення набуло порушення принципу незалежності суддів через “мітингове право”. Об’єктами таких порушень здебільшого стають апеляційні суди.

Для запобігання таким явищам вважаю за потрібне: по-перше, в законодавчому порядку встановити заборону на публікації в засобах масової інформації перед розглядом судових справ, особливо т. зв. резонансних, матеріалів, які б могли вплинути на позицію суддів під час їх розгляду (особливо це стосується справ, які мають розглядатись судами з участю присяжних); по-друге, заборонити проведення будь-яких протестних акцій біля приміщень судів. Наприклад, ч. 3 ст. 13 Закону Молдавії “Про судоустрій” передбачено, що “мітинги, демонстрації та інші дії, що проводяться на відстані менш як 25 метрів від приміщення, в якому здійснюється правосуддя, з метою справити вплив на суддів, кваліфікуються як втручання в їх діяльність”. На мій погляд, таке вирішення питання носить половинчастий характер.

Забезпечення незалежності суддів перебуває у тісному взаємозв’язку з їх недоторканністю. У статті 13 Закону України “Про статус суддів” передбачені вагомні гарантії такої недоторканності, що не виключає можливостей для їх посилення.

Недоторканість суддів судів загальної юрисдикції поширюється і на його житло, службове приміщення, транспорт і засоби зв’язку, кореспонденцію, належне йому майно та документи.

Принцип доступу до суду, на мій погляд, дуже важливий, але, на жаль, він недосконалий в Україні. Демократизм судової системи загалом і організація діяльності суддів судів загальної юрисдикції, зокрема, впливає із основ демократичного державного режиму, який існує в Україні. Демократизм стосується як суспільства і держави в цілому, так і в специфічних формах проявляється у функціонуванні окремих суспільних формувань і державних структур, у тому числі судової влади.

Принцип законності, як відомо, притаманний усім органам державної влади і органам місцевого самоврядування. В узагальненому вигляді його сформульовано у ч. 2 ст. 19 Конституції України,

відповідно до якої, органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України. Цей принцип повною мірою поширюється і на діяльність суддів судів загальної юрисдикції.

Особливість застосування принципу законності при розгляді справ судьями судами загальної юрисдикції в апеляційному провадженні, полягає у тому, що вони не лише повинні неухильно дотримуватись вимог законодавства при розгляді справ і постановленні рішень, а й виправляти помилки у правозастосуванні, яких припустилися місцеві суди.

Література:

1. Короткий словник української мови / [за ред. Д. Г. Гринчишина]. – К. : “Радянська школа”, 1988. – 724 с.
2. Філософський словник. – К. : Голов. ред. Укр. рад. енцикл., 1986. – 525 с.
3. Алексеев В. Б. Конституционные принципы организации и функционирования прокурорского надзора / Вопросы теории управления в органах прокуратуры : сб. науч. трудов. – М. : НИИ Ген. прокуратура Рос. Федерации, 1997. – С. 13–21.
4. Рабінович П. М. Вільність і рівноправність людини у Конституції України / П. М. Рабінович // Юридический вестник. – 1998. – № 2. – С. 47–50.
5. Штефан М. Й. Конституційні основи правосуддя в СРСР / М. Й. Стефан, Р. Г. Кочарянц. – К. : Наукова думка, 1982. – 154 с.
6. Фатхутдинова О. В. Проблеми судової реформи / О. В. Фатхутдинова // Держава і право : зб. наук. праць Ін-ту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. – Вип. 5. – 2000. – С. 18–22.
7. Судебные и правоохранительные органы Украины : учеб. пособие / [Васильев А. С., Иванов В. В., Корчевская Л. А. и др.]. – Х. : Одиссей, 2002. – 320 с.
8. Конституція України : Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. – К. : Преса України, 1996. – 80 с.
9. Закон України “Про статус суддів” від 15 грудня 1992 р. № 2862-ХІІ / Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 8. – Ст. 56.
10. Закон України “Про судоустрій України” / Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 27–28. – Ст. 180.

Совгиря О. В.

К.ю.н., доц. кафедри конституційного права
юридичного факультету КНУ ім. Тараса Шевченка

СПІВІДНОШЕННЯ ПРИНЦИПІВ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА ТА ВЕРХОВЕНСТВА ЗАКОНУ В ДІЯЛЬНОСТІ КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

Характеризуючи розуміння принципу верховенства права вітчизняними дослідниками, слід виділити наступні групи підходів.

Перший підхід до визначення змісту принципу верховенства права можна визначити як інтегрований, оскільки він включає сукупність умов організації держави та суспільства, за наявності яких можливе визнання та дія зазначеного принципу.

Так, Козюбра М. І. відзначає, що у понятті верховенства права переплітаються правові і політичні, культурні і етичні мотиви, внутрішньодержавні і міжнародні, національні і загальнолюдські аспекти, наукова істина і цінності добра й справедливості, досягнення правової теорії і практичний юридичний досвід, правові ідеї і здоровий глузд тощо [1, с. 42].

У межах виділеного нами інтегрованого підходу існують і інші, менш розгорнуті, підходи відносно складових принципу верховенства права. Так, Заєць А. П. відносить до них: принцип мінімальної достатності правового регулювання суспільних відносин та всезагальності права; принцип позапартійності права, його відносної самостійності щодо політичних сил і

деїдеологізованості; принцип відносної самостійності щодо судової та виконавчої влади; принцип верховенства Конституції та законів України [2, с. 179].

Другий підхід до розуміння змісту верховенства права можна визначити як людиноцентристський, або природно-правовий. Дослідники, чії позиції ми включаємо до даного підходу, відзначають, що протилежністю принципу верховенства права є свавілля. Держава не може діяти свавільно, вона обмежена правом. І не тільки створеним нею законодавством, а й правом, яке існує апіорі незалежно від її розсуду – природним правом, або природними правами кожної людини [3, с. 87].

При цьому, з нашої точки зору, слушною є позиція, відповідно до якої крайністю є безумовний пріоритет інтересів особи щодо інтересів суспільства, держави, колективу. Це може призвести до конфліктів особи з суспільством, орієнтації особи на вузькоєгоїстичні інтереси [4, с. 6].

Така позиція підтверджується і положеннями законодавства. Так, відповідно до параграфу 56 Регламенту Кабінету Міністрів України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України в редакції від 08. 07. 2009 р. № 712, зі змінами, Мін'юст під час проведення правової експертизи перевіряє проєкт акта Кабінету Міністрів, зокрема, на відповідність стандартам Ради Європи у *верховенства права та прав людини (курсив наш. - О. С.)*, що свідчить про розділення понять «верховенство права» та «відповідність стандартам прав людини». При цьому Регламент Кабінету Міністрів України не передбачає ніяких наслідків для проєкту акту, що не відповідає таким положенням. З нашої точки зору, Регламент слід доповнити положенням про те, що проєкт акта Уряду не повинен вноситися на його розгляд і у тому разі, коли він не відповідає всім тим вимогам, на відповідність яким він перевіряється Мін'юстом.

З точки зору з'ясування змісту принципу верховенства права важливо також визначитися із його співвідношенням з принципом верховенства закону, що являє собою один із принципів демократичної держави. Він не замінює і не обмежує принцип верховенства права, оскільки запровадження принципу верховенства закону ще не означає, що цей закон є правовим за змістом, а лише має на нього певний «зворотний вплив», забезпечуючи внутрішню підпорядкованість та несуперечність нормативно-правових актів. Така підпорядкованість і несуперечність допомагає у формуванні і дії верховенства права в країні, але не забезпечує його. Складнішою є справа із співвідношенням принципу верховенства права і принципу верховенства Конституції, якій зафіксований у тій же статті 8 Конституції України, що і принцип верховенства права. Справа в подвійній природі самої Конституції, яка, з одного боку є основним, але все ж таки Законом, що, враховуючи психологічну, а не логічну обумовленість законотворення, визначає суб'єктивний характер Конституції; з іншого боку, норми Конституції є апіорно правовими, такими, що не ставляться під сумнів, тобто у цьому аспекті Конституція набуває об'єктивного характеру. Крім того, конституція закріплює низку юридичних інституцій і механізмів, спрямованих на утвердження вимог принципу верховенства права. Це – загальність законів, незастосування неопублікованих законів, заборона зворотної дії законів та ін. Такі положення є фактично вимогами природного права, тобто Конституція являє собою найвищий ступінь об'єктивації верховенства права. Забезпечення верховенства Конституції (а через це - і верховенства права) здійснюється через діяльність Конституційного Суду України [5, с. 129].

З нашої точки зору, принципи верховенства права та законності спільно характеризують засади організації та діяльності Уряду і вилучення будь-якого з них з системи принципів організації та діяльності Уряду ставить під сумнів відповідність такої організації та діяльності принципам правової держави.

Список використаних джерел:

1. Козюбра М. І. Верховенство права – одна з найважливіших цінностей сучасної демократії / М. І. Козюбра // Принцип верховенства права: проблеми теорії та практики : у двох книгах / [за заг. ред.

Ю. С. Шемшученка] / Книга друга: Принцип верховенства права у діяльності держави та в адміністративному праві [відп. ред. В. Б. Авер'янов].-К.: Конус-Ю, 2008. — С. 42.

2. Заєць А. П. Правова держава / А. П. Заєць // Теорія держави і права. Академічний курс: Підручник / [за ред. О. В. Зайчука, Н. М. Оніщенко]. — К.: Юрінком Інтер, 2006. — С. 179.

3. Кодекс адміністративного судочинства України: науково-практичний коментар: У 2 т. / [за заг. ред. Р. О. Куйбіди]. — К.: Книги для бізнесу, 2007— Т. 1. — 2007. — С. 87.

4. Тацій В. Проблеми становлення сучасного конституціоналізму в Україні / В. Тацій, Ю. Тодика // Право України. — 2001. — № 6. — С. 6.

5. Вовк Д. Проблеми визначення та дії принципу верховенства права в Україні / Д. Вовк // Право України. — 2003. — № 11. — С. 129.

Пономаренко Марина Володимирівна

Аспірант, кафедра конституційного

та міжнародного права, ХНУВД

ЩОДО СУТНОСТІ МІНІСТЕРІАЛІЗМУ В ДОКТРИНІ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА

Якщо питанню теоретичного обґрунтування парламентаризму в сучасній науці конституційного права приділено значну увагу, то проблема міністеріалізму і його місце залишається за межами ґрунтового дослідження. Актуалізації даному питанню сприяють реалії сучасної державності, які свідчать про концентрацію найголовніших повноважень в органах виконавчої влади.

Наукові дослідження зарубіжних і вітчизняних авторів останніх років значно розширили наші знання з досліджуваної проблематики. Проте основна увага і досі акцентується на явищі парламентаризму як основи державотворчої практики. А отже розуміння міністеріалізму залишається поза увагою, що не відповідає вимогам сьогодення, адже провідна роль уряду в державному механізмі розвинених країн, таких як Великобританія, Німеччина та ін. свідчать про конструктивні зміни в державотворчій практиці. Практика розвинених європейських країн засвідчує, що класичний парламентаризм стає набутком минулого. З огляду на зростаючі обсяги нормотворчої діяльності представницькі органи «приречені» поступатись навіть у цій традиційній для них сфері діяльності виконавчим структурам. Посиленню впливу урядових органів сприяє і зростання соціально-регулюючої ролі держави, адже саме уряд здатен швидше реагувати на динаміку суспільних відносин, в той час як парламенту характерна певна послідовність і нескvapність у вирішенні важливих питань. Отже, тенденціями у розвитку міністеріалізму є:

- Поступове перебирання урядом провідної ролі у правотворчості та політичному житті країни (право законодавчої ініціативи, право відзначати певні законопроекти як термінові, право глави уряду підписувати закони, право уряду приймати закони або інші акти, що мають силу законів);

- Розширення засобів впливу на законодавчий орган з боку уряду та перш за все з боку Прем'єр-міністра;

- Заміна гласності в діяльності уряду на проведення засідань «за закритими дверима»;

- Поступовий відхід від колегіальних засад у роботі уряду і зосередження всієї урядової влади в руках Прем'єр-міністра та його заступників.

Посилення ролі виконавчої влади та зміцнення її повноважень за рахунок законодавчої влади пояснювалось і до цього часу іноді пояснюється політологами і державознавцями об'єктивним наслідком сучасного розвитку країн.

Проте все ж не слід недооцінювати роль парламенту в державному механізмі. Учені-державознавці виділяють декілька напрямків, які виявляють діаметрально протилежне ставлення до питання про місце парламенту та уряду в системі державного владування. Перший з них виходить із теорії «верховенства парламенту»; другий – теорії «рівноваги влад»; третій – з теорії розподілу влад, яка втілюється в системі стримувань і противаг; четвертий – з теоретичного обґрунтування «кабінетного правління», що розуміється як «верховенство кабінету (уряду)»; п'ятий – з концепції

«раціоналізованого» парламентаризму. Значна кількість поглядів і теорій щодо місця і ролі парламенту та уряду в житті країни свідчить про неузгодженість позицій і ставлення до даних інституцій. На нашу думку, дану проблему слід розглядати через «загальну теорію правління», рівнозначними складовими частинами якої будуть виступати законодавча та виконавча гілки влади (не слід ототожнювати з теорією рівноваги, так як вона є складовою частиною), а вже у відповідності до того, який з елементів – парламент чи уряд – буде займати центр суспільно-політичного життя, матиме сенс та чи інша теорія на практиці.

Таким чином якщо виходити з розуміння парламентаризму та міністеріалізму як двох невід’ємних складових загального явища правління, то ці категорії можна тлумачити з двох позицій. У широкому плані вони еволюціонують, починаючи від здогадок прадавніх і давніх мислителів з питань організації державної влади до раціонально-логічних форм мислення, виникнення політико-правової науки.

У вузькому розумінні – це комплекс політико-правових ідей та сама державотворча практика, що орієнтується на створення інституціонально-правових умов функціонування держави, у яких забезпечувалося б верховенство парламенту (парламентаризм) чи уряду (міністеріалізм).

Використана література: 1. Георгица А. З. Сучасний парламентаризм: проблеми теорії та практики. – Чернівці: «Рута», 1998. – 484 с.; 2. Державне управління: основи теорії, історії і практика: навчальний посібник/ В. Д. Бакуменко, П. І. Надолішній, М. М. Іжа, Г. І. Арабаджи/ За заг. ред. Надолішнього П. І., Бакуменка В. Д. – Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2009. – 394 с.; 3. Каневський О. С. Парламентаризм і розподіл влад //Вестник СевГТУ, вып. 17, 1999. – ст. 86 – 92; 4. Олуйко В. М. Парламентське право України: проблеми теорії та практики. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – 216 с

Гоцалюк Михайло Олександрович,

Студент 2-го курсу ФСП НТУУ «КПШ»

СЛУЖБА В УКРАЇНСЬКІЙ АРМІЇ

Відповідно до статті 65 Конституції України захист Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України, шанування її державних символів є обов'язком громадян України. Громадяни відбувають військову службу відповідно до закону. Звідси випливає, що служити в армії є нагальним обов'язком, обов'язком перед Батьківщиною. А тих громадяни, які противляться цьому обов'язку, вважають за злочинців державного рівня.

Правове регулювання відносин між державою і громадянами України у зв'язку з виконанням ними конституційного обов'язку щодо захисту Вітчизни здійснює Закон України “Про військовий обов'язок і військову службу”. Відповідно до статті 1 цього закону захист Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України є конституційним обов'язком громадян України. Військовий обов'язок устанавлюється з метою підготовки громадян України до захисту Вітчизни. Суть викладеного полягає в тому, що метою військового обов'язку є не примушування громадян відбувати військову службу. Цей обов'язок насамперед формує у свідомості українських громадян добровільну позицію, щодо поваги, самопожертви, національного патріотизму та відданості своїй державі.

Військова служба є державною службою особливого характеру, яка полягає у професійній діяльності придатних до неї за станом здоров'я і віком громадян України, пов'язаній із захистом Вітчизни (ст.2 Закон України “Про військовий обов'язок і військову службу”). Отже, сама перевага цієї служби полягає в тому, що вона є державною, а саме держава зацікавлена, аби її громадяни відстоювали свою територіальну цілісність, недоторканність, суверенність та незалежність на умовах, які вона та її відповідні органи будуть створювати та забезпечувати, сприяючи належним діям для такого захисту.

Відповідно до статті 8 Закону України “Про військовий обов'язок і військову службу” підготовка громадян України до військової служби включає патріотичне виховання. Патріотичне виховання в державі є найголовнішим національним підґрунтям, яке є основою для міцності, стійкості та єдності дій, спрямованих на захист державності та боротьбу за свою націю на міжнародній арені.

Строкову військову службу громадяни проходять відповідно до законів України у Збройних силах України та інших військових формуваннях з метою здобуття військово облікової спеціальності, набуття практичних навичок і умінь для збройного захисту Вітчизни. (ст.2 Закону України “Про військовий обов'язок і військову службу”). Військова спеціальність вважається однією з найпрестижніших, адже вона відкриває перспективи та можливості служити в Службі безпеки України, Міністерстві внутрішніх справ, Міністерстві оборони України, Державній митній службі України, Управлінні державної охорони України і т.д. Державна служба надає максимальне соціальне забезпечення особі, яка має військову спеціальність, адже ця спеціальність є універсальним доповненням, що надає переваги, усуває можливі перешкоди із працевлаштуванням чи здійсненням інших трудових відносин. Набуття практичних навичок і умінь для збройного захисту Вітчизни чи не найважливіше завдання Збройних сил України, яке досягається досконалою системою та ефективною програмою підготовки військових призовників в українській армії. Ухилення від призову на строкову військову службу тягне за собою кримінальну відповідальність за статтею 335 Кримінального кодексу України і карається обмеженням волі на строк до трьох років. Причому такі ухилення передбачені ст. 409 Кримінального кодексу України шляхом самокалічення, симуляції хвороби, підроблення документів, іншого обману. Такі дії є ганебними, антисоціальними, і прояви їх мають бути максимально обмежені, адже вони є негативним прикладом для сучасної молоді, яка подібними методами ухиляється від призову на військову службу, привчається до порушення закону та невиконання обов'язків загальнодержавного значення.

Відповідно до закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців і членів їх сімей» держава гарантує військовослужбовцям достатнє матеріальне, грошове та інші види забезпечення в обсязі, що відповідає умовам військової служби, стимулює закріплення кваліфікованих військових кадрів (ст.9), продовольче, речове та інше забезпечення(ст.9-1), право на безоплатний проїзд (ст.14),право військовослужбовців на охорону здоров'я, медичну допомогу(ст.11), забезпечення військовослужбовців та членів їх сімей жилими приміщеннями, право військовослужбовців та членів їх сімей на освіту (ст.13) виплату одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті) або каліцтва (ст.16) пенсійне забезпечення і допомогу (ст.15) військовослужбовців та ряд інших пільг та прав.

Отже, служіння в армії хоч і є необхідним обов'язком перед державою, але іноді варто збагнути, що цей обов'язок є тією необхідністю, що гарантує безпеку насамперед нам, громадянам. І тільки ми самі зможемо захистити себе, пройшовши базову підготовку, загартававши себе на все життя. Але якщо вам це не під силу, завжди існує запасний варіант: вчитися та здобувати освіту.

Русскова Валерія Андріївна

Студентка 1-го курсу ФСП НТУУ «КПІ»

ГРОМАДЯНСТВО УКРАЇНИ, ПІДСТАВИ ЙОГО НАБУТТЯ

Питання про громадянство України нерідко створює проблеми, що досягають міжнародного значення. А так як це може позначитись і на авторитеті України як держави, хотілося б наголосити на актуальності й важливості даного аспекту нашого законодавства. Поняття "громадянин" виникло ще за Середньовіччя, коли внаслідок розподілу праці виникають міста, а в них складається суспільно-політичний лад зі своїм інститутом містового громадянства. Тоді поняття "городянин" ототожнювалося з поняттям "громадянин", як синонімом вільної людини, яка наділена визначальною повнотою політичних і майнових прав. Пройшло чимало часу, поки наприкінці XVIII — на початку XIX ст. громадянство стало предметом правового регулювання. Тільки тоді почав формуватися інститут громадянства, який відповідає сьогоденню.

У сучасному ж розумінні громадянство визначається як стійкий у просторі та часі політико-правовий зв'язок держави та особи, що знаходить своє вираження у їх взаємних правах та обов'язках.

Як зазначає *стаття 4* Конституції України, В Україні існує єдине громадянство. Підстави набуття і припинення громадянства України визначаються законом.

У *розділі II* Закону України «Про громадянство» говориться, що особа може стати громадянином України у десяти визначених Законом випадках:

- 1) за народженням;
- 2) за територіальним походженням;
- 3) внаслідок прийняття до громадянства;
- 4) внаслідок поновлення у громадянстві;
- 5) внаслідок усиновлення;
- 6) внаслідок встановлення над дитиною опіки чи піклування, влаштування дитини в дитячий заклад і заклад охорони здоров'я, в дитячий будинок сімейного типу чи прийомну сім'ю або передачі на виховання в сім'ю патронатного вихователя;
- 7) внаслідок встановлення над особою, визнаною судом недієздатною, опіки;
- 8) у зв'язку з перебуванням у громадянстві України одного чи обох батьків дитини;
- 9) внаслідок визнання батьківства чи материнства або встановлення факту батьківства чи материнства;
- 10) за іншими підставами, передбаченими міжнародними договорами України.

Оскільки повне висвітлення даного питання є занадто широким, тому обмежимося поясненням лише деяких з них – найбільш поширених та актуальних.

Отже, у деяких джерелах набуття громадянства за першим і другим пунктами називають «правом крові» та «правом ґрунту». Тобто, при народженні дитина автоматично стає громадянином України, якщо її батьки мають таке громадянство. Ця норма Закону є очевидною.

Щодо набуття громадянства за територіальним походженням, то відповідно до *статті 8* Закону України «Про громадянство» особа, яка сама чи хоча б один з її батьків, дід чи баба, рідні (повнорідні та неповнорідні) брат чи сестра, син чи дочка, онук чи онука народилися або постійно проживали до 24 серпня 1991 року на території, яка стала територією України відповідно до Закону України "Про правонаступництво України" (1543-12), або яка сама чи хоча б один з її батьків, дід чи баба, рідні (повнорідні та неповнорідні) брат чи сестра народилися або постійно проживали на інших територіях, що входили на момент їх народження або під час їх постійного проживання до складу Української Народної Республіки, Західноукраїнської Народної Республіки, Української Держави, Української Соціалістичної Радянської Республіки, Закарпатської України, Української Радянської Соціалістичної Республіки (УРСР), і є особою без громадянства або іноземцем, який подав зобов'язання припинити іноземне громадянство, та подала заяву про набуття громадянства України, а також її неповнолітні діти реєструються громадянами України.

Складнішими та цікавішими для нас є аспекти, пов'язані із набуттям громадянства внаслідок його прийняття. Адже тут мова йтиме про іноземців та осіб без громадянства. Так, згідно зі *статтею 9-ою* Закону, Іноземець або особа без громадянства можуть бути за їх клопотаннями прийняті до громадянства України.

Умовами прийняття до громадянства України є:

- 1) визнання і дотримання Конституції України (254к/96-ВР) та законів України;
- 2) подання декларації про відсутність іноземного громадянства (для осіб без громадянства) або зобов'язання припинити іноземне громадянство (для іноземців);
- 3) безперервне проживання на законних підставах на території України протягом останніх п'яти років;
- 4) отримання дозволу на імміграцію;
- 5) володіння державною мовою або її розуміння в обсязі, достатньому для спілкування. Ця умова не поширюється на осіб, які мають певні фізичні вади (сліпі, глухі, німі);

б) наявність законних джерел існування. Ця умова не поширюється на осіб, яким надано статус біженця в Україні або притулок в Україні.

Проте існують і певні обмеження щодо тих, хто не може бути стати громадянином України за даною підставою. Так, до громадянства України не приймається особа, яка:

- 1) вчинила злочин проти людства чи здійснювала геноцид;
- 2) засуджена в Україні до позбавлення волі за вчинення тяжкого злочину (до погашення або зняття судимості);
- 3) вчинила на території іншої держави діяння, яке визнано законодавством України тяжким злочином.

Особа, яка набула громадянство України і подала декларацію про відмову від іноземного громадянства, зобов'язується повернути паспорт іноземної держави до уповноважених органів цієї держави.

Датою набуття громадянства України у випадках, передбачених цією статтею, а саме статтею 9 Закону України «Про громадянство», є дата видання відповідного Указу Президента України.

Чому ми вважаємо дані норми законодавства цікавішими, так це тому, що саме із цією підставою найтісніше пов'язана проблема подвійного (множинного) громадянства, що є важливою складовою міжнародного і національного права, суттєвим елементом політики міждержавних відносин, що впливає на міжнародну та національну безпеку. Та оскільки дане питання вже мало стосується теми, яку ми розглядаємо, то можна лише додати, що громадянство – одне з ключових питань внутрішньої та зовнішньої політики демократичної держави. Саме тому ми маємо приділити даному інституту побільше уваги і мати надію, що Україна буде спроможною вдосконалити такі моменти у законодавстві з метою подальшого просування на шляху до правової та істинно демократичної держави.

Холявко Ольга Олександрівна

Студентка 1-го курсу ФСП НТУУ «КПІ»

ДИСКРИМІНАЦІЯ ПРАВ ЖІНОК В УКРАЇНІ.

Жінка – це прикраса суспільства . Тому важливою проблемою в Україні є дискримінація жіночих прав, яка формально не допускається, але на практиці можна побачити багато відхилень від встановлених законів. Аналізуючи законодавство України, можна бачити багато статей, які закріплюють права жінки, недопущення їхньої дискримінації та рівність чоловіків і жінок в різних сферах суспільного життя. А саме ст. 3, 21, ч. 3 ст.24, ст. 51 Конституції України. Відповідно ч.3 ст. 24 Конституції України рівність прав жінки і чоловіка забезпечується : наданням жінкам рівних прав з чоловіками, можливостей у громадсько-політичній і культурній діяльності, у здобутті освіти і професійній підготовці, у праці та винагороді за неї; спеціальними заходами щодо охорони праці і здоров'я жінок, встановленням пенсійним пільг; створенням умов, які дають жінкам можливість поєднувати працю з материнством; правовим захистом, матеріальною і моральною підтримкою материнства і дитинства, включаючи надання оплачуваних відпусток та інших пільг вагітним жінкам і матерям. Аналізуючи положення цієї статті бачимо, що законодавство намагається надати рівність чоловікам і жінкам в політичній, культурній, освітній сферах. Але, на жаль, існує багато нюансів, щодо прав жінок. Також, згідно з законодавством тільки жінкам дозволено поєднувати догляд за дитиною та одночасно зберігати своє робоче місце. Прикро, але на практиці, більшість робочих місць за жінками не зберігається, особливо, коли жінка працює у приватному підприємстві. Роботодавці часто звільняють таких працівниць з роботи, і це вже є чітким проявом жіночої дискримінації. Таких прикладів є безліч. Потрібно звернути увагу на те, що до 90-го року керівниками в банках, коли там була мізерна зарплата, переважно працювали жінки, а зараз на фондовому ринку, на біржах і в банках працюють більшість чоловіків тому, що там велика заробітна плата. А жінок беруть, як кажуть деякі соціологічні дослідження, красивих, щоб інколи прощтовхнути якусь справу. Необхідно погодитись з

думкою соціолога Тамари Марценюк, що проблема гендерної дискримінації на робочому місці в Україні є досить поширеною. Жінку вважають не здатною займати серйозні посади, частіше за все, вони займають одні і ті ж робочі місця, не просуваються по кар'єрній драбині і це так звана «скляна стеля», тобто клема, яке поставлено на особу жіночої статі. Чомусь жінок вважають не такими здібними, та не бажають їх бачити на серйозних посадах. Іншою проблемою сучасного українського суспільства є прояви насильства до жінок. Як відомо, кожна п'ята жінка страждає від знущання в сімейному житті. Переважно через негідне ставлення до жінки з боку чоловіка, як наслідок, збільшилась кількість розлучень. Особливо прикрим є факт, що майже половина жінок, що потерпають від знущання чоловіка, визнають у цьому свою провину. Жінка повинна поважати себе і ні в якому разі не змушена терпіти посягання чоловіка на її свободу, а також страждати від побоїв. Україна ратифікувала Конвенцію про ліквідацію усіх форм дискримінації по відношенню до жінок 1979 року, Конвенцію про громадянські та політичні права, Конвенція №156 про працюючих з сімейними обов'язками, підсумкові документи Всесвітньої конференції з прав людини (Відень, 1993 р.), Конвенцію про ліквідацію насильства щодо жінок, Конвенцію про соціальні, економічні та культурні права (1976 року). Жінки допускають помилку в тому, що вони не вважають за статтю деякі прояви жіночої дискримінації і цим самим втрачають можливість свого захисту.

Жіноча дискримінація проявилась і у сфері освіти, що є досить дивним для нашого часу. Ось, наприклад, у 2011 накладається заборона на прийняття до вищих навчальних закладів МВС України громадян жіночої статі. Це прямо суперечить Конституції України, Законам України «Про міліцію», «Про освіту», «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» та міжнародним документам у галузі прав людини, ратифікованим Україною у встановленому законом порядку. Уряд, пояснив свої дії тим, що встановлюється експеримент, тобто пропонується навчати фахівців за схемою «курсант – військовослужбовець – курсант». З нововведеними змінами, не можна погодитись і, на нашу думку, більшість жіночої статі виступить проти нових змін тому, що як зазначає заступниця голови організації й керівниця проекту «Права працюючих жінок» Марта Чумало, точку зору якої я повністю підтримую, що «Зменшення кількості жінок в МВС призведе до погіршення умов праці міліціонерів, збільшення випадків нестатутних відносин, зменшення соціального захисту». На наш погляд, соціум значно недооцінює жіночу стать та всіма своїми діями призупиняє вияв жіночих вмінь, здібностей та прагнень. Суспільству потрібно бачити в жінці не тільки «слабку стать», що здатна до приготування їжі та доглядом за домашнім господарством, а і бачити в ній рівноправну чоловікові, тобто, людину яка прагне показати себе здібною та гідно відстоювати свої права. І перш за все зруйнувати закладені людством стереотипи про жіночу безправність, що з розвитком суспільства переросли в так звану неповагу і недооцінювання жіночої статі.

Список використаних джерел:

1. Конституція України.
2. Гідденс Ентоні. Соціологія. Видання 2-ге, Едіторіал УРСС. 2005р.
3. Про рівність статей. Збірник . О. Хома. — Київ: ППС- 2002р.

Вареник Ярослав

студент 2-го курсу ФСП НТУУ «КПІ»

ПРАВО НА ЖИТТЯ - ПЕРВИННА УМОВА ІСНУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА І ДЕРЖАВИ

Людина є носієм суб'єктивного права на життя. Для більшого розуміння такого права, пропоную почати з відповіді на доволі просте питання: навіщо людині життя? Законодавство закріплює, що це право людина має від народження, воно є природним правом людини. Це право є невідчужуваним, тому що воно є природною властивістю людини як представника свого біологічного виду. Тобто

людина як біологічна істота не існує ані для суспільства, ані для держави без наявності в ній життя. Отже, тепер стало зрозуміло, що життя людині потрібно для того, щоб існувати.

Тепер варто розглянути, який зміст ми вкладаємо в слово «існувати». Для цього маємо два підходи:

1. Біологічний. Існувати - здатність організму як системи органів, виконувати свою головну функцію: забезпечувати життя.

2. Соціально-юридичний. Існувати - бути елементом суспільства.

Саме біологічному аспекту в Конституції відповідає ст. 27, тому що соціальне життя не виникає без біологічного.

А в чому ж цінність життя людини для держави і суспільства? Чому воно віднесено до найвищих цінностей в державі? По-перше, життя пов'язане з такою об'єктивною закономірністю як потреба. Саме життя породжує потребу, тобто створення таких необхідних умов, за яких життя б підтримувалось та продовжувалось. До них можна віднести основні фізіологічні потреби: харчування, одяг, житло, безпечне довкілля і т.д. Цього потребує від людини її природа. Забезпечення таких базових потреб породжує інші потреби, пов'язані з людиною як елементом, «клітинкою» суспільства. Це потреби самоствердження та саморозвитку. Їх також можна віднести до об'єктивних, оскільки цього потребує її соціальне середовище існування. Отже, потреба і життя дуже тісно пов'язані. Не існує життя без потреб, а потреб без необхідності їх задоволення. По-друге, людина являється елементом суспільства. Якщо не буде цінуватись, життя окремої «клітинки», то не існуватиме і сама структура. Сьогоднішнє суспільство в міру свого розвитку потребує організованості та урегульованості. Організувати означає розподілити людей у просторі та за функціями, забезпечити їх місцями роботи і засобами праці, налаштувати їх взаємодію та взаємообмін у праці й суспільному житті, розташувати їхні творчі можливості шляхом узгодження та концентрації їх зусиль. Соціальні норми в суспільстві виступають як регулятори, які допомагають раціонально організувати суспільне життя.

Створення державно-правових інститутів, це також потреба на певному етапі розвитку суспільства. Сьогодні це необхідність узгодження інтересів окремих громадян, соціальних груп, необхідність вираження єдиного напрямку розвитку, узгодження відносин з іншими державами.

Саме життя людини стало основною передумовою існування як суспільства, так і держави. Сьогодні воно породжує необхідність розвитку як соціальних, так і державно-правових інститутів. Отже право на життя повинно бути найвищою цінністю, оскільки на ньому тримається, базується і суспільство, і держава.

Підводячи підсумок, варто зазначити, що життя людини це не випадкова і тим більше не тимчасова цінність в державі, суспільстві, у всьому цивілізованому світі загалом. Це та властивість, завдяки якій людина здатна змінювати оточуючий її світ, здатна створювати в ньому щось нове, здатна вчитись і вчити інших, розвиватись і передавати досвід, саме завдяки визнанню за кожною людиною права на життя, сьогодні кожному варто оцінити ту можливість, яка йому надана.

Хоменко Валентина Володимирівна
Студентка 4-го курсу ФСП НГУУ «КП»

ПРАВОВИЙ СТАТУС БІЖЕНЦІВ В УКРАЇНІ

Поміж усіх прав людини суттєвим є право на життя. Якщо людину позбавити її прав і свобод, то відбудеться знівечення соціальної цінності людини. Тому одним із різновидів порятунку є втеча з країни в якій виникає загроза для життя і пошук захисту за її межами. Якраз таких осіб і називають біженцями. Пришестя біженців в Україну відбулося ще в перші роки незалежності держави, але з часом виникла проблема великих міграційних процесів в Україні. Проблема міграції і біженців

досліджували різні вчені, різних країн в різні часи. Згодом своє висвітлення можна було побачити в монографіях вітчизняних вчених О.А.Малиновської, Ю.М.Тодики, В.С.Гринчака та інших.

Конституція України демонструє демократичний правовий статус людини і громадянина, що в свою чергу надає сприятливі умови для життя біженців в нашій країні.

Закон України «Про біженців» визначає правовий статус біженців, надання та позбавлення цього статусу, а також ознайомлює з правами та обов'язками осіб які набули статусу біженців. В ст. 26 Конституції України зазначаються права іноземців та осіб без громадянства, що перебувають на території нашої держави. Вона проголошує права на надання притулку в порядку встановленому законодавством. Питання про статус біженців регулюються міжнародними договорами і нормативно-правовими актами до яких належить Конвенція ООН про статус біженців від 28 липня 1951 року.

Відповідно до Закону України «Про біженців» біженцем може бути особа, яка не є громадянином України. Цей статус набувають за переконливим і обґрунтованим острахом стати жертвою переслідування за ознаками передбаченими законом. Така особа може звернутися за захистом до України та користуватися цим захистом. Вона має рівні права на рівні із громадянами України. Особа із статусом біженця повинна мати юридичний документ, який називається посвідченням біженця. Відповідно він свідчить про надання такого статусу. З метою запобігання незаконного перетину державного кордону України, особи без громадянства або іноземці повинні в зазначений термін законодавством подати до органу міграційної служби заяву про надання їм статусу біженця. У разі відсутності документів, які посвідчують особу чи у випадку коли вони є фальшивими, особа повинна повідомити про таку ситуацію з наданням певного пояснення про правопорушення. В відповідних до закону обставин, а саме таких як вчинення злочину проти миру, або вчинення особою дій які суперечать принципам ООН, орган міграційної служби може відмовити у наданні статусу біженця.

Шляхом примусу, біженець не може бути повернений чи висланий до тих держав, де можуть порушуватися його конституційні права, як людини. Але слід розуміти, що такі доміанти не поширюються на біженців, які шляхом скоєння тяжкого злочину, були засудженні в Україні.

Наша держава підтримує збереження єдності сімей біженців, тому в такому випадку законодавство розглядає певні права біженців, їх сімей та дітей. Також біженці мають право на користування житлом, отримання матеріальної підтримки, пенсії та інших видів соціального забезпечення відповідно до порядку встановленому законодавством. Тобто особа, якій надали статус біженця користується всіма конституційними правами та свободами. Але здійснення своїх прав не повинно перешкоджати інтересам держави, в першу чергу правам громадян цієї країни.

Слід зауважити, що навіть настільки гуманні положення законодавства при застосуванні на практиці вимагають поліпшення. Питання регулювання правового статусу біженця аналізується проблемою взаємозв'язку законодавчої бази країни з міжнародними договорами. Для вирішення такої проблематики потрібно зробити комплексний аналіз усіх нормативно-правових актів, які регулюють правовий статус біженця. В результаті, при розробці концепцій вирішення існуючих проблем потрібно звернути значну увагу на сприяння покращення розвитку міжнародного співробітництва.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 1996 р. // Вісник Верховної Ради України. – 1996. - №105.
2. Конституційне право України // За ред. В.Ф.Погорілка. – К., 2003. – 405 с.
3. Закон України “ Про біженців ” від 21.06.2001 року.
4. Малимоненко Р. Роль прав, свобод та інтересів людини у новій світовій обстановці // Право України. - №2. – 2004.
5. Скакун О.Ф. Теорія держави і права. Підручник / – Харків: Консул, 2001. – 639 с.
6. Ковалишин І.Г. Правовий статус біженців в Україні як вид правового статусу іноземців // Право України. - 2001.- №2.- С.38-42.

ПРАВОВИЙ СТАТУС ОСОБИ ЯК СУБ'ЄКТА ПРАВОВІДНОСИН

В регулюванні суспільних відносин основну роль відіграє право, а тому доречно буде пояснити, як саме право регулює відносини між суб'єктами правовідносин, дати визначення таким поняттям як „правовідносини”, „правовий статус особи”, „юридичний обов'язок”, роз'яснити регулятивну функцію права.

По-перше треба пояснити термін „суб'єкт права”. Суб'єкт права – це особа чи організація, за якими держава визначає здатність бути носіями суб'єктивних прав і юридичних обов'язків. У сучасній юридичній літературі поняття „суб'єкт права” частіше за все використовується як синонім термінів „суб'єкт” чи „учасник правовідносин”. (1: с. 438)

Правовідносини - це врегульовані нормами права вольові суспільні відносини, що виражаються в конкретному зв'язку між правомочними і зобов'язаними суб'єктами - носіями суб'єктивних юридичних прав, обов'язків, повноважень і відповідальності - і забезпечуються державою. Такі відносини існують в усіх сферах суспільного життя, і створюють в ньому правопорядок, надають стабільного і цілеспрямованого характеру.

Важливо відмітити що держава не може за допомогою правових засобів довільно змінювати первинний характер тих чи інших відносин, а тим більше створювати нові. Вона за допомогою законів може лише прискорювати розвиток відповідних відносин, враховувати тенденції, давати простір для прояву позитивних начал, і навпаки, стримувати негативні й застарілі зв'язки і процеси. Право виступає в ролі регулятора і стабілізатора суспільних відносин. (1: с.432-433)

Регулювання суспільних відносин, як основна функція права, знаходить свій вираз у формі нормативних або правозастосовчих актів, здійсненні загальних або конкретних правовідносин, встановленні правового статусу особи (громадянина, людини), визначенні компетенції державних органів та юридичних осіб і тд. Особливості даної функції права полягають перш за все в установленні позитивних правил поведінки, організації суспільних відносин та координації соціальних взаємозв'язків. (1: с.324)

Це здійснюється за допомогою дозвільних, заборонних, а також зобов'язуючих норм.

Тобто регулятивна функція права покликана закріпити в нормах права бажану поведінку суб'єктів правовідносин, з метою встановлення в суспільстві, на яке поширюється це право (право певної країни діє лише на її території), порядку, добробуту та стабільності.

Правовий статус особи – це юридичне закріплення становища людини і громадянина в сучасному суспільстві, результат політико-правового зв'язку особи з державою. (3: с.161)

Такий статус мають особа, відокремлена група осіб, а також сукупність всіх осіб у суспільстві в цілому.

Правовий статус особи відображає юридичне закріплення досягнутого суспільством обсягу свободи особи. Він ґрунтується на сучасному вченні про свободу, в підвалинах якого лежать такі ідеї:

1. усі люди вільні від народження, і ніхто не має права відчужувати їх природні права. Забезпечення і охорона цих прав є головним обов'язком держави.

2. свобода особи полягає у можливості робити все, що не завдає шкоди іншій особі.

3. межі свободи можуть визначатися законом, який відповідає праву, а право є мірою свободи.

4. обмеження прав є можливим виключно з метою сприяння досягненню загального добробуту в демократичному суспільстві.(2; с377-378)

Важливо відмітити що особа перетворюється на суб'єкта права не автоматично, вона має бути визнана такою законами держави і насамперед її конституцією. Для успішного реформування суспільства і держави в демократичному напрямку необхідно, щоб правовий статус особи був юридично чітким, вбирав в себе загальнолюдські досягнення в галузі прав людини.

Юридичний обов'язок являє собою передбачену законом необхідність певної поведінки однієї особи – суб'єкта правовідносин в інтересах іншої особи, що має відповідне право. Деякі вчені визначають юридичний обов'язок як усвідомлення обмеження своєї волі, тобто людина має узгоджувати свою поведінку з вимогами, що пред'явлені до неї.

Юридичні обов'язки, як і права покладаються на всіх учасників правовідносин. (1: с 435-436)

Отже, беручи до уваги все вище сказане, можна зробити висновок що регулювання суспільних відносин, як явище, являє собою сукупність різних аспектів юридичної науки, які тісно взаємодіють, доповнюючи таким чином одне одного. Важливо також зазначити, що оскільки ця наука постійно розвивається, то такий її прояв як регулювання суспільних відносин має багато перспектив для розвитку та вдосконалення, як в Україні, так і закордоном.

Література:

- (1) О.В. Зайчик, Н.М. Оніщенко, „теорія держави і права” академічний курс.
- (2) О.Ф. Скакун, „теорія держави і права”
- (3) Л.М. Шестопалова „теорія держави і права” навч. Посібник.

Тартачник Юлія Ігорівна

Студентка 1-го курсу ФСП НТУУ «КПІ»

ПРАВОВА КУЛЬТУРА І ПРАВОСВІДОМІСТЬ

Правова культура є важливим елементом для побудови правової держави, суть якої полягає в глибокому знанні і розумінні правових приписів, застосуванні їх у повсякденній практичній діяльності з метою підвищення правосвідомості суспільства, яке суттєвим чином впливає на ефективність правового регулювання, характер законодавства тощо.

Термін “правова культура” використовується для характеристики всієї правової надбудови, правових цінностей, ідеалів і досягнень у сфері права. Правова культура – це умова, спосіб та результат діяльності держави і суспільства у правовій сфері [2, с. 196]. Правова культура включає в себе лише позитивні компоненти, такі, як правомірна соціально активна поведінка, високий рівень правосвідомості тощо, оскільки негативні компоненти –протиправні установи, протиправна поведінка, правовий нігілізм не можуть бути культурними цінностями [2, с. 198].

Правосвідомість – це система правових поглядів, які виражають ставлення людей до дійсного права, розуміння його цілі, основної мети, завдань, способів та методів регулювання. У цьому явищі відображається відношення осіб до оцінки правомірності норм права, а також уявлення про майбутню і діючу правову систему та окремі її елементи. Правосвідомість має значний вплив на реалізацію права та на виконання усіх його приписів суспільством. Та й сам процес державотворення, формування правової держави та створення цивілізованого правопорядку в країні прямо залежить від правосвідомості її громадян.

Суть правосвідомості, полягає в усвідомленні значення і ролі права в суспільстві. А виявляється вона у її функціях, до яких належать: пізнання, відображення правових явищ, регулююча, охоронна, прогноуюча, конструктивна, комунікативна, правового мислення, емоційна, мотиваційна, оцінююча. Як не дивно, але усі ці функції досить тісно взаємопов'язані, а також подібні до функцій юридичної науки, держави і права.

Відтак, можемо виділити три види правової культури, що в реальному житті тісно пов'язані: правова культура як соціальне явище єдина; правова культура суспільства не існує поза правовою культурою його членів (особи, групи); вона є умовою, формою і результатом культурно-правової діяльності громадян та їх професійних груп.

Оволодіння культурою права –це складний процес усього життя людини. Головне - нормальна політико-правова культура має і повага до Конституції як до особливої соціальної цінності. На жаль, соціологічні дослідження показали, що 50 % наших громадян ніколи не відкривали Конституції [3, с. 199-201].

Для побудови незалежної, суверенної, демократичної держави з власним державним устроєм, системою соціальних відносин і розвинутою правовою культурою надзвичайно важливе і актуальне значення має формування духовного світу людини, особливо молоді. Після того, як була проголошена незалежність в Україні, стартував процес переходу до ринкових відносин. Варто зауважити, що і досі він відбувається досить не послідовно і суперечливо. Подібні негативні процеси (деформації), які на даний час проходять в сфері економіки є, у певній мірі, причиною деформованої свідомості. Вони вкорінюють свавілля та бездуховність у найважливіших сферах життя суспільства. Найчастіше проявляються ці пороки в середовищі молоді і чинять на неї значний вплив, що є дуже небезпечним для розбудови держави. Вони можуть перешкоджати створенню її економічної, правової та духовної бази.

На нашу думку, найбільш дієвим засобом протидії, щодо подібних негативних явищ, є формування високої культури у підростаючого покоління, зокрема правової культури. Формування культури молоді людини, тобто високих моральних принципів, естетичних смаків, політичних поглядів знаходяться в нерозривному взаємозв'язку з формуванням її правової культури, яка включає в себе оволодіння необхідним обсягом правових знань і юридичних норм, а також вільне оперування ними.

Прийняття Конституції України у 1996 р. ознаменувало важливий етап правового виховання молоді. У цьому Основному Законі України визначено, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження й забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави [1, с.4]. Слідуючи конституційним положенням, молодь має чітко усвідомлювати як власні права і свободи, так і свої обов'язки перед суспільством. Вона повинна володіти розвинутою правовою свідомістю і правовою культурою.

Засвоєння основ правознавства в процесі навчання - один з найбільш дієвих шляхів формування правової культури та правосвідомості у молодого покоління. Для законодавчої орієнтації в професійній діяльності та подальшому житті загалом, молодь повинна отримати необхідну всім мінімальну базу правових знань.

Правосвідомість є сукупністю правових поглядів, які відображають відношення людей до чинного права, усвідомлення його призначення і ролі у суспільстві. Правосвідомість діє безпосередньо на процес державотворення, а також на реалізацію права та виконання його норм громадянами. Саме це явище чинить значний вплив на формування громадянського суспільства, правової держави та створення цивілізованого правопорядку в країні.

Зазвичай всі ми згадуємо про свої права, про рівень своєї правової культури лише тоді, коли нас ображають, коли треба комусь пожалітися на те, що відбувається з нами, попросити захисту. А час сьогодні складний. Людина, яка живе в ХХІ столітті, повинна володіти високим рівнем правової культури. Велика роль в захисті людини та підвищенні її правової культури належить саме юристам. Тому ми, як особи, які є фахівцями у галузі права, повинні вказувати людям на необхідність високого рівня культури права, демонструючи, на власному прикладі, своє досконале володіння обсягом правових знань і юридичних норм, а також власні високі моральні принципи та естетичні смаки. При цьому дуже важливим залишається звичайно вплив держави, вона повинна здійснювати правове виховання населення і тим самим підвищувати його правову культуру, здійснювати чітку, ретельно продуману, стратегічно правильну діяльність щодо поступового підвищення правової культури населення.

Використана література:

1. Конституція України. – К., 1996. –с. 4.
2. Волинка К. Г. Теорія держави і права: Навч. посіб. — К.: МАУП, 2003. -с. 196-198.

3.Твердохліб Л. В. Педагогічні умови формування правової культури в навчальних закладах нового типу // Вісник Одеського інституту внутрішніх справ. –1999. –№ 3.-с. 199-201.

Пряміцин Вячеслав Юрійович

Студент 3 курсу ФСП НТУУ «КПІ»

ДЕФІНІЦІЯ ТА ОЗНАКИ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ.

В умовах реформування українського законодавства, що значно змінює «правила гри» в нашій державі має великий сенс осмислення та дослідження сутності правової держави і шляхів до розвитку демократії. Це дасть змогу зрозуміти – чи на правильному шляху тепер Україна до демократизації та розвитку правової держави.

Отже, в даному дослідженні наша задача дослідити дефініції та розуміння правової держави, визначити ознаки правової держави і зробити спробу їх класифікувати.

Найкращим, на нашу думку, буде таке визначення правової держави:

Правова держава – це політико-правовий суспільний союз, якому притаманне наявність громадянського суспільства, заснований на праві як суспільному блазі та взаємовідповідальності держави та особи, державна влада у якому здійснюється на принципах верховенства права, поділу влади та дотримання прав та свобод особи.

Зробивши ґрунтовний аналіз принципів та ознак, наведених в правовій літературі, хочемо надати наступну класифікацію.

Ознаки правової держави за функціональним призначенням:

1. В сфері правосуддя:

- 1.1. незалежність та самостійність судової влади і підкорення її тільки закону;
- 1.2. громадський і державний контроль за здійсненням правосуддя, гласність і висвітлення правосуддя через засоби масової інформації;
- 1.3. виборність суддів народом;
- 1.4. Конституційний Суд повинен формуватися через вибори суддів вищим органом суддівського самоврядування (З'їздом суддів);
- 1.5. реальна участь народу у здійсненні правосуддя у здійсненні правосуддя через присяжних та народних засідателів, ефективний механізм забезпечення неупередженості та справедливого розгляду справ;
- 1.6. дієвий механізм виконання судових рішень, обов'язковість рішень для всіх державних органів;
- 1.7. Строкове здійснення повноважень судьями (5 річний термін) із обов'язковою здачею державних суддівських іспитів;
- 1.8. беззаперечне і забезпечене державою право особи на захист прав та інтересів в справедливому, неупередженому, кваліфікованому суді.

2. В сфері здійснення державних владних повноважень:

- 2.1. поділ влади на законодавчу, виконавчу та судову влади;
- 2.2. наявність ефективної системи стримувань і противаг в державно-владному апараті;
- 2.3. наявність незалежного від всіх гілок влади контрольно-наглядового апарату;
- 2.4. верховенство законодавчої влади. Ефективна структура органу законодавчої влади. Гнучкість парламенту;
- 2.5. самоврядування, тобто розподіл влади на загальнодержавну (центральну) і владу її федеративних або ж автономних одиниць (місцеву);
- 2.6. наявність структуровано розгалуженої та ефективно діючої системи правоохоронних органів;
- 2.7. народовладдя, тобто належність політичної влади народові. Вирішення найважливіших питань держави шляхом референдуму. Народний суверенітет;

2.8. взаємовідповідальність держави і особи. Відлагоджений і дієвий механізм захисту особи. Можливість особи оскаржити неправомірні дії державних органів і посадових осіб, можливість отримати відшкодування за завдані державою збитки;

2.9. наявність ефективних форм нагляду та контролю за ьдотриманням та забезпеченням прав та законних інтересів осіб та їх об'єднань, реалізацією нормативно-правових актів, гнучкого механізму гарантій свободи народного волевиявлення. Народний і громадський контроль;

2.10. стабільність державної влади та політико-економічного курсу держави, стабільність конституційного порядку;

2.11. формування суспільством на основі норм виборчого права законодавчих органів, підзвітних і підконтрольних народу, а також контроль за формуванням і вираженням законодавчої волі в законах.

3. В сфері громадянського суспільства:

3.1. юридична рівність громадян;

3.2. високий рівень культури та освіти осіб, висока правова культура громадян і посадових осіб;

3.3. свобода і самостійність в сфері господарської діяльності;

3.4. повага до прав та свобод особи зі сторони держави та інших осіб. Єдність та взаємореспондування прав та обов'язків осіб;

3.5. повсемісне дотримання законності особами, їх об'єднаннями та державою;

3.6. високий рівень правосвідомості, праворозуміння, правового виховання;

3.7. конституційне закріплення прав та свобод особи, юридичний захист, установлення чіткого механізму гарантій прав і свобод. Реальність прав особистості.

3.8. політична, ідеологічна свобода та плюралізм;

3.9. незалежність засобів масової інформації.

4. В сфері права:

4.1. верховенство права. Верховенство закону в системі права. Панування права;

4.2. закон слугує загальному благу суспільства;

4.3. зв'язаність правом державної влади, зв'язаність держави правами і свободами особи;

4.4. закон має відповідати мінімальним критеріям справедливості;

4.5. повсюдне виконання законів і підзаконних нормативно-правових актів особами, їх об'єднаннями, державою в особі її органів та посадових осіб;

4.6. право повинне бути позапартійним, самостійним щодо політичних сил та ідеологій, судової та виконавчої влади;

4.7. розвинута, чітка і несуперечлива система права та система законодавства.

Отже, ознаки правової держави якнайкраще відображають суть розглядуємого явища і кожна держава в своїй діяльності повинна орієнтуватись на даний імператив.

Голоборода Надія Володимирівна

Студентка 1-го курсу ФСП НТУУ «КПІ»

«ЦЕНзуРА ЯК ВОНА Є»

Останнім часом гостро постало питання про цензуру в культурній сфері, на телебаченні, в засобах масової інформації нашої держави. Це питання є одним з найважливіших серед інших питань культури в нашій державі.

Відповідно до Закону України «Про інформацію» цензура - це вимога, спрямована до засобу масової інформації, журналіста, головного редактора, організації, що здійснює випуск засобу масової інформації, його засновника (співзасновника), видавця, розповсюджувача, попередньо узгоджувати інформацію, що поширюється (крім випадків, коли така вимога йде від автора цієї інформації чи іншого суб'єкта авторського права і (або) суміжних прав на неї), та/або як накладення заборони (крім випадків, коли така заборона накладається судом) чи перешкоджання в будь-якій іншій формі

тиражуванню або поширенню інформації з боку органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб заборонена.[1. Ст.45]

Відповідно до частини 3 статті 15 Конституції України: «Цензура заборонена». [2. ст.6]Та чи дійсно в наші державі дотримуються цієї норми?Відповідь буде очевидною.

З кожним приходом нової політичної сили,стає зрозумілим,що для них цензура – це своєрідний вияв фантазії окремих журналістів. Взагалі, у різних країнах світу,цензуру розуміють як своєрідну перевірку та контроль державою інформації,що розповсюджується. Якщо вона несе за собою заборонені або шкідливі факти,то така інформація не публікуються . Щодо нашої країни,то потрібно сказати,що визначення цензури в Україні набагато вужче,ніж в інших державах.

В нашій країні воно відрізняється тим,що влада має прямий контроль над розповсюдженням інформації,і, в разі необхідності,може як заборонити її ,так і дозволити,не залежно від того які факти вона нестиме.

Ми всі є свідками того,що з приходом нової влади, цензура на різних телеканалах значно підвищилась,що дуже вплинуло на діяльність журналістів. Потрібно зауважити,що велика кількість телепрограм, що критикували дії та вчинки різних представників нинішньої влади,зникла з екранів. Так, про запровадження цензури заявили журналісти двох найвідоміших телеканалів,а саме «1+1» та «СТБ».Зокрема, 14 серпня 2010 року, протестуючи проти запровадження цензури в Україні, три українські телеканали провели попереджувальний страйк. Ці випадки є прикладами того,що дії нинішньої влади не є обґрунтованими,адже основною метою різних телепрограм є висвітлення подій,що відбуваються як за межами держави,так і в її середині,не залежно від того,яка політична сила знаходиться при владі.

Разом з тим потрібно звернути увагу на цензуру мови в засобах масової інформації ,цензуру випуску різних програм,які несуть за собою інформацію непристойного характеру,що не повинно бути. Отже,цензура - це метод керування інформаційним простором. І ця система вже практично створена в нашій державі. Але яким чином та за яких умов відбуватиметься це керування – питання риторичне.

Список використаних джерел:

- 1.Закон України «Про інформацію» відповідно до внесених змін від 30 листопада 2010року ;
2. Конституція України з порівняльним викладом статей, змінених конституційною реформою/ Упорядник Ковальчук Є.О. - Харків: Бурун Книга,2009.-72с.

Ковтун Яна Володимирівна,

Студентка 1- го курсу ФСП НГУУ «КП»

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН В УКРАЇНІ

Визначення конституційно-правового статусу національних меншин є надзвичайно важливим. Україна є суверенною, незалежною, соборною, багатонаціональною державою. За даними останнього перепису населення, який відбувся в 2001 р. сумарна чисельність національних меншин в Україні складає 27, 6 % від загальної чисельності населення України, що складає приблизно 13 млн. осіб. Законодавство України, як держави демократичної, гарантує всім громадянам України рівні права, свободи і обов'язки, незалежно від національності, через конституційно-правовий статус громадянина.

Конституційно - правовий статус — сукупність основних прав, свобод і обов'язків суб'єктів, закріплених нормами Конституції і нормативно-правовими актами. Законодавством України, а саме Законом України «Про національні меншини в Україні » і ст. 11, 24, 10 Конституції України та іншими нормативно-правовими актами, передбачений конституційно-правовий статус національних меншин [1, 3].

Національна меншина - спільнота осіб іншого етно-національного походження і чисельно меншої, ніж титульна нація країни, де така група проживає на законних підставах під юрисдикцією цієї

держави, є не домінуючою, відрізняється від решти населення комплексом об'єктивних ознак, а саме культурою, релігією та мовою, а особи, які до неї належать, виявляють почуття національного самоусвідомлення і виражають прагнення до самоідентифікації як представники такої групи [2,с.36].

Тобто до національних меншин на території нашої країни належать групи громадян України, які не є українцями за національністю, виявляють почуття національного самоусвідомлення та спільності між собою [3].

Недооцінити значущість правового статусу національних меншин, як засобу захисту від дискримінації, складно. Будь яке сучасне більш-менш велике суспільство має етнічні меншини. Особа сама, без будь якого правового впливу, має визначати свою належність чи неналежність до національної меншини. Попри право на вільне ототожнення себе з тією чи іншою національною спільнотою досить логічним і справедливим є прагнення людини до збереження етнічної самобутності, національної культури, як повноцінного надбання світової культури.

Законом України «Про національні меншини» ст. 6-15 гарантують такі права: на національно-культурну автономію; громадяни мають право у встановленому порядку відновлювати свої національні прізвище, ім'я та по батькові; мають право відповідно обиратися або призначатися на рівних засадах на будь-які посади до органів законодавчої, виконавчої, судової влади, місцевого і регіонального самоврядування, в армії, на підприємствах, в установах і організаціях; на збереження життєвого середовища у місцях їх історичного й сучасного розселення; мають право вільно обирати та відновлювати національність; громадяни, які належать до національних меншин, національні громадські об'єднання мають право у встановленому в Україні порядку вільно встановлювати і підтримувати зв'язки з особами своєї національності та їх громадськими об'єднаннями за межами України, одержувати від них допомогу для задоволення мовних, культурних, духовних потреб, брати участь у діяльності міжнародних неурядових організацій. [3]

Громадяни України всіх національностей зобов'язані дотримувати Конституції та законів України, оберігати її державний суверенітет і територіальну цілісність, поважати мови, культури, традиції, звичаї, релігійну самобутність українського народу та всіх національних меншин. [3]

Для забезпечення виконання прав та обов'язків національних меншин у Верховній Раді України створено Комітет з питань прав людини, національних меншин і міжнародних відносин. Запорукою дотримання Україною прав національних меншин є підтримання нею Рішення Женевської конференції (1990 р.) про пошанування державами прав національних меншин .

У той же час меншина повинна бути готова до співробітництва з державою, на території якої вона проживає.

Реалізація прав національних меншин стоїть на рівні питання національної безпеки країни. Для запобігання суперечок, щодо термінології, спекуляцій на національних почуттях, розпалювання національної ворожнечі правове поле в багатонаціональній державі повинно бути чітко прописане і добре захищене. На наш погляд необхідно вжити таких заходів : конституційно підкреслити положення про те, що будь які національні меншини є складовою Українського народу; посилити контроль за виконанням діючих законів про національні меншини; створити науково-аналітичну групу, яка буде досліджувати настрої, тенденції і паритетні умови розвитку національних і культурних потреб при Раді національної безпеки і оборони України; законодавчо закріпити заходи щодо розвитку культур національних меншин, шляхом збільшення відсотку ефірного часу на національних каналах радіо та телебачення навчальних та наукових програм про культурні надбання всіх народів світу, особливо тих, що проживають в Україні.

Список використаних джерел :

1. Конституція України №254к/96-ВР від 28.06.1996р. // Відомості Верховної Ради України. - 1996. - №30. - ст.141.

2. Газін В. Проблеми національних меншин у новітній час: Веймарська історія та реальність // Сучасність. - 1994. - № 7-8.

3. Закон України "Про національні меншини в Україні" від 25.06.1992р № 2494-ХІІ// Відомості Верховної Ради України. - 1992. - №36. - ст.529.

Чекараміт Тетяна Олегівна,

студентка 1-го курсу ФСП НТУУ «КПІ»

ПРОБЛЕМИ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ УКРАЇНИ

Органи виконавчої влади потрібні в нашому суспільстві, щоб забезпечувати порядок, здійснення правових норм, виконання нормативно-правових актів для регулювання суспільних відносин. Діяльність органів виконавчої влади потрібно вдосконалювати, насамперед, закріпити в свідомості людей таких понять як законність, моральність, чесність, гуманність, адже вищевказані органи у своїй роботі мають не тільки керуватися верховенством права, а й етичними принципами, моральними категоріями (чесність, гуманність, справедливість, гідність і т.д.).

Виконавча влада не повинна підміняти законодавчу владу. Її діяльність не повинна суперечити закону. Наразі існує проблема зловживання виконавчої влади. Для попередження такого зловживання існує інститут імпичменту (імпичмент – особливий порядок обвинувачення посадових осіб держави, передбачений конституціями ряду країн, зокрема США, та в тій чи іншій формі в Англії, Франції, деяких держав Латинської Америки та ін.). Інститут імпичменту грає вагомую роль, здійснюється для того, щоб стимулювати роботу органів виконавчої влади, спрямовувати їх у потрібне русло.

Існують й інші проблеми, які мають відношення до закону. Для того, щоб їх виправити потрібно сумлінно ставитись до своєї роботи, неупереджено відноситись до громадян, не вимагати від них тих дій, які не передбачені Конституцією України та законами. Також не можна принижувати людей, не виконувати обов'язки, які закріплені в Конституції України та в інших нормативно-правових актів. Наприклад, Кабінет Міністрів України, видаючи розпорядження та постанови, які є обов'язковими до виконання, зобов'язаний слідкувати за тим, щоб вони не суперечили основним положенням, нормам Конституції України, законах нашої держави.

Проблеми можна вирішити, якщо всі гілки влади будуть цьому сприяти. Представники законодавчої влади мають робити все, аби створити необхідні умови для нагляду за здійсненням законів. Зрозуміло, що законодавча влада безпосередньо пов'язана із виконавчою, адже остання забезпечує виконання нормативно-правових актів, які створюються, розробляються Верховною Радою України. Законодавчий орган, в першу чергу, повинен слідкувати, щоб закони, які приймаються відповідали загальним демократичним принципам. Тобто, якщо законодавча діяльність буде на належному рівні, то і виконавча буде їй відповідати. Для того, щоб виховувати почуття справедливості в представників виконавчої влади треба не тільки видавати відповідну літературу, яка буде проголошувати моральні категорії, а й необхідно закріплювати в законах, підзаконних актах певні норми, які будуть пов'язані з етикою. Звичайно, для закріплення відчуття морального обов'язку необхідно підвищувати культурний рівень учасників суспільних відносин.

Що стосується верховенства права, то воно забезпечується виконанням цього конституційного принципу за допомогою примусу. Наше громадянське суспільство, звичайно, має недоліки, проте вдосконалювати його, забезпечуючи основні свободи та права, контролювати процес виконання обов'язків – основна робота органів виконавчої влади. Але для вирішення проблеми треба не тільки змінювати вищевказані органи, а й змінювати відношення, уявлення громадян про виконавчу владу на краще. Цьому мають сприяти представники даної влади. Також вони зобов'язані безсторонньо, незалежно здійснювати свої повноваження, визначені Конституцією України та законами.

Проблемні питання можливо вирішити тільки разом, якщо цього забажати. Проте не потрібно забувати, що одного бажання не достатньо, тому необхідно діяти вчасно, а не просто розмірковувати

над цим питанням. Ця вимога стосується не тільки керівництва держави, а й простих людей, які й утворюють наше суспільство.

Органи виконавчої влади посідають важливе та особливе місце в системі органів державної влади, тому вони мають здійснювати свої завдання відповідально. Вони зобов'язані виконувати свою роботу так, щоб не виникало жодних сумнівів щодо правильності, неупередженості, професіоналізму відповідних органів. Завдяки цьому у суспільстві буде поліпшуватись думка про діяльність, призначення та, врешті-решт, необхідність виконавчої влади в державі.

Існує ще одна прогалина, яка стосується законодавчої гілки влади. Потрібно чітко визначити систему органів виконавчої влади. Вона являє собою систему взаємопов'язаних структурних елементів. Кожен з них наділений певними повноваженнями, не має допускатися втручання в діяльність інших елементів розгалуженої та доволі складної системи. Це означає, що міністерства, міські державні адміністрації мають виконувати поставлені перед ними цілі. Таке розмежування буде позитивним явищем для суспільства. Зрозуміло, що має пройти певний проміжок часу, протягом якого буде вдосконалюватись система органів державної влади.

Отже, можна зробити висновок, що існують багато невирішених цілей та проблем, які важливо і необхідно вирішувати, шукати способи вдосконалення, але найголовніше – це діяти, намагатись знайти шляхи для роз'яснення деяких запитань, компромісів, які намагатимуться врегулювати та об'єднати різні настрої, погляди окремих людей, а в результаті – всього суспільства.

Казьмірова Інна Вікторівна

Студентка 1-го курсу ФСП НТУУ «КПШ»

ЧИ МОЖЛИВІ І ЧИ ПОТРІБНІ ВЗАГАЛІ ЗМІНИ В КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ ?

Питання змін у законодавстві завжди були і є найбільш актуальними, а особливо ті, що стосуються змін Основного Закону нашої держави, оскільки мова йде про нормативно – правовий акт найвищої юридичної сили, на основі якого приймаються закони та інші нормативно-правові акти України. Крім того, Конституція є не тільки актом держави, а й суспільства, його державно-правовою моделлю, чинником забезпечення законності та правопорядку, стабільності інститутів влади, необхідною умовою становлення правової державності, що базується на пануванні права. За своєю сутністю Конституція є ліберальною, ґрунтується на ідеології природних і невідчужуваних прав людини, проголошених найвищою соціальною цінністю. Вона відповідає високим світовим і європейським стандартам. Тобто Конституція України становить значну соціальну цінність для людини, держави, суспільства. Однак, в той же час, в Конституції України вбачають ряд недоліків у вигляді норм, які суперечать потребам демократичного, правового прогресу суспільства, зокрема, тих, що знижують ефективність діяльності органів державної влади, зокрема, Верховної Ради України, Президента України, Уряду та органів судової влади. Саме на зміну таких норм і була спрямована конституційна реформа, результатом якої стало прийняття Закону України «Про внесення змін до Конституції України» від 8 грудня 2004 р., що набрав чинності з 1 січня 2006 року. Зокрема, Законом передбачався перехід від президентсько-парламентської до парламентсько-президентської форми правління, формування уряду коаліцією депутатських фракцій, подовження терміну повноважень Верховної Ради до 5 років та ін. Однак головного завдання – розмежування політичної відповідальності між главою держави та урядом – конституційна реформа не досягла, що послугувало одним із її негативів. Іншим негативом конституційної реформи стало відновлення прокурорського нагляду за дотриманням законності, оскільки інститут загального прокурорського нагляду є пережитком радянської доби і не відповідає демократичним стандартам. Отже, реформа виявила не лише переваги, а й значний ряд недоліків.

Подальша практика показала неефективність проведеної реформи, що, можливо, й послугувало підставою для звернення 252 народних депутатів із Конституційним поданням до Конституційного Суду України на предмет відповідності Конституції України Закону України «Про внесення змін до

Конституції України» від 8 грудня 2004 року. 1 жовтня 2010 року Конституційний Суд України оголосив рішення, яким визнав вказаний закон таким, що не відповідає Конституції України у зв'язку з порушенням процедури розгляду законопроекту та прийняття закону. На підставі цього факту, можна зробити висновок про те, що й самі органи державної влади порушують норми Конституції, в даному випадку 159 статтю Конституції України. В такому разі, проблему слід шукати не лише у нормах Конституції, а й в самих органах державної влади.

Отже, зміни в Основному Законі нашої держави все ж таки можливі і, як бачимо, певний досвід в цьому напрямі вже є. Проте, безперечно, внесення таких змін є дуже складним процесом, оскільки потребує великих зусиль при їх розробці і подальшому утвердженні і визнанні.

Чи потрібне взагалі внесення змін до Конституції? Потреба внесення змін до Основного Закону існує і зумовлюється тим, що Конституція України приймалась в досить складних суперечливих умовах протистояння різних політичних сил і була наслідком консенсусу між парламентаріями різного політичного спрямування і представниками різних гілок влади. Відповідно існує значне коло питань, які потребують вирішення саме шляхом проведення конституційної реформи. Найбільш важливими, тобто такими, що мають бути вирішені в першу чергу, є: неефективність влади та ігнорування принципу народовладдя. Але, на мою думку, перш, ніж вносити відповідні зміни до чинної Конституції, ми повинні навчитися неухильно і точно виконувати її теперішні норми і, лише після цього, проводити конституційну реформу, метою якої має бути забезпечення дієвості практичної реалізації норм Основного Закону в процесі регулювання суспільних відносин з врахуванням їх динаміки, рухливості без знищення демократичного духу як змісту чинної Конституції України, так і основ існуючого державного устрою. Тобто, спочатку ми повинні підвищити свою конституційну культуру, оскільки будь-яка правова культура починається з культури до Конституції та поваги до неї як до особливої соціальної цінності і саме вона визначає парадигму розвитку всієї системи держави.

Отже, можна прийти до такого висновку - зміни в Основному Законі нашої держави не лише можливі, а й потрібні. Проте, слід зазначити, що можна мати найкращу Конституцію, та якщо рівень конституційної культури буде низьким, якщо норми не будуть виконувати не тільки пересічні громадяни, а й політичні лідери, якщо буде конфронтація між владами й структурами, то можна десять разів на рік змінювати Конституцію, але результату від цього не буде ніякого. Тобто, починати слід не з Конституції, а з нас самих і не шукати причину всіх проблем і негараздів лише у законодавстві.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

- 1) Конституція України прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р.
- 2) Т о д и к а Ю. Конституційні засади формування громадянського суспільства в Україні // Вісник Академії правових наук України. — 2009. — № 1. — С. 34.
- 3) Тодыка Ю. Н. Конституционные основы формирования правовой культуры. – Х, 2001. – С. 3-7, 147-150, його ж: Конституційні засади формування громадянського суспільства в Україні // Вісник Академії правових наук України. – 2003. – № 1- С. 44; Обговорення проекту Закону «Про внесення змін до Конституції України» // Право України. – 2003. - № 6. – С. 5.
- 4) Рудик П.А. Конституційна реформа в Україні: проблеми та перспективи. – К.: Атіка, 2006. – 256 с.

Герасименко Роман Ігорович

Студент 2-го курсу факультету соціології та права НТУУ «КПШ»

ПРАВОВИЙ НІГІЛІЗМ ТА ШЛЯХИ ЙОГО ПОДОЛАННЯ

Актуальною проблемою в розбудові правової держави в Україні є повне заперечення юридичної сили правової норми, нехтування правовими принципами та байдуже ставлення до них (чим

фактично і є правовий нігілізм). Наразі науковці більше приділяють увагу правосвідомості та правовій культурі, але зовсім мало уваги приділяють негативним явищам, одним з яких є правовий нігілізм. Хоча це явище відіграє неабияку роль в розбудові правової держави. Україна не є винятком.

Правовий нігілізм повністю протиставляється високому рівню правової культури правової держави. Правову державу не можна побудувати без достатнього рівня знань населення та розуміння правових приписів (високого рівня правової культури). Крім того, правовий нігілізм може бути причиною високого рівня злочинності в державі, а також сприяти політичній нестабільності.

Однією з причин існування правового нігілізму в нашій державі є тривалий час існування правової системи з командними методами управління. 70 років «соціалістичного режиму», який характеризувався неповагою та цинізмом до людських цінностей, нерівністю осіб перед законом та судом, несправедливістю та неадекватністю покарань по відношенню до злочинів.

Іншою причиною є декларативний характер багатьох правових норм та відсутність дієвого механізму реалізації законодавчих приписів. Ця декларативність виникає через неузгодженість норм в різних галузях права. Причинами цього є: застарілість чинного законодавства (Кодекс законів про працю – 1960р, Кримінально-процесуальний кодекс – 1960р., Житловий кодекс – 1984р. тощо.), непослідовність проведення реформ, невизначеність у здійсненні реформ тощо.

Важливою проблемою також є політична нестабільність, швидка зміна політичної влади, а отже і напрямків політики та реформ (актуально протягом останніх 10 років). Це сприяє також низькій якості нормативно-правових актів і навіть наявності нормативних актів, які суперечать один одному.

Негативним явищем в українському суспільстві є наявність певної деформації правової свідомості не тільки у громадян, а ще й у представників державної влади та посадовців. Це є парадоксальним явищем, оскільки кожний посадовець повинен мати високий рівень правової культури, а завданням органів державної влади є здійснення правового виховання населення. Але спостерігається не тільки виховання правової свідомості і правової культури, а ще й нехтування самими посадовцями правовими нормами, часом навіть тих, які саме ними приймаються.

Тому завданням правової держави є звести до мінімуму існування правового нігілізму та ліквідувати його причини у всіх сферах суспільних відносин серед усіх верств населення. Для цього потрібно розробити чітку політику, систему заходів по усуненню всіх явищ, які здійснюють негативний вплив на суспільні відносини. Ця система повинна включати:

- проведення стабільної економічної політики;
- проведення заходів по підвищенню рівня життя населення;
- налагодження судової системи, яка працюватиме неухильно від принципів судочинства;
- реалізацію в житті принципу верховенства права;
- реалізацію прав та свобод людини і громадянина і їх гарантій, а також системи захисту цих прав та свобод;
- боротьбу з корупційною діяльністю;
- боротьбу зі злочинністю та встановлення об'єктивного покарання за злочин;
- встановлення чіткої компетенції державних органів та суворої відповідальності за порушення посадовцями законодавства;
- здійснення правоохоронної функції держави через спеціально уповноважені органи;
- і найголовніше: дотримання законності і правопорядку усіма суб'єктами суспільних відносин тощо.

Побудувати правову державу, створити громадянське суспільство можна лише через високу правову культуру населення та повагу до правових норм. Тому держава має здійснювати правове виховання населення, а також інші не менш важливі функції.

СЕКЦІЯ 2. ІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ У СВІТІ ТА В УКРАЇНІ: МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ, СПІВПРАЦЯ З ЄС – ПРАВОВІ АСПЕКТИ

Мороховська Н.С.

к.філос.н, доц. кафедри теорії права та держави
ФСП НТУУ «КПШ»

МІЖНАРОДНЕ ГУМАНІТАРНЕ ПРАВО: ПОХОДЖЕННЯ, ДЖЕРЕЛА ТА РОЗВИТОК

Міжнародне гуманітарне право посідає важливе місце у міжнародному публічному праві. Положення міжнародного гуманітарного права є обов'язковими для всіх держав, які підписали відповідні міжнародні угоди, у тому числі і для України.

Міжнародне гуманітарне право (МГП), яке називають також правом війни, або правом збройних конфліктів, містить ретельно розроблені норми, спрямовані на обмеження наслідків збройного конфлікту.

Вже з давнини майже в усіх цивілізаціях існували правила, які обмежували права воюючих сторін щодо завдання збитків противнику. Найчастіше їх можна знайти в основних літературних пам'ятках (як, наприклад, в індійському епосі «*Махабхарата*»), в релігійних писаннях (таких, як *Біблія* або *Коран*) або в настановах щодо військового мистецтва (в давньоіндійському збірнику приписів *Закони Ману* і японському середньовічному кодексі поведінки *Бусідо*). Ці правила і приписи забезпечували захист певним категоріям осіб, а саме: жінкам, дітям, людям похилого віку, розбросним комбатантам і полоненим. Заборонялися також напади на деякі об'єкти (наприклад, місця відправлення культу) та віроломні засоби ведення бою, зокрема такі, як використання отрути.

У середньовічній Європі шляхетне лицарство встановило суворі правила ведення бою, і не в останню чергу – у власних інтересах. Ідеї лицарства дожили й до наших днів. Домовленості про долю полонених, які нерідко досягалися в минулому сторонами в конфлікті, були передвісниками сучасних багатосторонніх договорів. Подібні правила існували - і досі існують – і в культурах, що не мають письмових пам'яток.

Отже, в усьому світі з давніх часів наділені владою правителі, релігійні діячі, мудреці і воєначальники намагалися зменшити тяжкі наслідки воєн шляхом введення норм, обов'язкових для всіх.

У своєму сучасному вигляді право війни склалося, в цілому, під впливом християнського віровчення і лицарства, розвитку військової думки в ході воєн, які вели між собою європейські народи після появи в Європі сучасної державної системи. Воно знаходило своє втілення в указах, які видавалися державами своїм арміям. Ці укази передбачали дотримання правил поведінки військ стосовно противника. Крім того, командувачами армій укладалися двосторонні акти (картелі, капітуляції, перемир'я), для того щоб можна було потурбуватися про поранених та обмінятися військовополоненими.

І лише в XIX столітті, коли війни велися величезними державними арміями, що використовували нові і все більш руйнівні види зброї, коли на полі бою почала залишатися жахлива кількість кинутих поранених, виникло право війни, засноване на багатосторонніх конвенціях. Це виникнення нерозривно пов'язане з іменами Анрі Дюнан і Френсіса Лібера. Приблизно в один і той же час, але, вочевидь, не підозрюючи про існування один одного, Дюнан і Лібер внесли вирішальний вклад в концепцію і зміст сучасного міжнародного гуманітарного права. І хоч ідея необхідності захисту жертв війни існувала й до них, але вони виразили її у формі, що відповідала новому часу.

За основу було взято основну ідею, що належала Жан Жаку Руссо в опублікованому ним в 1762 році трактаті «*Про суспільний договір*», де він зазначав, що війна – це відносини не між людьми, а між державами, і люди стають ворогами випадково, не як людські істоти і навіть не як громадяни, а

як солдати. І з цього Руссо робить логічний висновок про те, що з солдатами можна воювати тільки доти, поки вони самі воюють. А як тільки вони склали зброю, вони знову стають просто людьми. І їх слід милувати.

У своїй книзі «*Спогади про Сольферино*» Анрі Дюнан не так багато уваги приділяє поганому поводженню з пораненими або фактам вбивства беззахисних людей. Що його глибоко вразило, так це повна відсутність допомоги пораненим і помираючим. І тому він виступив з двома практичними пропозиціями, що вимагали конкретних дій: досягти міжнародної домовленості щодо надання статусу нейтральності медичному персоналу на полях битв і створити постійну організацію для практичної допомоги пораненим на війні. Перша пропозиція привела до прийняття в 1864 році І Женевської конвенції, а друга – до заснування Червоного Хреста.

Не випадково це трапилось у той час, коли в державах західного світу першорядного значення почали набувати загальні принципи, що стосуються прав людини. Вирішальну роль у виникненні такої тенденції відіграла Женевська конвенція 1864 року про поліпшення участі поранених і хворих воїнів під час сухопутної війни. Оскільки вона зобов'язувала Високі Договірні Сторони однаково ставитися як до своїх поранених, так і до поранених противника, думка про те, що у людини завжди і за будь-яких обставин є певні права, знайшла в ній досить чітке вираження.

Члени Женевського Комітету (який згодом став Міжнародним Комітетом Червоного Хреста), котрі були ініціаторами цієї Конвенції, спрямували потім свої зусилля на подальший розвиток міжнародного гуманітарного права.

Протягом кількох наступних десятиліть були прийняті положення, що забезпечували захист іншим категоріям осіб, а саме: пораненим, хворим та особам із складу збройних сил на морі, що зазнали корабельної аварії (в 1899 році), військовополоненим (в 1929 році) і цивільним особам (в 1949 році). Конвенції переглядалися в 1906 році; в 1929 році і в 1949 році; а в 1977 році були прийняті два Протоколи, які доповнювали чотири Конвенції 1949 року.

В той час як Женевські конвенції торкаються захисту осіб, що потрапили до рук противника (поранених, хворих, військовополонених, цивільних осіб), Гаагські конвенції 1899 р. і 1907 р. намагаються передусім встановити правила ведення воєнних операцій. Вони обмежують право воюючих держав піддавати напад конкретних осіб та об'єкти і забороняють використання певних методів і засобів ведення бою під час війни. Деякі із цих принципів знайшли підтвердження і розвиток у двох Додаткових Протоколах 1977 р. до Женевських конвенцій.

На завершення слід особливо підкреслити той факт, що гуманітарні конвенції отримали більш широке визнання в світі, ніж конвенції з прав людини. І держави до недавнього часу – а в значній мірі і тепер – зацікавлені в тому, щоб правила збройних конфліктів існували окремо. Це говорить про непересічне значення МГП, поки існують на землі війни та ведуться бойові дії.

Звягіна Ірина,

старший викладач кафедри теорії
права та держави ФСП НГУУ «КП»

Звягіна Катерина,

студентка юридичного факультету
КНУ імені Тараса Шевченка

МЕХАНІЗМ ЗАХИСТУ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ПРАВІ ТА УЧАСТЬ У НЬОМУ УКРАЇНИ

Проголосивши права і свободи людини, держави Європейського континенту постали перед нагальною проблемою створення необхідних умов для їх повноцінного втілення в життя, загального і ефективного визнання та дотримання. Однією з основних гарантій здійснення кожною людиною своїх прав та користування наданими свободами є наявність механізму їх захисту. Для забезпечення та подальшого здійснення прав людини і основних свобод під егідою Ради Європи і було утворено такий правовий механізм.

Рада Європи була створена в 1949 р. з метою досягнення більшого єднання між європейськими країнами для збереження та втілення в життя ідеалів і принципів, які є їхнім спільним надбанням, а також сприяння їхньому економічному та соціальному прогресу. Україна долучилася до цієї впливової організації лише 9 листопада 1995 р., хоча заяву про вступ до неї подала ще 14 липня 1992 р. Всі громадяни України з набуттям членства нашої держави в Раді Європи отримали реальну можливість звертатися до правозахисних інституцій цієї організації для поновлення порушених прав та еквівалентного відшкодування завданої шкоди. Відповідно до ч. 4 ст. 55 Конституції України кожен має право після використання всіх національних засобів правового захисту звертатися за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних судових установ чи до відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна [1, с. 98].

Механізм захисту прав і свобод людини — це сукупність всіх правових засобів, за допомогою яких забезпечується поновлення порушених неправомірними діями прав і свобод та відповідальність осіб, які вчинили ці правопорушення. Механізм захисту прав і свобод людини в європейському праві є явищем комплексним, і його можна поділити на низку складових елементів (нормативний елемент, правовідносини, акти реалізації права).

В основі механізму лежить нормативний елемент — юридичні норми, які встановлюють форми і способи захисту порушених прав та свобод. Зовнішньою формою вираження та закріплення цих норм стала Конвенція про захист прав і основних свобод людини, яка була підписана урядами держав-членів Ради Європи (Договірними Сторонами) 4 листопада 1950 р. Україна ратифікувала Конвенцію 17 липня 1997 р. [2, с. 263]. Відповідно до ст. 9 Конституції України Конвенція про захист прав і основних свобод людини є частиною національного законодавства України. Рада Європи діє на основі Статуту, прийнятого 5 травня 1949 р. Згідно зі Статутом кожен член Ради Європи обов'язково має визначити принципи верховенства права та здійснення прав і основних свобод людини всіма особами, що знаходяться під його юрисдикцією, і має щиро та ефективно співробітничати для досягнення спільної мети. Органом, який діє від імені Ради Європи, є Комітет міністрів [5, с. 183].

Конвенція про захист прав і основних свобод людини займає центральне місце в системі правових актів, прийнятих Радою Європи. Конвенція про захист прав і основних свобод людини передбачає низку юридичних гарантій: зобов'язання поважати права людини (ст. 1); право на справедливий судовий розгляд (ст. 6); право на ефективний засіб правового захисту (ст. 13); заборона зловживання правами (ст. 17); можливість направлення запитів Генеральним секретарем Ради Європи щодо належного виконання положень Конвенції (ст. 52) [4, с. 4-6] .

Конвенція передбачає для забезпечення додержання Договірними Сторонами їхніх зобов'язань за Конвенцією та протоколами до неї створення Європейського суду з прав людини, який функціонує на постійній основі (ст. 19).

Юридичною підставою створення інституту Комісара Ради Європи з прав людини стала Резолюція про створення поста Комісара. Його мандат був схвалений на 104-му засіданні Комітету міністрів (6-7 березня 1999 р., Будапешт) після відповідних дебатів в рамках Парламентської Асамблеї [6, с. 123].

Другим елементом механізму захисту прав і свобод людини виступають правовідносини, за допомогою яких первинний елемент (правова норма) трансформується в суб'єктивні права та обов'язки конкретних суб'єктів в конкретних відносинах. Підставою виникнення, зміни і припинення цих правовідносин є юридичні факти (порушення однією з Договірних Сторін прав та основних свобод, викладених в Конвенції або протоколах до неї). Об'єктом правовідносин є дії, спрямовані на захист порушених прав і свобод.

Третім елементом механізму захисту прав та основних свобод людини є акти реалізації прав та обов'язків — дії суб'єктів щодо здійснення приписів правових норм. Такими актами можуть бути висновки, рекомендації, доповіді Комісара з прав людини, висновки Комітету міністрів. Рушійною силою механізму захисту прав і свобод людини виступають акти застосування права — остаточні

рішення Європейського суду з прав людини, які є обов'язковими для виконання Договірними Сторонами. Остаточні судові рішення надсилається Комітетові міністрів, який здійснює нагляд за їх виконанням.

Підсумовуючи все вищесказане, можна зробити висновок, що результатом ефективного функціонування механізму захисту прав і свобод людини в європейських демократичних країнах є високий рівень захищеності кожної особистості та суспільства в цілому від протиправних посягань на непорушні права і свободи.

Однак, незважаючи на наявність досконалого механізму захисту прав і свобод людини в Європі, кількість заяв, поданих до Європейського суду з прав людини, постійно зростає. Завантаженість Суду призводить до значних затримок у розгляді. Слід наголосити, що відповідальність за гарантування прав і свобод, визначених Конвенцією, передусім, покладається на держави-учасниці і саме вони зобов'язані створити правові умови для запобігання порушенням, а в разі необхідності — для відновлення порушених прав. Україні необхідно докласти подальших зусиль для забезпечення дієвості Конвенції, створити нові ефективні національні засоби правового захисту від її порушень, адаптувати національне законодавство до європейських стандартів. Таким чином, найефективний та безпосередній захист прав і свобод людини, гарантованих Конвенцією, має забезпечуватися на національному рівні. На нашу думку, недоліки в українській правовій системі потрібно усувати на основі аналізу обставин, які призвели до порушення Конвенції, шляхом проведення юридичної експертизи законопроектів, внесення змін до чинного законодавства та практики його застосування.

Україна, яка прагне розвиватися як демократична, соціальна і правова держава, зобов'язана точно, суворо і неухильно дотримуватися всіх міжнародних договорів, які вона ратифікувала, та сприяти реалізації прав українських громадян, особливо права на захист.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. –1996. - № 30. - ст. 141.
2. Закон України «Про ратифікацію Конвенції про захист прав і основних свобод людини 1950 року, Першого протоколу та протоколів N 2, 4, 7 та 11 до Конвенції» від 17 липня 1997 року // Відомості Верховної Ради України. - 1997. - №40. - ст. 263.
3. Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23 лютого 2006 р. // Голос України. - 2006. - № 62.
4. Конвенція про захист прав людини і основних свобод від 4 грудня 1950 р. // Голос України. - № 3 (2503). –2001.— ст. 6 - 8.
5. Статут Ради Європи // Офіційний вісник України. - 2004. - № 26. - ст. 215.
6. Резолюція [(99)50] о Комиссаре Совета Европы по правам человека принята на 104-й сессии Комитета министров Совета Европы 06.05.99 — 07.05.99 г. в г. Будапеште // Закон & Бизнес. - № 46. - ст. 157.

Селезень Павло Олександрович,

к.ю.н., Національний університет ДПС України,

ЗАПОБІГАННЯ НЕНАЛЕЖНОМУ ЗАСТОСУВАННЮ МІЖНАРОДНИХ ПОДАТКОВИХ ДОГОВОРІВ

Практика агресивного податкового планування з використанням міжнародних податкових договорів нині є доволі поширеним явищем у вітчизняних реаліях. Підтвердженням цьому є наступні дані: протягом останніх трьох років з України виведено непродуктивного капіталу лише у вигляді роялті з використанням міжнародних податкових договорів на суму більше 8 млрд. грн [1]. До

1. Бродский М. Интересно / М. Бродский [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mihailobrodskiy.livejournal.com/471592.html> 20.02.2011 р. Загол. з екрану

державної скарбниці при цьому не сплачено жодної копійки податку. За таких умов перед Україною постає нагальна необхідність у розбудові ефективного механізму запобігання неналежному застосуванню міжнародних податкових договорів. Одним з ключових елементів такого механізму є дієве використання договірних положень про обмеження надання переваг, які надаються за конвенціями про запобігання подвійному оподаткуванню.

Разом з тим, аналіз договорів України про уникнення подвійного оподаткування доходів і майна, які містять окремі статті про обмеження надання договірних переваг, дозволяє припустити існування певної невизначеності у формулюванні відповідних положень договору. Так, п. «с» ч. 1 ст. 22 Конвенції між Урядом України та Урядом США про уникнення подвійного оподаткування та попередження податкових ухилень стосовно податків та доходи та капітал від 4 березня 1994 р. вказує, що резидент договірної держави має доступ до договірних переваг, якщо він є компанією, акції якої продаються у такій державі на реальній та регулярній основі через офіційно визнану біржу цінних паперів, або компанією, яка повністю належить прямо або посередньо іншій компанії, яка є резидентом у такій Державі та акції якої продаються таким чином [1]. Проте в договорі жодним чином не визначено умови реальності та регулярності такого продажу акції, що диктує необхідність звернення до внутрішнього законодавства договірних держав, а це, в свою чергу, дозволяє національному законодавцю впливати на зміст відповідного міжнародного зобов'язання. Така ситуація зумовлює невизначеність наслідків застосування відповідної статті для платників податків, оскільки вони не можуть бути впевнені в довгостроковій перспективі у збереженні чинного тлумачення відповідного положення з боку національного законодавця.

Ще більш невизначеними у своєму змісті є відповідні статті договорів України про уникнення подвійного оподаткування з Естонією, Латвією та Литвою, які текстуально є однаковими. Ці положення вказують, що, незважаючи на будь-які інші положення відповідного договору, резидент договірної держави не повинен одержувати в другій договірній державі переваги від будь-якої знижки з податків або звільнення від оподаткування, передбачених договором, якщо головною ціллю або однією з головних цілей виникнення або існування такого резидента або будь-якої особи, зв'язаної з таким резидентом, було одержання договірних переваг, які в іншому разі не могли б бути одержані. В даному випадку не наводиться жодного об'єктивного критерію, який дозволяв би відмовити резиденту у наданні договірних переваг без звернення до суб'єктивного наміру його виникнення або існування. Платник податків у такій ситуації не має певності у можливості доступу до договірних переваг ані в короткостроковій, ані в довгостроковій перспективі, незалежно від характеру своєї економічної діяльності, оскільки у випадку наявності обґрунтованих чи необґрунтованих підозр національний компетентний орган може відмовити у такому праві.

У цьому питанні критеріїв розмежування між належним і неналежним використанням договірних переваг набуває особливої значимості. Його вирішення повинно ґрунтуватись на врахуванні об'єктивних критеріїв, які б дозволяли чітко визначити економічну доцільність існування конкретного платника податків або здійснення певного виду економічної діяльності. Встановлення подібних критеріїв мало б наслідком забезпечення права сумлінних платників податків на отримання вигод від доступу до договірних переваг, а також ефективного застосування норм міжнародних податкових договорів. Позитивним прикладом для наслідування в Україні у даному випадку може бути модель положення про обмеження надання договірних переваг, яка використовується в США і передбачає перевірку платника податків на предмет його відповідності кільком об'єктивним тестам,

1. Конвенція між Урядом України та Урядом США про уникнення подвійного оподаткування та попередження податкових ухилень стосовно податків на доходи і капітал від 4 березня 1994 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.sta.gov.ua/control/uk/publish/article?showHidden=1&art_id=75141&cat_id=74988&ctime=1194956540855 20.02.2011 р. Загол. з екрану

які не передбачають необхідності до звернення до суб'єктивного наміру платників податків [¹, р. 63]. Першорядну роль у цьому процесі відіграє тест на власність та ерозію податкової бази, але іноді застосовуються і допоміжні тести, зокрема, стосовно компаній, акції яких продаються на визнаних біржах цінних паперів, стосовно здійснення активної економічної діяльності та стосовно основного місця управління і контролю компанії.

Рабінович Марина Львівна,

Студентка 1 курсу ЕПФ ОНУ ім.І.І.Мечникова

АДАПТАЦІЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ДО ЗАКОНОДАВСТВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Інтеграція до Європейського Союзу пріоритетним напрямком зовнішньої політики України. Гармонізація законодавства є необхідним кроком для підготовки до вступу до ЄС. Наукова розробка і здійснення адаптації законодавства зумовлені необхідністю досягнення Україною відповідності третьому Копенгагенському і другому Мадридському критеріям. Відповідність даним критеріям включає два фактори: прийняття загальних правил, стандартів і політики, що є основою законодавства ЄС та застосування його у національних адміністративних та судових установах. Проблеми адаптації розглянуті у роботах В.П.Горбатенка, Г.В.Друзенка, В. Кернза, В.Опришко.

Початковим етапом гармонізації законодавства є уніфікація термінології. Чіткий понятійно-категоріальний апарат дуже важливий, якщо законодавець ставить за мету уніфікацію, гармонізацію або зближення законодавства. До термінологічних проблем належить уточнення поняття «гармонізація законодавства». Угода про співробітництво України з ЄС оперує різними термінами на позначення даного процесу: «зближення» [7,51,76]), «адаптація» [7,3,77], «наближення» [7,60], «встановлення еквівалентних норм» [7,67] . На сьогодні українські вчені використовують поняття «адаптація» та «гармонізація» законодавства як синоніми.

Основна політична проблема адаптації законодавства – це вибір концептуального підходу щодо **об'єму гармонізації**. Аналіз політико-правових тенденцій у відносинах Україна-ЄС дає підстави для визначення трьох концепцій адаптації. Вибір концепції залежить від кінцевої метисторін. Визначаються наступні концепції:

1. Концепція «**мінімальної адаптації**» обмежується діяльністю у галузях, що регулюють економічне співробітництво України та ЄС та впливають на торговельні і ділові стосунки між країнами партнерами. Даний підхід заснований на положеннях ст. 51 Угоди про партнерство та співробітництво. Серед галузей, що підлягають адаптації визначені митне законодавство, законодавство про компанії, банківську справу, бухгалтерський облік та податки, сертифікацію товарів і послуг тощо. Концепція не ставить за мету членство у ЄС, а направлена на задоволення економічних потреб.

2. Концепція «**помірної адаптації**» виходить з необхідності створення зони вільної торгівлі з ЄС та розповсюдження інших переваг внутрішнього ринку ЄС. Основою цієї концепції є бачення Європейською комісією перспектив відносин із сусідами («Розширена Європа: нова система відносин з південними та східними сусідами» від 11 березня 2003р.)[9] Якщо Україна виконає обов'язки щодо проведення економічної, політичної, інституціональних реформ, то нам буде надана перспектива щодо подальшої лібералізації та інтеграції для розповсюдження дій чотирьох основних свобод ЄС: руху товарів, осіб, послуг, капіталу. Мін'юст прогнозує, що якщо дана концепція буде затверджена на вищому рівні, то наступним кроком з боку ЄС має стати пропозиція Угоди про сусідство, яка не передбачає членства у Союзі. Офіційно ЄС чекає від України реакції на нову пропозицію про

¹. United States Model Technical Explanation accompanying the United States Model Income Tax Convention of November 15, 2006 [Електронний ресурс]. – 92 р. – Режим доступу: <http://www.ustreas.gov/press/releases/reports/hp16802.pdf> 20.02.2011 р. Загол. з екрану

сусідство.[8] Втілення даної концепції адаптації може викликати методологічні проблем через своєрідність *acquis communautaire* (дослівно: доробку Союзу), оскільки *acquis communautaire*:

а. включає не лише нормативно-правові акти, але й норми-принципи, судові прецеденти, загальні політичні задачі;

б. включає документи рекомендаційного характеру (так зване «м'яке» право ЄС)

с. поєднує елементи романо-германської та англосаксонської системи права

3. Концепція «**максимальної адаптації**» вбачає необхідність гармонізації законодавства у зв'язку із перспективою членства в ЄС. Дана концепція знаходить своє вираження у Посланні Президента України «Європейський вибір. Концептуальні основи стратегічного, економічного та соціального розвитку України на 2002-2011 рік» [6]. На її основі 21 листопада 2002 року була прийнята Загальнонаціональна програма адаптації законодавства України до законодавства ЄС.

Згідно з Законом України «Про Загальнонаціональну програму адаптації законодавства України до законодавства ЄС» процес адаптації передбачається провести у три етапи. [2,4] На першому етапі перевага повинна надаватися сприянню досягненню стабільності у суспільстві, наближенню до верховенства права та європейських стандартів прав людини, створенню єдиного глосарію юридичних термінів, проведенню порівняльно-правових досліджень у ключових для адаптації галузях.

На сьогодні заходи, передбачені першим етапом адаптації законодавства України до законодавства ЄС, майже повністю реалізовані. Проте у нормативних документах чи матеріалах ЗМІ немає офіційної заяви про перехід на другий етап адаптації. На підтвердження даної тези, хотілося б звернутися до офіційної інформації. За даними Державного департаменту з питань адаптації законодавства, норми фінансового і банківського права, закони про державні закупівлі, енергетику та норми митного права в цілому відповідають принципам *acquis communautaire*. Високим є рівень адаптації норм, що регламентують залізничні перевезення, мореплавство, страхування, антимонопольного законодавства. Проблемними лишаються сфери екологічного права, стандартів сертифікації, охорони життя та здоров'я людей і тварин, праці тощо.

На другому етапі планується провести підготовку до створення вільної зони торгівлі з ЄС та до асоційованого членства в ЄС. Третій етап вбачає розширену гармонізацію за умови асоційованого членства в ЄС. Здійснення адаптаційних робіт, передбачених першим етапом гармонізації зумовлює надзвичайну актуальність обрання концепції державної політики у сфері адаптації законодавства України до законодавства ЄС. Для вступу в ЄС потрібна згода усіх держав-членів, а наразі всередині Союзу точиться дискусія щодо членства України у Союзі. Зараз неможливо визначити чітку перспективу у відносинах Україна – ЄС, тому, за думкою більшості дослідників, найбільш актуальною для України є модель «помірної адаптації», яка у майбутньому може надати значні переваги у відносинах з країнами-членами ЄС. Наразі, вітчизняна правова система переживає складний, переламний етап формування. Однак вищевказані труднощі не мають завадити здійсненню Україною європейського вибору.

Список використаної літератури

1. Горбатенко В.П. Європейська інтеграція України : політико-правові проблеми. – К: Юридична думка, 2005 – 332 с.

2. Закон України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу»// *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2004, N 29, ст.367

3. Кернз Волтер. Вступ до права Європейського Союзу: Навч.посібник / С.В. Ісакович (наук.ред.), В.С. Ісакович (пер.з англ.), А.С. Метюшев (наук.ред.). — К. : Товариство "Знання", КОО, 2002. — 381с.

4. Марченко М.Н., Дерябина Е.М. «Право Европейского Союза. Вопросы теории и истории» - М: «Проспект», 432 с.

5. Марченко М.Н. Сравнительное правоведение. Общая часть: Учебник. - М., 2001. – 432 с.
6. Послання Президента України до Верховної Ради України «Європейський вибір. Концептуальні основи стратегічного, економічного та соціального розвитку України на 2002-2011 рік» [Електронний ресурс]
7. Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими співтовариствами та їх державами-членами [Електронний ресурс]
8. Шевчук С.А. «Адаптація законодавства України к законодательству Европейского Союза как условие будущего членства в ЕС»// Коментарі фахівців-Архів [Електронний ресурс]
9. Communication from the Commission to the Council and the European Parliament. Wider Europe – Neighbourhood: A New Framework for Relations with our Eastern and Southern Neighbours.

Лугіна Олена Миколаївна

Студентка 3-го курсу ФСП НГУУ «КПШ»

БЕЗПЕКА ДІТЕЙ В УКРАЇНІ І СВІТІ: СТАН ПРОБЛЕМИ.

Забезпечення належного захисту прав дитини має бути визнане одним з пріоритетних завдань як окремих держав, так і всього людства. Дитяча проституція, торгівля дітьми, дитяча порнографія є насильством над особистістю дитини, завдає їй не лише фізичної шкоди, але й психологічних травм, негативні наслідки яких часто набувають незворотного характеру. Будь-який прояв такої злочинності є небезпечним і боротьба з нею має бути безкомпромісною не лише на національному, але й на міжнародному рівнях.

20 листопада 1989 р. Резолюцією Генеральної асамблеї ООН була ухвалена Конвенція про права дитини, яка набула чинності 2 вересня 1990 р. Впродовж десяти років її ратифікувала 191 держава, вона отримала найбільшу кількість ратифікацій за всю історію людства. Україна ратифікувала цю конвенцію 27 лютого 1991 р., а набула вона чинності для України з 27 вересня 1991 року. Конвенція зобов'язує держави-учасниці створювати умови для покращення захисту прав дитини, її вільного розвитку.

Також, 3 квітня 2003 р. Верховна Рада України ратифікувала Факультативний протокол від 20 травня 2000 р. до Конвенції про права дитини щодо торгівлі дітьми, дитячої проституції та порнографії, яку Україна підписала 7 вересня 2000 р. Ратифікувавши цей протокол наша держава взяла на себе зобов'язання гарантувати захист дитини від практики торгівлі дітьми, дитячої проституції, дитячої порнографії; вживати всіх можливих заходів щодо попередження та викорінення цих явищ, а також надавати допомогу потерпілим від цих злочинів.

Не зважаючи на боротьбу з розповсюдженням дитячої проституції, торгівлі дітьми, дитячою порнографією – ці явища не тільки не зникають, а й набирають все більш загрозливих обертів, як в Україні, так і в світі. Сьогодні ці злочини перетворились в окрему галузь економіки, яка приносить величезні прибутки. Деякі дослідники наголошують на тому, що за останні роки цей «бізнес» зайняв третю сходинку по прибутковості, уступаючи лише торгівлі наркотиками і зброєю.

Нерідко самі батьки вдаються до експлуатації або продажу власних дітей з метою одержання прибутку. Трапляються випадки коли ціна власної дитини дорівнює ціні пляшки горілки.

Інтернет став найзручнішим місцем для розповсюдження дитячої порнографії та пропонування дитячих секс - послуг. Свою роль відіграє, те, що дитячі секс-послуги дешевші за послуги дорослих повій, пояснюється що зумовлює постійний попит на малолітніх путан. Закриті нічні клуби, шлюбні та модельні агентства часто за досить невинними назвами приховують борделі або організації для ввезення/вивезення «живого товару». Торгівля дітьми має не тільки транскордонний характер (на жаль, вивести дітей за кордон не так складно, через недосконалість правил виїзду дітей), а й внутрішньодержавний. Такі «раби» є дешевими, а виконувати можуть будь-яку чорну роботу. Найчастіше це: проституція, робота в промисловому та сільському господарстві, робота танцівницями, офіціантками тощо.

У 2007 р. створено постійно діючий консультативно-дорадчий орган при Кабінеті Міністрів України – Міжвідомчу раду з питань сім'ї, гендерної рівності, демографічного розвитку та протидії торгівлі людьми, основним завданням якої є проведення дієвої державної політики для протидії торгівлі людьми, координація дій щодо розшуку, повернення та реабілітації жертв. Також створена Державна програма протидії торгівлі людьми, роботу якої координує Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України.

Провідне місце у боротьбі з цими негативними явищами звісно займають правоохоронні органи. Налагоджено співробітництво з Інтерполом, Європолом, Регіональним центром Південно-Східної ініціативи співробітництва з транснаціональною злочинністю та правоохоронними органами інших держав. Здійснено декілька успішних міждержавних операцій. Також діє ряд громадських організацій, що здійснюють боротьбу з цими суспільно негативними явищами. Серед них Міжнародний жіночий правозахисний центр «Ла Страда-Україна», Український освітній центр реформ, ЮНІСЕФ та інші. Діють центри психологічної допомоги та телефони довіри, куди можуть звернутись потерпілі діти.

Разом з тим, представництво Дитячого фонду ООН в Україні ЮНІСЕФ, проаналізувавши в 2009 році українське законодавство на предмет його відповідності Факультативному протоколу до Конвенції ООН про права дитини щодо торгівлі дітьми, дитячої проституції і дитячої порнографії, виявило ряд невідповідностей нашого законодавства Факультативному протоколу. Це, зокрема, стосується кримінального, кримінально-процесуального кодексів та кодексу про адміністративні правопорушення. 19 листопада 2010 року народним депутатом Володимиром Малишевим до Верховної Ради України були внесені два законопроекти про зміну та доповнення положень цих кодексів, які стосуються охорони прав дитини та захисту дитини від торгівлі людьми та експлуатації. Обидва законопроекти викликали значний суспільний резонанс. Однак, жоден з них досі не був схвалений Верховною Радою України.

Напередодні Євро-2012 проблема злочинності проти дітей набуває все більшої актуальності. З напливом туристів може зрости і потреба в секс – послугах і поповнити лави «жриць кохання» можуть діти. Як зазначила в одному з інтерв'ю президент Міжнародного жіночого правозахисного центру «Ла Страда-Україна», доктор юридичних наук К. Левченко: «Ми хочемо, щоб при в'їзді в Україну, скажімо, в тому ж Бориспільському міжнародному аеропорту закордонним футбольним фанатам пропонували не карти з позначеними місцями, де можна «розслабитися», а інформацію про те, що купівля сексуальних послуг від неповнолітніх є злочином, який карається ув'язненням на певний термін. Але перед тим така норма має бути закріплена в чинному законодавстві.» На нашу думку, таке зауваження є більш ніж доречним.

Міжнародне співробітництво з питань захисту прав дитини є головною зброєю у боротьбі з дитячою проституцією, торгівлею дітьми та дитячою порнографією. Кожна дитина повинна мати дитинство! Об'єднавши зусилля ми якщо і не подолаємо, то хоча б «зменшимо оберти» цього нелюдського «бізнесу».

Список використаної літератури:

1. Конвенція про права дитини від 20 листопада 1989 р. (ратифіковано Україною 27 лютого 1991 р)
2. Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо торгівлі дітьми, дитячої проституції і дитячої порнографії від 01.01.2000 р.(ратифіковано Україною 03.04.2003)
3. Міжнародний жіночий правозахисний центр «Ла Страда-Україна»

АНАЛІЗ НОРМ ПРО УСИНОВЛЕННЯ В МІЖНАРОДНИХ УГОДАХ УЧАСНИКОМ ЯКИХ Є УКРАЇНА

Актуальність теми зумовлена тим, що інститут усиновлення є одним з наважливіших як у системі національного права кожної держави, так і у міжнародному приватному праві. Проблема усиновлення носить глобальний характер і врегульована на міжнародному рівні.

Уніфікація колізійних правових норм в договорах про правову допомогу зводиться до встановлення єдиних узгоджених норм, які визначають право якої держави підлягає застосуванню до відповідних правовідносин.

У відносинах між Україною та іншими державами питання усиновлення врегульовані в договорах про правову допомогу у цивільних, сімейних та кримінальних справах.

Питання усиновлення регулюється у всіх договорах на підставі застосування закону країни громадянства усиновителя та закону країни громадянства усиновлюваного.

Угоди про правову допомогу, які діють на сьогоднішній день в Україні поділяються на дві групи:

- 1) ті, які зберегли свою юридичну силу на підставі факту правонаступництва після розпаду СРСР;
- 2) угоди, укладені незалежною Україною після проголошення її суверенітету.

Більшість договорів про правову допомогу містять колізійні норми щодо усиновлення. В п.1, ст. 29 Договору між Україною та Республікою Грузія про правову допомогу та правовідносини у цивільних та кримінальних справах вказується, що при усиновленні застосовується законодавство тієї Договірної Сторони, громадянином якої є усиновитель під час подання клопотання. Якщо усиновитель є громадянином Договірної Сторони, а місце проживання має на території другої Договірної Сторони, тоді застосовується законодавство цієї Договірної сторони.

Такі ж норми ми можемо спостерігати і в Договорах про правову допомогу з Литовською Республікою – п.1,ст.29 Договору та з Республікою Польща – п.1, ст. 29 Договору.

Щодо питання про згоду усиновлюваного або його законного представника на усиновлення, у випадках коли усиновлюваний та усиновитель мають різне громадянство, в договорах вирішуються по-різному.

Наприклад, п. 2 ст. 33 Договору з Албанією та п. 2 ст.34 Договору з Румунією містять необхідність отримання згоди на усиновлення Договірної Сторони, громадянином якої є дитина.

Окрім цього в договорах може міститися норма, що відсилає до законодавства держави, громадянином якої є усиновлюваний. Так, якщо відповідне законодавство передбачає надання згоди усиновлюваного, його законного представника або дозвіл компетентного державного органу для здійснення усиновлення, то такі вимоги повинні бути виконанні. Зокрема, такі норми є у Договорах з Грузією – п.2, ст.29 Договору, з Польщею – п.2, ст.30 Договору, з Литвою – п.3,ст.29 Договору.

За умови, якщо подружжя, яке усиновлює є громадянами різних договірних держав, дотримуються вимоги обох держав.

У деяких договорах при вирішенні питання про те, установи якої з Договірних Сторін є компетентними у справах про усиновлення чи його скасування, якщо кожен з подружжя мають різне громадянство встановлюється прив'язка до останнього спільного місця проживання або місця перебування подружжя, що усиновлює дитину. Така норма міститься, наприклад, в Договорі з Албанією - п.4, ст.33 Договору; з Болгарією - п.4,ст.26 Договору; з Угорщиною - ст. 31 Договору; з Литвою - п.5, ст.29 Договору.

Окремі договори про правову допомогу для вирішенні питань про усиновлення пропонують застосувати тільки дану колізійну прив'язку — закон громадянства усиновлюваного. В ст. 30 Договору між Україною та Республікою Молдова про правову допомогу та правові відносини у цивільних та кримінальних справах йдеться про те, що при усиновленні застосовується законодавство

тієї Договірної Сторони, громадянином якої є усиновлений. Окрім цього, виносити рішення про усиновлення мають право компетентні установи Договірної сторони, громадянином якої є усиновлений [6,с. 378].

Окрім двосторонніх договорів про правову допомогу є ще багатостороння угода – Конвенція про правову допомогу та правові відносини у цивільних, сімейних та кримінальних справах, укладена між державами – членами СНД від 22 січня 1993 р. Ст. 37 даної Конвенції міститься колізійна прив'язка до законодавства Договірної Сторони громадянином якої є усиновитель в момент подання заяви про усиновлення чи його скасування.

Донедавно Україною було ратифіковано Європейську Конвенцію про усиновлення дітей. На нашу думку, Конвенція містить повністю уніфіковані матеріальні норми щодо усиновлення. Зокрема, в ній встановлено умови, які повинні бути дотримані, щоб усиновлення, здійснене в одній країні, було визнане в інших країнах.

Конвенція також надає можливість Державам-членам вживати положення, які є більш сприятливими для усиновлення дитини, тобто є випадки, коли в українському законодавстві містяться норми, які відрізняються від положень Конвенції, але будуть кращими для усиновлення дитини, то мова не буде йти про порушення або неузгодженості з нормами цього міжнародного документа.

Отже, дані Договори мають на меті спільними зусиллями Держав-членів врегулювати проблему захисту дітей, зокрема, у випадку усиновлення. Але, все ж, вони при регулюванні зупиняються лише на загальних засадах. На нашу думку, робити висновок, яке законодавство краще застосовувати у випадках усиновлення не є доречним, адже воно повинно здійснюватись з врахуванням прав та інтересів кожної усиновлюваної дитини у кожному конкретному випадку усиновлення.

Список використаних джерел:

1. Договір між Україною та Республікою Грузія про правову допомогу та правові відносини у цивільних та кримінальних справах// Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1995, N 44, ст. 325.
2. Договір між Україною і Литовською Республікою про правову допомогу та правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1993, N 52, ст.499.
3. Договір між Україною і Республікою Польща про правову допомогу та правові відносини у цивільних і кримінальних справах // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994, N 23, ст.174.
4. Конвенція про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах //Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994, N 46, ст.417.
5. Європейська конвенція про усиновлення дітей (переглянута)
6. Чубарев В.Л., Мацко А.С. Україна в міжнародно-правових відносинах. Боротьба зі злочинністю та взаємна правова допомога. (кн.1) – К:Юрінком, 1996.стр. 864.

Кондратюк Яна Павлівна,

Студентка 3-го курсу ФСП НТУУ «КПІ»

ПИРАТСТВО НА МОРЕ: ГЛОБАЛЬНАЯ УГРОЗА

Казалось бы, пиратство навсегда осталась в средневековье. Но, к сожалению, эта проблема вновь актуальна. Явление пиратства приносит как экономические, так и экологические ущербы. По оценке экспертов Центра информации по пиратству при Международном морском бюро , финансовый урон от морского разбоя составляет около \$16 млрд в год. Что касается экологической угрозы, то она связана с тем, что после перекачки нефти на свои суда, пираты зачастую бросают ограбленные танкеры, которые в последствии, никем не контролируемые, идут на дно, а остатки нефти в резервуарах разливаются в море.

Раньше пираты вели себя осторожно. Они редко стреляли прицельно по людям, приемлемо обходились с заложниками, оказывали медицинскую помощь раненым, но судя по событиям 22

февраля 2011 года, когда пиратами, в результате захвата американской яхты Quest было убито 4 гражданина США, можно сказать, что ситуация поменялась. Сейчас заложников нередко подвергают пыткам.

Прошедший 2010 год стал рекордным за последнее время по количеству заложников – пиратами было взято в плен 1181 член экипажа суден. По данным Международного морского бюро, за год пираты захватили 53 судна. И это лишь официальная статистика, которая не охватывает всей картины происходящего.[4] Многие из тех, кто пострадал от нападения, не сообщают о происшествиях, так как все последующие мероприятия ведут к простоям суден и, соответственно, к колоссальным убыткам. Поэтому владельцы кораблей и грузов стараются напрямую договориться с пиратами и выплатить им отступные.

Среди всех случаев нападения - 92% было совершено пиратами у самого побережья Сомали. Сомалийские пираты считаются самыми организованными и дерзкими. Кроме сомалийских пиратов, довольно большие проблемы в 2010 году доставили разбойники у побережья Нигерии - там зарегистрировано 13 нападений на суда с последующим захватом. По данным ММБ, в 2010 году активизировались пираты в Южно-Китайском море, где было произведено 31 нападение.[4]

Мировое сообщество давно активно борется с пиратством. Поэтому уже принято ряд международных документов, регулирующих данный вопрос. Из важнейших необходимо выделить Конвенцию ООН по морскому праву 1982 года, где ст. 100 предусматривает, что государства должны сотрудничать « в максимально возможной степени в пресечении пиратства в открытом море или в любом другом месте за пределами юрисдикции какого-либо государства».[1]

2 июня 2008 г. Советом Безопасности ООН была принята Резолюция, которая гласит следующее: «...государства и региональные организации, которые сотрудничают с Переходным Федеральным правительством в борьбе с пиратством и вооруженным разбоем на море у побережья Сомали, могут входить в территориальные воды Сомали в целях пресечения актов пиратства и вооруженного разбоя на море».[2]

Резолюция Совета Безопасности ООН № 1851 от 16 декабря 2008 г. «...призывает государства и региональные организации...активно участвовать в борьбе с пиратством и вооруженным разбоем на море у побережья Сомали,...направлять в этот район военные корабли и военную авиацию и конфисковывать катера, суда, оружие и другие подобного рода средства, которые использовались или, в случае, когда есть достаточные для подозрения в этом основания, могут использоваться для совершения актов пиратства и вооруженного разбоя на море у побережья Сомали, и распоряжаться ими надлежащим образом».[3]

К сожалению, на практике не все так просто. Пока в большинстве случаев пираты остаются безнаказанными. Причина этого заключается в том, что открыть огонь по пиратским лодкам можно лишь непосредственно в момент нападения. А на захват корабля пираты тратят не более 20 минут. Понятно, что этого времени недостаточно. Если даже удастся задержать пиратов - не всегда возможно привлечь их к ответственности. Часто происходит так, что доказать вину пиратов крайне сложно, ведь при обороне корабля мало кому придет в голову собирать улики. Известно лишь несколько случаев привлечения пиратов к ответственности в Европе. 22 ноября 2010 года в Гамбурге начался процесс по делу 10 пиратов из Сомали, нападавших на немецкий сухогруз. Это первый за последние почти 400 лет процесс по делу пиратства, который проводился в Германии.

Поэтому не возникает сомнения, что необходимо бороться с этой проблемой. Для повышения эффективности борьбы с пиратством, на наш взгляд, мировому сообществу необходимо:

- создать международный трибунал для рассмотрении дел всех подозреваемых в совершении пиратских действий;

- профинансировать либо вооруженную охрану, которая будет сопровождать судна по морю, либо же оснащение судов современными средствами пассивной защиты. К ним относятся, в частности,

акустические пушки. Это устройство позволит произвести четко направленный пронзительный звук высокой частоты. Громкость такого устройства достигает 150 децибел . Уровень такого звука вызывает болевые ощущения;

- усовершенствовать механизм приема и передачи сигналов тревожного оповещения.

А также предоставить финансовую помощь Сомали для поднятия экономики в целом, ведь пиратство будет продолжаться до тех пор, пока не прекратится анархия в Сомали, ведь правительство страны фактически не контролирует территорию государства.

Список использованной литературы:

1. Конвенция ООН по морскому праву.
2. Резолюция 1816 (2008), принятая Советом Безопасности ООН на его 5902-м заседании 2 июня 2008 года .
3. Резолюция 1851 (2008), принятая Советом Безопасности ООН на его 6046-м заседании 16 декабря 2008 года .
4. В прошлом году пираты захватили рекордное количество судов. ТСН.ua

Марюхіна Катерина Віталіївна,

Студентка 5-го курсу юридичного факультету

Національного університету ДПС України

МОДЕЛЬНІ НОРМИ ЯК ДЖЕРЕЛО ТЛУМАЧЕННЯ МІЖНАРОДНИХ ПОДАТКОВИХ ДОГОВОРІВ

Основоположним принципом міжнародного права є принцип добросовісного виконання взятих на себе договірних зобов'язань. Разом з тим, таке виконання зобов'язань, що випливають з договору, передбачає і добросовісне тлумачення договору. У цьому контексті виникає питання стосовно ролі у процесі тлумачення міжнародних податкових договорів модельних норм Типової конвенції ОЕСР про уникнення подвійного оподаткування доходів і капіталу 1977 р. (далі – Типова конвенція ОЕСР), на основі якої станом на жовтень 2008 р. було укладено більш ніж 3000 діючих договорів про уникнення подвійного оподаткування. Останні є міжнародними договорами, а тому підпадають під дію як Віденської конвенції про право міжнародних договорів від 23 травня 1969 р. (далі – Конвенція) в цілому, так і її норм стосовно тлумачення міжнародних договорів зокрема.

Для з'ясування ролі модельних норм у процесі тлумачення відповідних договорів насамперед звернімося до тексту Типової моделі ОЕСР та офіційних коментарів до неї. В п. 3 вступу до Типової моделі ОЕСР зазначається, що згідно Рекомендації Ради ОЕСР щодо застосування Типової моделі ОЕСР від 23 жовтня 1997 р. країни-члени цієї міжнародної організації при укладенні чи перегляді власних договорів про уникнення подвійного оподаткування повинні зважати на Типову модель ОЕСР та її офіційні коментарі, приймати до уваги висловлені до них застереження, а їх податкові органи повинні слідувати положенням таких офіційних коментарів при застосуванні і тлумаченні положень двосторонніх договорів про уникнення подвійного оподаткування, що базуються на Типовій моделі ОЕСР [1, р. 7]. Разом з тим, потрібно зауважити, що Типова конвенція ОЕСР та офіційні коментарі до неї не можуть мати зобов'язуючого характеру для держав-членів цієї міжнародної організації (п. 29 вступу до Типової моделі ОЕСР) [1, р. 15]. Звідси випливає рекомендаційний характер норм як Типової моделі ОЕСР, так і офіційних коментарів до неї навіть для держав-членів ОЕСР, не кажучи вже про держави, які не є членами ОЕСР. З іншого боку, К. Вогель вважає, що країни-члени ОЕСР зобов'язані використовувати Типову модель ОЕСР та її офіційні коментарі як основу, якщо тільки договірною державою не висловлена спеціального застереження чи не має особливих підстав, що не дозволяють використовувати відповідну модель [2, р. 65]. Такий його висновок ґрунтується на рекомендаціях Ради ОЕСР, проте Л. Бессо наголошує: документ у формі рекомендації не може мати зобов'язуючого характеру [3, с. 8].

Нині можна виділити декілька підходів до розуміння значення Типової конвенції та офіційних коментарів до неї в контексті ст. 31 та ст. 32 Конвенції в процесі тлумачення норм договорів про уникнення подвійного оподаткування: 1) вже згадуваний нами К. Вогель стверджує, що оскільки Типова конвенція ОЕСР слугує основою для ведення перемовин, то вона є частиною контексту укладеного на її основі договору про уникнення подвійного оподаткування [2, р. 65]; 2) М. Дальберг вважає, що у випадку незмінності згадуваних матеріалів ОЕСР протягом значного періоду часу можна говорити про те, що їх положення утворюють “звичайне значення” термінів договору про уникнення подвійного оподаткування у розумінні ч. 1 ст. 31 Конвенції [4, s. 153, 155]; 3) Ж. Баренфельд, посилаючись на праці К. Вогеля та Е. Джонса, аналізує в своїй роботі можливість включення Типової конвенції ОЕСР та її офіційних коментарів в сферу дії ч. 3 ст. 31 Конвенції, яка вказує на обов’язок врахування в процесі тлумачення, поряд з контекстом, наступних угод та наступної практики держав-учасниць, а також діючих у відносинах між державами-учасницями норм міжнародного права [5, р. 51]; 4) сам же Ж. Баренфельд є прихильником тієї точки зору, що офіційні матеріали ОЕСР втілюють в собі “спеціальне значення” термінів міжнародних податкових договорів у контексті ч. 4 ст. 31 Конвенції; 5) С. Мельник вважає, що офіційні матеріали ОЕСР утворюють додаткові засоби тлумачення [6].

Отже, станом на початок 2010 р. Україна мала понад 60 договорів про уникнення подвійного оподаткування, але до цього часу позиція України стосовно розуміння ролі і значення офіційних матеріалів ОЕСР в процесі їх тлумачення залишається невизначеною. Така ситуація потребує виправлення, зокрема, з боку ДПА України доцільною могла б стати підготовка і оприлюднення відповідного листа, в якому б було чітко відображено її позицію з зазначеного питання.

Список використаних джерел

1. Model Tax Convention on Income and on Capital. Condensed version, 15 July 2005. – Paris: OECD Publications, 2005. – 374 p.
2. Vogel K., Prokisch R. General Report in International Fiscal Association, Interpretation of Double Taxation Conventions // Cahiers de droit fiscal international. – vol. 78a. – Deventer, the Netherlands: Kluwer Law and Taxation, 1993. – P. 55-85
3. Бессо Л. Международное налогообложение в нотариальной практике [Электронный ресурс]. – 14 с. – Режим доступа: <http://www.notiss.ru/usrimg/Besso.pdf>
4. Dahlberg M. Vilket rättskällevärde har kommentaren till OECD:s modellavtal? // Festskrift till Gustaf Lindencrona. – Stockholm: Norstedts Juridik. 2003. – s. 137–155
5. Barenfeld J. Taxation of Cross-Border Partnerships: Double-Tax Relief in Hybrid and Reverse Hybrid Situations. – JIBS Dissertation Series, No. 025. – Jönköping: Parajett AB, 2005. – 340 p.
6. Melnyk S. Legal Status of the Commentaries on the OECD Model Tax Convention in Ukraine // IFA Ukraine. International Tax Bulletin. – Issue #2. – May 2009. – 3 p.

Удовенко Євгеній Ігорович,

Студент 3-го курсу ФСП НГУУ «КПШ»

ДОПОМОГА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ПО ПРОГРАМІ TACIS НА ПРИКЛАДІ МІСТА ПРИЛУКИ

ЄС являється найбільшим донором України. У 1991-2010рр. Україна отримала від ЄС допомогу на загальну суму біля 3 млрд євро. Сюди входить допомога по програмі Tacis. Велика частина цих коштів була витрачена на розвиток інфраструктури в таких галузях, як енергетика, транспорт, охорона навколишнього середовища, прикордонний контроль. Також у списку пріоритетів є нормативно-правова реформа, ефективне управління.

В Україні також провадився проект Tacis під назвою «Сталий місцевий розвиток». Цей проект був розрахований на 4 роки й завершився в жовтні 2010-го. Його мета полягає в удосконаленні комунальної інфраструктури декількох українських міст, які надалі слугуватимуть взірцем для інших

регіонів країни. Впродовж дії проекту планувалося модернізувати системи водопостачання, водовідведення, теплопостачання й управління твердими побутовими відходами. Кошторис програми становив 15,5 млн. євро. Загалом у регіональний розвиток України Євросоюз інвестував близько 53 млн. євро.

Учасниками пілотного проекту, що фінансується Євросоюзом, стали чотири міста: Прилуки (Чернігівська обл.), Ізюм (Харківська обл.), Ромни (Сумська обл.) та Свердловськ (Луганська обл.). Міста обирали з огляду на їхній попередній досвід успішної співпраці з європейськими структурами.

Загальною метою проекту є підвищення якості життя громади, створення умов для доступності та стабільності надання життєво важливих послуг населенню на відібраних територіях, підготовка підгрунтя для забезпечення сталого розвитку території. У рамках упровадження проекту, окрім питань розробки та впровадження стратегій сталого місцевого розвитку, муніципального менеджменту, формування системної підтримки малого бізнесу, створення умов для залучення інвесторів, налагодження партнерства між бізнесом, владою та громадою, розвитку громадських організацій та формування інфраструктури економіки, вирішуються наступні питання реформування житлово-комунального господарства: технічна модернізація комунального сектора – систем водопостачання, водовідведення, теплопостачання та управління твердими побутовими відходами, фінансування комунальних служб, формування тарифів, енергоефективність житлового сектора, оптимізація системи документообігу та функціонування окремих відділів міськвиконкомів, упровадження геоінформаційної системи в місті.

У рамках упровадження проекту Європейського Союзу в Прилуках, на підставі вивчення потреб міста, з метою модернізації комунальних підприємств, удосконалення системи управління муніципалітету та оптимізації їх діяльності закуплено техніку та обладнання на загальну суму 2 млн. 528 тис. 26 євро. Для водопровідного господарства місто отримало техніку та обладнання на загальну суму 877 тис. 995 євро — це лабораторне обладнання для самоконтролю якості води, насоси, труби, колісний екскаватор, вакуумна машина, кран, система контролю та збору інформації SCADA для встановлення на об'єктах мережі водопостачання.

Для підприємства теплопостачання надійшло п'ять газових котлів, ізоляційні матеріали для внутрішніх мереж та різне комп'ютерне устаткування на суму понад 350 тис. євро.

Програма «ТАСІС» фінансує проекти в різних сферах, а саме: інституційна, правова і адміністративна реформа; розвиток приватного сектора і підтримка економічного розвитку; пом'якшення соціальних наслідків перехідного періоду; охорона довкілля та керування природними ресурсами; розвиток села та ядерна безпека. Співпраця між цією програмою та Україною у сфері фінансової допомоги знаходиться на досить гарному рівні. Україна вдячна ЄС за таку підтримку і сподівається на подальшу співпрацю.

Биканова А.В.,

Донецький національний університет економіко-правовий факультет

ПРАВОВИЙ РЕЖИМ МАЙНА ЮРИДИЧНИХ ОСІБ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА -ДЕРЖАВНИХ УСТАНОВ

На сучасному етапі розвитку економічних відносин, що характеризується становленням приватновласницьких відносин як наслідку проведеної денационалізації, найбільшої ваги набувають питання визначення правового режиму майна суб'єктів господарювання. Незважаючи на існування сьогодні досить міцного правового підгрунтя у вигляді норм Господарського і Цивільного кодексів України, низки законів та підзаконних актів, необхідність подальшого теоретичного дослідження правового режиму майна окремих суб'єктів господарювання не викликає сумнівів.

Слід зазначити, що ГК України не містить норм, які б безпосередньо встановлювали правовий режим майна публічних установ. Хоча опосередковано аналіз ст. 131 ГК дозволяє зробити висновок, що публічна установа як неприбуткова організація визнається суб'єктом некомерційного

господарювання. Ця точка зору висловлюється в науковій літературі, а звідси відповідно до ч. 2 ст. 135 ГК за публічними установами закріплюється майно на праві оперативного управління.

Основним питанням, яке важко вирішити, на думку правників, є питання стосовно неможливості визнання публічних установ та підприємств власниками, оскільки це слугувало б підризом тези про єдиний характер державної власності та держави як власника всього державного майна [3]. У цивілістичній літературі з приводу правового режиму майна установи склалися такі підходи: одні правники вважають, що майно повинно належати установам на праві власності. Інші вчені взагалі вважають, що категорія права оперативного управління – невід'ємна частина науково-понятійного апарату лише радянської цивілістичної теорії, а тому навряд чи можна визнати дійсними положення елементів радянської економіки в умовах ринкової економіки сьогодення і вагома частка держави у цивільному обігу не може слугувати підґрунтям для цього, бо на сучасному етапі відсутня основна ознака державної економіки - наявність суб'єктів права, які мають домінуюче становище над іншими суб'єктами зазначених відносин. Держава не може творити долю юридичних осіб, навіть тих, яких вона наділила своїм майном, оскільки вона виступає у цивільних правовідносинах як рівноправний учасник, нарівні з іншими суб'єктами.

Зокрема, Дозорцев В. і Лещенко Д. дійшов висновку, що оперативне управління слід замінити такою категорією, як фідучіарна власність.

Отже, одні вчені наполягають на необхідності перенесення в романо-германську правову систему, до якої належить і Україна, конструкції довірчої власності, а інші дотримуються протилежної думки. Однак, з даним варіантом теорії «розщепленої власності» не можна погодитись, перш за все, з ідеологічних міркувань. Так, романські правові системи визначають право власності як абсолютне право, як єдину систему прерогатив власника: насамперед - володіння, користування та розпорядження, які підлягають розподілу ("розщепленню") тільки у визначених випадках. Але навіть і в таких випадках конструкція права власності вважається неподільною, не допускає розподілу права власності та існування кількох власників на один об'єкт.

У господарсько-правовій науці Німеччини досить поширена висунута Р.Шюсселером концепція «права володіння фондом», яку автор вважає за «змістовне продовження оперативного управління»: державні підприємства є не просто відокремленими власниками частини (фонду) державного майна, але і беруть участь в привласненні результатів виробництва, отримуючи «право на власне привласнення». Таку категорію, як «право володіння фондом» доцільно було б запозичити в українське законодавство, що дало б змогу зберегти за державою право власності на майно, яким вона наділяє створюваних юридичних осіб публічного права та, водночас, наділити такі публічні установи можливостями повноцінної участі у суспільних відносинах.

Разом із тим, у 1991 р. у ст. 39 Закону України «Про власність» було встановлено, що публічні установи, які перебувають на державному бюджеті і наділяються правом здійснювати господарську діяльність, мають право самостійного розпорядження доходами від такої діяльності та майном, придбаним за рахунок цих доходів. Вважаємо, що це був певний крок лібералізації правового режиму майна публічних установ. Звідси випливає висновок про те, що правова конструкція права оперативного управління надає її носію правову можливість виокремлювати як власне майно, яке належить на праві власності й іншій особі, залишаючи останній лише номінальне право, тобто право, позбавлене більшості правомочностей.

Отже, наявність у державної установи права оперативного управління не дозволяє розглядати її як повноцінного учасника відносин, бо останні потребують участі у них юридичних осіб-власників [4]. Отже, з огляду на недоцільність передачі державного майна у власність державним установам у даний період розвитку економіки України, пропонується закріплювати за ними право власності на доходи від власної господарської діяльності. Практична реалізація цієї пропозиції сприятиме нормалізації участі державних установ у суспільних відносинах.

Список використаних джерел:

1. Венедиктов А.В. Государственная социалистическая собственность.–М., 1947.– 740 с.
2. Козлова Н.В. Правосубъектность юридического лица.– М.: Статут, 2005. –476 с.
3. Полонский Э.Г. Право оперативного управления государственным имуществом. – М.: Юрид. лит, 1980. – 175 с.
4. Петров Д.В. Правовая сущность институтов хозяйственного ведения и оперативного управления // Известия ВУЗов. Правоведение. – 2001. – №3. – С.90-95.

Бован Костянтин Сергійович,

Студент 4-го курсу ФСП НТУУ «КПІ»

ВПРОВАДЖЕННЯ ЮВЕНАЛЬНОЇ ЮСТИЦІЇ В УКРАЇНІ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

Забезпечення прав і свобод людини і громадянина, у тому числі, неповнолітніх є головним обов'язком соціальної, правової, демократичної держави. Проте високий рівень злочинності, а з нею і висока кількість засуджених серед неповнолітніх, свідчить про те, що держава в повній мірі не виконує покладений на неї обов'язок.

Це підтверджується такими статистичними даними: щорічно в обліках кримінально-виконавчої інспекції Державної кримінально-виконавчої служби України проходять понад 11 тис. засуджених неповнолітніх. Понад 4% із них повторно стають на злочинний шлях, 72% засуджених неповнолітніх відбувають покарання у вигляді позбавлення волі строком до 5 років, 28 % - строком 5 років і більше. 43% підлітків засуджені за крадіжки, майже кожен третій – за розбій або пограбування, 12% - за умисне вбивство або нанесення тяжких тілесних ушкоджень. Згідно вікової характеристики 5% засуджених мають вік 14-15 років, 62 % - 16-17 років, 33 % - 18 років і старше [1].

При аналізі причин підвищення рівня дитячої та підліткової злочинності й пошуку шляхів виходу України з такої ситуації чи не найважливішим є з'ясування питання про характер і роль держави в регулюванні процесів здійснення правосуддя щодо дітей та його реформування [2].

Необхідність реформування української судової системи щодо неповнолітніх впливає з міжнародних норм, насамперед Конвенції про права дитини (частина 3 ст.40) і Мінімальних стандартних правил ООН, що стосуються здійснення правосуддя у справах про злочини неповнолітніх («Пекінські правила» п.2.3) [3, с.3]. Отже, питання запровадження ювенальної юстиції в Україні є досить актуальним.

На теоретичному рівні питання запровадження ювенальної юстиції в Україні здійснювалося в працях Ю. В. Бауліна, Н. Є. Борисової, О. В. Бутько, М. М. Гультая, В. С. Зеленецького, Н. М. Крестовської, Н. В. Сібільова та інших учених. Однак більшість досліджень на практиці не знайшли свого втілення.

Теорія визначає ювенальну юстицію, як систему державних, муніципальних та громадських судових, правоохоронних та правозахисних органів, установ та організацій, що на основі ювенального права та за допомогою медико-соціальних і психолого-педагогічних методик здійснюють правосуддя щодо дітей, профілактику та запобігання правопорушенням дітей та проти дітей, захист прав, свобод та інтересів, а також ресоціалізацію дітей, які перебувають у складній життєвій ситуації [4, с.25].

За загальним уявленням, система ювенальної юстиції в Україні має складатися з ювенальних (спеціалізованих) судів, спеціальних органів досудового слідства, спеціальних органів профілактики, контролю і захисту, установ відбуття покарань, реабілітації та соціальної адаптації [5, с.59].

Але не слід забувати і про спеціальне законодавство. В Україні деякі кроки щодо запровадження ювенальної юстиції і приведення його до міжнародних стандартів вже були здійснені. Зокрема, були прийняті такі нормативні акти:

- Закон України «Про охорону дитинства» № 2402-III від 26 квітня 2001 р.
- Закон України «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю» № 2558-III від 21 червня 2001 р.

- Закон України «Про попередження насильства в сім'ї» № 2789-III від 15 листопада 2001 р.
- Закон України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» № 2342-IV від 13 січня 2005 р.
- Постанова Верховного суду України «Про застосування судами законодавства про відповідальність за втягнення неповнолітніх у злочинну чи іншу антигромадську діяльність» № 2 від 27 лютого 2004 р.
- Постанова Верховного суду України «Про практику застосування судами України законодавства у справах про злочини неповнолітніх» № 5 від 16 квітня 2004 р.

Але впровадження ювенальної юстиції – це досить складний і тривалий процес, в якому окрім волі законодавця необхідні, також, інші передумови, а саме: створення Національної державної програми, в якій були б враховані основоположні компоненти ювенальної юстиції та шляхи її втілення. Хоча, деякі спроби і були здійснені з прийняттям таких програм у Міністерстві юстиції України, але вони не враховували всіх основоположних напрямків впровадження ювенального судочинства, визначених міжнародними нормами.

У Національній державній програмі необхідно врахувати всі реформи, які будуть здійснюватися на шляху до впровадження ювенальної юстиції. По-перше, це підготовка кадрів у галузі ювенального судочинства (ювенальні судді; прокурори у справах неповнолітніх; працівники кримінальної міліції у справах неповнолітніх; працівники пенітенціарної системи по роботі з неповнолітніми). По-друге, це реформування судової системи шляхом створення спеціалізованих ювенальних судів. По-третє, це вивчення і узагальнення міжнародного досвіду та здійснення пропагандистської діяльності серед українського суспільства щодо впровадження ювенальної юстиції. По-четверте, це фінансове забезпечення всієї Програми та передбачення видатків на її реалізацію в Державному бюджеті України.

Отже, для поступового зменшення проявів такого соціально негативного явища як злочинність неповнолітніх та приведення українського законодавства до міжнародних стандартів необхідно поступово втілювати в життя систему ювенальної юстиції. При цьому слід треба вивчити і узагальнити міжнародний досвід та створити Національну державну програму, в якій будуть зазначені всі кроки щодо впровадження ювенальної юстиції в Україні.

Список використаних джерел:

1. Проект Національної програми розвитку дитячої та підліткової юстиції. [Електронний ресурс].
2. Концепція створення та розвитку системи ювенальної юстиції в Україні. [Електронний ресурс].
3. Правове положення неповнолітніх в Україні: Збірник нормативних актів. Конвенція о правах ребенка. – Харків: Еспада, 2002. – 576 с.
4. Ювенальне право України: генезис та сучасний стан: автореф. дис. д-ра юрид. наук / Н.М. Крестовська; Одес. нац. юрид. акад. — О., 2008. — 40 с.
5. Ювенальна юстиція: правовий захист дітей / І.Я. Мокрицька // Наук. зап. НаУКМА. Сер. Юрид. науки. — 2005. — Т. 38 — С. 56-61.

СЕКЦІЯ 3. ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО РОЗВИТКУ

Гордієнко Сергій Георгійович
Доктор юридичних наук, доцент

СПІВВІДНОШЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРАВА ТА ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

На глибоке переконання автора, одним із основних питань створення інформаційного права в Україні, як інтегративної характеристики якості суспільного розвитку, є визначення значення у його структурі, чи співвідношення з ним права інтелектуальної власності. Останнє сприятиме ефективній кодифікації законодавства держави з усього комплексу питань стосовно інформаційної безпеки в цілому, та забезпечення захисту інтелектуальної власності України зокрема.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, стан практики за даним напрямом явно свідчать, що визначена автором та фахівцями національного університету наукова та практична проблема є невирішеною навіть у першому наближенні, що реально свідчить про її надто високу складність і нагальну необхідність вирішення за використання потенціалу системного методу – основи СМД-методології, синергетики та структурно-функціонального аналізу.

Основною метою цієї роботи є демонстрація авторської позиції з визначення понятійно-категоріального апарату стосовно окремих складових інформаційного права та права інтелектуальної власності, яка сприятиме визначенню шляхів вирішення поставленої проблеми.

Забезпечення державою безпеки інформації та її складової – інтелектуальної власності в Україні є одним чи не найважливішим завданням сьогодення. Звичайно, метал, нафта, газ тощо – досить цінні речі, однак інформація взагалі та інформація, що становить інтелектуальну власність, у сучасних умовах стає надзвичайно цінним продуктом. У зв'язку з цим вона вже довгий час виступає об'єктом протиправних посягань. Тому ефективність та системність протидії протиправній діяльності може бути адекватною лише у випадку точного й однозначного визначення понять «інтелектуальна власність» та його похідних, а також понять «інформація», «знання» і впорядкування норм, які їх регулюють.

Тому вбачаємо за необхідне викласти свої визначення вказаних понять, використавши методологічний потенціал робіт М. Карабанова, В. Кузнецова, Є. Войшвилла, Е. Ільєнкова, А. Хамідова, А. Автономова¹ та ін., а також однопорядкового розуміння природи інформації та інтелекту, який з нею працює і створює інший інформаційний продукт – інтелектуальну власність.

Змістовно-правильне розуміння інформаційного продукту та інтелектуальної власності має стати підґрунтям визначення завдань *державних органів* України у кодифікації інформаційного права та забезпеченні захисту інформаційних продуктів, як з вільним доступом, так і таких які мають різні грифи обмеження.

Не претендуючи на виключність і абсолютність визначень, що будуть представлені нижче, автор сподівається на порозуміння колег і їх конструктивні пропозиції стосовно останніх.

1. Власність – це будь-яка матеріальна чи нематеріальна субстанція, яка належить юридичній або фізичній особі.

¹ Карабанов М. В. Проблемы развития социальных понятий. – М.: Наука, 1985. – 159 с.; Кузнецов В. Понятие и его структура. Методологический анализ. – К., 1997; Войшвилло Е. К. Понятие как форма мышления: логико-гносеологический анализ. – М.: Изд-во МГУ, 1989. – 239 с.; Ильенков Э. В. Диалектика абстрактного и конкретного в научно-теоретическом мышлении. – М.: «Российская политическая энциклопедия» (РОССПЭН), 1997. – 464 с.; Хамидов А. Категории и культура. – Алма-Ата, 1992. – 311 с.; Автономов А. Правовая онтология политики. К построению системы категорий / Фонд развития парламентаризма в России. – М.: ООО Фирма «Инфограф», 1999. – 384 с. – 365–282 с. та ін.

2. При визначенні інтелектуальної власності використовують такі категорії та поняття, як розум, винахід, творчість, наукова й науково-технічна діяльність, мислення, розумова діяльність, нові знання, використання нових знань, здатність до мислення, раціонального пізнання, розумова діяльність, раціональне пізнання, духовність, здатність до мислення та розуміння, свідомість, виключні права, юридичний термін, продукт розумової праці, що охороняється законом, пошукова діяльність людини, результатом якої є щось якісно нове, цілеспрямована пошукова діяльність людини, наукове, нове досягнення, нове технічне вирішення завдання, результат науково-дослідної й (або) дослідно-конструкторської розробки, інтелектуальний продукт тощо.

Викладене дає підстави стверджувати, що термін «інтелектуальна власність» набагато складніший за «власність», хоча б тому, що описати таку категорію, як розум, надто складно. Однак головним у розумінні інтелектуальної діяльності є створення нових знань. Правда, ці знання можуть використовуватися як на благо, так і на шкоду людству.

Отже, **інтелектуальна власність** – це матеріалізовані або нематеріальні нові знання, які належить юридичній чи фізичній особі.

3. Наступним кроком є визначення права власності на інтелектуальний продукт.

3.1. Визначення поняття «право».

Поділяючи точку зору В. В. Копейчикова на визначення права, як найбільш адаптованого до вимог, що пред'являються до визначень, пропонуємо свою **трактовку права** як системи норм (правил поведінки), які встановлені державою, мають офіційний формально-визначений характер, є загальнообов'язковими для всього населення, посадових осіб і держави, охороняються державою від порушень, виражають волю панівного класу, юридичні права й обов'язки учасників правовідносин і направлені на регулювання та охорону найбільш важливих суспільних відносин і соціальних цінностей.

3.2. Визначення поняття «право власності».

Наголосимо, що практично всі визначення права власності є суто формальними, тому ми визначаємо **«право власності»** як систему правових норм, що закріплюють, охороняють та регулюють суспільні відносини з належності й використання нематеріальної чи матеріалізованої субстанції фізичною або юридичною особою.

3.3. Визначення поняття права інтелектуальної власності.

Виходячи з аналізу наведеного вище та власного розуміння термінів «власність», «інтелектуальна власність», **право інтелектуальної власності** – це система правових норм, що закріплюють, охороняють та регулюють суспільні відносини з належності й використання нематеріальних чи матеріалізованих знань, що належать юридичній або фізичній особі.

4. Співвідношення понять «інформація» та «знання».

4.1 Інформація – це відомості, отримані людиною в процесі діяльності з пізнання інформації. Це осмислені людиною відомості про навколишній світ і процеси, що відбуваються в ньому. Інформація існує незалежно від пізнання її людиною, і лише пізнана інформація стає відомостями.

Інформація має не тільки зміст і форму існування, але й певні якісні показники змісту, що дають можливість її класифікувати. Критерії класифікації інформації досить різноманітні. Її можна класифікувати як науково-технічну, газетну, інформацію засобів масової інформації (друк, радіо, телебачення, кіно), генетичну, нейтрально-оповідальну, ознайомчо-просвітницьку, рекомендаційну, командно-наказову і т. д. Форми пізнання та подання інформації також надто різні.

4.2. Знання – це перевірений практичною діяльністю людини результат пізнання відомостей про навколишній світ.

Таким чином у своїх визначеннях за суттю явищ, ми мали нагоду переконатися у важливості й необхідності установа змісту і значення кожного поняття в системі схожих за змістом, їх взаємозв'язку, взаємозалежності й взаємодії.

Отже, викладене вище дає обґрунтовані підстави до наступного висновку: спочатку просто існує інформація як певна характеристика матерії та енергії, потім у результаті специфічної розумової людської діяльності з її пізнання з'являється певна кількість відомостей, котрі внаслідок людської діяльності з їх пізнання та класифікації перетворюються на знання, які можуть стати інтелектуальним продуктом і лише потім перетворитися на інтелектуальну власність та створити її право.

Останнє нами представляється можливим лише при чіткому визначенні запропонованих нами понять у нормативно-правових актах, що сприятиме практиці більш чітко та обґрунтовано, а саме головне – більш конкретно застосовувати норми при діяльності із забезпечення захисту інформаційних продуктів.

Таким чином, представлений матеріал дає підстави автору підстави зазначити, що за суто прагматичного підходу до вирішення проблем конференції, яка диктується станом речей у інформаційній сфері, існують суто теоретичні можливості штучно відокремити інформаційні правовідносини від права інтелектуальної власності. Однак, це не призведе до спрощення процедури нормативно-правового регулювання цих відносин лише тому, що буде, знову ж таки штучно і, дещо необґрунтовано збільшена кількість норм з їх врегулювання (теоретично і практично можливе створення інформаційного кодексу, модель якого давно існує, котрий автоматично не замінить книги 4 Цивільного Кодексу і не відмінить низку законів, які регулюють правовідносини в «суто» інформаційній сфері та право інтелектуальної власності).

На глибоке переконання автора, вирішення зазначеної теоретико-прикладної проблеми, котра стосується всіх сфер діяльності держави (адже інформацією описується якісний стан і політичної, і економічної, і екологічної сфер діяльності держави), можливе лише за умови виявлення політичної волі керівництва країни до її вирішення шляхом кодифікації різногалузевих норм права. А останнє можливе лише за поєднання зусиль науковців і практиків різних державних і недержавних органів та установ.

Бакалінська Ольга Олегівна

к.ю.н., доц. кафедри комерційного права КНТЕУ

НЕДОБРОСОВІСНА КОНКУРЕНЦІЯ ЯК ФОРМА ЗЛОВЖИВАННЯ ЦИВІЛЬНИМИ ПРАВАМИ

На сучасному етапі соціально-економічних перетворень в Україні важливим державним завданням є забезпечення незворотності трансформаційних процесів, зокрема за допомогою створення дієвої системи захисту економічної конкуренції. Економічна конкуренція є тим рушійним елементом ринкової економіки, який забезпечує баланс особистих і приватних інтересів суб'єктів ринку, формує підвалини соціальної стабільності у суспільстві.

Передумовами існування надійного захисту від будь-яких проявів недобросовісної конкуренції є створення та підтримання державою надійного та ефективного організаційно-правового механізму попередження, виявлення і припинення відповідних порушень. Правові засади захисту від недобросовісної конкуренції закладені Конституцією України, Законом України «Про захист від недобросовісної конкуренції», Законом України «Про Антимонопольний комітет України» іншими нормативно-правовими актами. Організаційну складову механізму захисту від недобросовісної конкуренції складає система антимонопольних органів.

Відповідно до ст.1 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції» від 1.06.1996 р. (в редакції 18.12.2008 р.) є будь-які дії у конкуренції, що суперечать торговим та іншим чесним звичаям у господарській діяльності (далі – Закон про конкуренцію).

Варто відзначити, що уточнення легального визначення поняття «недобросовісна конкуренція» в редакції Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції» від 18.12.2008 року пов'язана переусім з тим, що невизначеність у чинному конкурентному законодавстві терміну «правила» та його багатозначність у лексикографічних джерелах (словниках), призводило до істотного

ускладнення кваліфікації порушення. Особливо у разі кваліфікації певних дій виключно на підставі ст. 1 Закону, крім того внаслідок змін поняття недобросовісної конкуренції приводиться у відповідність до визначення «акта недобросовісної конкуренції», що міститься у статті 10bis Паризької конвенції про охорону промислової власності від 20 березня 1883 року, яка є міжнародно-правовим стандартом захисту від недобросовісної конкуренції

Положення статті 10bis Паризької конвенції необхідно розглядати як норми прямої дії, що можуть застосовуватись безпосередньо судами України та органами Антимонопольного комітету України. Під час правозастосування зазначених положень органам Комітету необхідно враховувати, що відповідно до статей 20, 21 і 24 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції» передбачена цим Законом відповідальність настає лише за «вчинення дій, визначених цим Законом як недобросовісна конкуренція».

Тому, у разі, якщо відповідні дії у конкуренції кваліфікуються як недобросовісна конкуренція на підставі пунктів 1, 2 або 3 частини третьої статті 10bis Паризької конвенції, обов'язковим є посилання також на положення частини першої статті 1 Закону про конкуренцію.

Варто зазначити, що відповідно до статті 10 – ter Паризької конвенції уряди всіх держав, що підписали зазначену Конвенцію, зобов'язані забезпечити адміністративний і судовий захист прав суб'єктів господарювання і громадян від проявів недобросовісної конкуренції. Тобто, якщо підприємець не може отримати належного захисту в межах національної системи захисту від недобросовісної конкуренції він має право звернутися за захистом своїх прав до міжнародно-правових інституцій, як з позовом про визнання факту правопорушення так і з позовом до державних органів, що не забезпечили ефективний захист його прав.

При кваліфікації певної поведінки суб'єктів господарювання як недобросовісної конкуренції варто довести, що суб'єкти господарювання:

- виробляють однакові або схожі товари (роботи, послуги),
- діють на одному ринку або на суміжних ринках,
- між ними існує конкурентна ситуація.

- один з них має певні здобутки (пріоритети (знаки для товарів та послуг, фірмові найменування, товари, роботи, послуги, ділову репутацію)) використання яких надає йому переваги у конкурентній боротьбі завдяки власним зусиллям. Інший суб'єкт господарювання використовує або намагається використати здобутки найбільш успішного суб'єкта господарювання у власних цілях порушуючи, як правило, його виключні права або експлуатуючи його репутацію з метою отримання додаткового незаконного доходу, соціально-економічного зиску. За умови, що така поведінка порушника суперечить правилам здійснення підприємницької діяльності.

Недобросовісна конкуренція за своєю природою - це спотворення (деформація) конкуренції, тобто вживання нечесних (нелояльних) методів конкурентної боротьби одним конкурентом по відношенню до іншого. Захист від недобросовісної конкуренції виражається перш за все в захисті приватних інтересів господарюючих суб'єктів - конкурентів. У даному інституті превалює тенденція захисту приватних інтересів, хоча припинення недобросовісної конкуренції сприятливо позначається на конкурентному правопорядку в цілому і в цьому сенсі позитивно впливає на публічні інтереси. Статті 4 -19 Закону про конкуренцію встановлюють перелік конкретних недобросовісних конкурентних дій, тобто сингулярних або спеціальних деліктів. Даний перелік не вважається вичерпним і надалі за необхідності може бути доповнений законодавцем.

В якості критеріїв протиправності недобросовісної конкуренції особливо виділяється протиріччя дій правопорушників вимогам добропорядності, розумності та справедливості. Тим самим зазначеним морально-етичним категоріям надається правове значення. Чинне законодавство не містить визначення понять доброчесності, сумлінності, справедливості та їх протилежностей (відповідно, несумлінності, нерозумності і т.п.). У цивільному законодавстві передбачена презумпція

добросовісності та розумності учасників майнового обороту. Так, якщо закон ставить захист цивільних прав в залежність від того, чи здійснювалися вони розумно і сумлінно, розумність дій і сумлінність учасників цивільних правовідносин передбачається (п.6 ст.3 ЦК України).

Для припинення недобросовісної конкуренції конструкція зловживання правом використовується в основному, якщо суб'єкт підприємництва здійснює певні конкурентні дії, що суперечать загальним правовим принципам (добросовісності, розумності та справедливості та ін) не передбачені спеціальними нормами чинного законодавства, тобто коли відсутні конкретні заборони цих дій, але існує принципова (загальна) заборона даного типу поведінки в загальних нормах. Тому заборону на вчинення недобросовісних дій, перелічених у ст.1 Закону про конкуренцію слід відносити до зловживання правом.

Пивоваров Олександр Олександрович,

студент 5-го курсу ММІ НТУУ "КПІ"

ПРОБЛЕМИ ПАТЕНТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ СТОСОВНО ЕКВІВАЛЕНТНИХ ТА АЛЬТЕРНАТИВНИХ ОЗНАК

Відомі приклади трактування поняття еквівалентності та альтернативності при виявленні сукупності ознак найближчого аналога в практичних рекомендаціях "Складання заявки на винахід" [1]. Що стосується виявлених альтернативних ознак (форма виконання ознак різна і результат різна) або еквівалентних ознак (форма виконання ознак різна, а результат однаковий), то для таких ознак підбирають найближче родове поняття. Наприклад, в найближчому аналогові для здійснення способу застосовують неон, у винаході чи корисній моделі (надалі В (КМ) – аргон. Найближче родово поняття для неону та аргону – інертний газ.

Слід зазначити, що в практичних рекомендаціях "Складання заявки на винахід" [1] не зазначена можливість включення до відмітної частини формули В (КМ) видової відмінності еквівалентної ознаки. Разом з тим потрібно відзначити, що поняття «еквівалентна ознака» відсутнє в Правилах складання і подання заявки на винахід та заявки на корисну модель [2] та в Правилах розгляду заявки на винахід та заявки на корисну модель [3]. Але, при цьому, наведено визначення в Правилах складання і подання заявки на винахід та заявки на корисну модель [2, п.7.1.8], що ознака винаходу (корисної моделі) «може бути виражена як альтернатива за умови, що така ознака при будь-якому зазначеному в альтернативі виборі у сукупності з іншими ознаками забезпечує досягнення одного і того самого технічного результату». Таке визначення є відмінним від визначення альтернативності ознак, наведеному в практичних рекомендаціях "Складання заявки на винахід" [1, п.2.2.2], а саме: «Якщо результати зумовлені відмінністю форм виконання, є різними, то констатують факт альтернативності ознак».

В зв'язку з появою декількох трактовок одних і тих же понять, проаналізуємо визначення понять надане у Великому тлумачному словнику сучасної української мови [4] альтернатива, альтернативний та еквівалент, еквівалентність, а саме:

- «Альтернатива... Необхідність вибору між двома можливостями, що виключають одна одну. // Кожна з цих можливостей»;
- «Альтернативний... Який містить альтернативу»;
- «Еквівалент ... Щось рівноцінне, рівнозначне, рівносильне; те, що повністю відповідає чому-небудь, може його замінювати або виражати...»;
- «Еквівалентний ... Який повністю замінює щось у якому-небудь аспекті, є його еквівалентом».

Визначення альтернативи не передбачає будь-якої вказівки на результат – це просто дві можливості (два варіанти). Поняття еквівалент це теж вибір з декількох варіантів, який передбачає рівноцінність (досягнення одного й того ж результату). Тобто поняття альтернатива є ширшим поняттям і може включати вибір як між еквівалентними ознаками так і між нееквівалентними ознаками.

Співставлення наведених визначень в практичних рекомендаціях "Складання заявки на винахід" [1], в Правилах складання і подання заявки на винахід та заявки на корисну модель [2] та у Великому тлумачному словнику сучасної української мови [4] виявляє проблему різної трактовки одних і тих же понять, які зумовлені невизначеністю термінології наданої в Правилах складання і подання заявки на винахід та заявки на корисну модель [2], в Правилах розгляду заявки на винахід та заявки на корисну модель [3] та в Законі України "Про охорону прав на винаходи і корисні моделі" [5].

Ще одна невизначеність полягає в тому, що поскільки перевірку новизни за Правилами розгляду заявки на винахід та заявки на корисну модель [3, п.6.5.2.3] «здійснюють щодо всієї сукупності ознак, наведених у формулі винаходу», то питання щодо еквівалентності (альтернативності) ознак експерт, скоріше за все, не розглядає, а це означає, що ми маємо усі шанси отримати «слабкий» патент і як тільки ми почнемо ним користуватись наш продукт за Законом України "Про охорону прав на винаходи і корисні моделі" [5, стаття 28] має шанси бути визнаним як виготовлений «із застосуванням запатентованого В (КМ)».

Аналіз вищенаведеного приводить до необхідності внесення до законодавства України змін, пов'язаних з формулюванням чітких визначень понять альтернативності та еквівалентності та деталізацією порядку здійснення експертизи на новизну.

Список використаних джерел.

1. Складання заявки на винахід. Практ. Рек. / Держ. Департамент інтелект. власності; Ф.В. Речинський, Т.Г.Марчевська, В.П. Міляєва / Під заг. ред. Т.Г.Марчевської – 3-тє вид., випр. і допов. – К.: 2007. – 64.с. – (Інтелект. Власність в Україні).
2. «Правила складання і подання заявки на винахід та заявки на корисну модель» (Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 27 лютого 2001 р. за N 173/5364) <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0173-01&print=1>.
3. «Правила розгляду заявки на винахід та заявки на корисну модель» (Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 15 квітня 2002 р. за N 364/6652) <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0364%2D02&p=1111410261307734>.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. Ред..В.Т.Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2002. – 1440 с.
5. Закон України "Про охорону прав на винаходи і корисні моделі". <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=3687-12>

Сокольвак Юрій Юрійович,

Студент 2-го курсу ФСП НГУУ «КП»

РОЛЬ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В ПРОЦЕСІ ІНТЕГРАЦІЇ НА ПРИКЛАДІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Однією з головних передумов, які спонукали до вибору дослідження даної теми, стало практично повна відсутність у вітчизняній юридичній науці комплексних досліджень з питань гармонізації правової охорони інтелектуальної власності в такому міжнародному регіональному об'єднанні держав як Європейський Союз.

По мірі розвитку європейської економічної інтеграції став очевидним зв'язок інтелектуальної власності не тільки зі свободою переміщення товарів і забезпеченням свободи конкуренції, але також і з іншими цілями і завданнями побудови єдиного економічного простору. Створення і функціонування спільного ринку, завершення формування внутрішнього ринку, ліквідація бар'єрів між країнами-членами, розвиток спільної комерційної політики зумовили здійснення уніфікації національних законів про інтелектуальну власність в країнах - членах ЄС. Бурхливий розвиток цих процесів почалося з другої половини 1980-х рр.. У цей період сформувалася думка про те, що відмінності в правовому регулюванні є бар'єрами на шляху європейської інтеграції. Бар'єри між

країнами - членами ЄС описані і класифіковані в Білому папері Комісії, прийнятому в червні 1985 р. До них віднесені, крім іншого, і правові бар'єри, тобто відмінності в національних законах.

Є значна кількість джерел вторинного права ЄС з питань інтелектуальної власності. Директиви та регламенти ЄС були прийняті з таких питань промислової власності та авторського права: корисні моделі, біотехнологічні винаходи, доступ менш розвинених країн до запатентованих медичних препаратів, патентоспроможність винаходів, що використовуються в комп'ютерах, промислові зразки, товарні знаки, топології інтегральних мікросхем, право слідування, авторське право в інформаційному суспільстві, бази даних, термін авторсько-правової охорони, авторське право і суміжні права при супутниковому мовленні та передачі по кабелю, право прокату, комп'ютерні програми, управління авторськими і суміжними правами, порушення та захист прав інтелектуальної власності.

Новий етап правового регулювання інтелектуальної власності в рамках ЄС розпочався в 90-і рр. XX ст. На основі гармонізованих правил були створені єдині системи охорони деяких об'єктів інтелектуальної власності: товарний знак, промисловий зразок та патент на сорт рослин Співтовариства. На даний момент право та інституції ЄС дозволяють одержувати єдину охорону стосовно товарних знаків, промислових зразків, сортів рослин на території всіх країн-членів.

Про необхідність подолання територіального характеру прав інтелектуальної власності в рамках регіональної економічної інтеграції правознавці і економісти ЄС міркували давно. Однак реальні механізми вдалося створити тільки на вищих етапах економічної інтеграції. Єдині системи охорони об'єктів інтелектуальної власності були створені через ухвалення регламентів. Першим таким документом став регламент Ради ЄС 40/94 від 20 грудня 1993 р. про товарний знак Співтовариства [2, с.1-36].

Для функціонування єдиних систем охорони об'єктів інтелектуальної власності в інституційній структурі ЄС були створені спеціальні органи. За товарні знаки і промислові зразки відповідає Відомство з гармонізації на внутрішньому ринку (Office for Harmonization in the Internal Market), за патенти на сорти рослин - Відомство з патентів на сорт рослин Співтовариства (Community Plant Variety Office).

Єдині системи охорони ЄС побудовані на принципах, характерних для національно-правової системи охорони об'єктів інтелектуальної власності. Єдина система охорони передбачає її однакове надання на території всіх країн-членів відразу без будь-яких винятків. Так, на відміну від реєстрації товарного знака у Відомстві по гармонізації на внутрішньому ринку міжнародна реєстрація товарного знаку за Мадридською системою (створена на основі Мадридської угоди про міжнародну реєстрацію знаків 1891 р.) діє лише в тих державах-учасниках, які були вказані заявником і не відмовили в наданні охорони [1. с.28].

Регламенти визначають практично всі питання охорони і встановлюють однакові правила охорони у всіх країнах-членах. При цьому продовжують діяти національно-правові системи охорони. Зокрема, позначення може отримати охорону як товарний знак однієї чи кількох країн-членів або як товарний знак Співтовариства (вибір здійснює заявник). Однак щодо товарних знаків Співтовариства сфера застосування національного права дуже звужена. Так, воно в основному регулює деякі питання, пов'язані з судовим захистом. У країнах-членах призначені спеціальні суди, компетентні розглядати справи про об'єкти інтелектуальної власності Співтовариства.

Поступово починають формуватися єдині системи охорони інших об'єктів інтелектуальної власності в ЄС. Комісія ЄС реєструє географічні зазначення. Ведеться робота над системою патенту Співтовариства [3, с.278-290].

Таким чином, правове регулювання інтелектуальної власності в ЄС послідовно здійснюється по шляху поглиблення співпраці та взаємодії країн-членів і в кінцевому рахунку може привести до того,

що об'єкти інтелектуальної власності будуть охоронятися на території Співтовариства так само, як і в рамках окремої держави.

Список використаних джерел:

1. Соглашение о международной регистрации знаков // ЮСИАС 6.0 / СООО «ИПА "Регистр"». Минск, 2008.
2. Council Regulation (EC) N 40/94 of 20 December 1993 on the Community trade mark // Official Journal of the European Communities. 1994. V. 37. L 11. P. 1—36.
3. Proposal for a Council Regulation on the Community patent // Official Journal of the European Communities. 2000. V. 43. C 337 E. P. 278—290.

Тетяна Гапека

студентка 4-го курсу ФСП НТУУ «КПІ»

ЗАХИСТ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В ШОУ-БІЗНЕСІ

З кожним роком в Україні все більше уваги приділяється законодавчому врегулюванню прав авторів, виконавців у сфері інтелектуальної власності. Верховною Радою України прийняті низка нормативно-правових актів, що регулюють різні сфери в цій галузі права. Ст. 420 Цивільного кодексу України визначає перелік об'єктів права інтелектуальної власності, тоді як в Законі України «Про авторське право і суміжні права» дається перелік тільки об'єктів авторського (ст. 8) і суміжного права (ст. 35). Проте існує ще низка законів, які покликані здійснювати врегулювання суспільних відносин в цій сфері. Зокрема, це Закони України: «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», «Про охорону прав на зазначення походження товарів», «Про охорону прав на промислові зразки», «Про охорону прав на сорти рослин» тощо. Особливе місце серед перелічених нормативно-правових актів займає Закон України «Про авторське право і суміжні права», що надає визначення основним поняттям авторського права і суміжних прав, встановлює порядок захисту прав у сфері інтелектуальної власності.

Слід зазначити, що ця сфера суспільних відносин підлягає й врегулюванню міжнародними договорами, згода на які надана Верховною Радою України. Наприклад, Конвенцією (1967 р. Стокгольм), що заснувала Всесвітню організацію інтелектуальної власності (ВОІВ).

Така активність з боку держави у врегулюванні та виявленні проблем в сфері інтелектуальної власності зумовлена прагненням України забезпечити дотримання прав творчих громадян своєї країни. Проте, слід зазначити, що механізм врегулювання даного питання на сьогодні помітно відстає від міжнародних правових засобів охорони і захисту досягнень науки, культури і техніки. І в першу чергу простежується відсутність ефективної, узгодженої діяльності законодавчої, виконавчої та судової гілок влади. То ж, поки що, незважаючи на низку нормативно-правових актів, які регулюють дане питання, цей інститут, в порівнянні з іншими зарубіжними державами, перебуває на стадії формування.

Одним із проблемних питань у сфері інтелектуальної власності – є сфера шоу-бізнесу. А конкретно, захист прав власників музичних творів, у зв'язку із нелегальним використанням і розповсюдженням.

Шоу-бізнес є однією зі складових культури сучасного суспільства, яка, з одного боку, виникає і розвивається в певному соціокультурному контексті і відбиває особливості його як цілісної системи, а з іншого, суттєво впливає на розвиток культури в цілому [2, с. 6]. Ознаками шоу-бізнесу є одержання прибутку, видовищність, масовість та популярність [2, с. 8]. І тому, для підтримки такого елемента культури, потрібна допомога з боку держави, так як легальний шоу-бізнес приносить не лише задоволення людям, а й значно поповнює державний бюджет. Та, на превеликий жаль, в Україні не дуже сильно опікуються вирішенням питань шоу-бізнесу. Це можна підтвердити тим, що в Україні все більше поширюється піратство, нелегальне використання музичних творів, не сплата

теле- і радіокомпаніями коштів за трансляцію в ефірі тих чи інших музичних творів і це ще не весь перелік.

Згідно зі ст. 13 Закону України "Про авторське право та суміжні права" автору належать такі права: вимагати визнання свого авторства, згадування його імені у зв'язку з використанням твору, якщо це практично можливо. В ст. 423 ЦК України, визнання авторства є одним із основних немайнових прав інтелектуальної власності, що можна розглядати як спосіб захисту прав у сфері інтелектуальної власності. Зовсім інша справа, коли це стосується права на згадування імені автора в зв'язку з використанням його твору. А в шоу-бізнесі при виконанні твору автора не прийнято це робити і тим самим створюється враження, що права авторів порушуються. Оскільки, лише в титрах вказуються автори творів і тим самим порушується персоніфікація [3].

Тому, все більше уваги приділяється врегулюванню питань захисту прав інтелектуальної власності у сфері шоу-бізнесу. Зокрема, нещодавно, 7 липня 2010 року відбулася прес-конференція присвячена даній проблемі. Учасниками якої були відомі музиканти, продюсери. Основною метою проведення цієї конференції було об'єднатися задля відстоювання своїх прав та законних інтересів. Дискусія була присвячена також обговоренню законопроекту № 6523 "Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо врегулювання питань авторського права і суміжних прав", який покликаний врегулювати авторські та суміжні права в Україні з урахуванням норм європейського законодавства та посилити їх охорону. У зазначеному законопроекті значна увага приділялась положенням права репрографічного відтворення творів, кабельної ретрансляції, договірних відносин, встановлення відповідальності за порушення вимог законодавства у сфері авторського права й суміжних прав, що стосуються сфери шоу-бізнесу [1]. Крім того, проект закону передбачає державне регулювання питань, пов'язаних із створенням та діяльністю організацій колективного управління, покликаних здійснювати контроль у зазначеній сфері.

Вищезгаданий законопроект дозволить ефективно й професійно боротися з "піратством" в Україні, а відтак надасть змогу вітчизняним музикантам відчувати реальний захист – й не лише у сфері шоу-бізнесу. До того ж, із прийняттям такого закону, у вітчизняних музикантів вперше з'явився шанс отримати законне регулювання захисту авторського та суміжних прав щодо шоу-бізнесу, а відтак у кінцевому результаті правовласники зможуть повертати гроші в музичну індустрію [1].

Отже, питання захисту прав авторів творів у шоу-бізнесі перебуває лише на стадії формування відповідних норм, на відміну від законодавчої практики в розвинутих європейських країнах. Звичайно, для українського шоу-бізнесу, було б доцільно прийняти вищезгаданий законопроект, так як його прийняття сприятиме активному розвитку культури в Україні та дасть можливість вести боротьбу з «піратством» та іншим нелегальним використанням музичних творів.

Виходячи з проведеного аналізу, важливо підкреслити, що законодавство права інтелектуальної власності в Україні, поряд із правовим регулюванням положень щодо об'єктів, належну увагу повинно приділяти й регулюванню прав суб'єктів.

Список використаних джерел:

1. Дані Державного департаменту з питань інтелектуальної власності України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.sdip.gov.ua/ua/news.html?_m=publications&_t=rec&id=1283
2. Поплавський М. Шоу-бізнес: теорія, історія, практика. – К., 2001. – 560 с.
3. Шишка Р. Б. Генеза змісту права інтелектуальної власності в електронній комерції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.office-methodist.com.ua/e-commerce/resource.php?id=677&lan=rus>

Юлія Педяк

студентка ФСП НТУ "КПР"

ЛІЦЕНЗУВАННЯ В ПРАВІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

В сучасних умовах результати інтелектуальної діяльності(науково-технічні досягнення, винаходи, твори) виступають в якості товару і обмін цими об'єктами інтелектуальної

власності відбувається у вигляді продажу ліцензії на їх використання. Продаж ліцензій може переслідувати декілька цілей. Наприклад, професор А.Д. Святоцький виділяє наступні цілі: “ 1) отримання гарантованого прибутку без вкладання капіталу в налагодження власного виробництва і засвоєння ринку; 2) завоювання ринку; 3) подальша сумісна діяльність; 4) компенсація витрат та інші” [1, с.217-218]

Щодо самого поняття “ліцензія”, воно визначене таким чином: ліцензія – це деякі права, які необхідні для реалізації використання продукту, який виробляється. Тобто, ліцензія повинна захищати об’єкти інтелектуальної власності які виробляються від третіх осіб. Насамперед, передається не лише право, але і відповідальність на нього. Без ліцензії виробнику продукції дуже важко реалізувати технології та отримати за це винагороду.

Розрізняють три види ліцензій: виключна, невиключна(проста) та одинична.

Виключна – це така ліцензія, яка видається тільки одному ліцензіату і виключає використання її ліцензіаром у сфері, що обмежена цією ліцензією, видача ліцензії на використання об’єкта в зазначеній сфері іншим особам також виключається.

У випадку з невиключною ліцензією ліцензіар може використати об’єкт у сфері, що обмежена цією ліцензією, а також він може видавати ліцензії щодо використання цього об’єкта у вказаній сфері іншим особам.

А ось одинична ліцензія, так само видається лише одному ліцензіату, а ліцензіар в свою чергу не має права видачі ліцензій іншим особам в сфері, обмеженій ліцензійним договором, проте вона не виключає можливість використання ліцензаром цього об’єкта у зазначеній сфері.

При укладанні ліцензійної угоди слід звертати увагу на такі нюанси:

1. Термін дії ліцензії не є суворо визначеним. Він може коливатися від кількох років і до повного припинення права інтелектуальної власності;

2. Можливість надання прав на використання тільки якогось певного елемента. Наприклад, лише в сфері освіти;

3. Платежі можуть здійснюватись як у вигляді первісних внесків, які покривають всі права інтелектуальної власності, так і у вигляді ліцензійних платежів, які можуть здійснюватись на кожній стадії виробничого процесу;

4. Ліцензіар може цілком правомірно здійснювати контроль того, чи правильно ліцензіат сплачує платежі;

5. Ліцензіар повинен вносити додаткові умови до ліцензійної угоди і інформування ліцензіата про нові зміни;

6. Зобов’язання ліцензіата: використання об’єкта інтелектуальної власності в інтересах обох сторін; одержання необхідних схвалень від органів виконавчої влади; повідомляти про нові вдосконалення і зміни; не перешкоджати огляду виробничих заходів для контролю їх якості; маркувати продукцію відповідно до вимог ліцензіара;

7. Коли ліцензіат отримує ліцензію, він повинен сплатити ліцензіару за отримані права, а ліцензіар зі свого боку повинен гарантувати ліцензіату, що жодні з прав, які можуть завдати шкоди інтересам ліцензіата не будуть порушені. Якщо правопорушення все таки мало місце, то ліцензіар або ліцензіат мають повідомити про це іншу сторону. Наступним кроком є вирішення питання чи буде ліцензіар звертатись за захистом порушених прав до суду, чи ні. Якщо ліцензіар прийняв рішення не звертатись до суду, то сторони вирішують цей спір між собою самостійно і приймають рішення, яких спільних заходів вони можуть вжити для розв’язання суперечностей. Якщо ж ліцензіар вирішив не вживати спільних заходів, а ліцензіат починає самостійно захищати порушене право, то всі витрати пов’язані із цим захистом ліцензіат буде нести особисто. В протилежній ситуації, коли ліцензіат вирішує не звертатись до суду стосовно порушника, він буде мати право на ліцензійний платіж за невиключною ліцензією на той термін, який залишився.

З розглянутих видів ліцензій ми бачимо, що кожна з них має свої особливості. Тому дуже важливо правильно обрати тип ліцензії, умови якої будуть найвигіднішими для ліцензіара. Отже, насамперед обираємо тип ліцензії, наприклад виключна. Другим кроком має бути обрання способу використання продукту, наприклад відтворення комп'ютерної програми і розповсюдження її екземплярів територією України. Таким чином, ліцензіар передає ліцензіату право використання програми шляхом її відтворення у вигляді об'єктного коду і розповсюдження її. Тут у правовласника є можливість використовувати цей твір усіма способами відповідно до ліцензійного договору. Крім цього, потрібно взяти до уваги строк дії ліцензійного договору, суму винагороди і територію дії прав, переданих по цьому договору.

Список використаних джерел:

1. Интеллектуальная собственность в Украине: Правовые основы и практика:- В 4-х томах. Т.4: Оценка интеллектуальной собственности. Бухгалтерский учет и налогообложение: Научно - практ. издание. - К.: Ін Юре, 1999. – 384с.

Сенченко Інна Анатоліївна,
студентка 5-го курсу ФСП НТУУ «КПІ»

ПРОБЛЕМИ БОРОТЬБИ З ПІРАТСТВОМ В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

З появою мережі Інтернет стало можливим широке розповсюдження будь-якої інформації, більша частина якої – це об'єкти інтелектуальної власності. Піратство зробило практично безкоштовним користування продуктами чужої інтелектуальної власності - літературними, аудіовізуальними творами, творами мистецтва, комп'ютерними програми фонограмами. Розглянувши це явище глибше, можна зробити висновок, що з одного боку, вільний доступ до продуктів людської творчості справляє позитивне значення на збагачення суспільства знаннями про нові досягнення розуму та інтелектуальної праці людства, але з іншого боку, - автор являється творцем і єдиним власником результату своєї творчої діяльності і має право на винагороду від кожного користувача результатом його творчості.

Хоча, на даний момент в суспільстві виникає все більше суперечностей з приводу соруight, і все більше стає прихильників думки, що результати творчості окремого індивіда повинні бути загальнодоступними, як надбання суспільства. Зараз, «піратство» - це не просто поняття, яким називають «крадіжку» результатів інтелектуальної власності, - це вже певний рух протесту проти існуючого законодавчого захисту авторських прав. Інтернет-пірати пишаються своїм званням, вони об'єднуються в рухи супротиву та створюють власні організації.

Прикладом таких організацій є Піратські партії, створені в усьому світі, в тому числі і в Україні. Вони виступають за вільний некомерційний обмін інформацією та за неможливість переслідування законом такого обміну.

Інтернет-піратство, як його ще називають, інтелектуальне, є масовим явищем, оскільки не лише учасники піратських партій та організацій являються піратами, а також всі користувачі мережі Інтернет, які будь-яким способом своїми діями порушують права авторів (розміщують об'єкти інтелектуальної власності в мережі без згоди автора, копіюють ці об'єкти та, навіть, розповсюджують). [2, с.3]

Але, не зважаючи на те, що існує такий масовий рух протесту, як піратство, все ж, усі розвинені країни світу намагаються захистити права авторів у мережі Інтернет, і приймають низку законів та інших заходів, завданнями яких є протидія і зменшення такого негативного явища.

Так, у Великобританії був підписаний Меморандум між шістьма великими британськими інтернет-провайдерами та владою. Метою Меморандуму є боротьба з піратським скачуванням музики та фільмів через Інтернет. Провайдери тепер розсилають попереджувальні листи деяким із злісних порушників соруight.

У Франції, також, розглядається законопроект про незаконне завантаження файлів через Інтернет, який передбачає відключення від мережі Інтернет за багаторазове (більше двох разів) порушення авторських прав у мережі.

В США автори вільно обходяться без допомоги провайдерів. Будь-який автор, дізнавшись про порушення своїх прав у мережі Інтернет може подати позов до суду проти інтернет-адреси. А уже пізніше власнику адреси виносять обвинувачення. Влада США має намір закривати сайти, що поширюють неліцензійний контент.

В Росії, також, були внесені деякі поправки до законодавства з авторського права, якими збільшена міра покарання за порушення цього права. Відповідно до нових поправок, відтворення творів, які захищені соруіght, дозволяється лише «при необхідності». Проте критерії цієї «необхідності» в законі не наводяться. [1]

Україна на ряду з Росією, Китаєм, Мексикою віднесена Конгресом США до «чорного списку» країн, які не ефективно борються з порушенням прав інтелектуальної власності.

Однак деякі позитивні зміни в законодавстві України щодо захисту від піратства все ж-таки відбулися. Так, 4 червня 2010 року була прийнята Постанова Пленуму Верховного суду України №5 «Про застосування судами норм законодавства у справах про захист авторського права та суміжних прав». Згідно цієї Постанови власники авторських прав отримали можливість вимагати грошової компенсації від порушників авторських прав. В цій Постанові чітко вказується що використання неліцензійних програмних продуктів є таким же правопорушенням, як і їх продаж чи розповсюдження.

Підсумовуючи вищезазначене, можна зробити висновок, що для ефективної боротьби з інтернет-піратством Україні необхідно використовувати цінний досвід більш розвинених країн з питання протидії піратству.

По-перше, необхідно прийняти конкретний закон, направлений на протидію піратству, чітко визначити в ньому дії, що порушують права інтелектуальної власності в мережі Інтернет, та встановити високу міру відповідальності за його порушення. Також, необхідно зв'язати інтернет-провайдерів обов'язком: надавати, на звернення компетентних органів, інформацію про клієнта-порушника прав інтелектуальної власності.

Необхідно, також, створити організацію, що буде відстежувати «підозрілі» ІР-адреси, з яких відбувається незаконне копіювання. Разом із тим, з питань протидії інтернет-піратству, владі необхідно співпрацювати саме з інтернет-провайдерами, оскільки знайти інтернет-адресу порушника можна й без провайдера, а ось кому вона належить, знає тільки провайдер.

Але все це в Україні стане можливим лише після прийняття відповідного закону.

Список використаних джерел:

1. Баловсяк Н. С Рунетом борються за копирайт. - Інтернет-ресурс: <http://internetno.net/2010/10/11/copyright-law>

2. Губайловський В. Авторское право и Интернет /Ж.Новый Мир, 2003. - №5

Сербовец Ольга Валерьевна

Студентка 4-го курсу ФСП НТУУ «КПІ»

ПРОДЮСЕРСКОЕ СОГЛАШЕНИЕ С АРТИСТОМ – ТВОРЧЕСКАЯ РЕАЛИЗАЦИЯ ИЛИ ТРУДОВОЕ РАБСТВО

На данном промежутке времени все более актуальной становится проблема взаимоотношений артистов и продюсеров. Каждый стремится получить максимальную выгоду из совместной работы. С одной стороны, человек вкладывает деньги и не желает их потерять, при этом приложив минимум усилий и получив хорошую прибыль, а с другой стороны – артист, мечтающий о сокрушительной карьере, но не имеющий достаточных средств для реализации своих возможностей, соглашается на любые условия.

В ситуации, близкой к идеальной, продюсер «раскручивает» артиста, получает гонорар и продолжает свою работу или прекращает ее. А подопечный занимает достойное место на музыкальном рынке и занимается любимым делом уже самостоятельно или же при поддержке человека, который дал ему старт.

Но есть то, что остается вне внимания целевой аудитории, - само соглашение между продюсером и артистом (далее Соглашение). И если его условия соблюдены, то детали совместной работы не выйдут за рамки общения этих двух лиц. А вот невыполнение обязательств всегда выливается в огромные скандалы, о которых говорят на каждом углу. В чем же суть?

В сложных договорах объединяются элементы двух и более договоров, каковым и является Соглашение. Ч.2. ст. 628 ГК Украины предусматривает, что стороны имеют право заключать договор, в котором содержатся элементы разных договоров (смешанный договор). Обязательными (ст. 33 Закона «Об авторском праве и смежных правах») условиями такового являются: срок действия, способы использования творчества, территория, на которую распространяется передаваемое право, размер и порядок выплаты авторского вознаграждения, права и обязанности сторон, ответственность за нарушение условий, а также другие условия, относительно которых по требованию одной из сторон должно быть достигнуто согласие. Так же могут быть включены доверенности на определенные виды деятельности.

Сам договор, как документ, очень сложно критиковать. Все в рамках закона и в лучших традициях. Форма и структура соответствуют всем требованиям законодателя.

Есть одно и очень весомое но. Соглашение в полной мере защищает капитал продюсера, и лишает артиста исключительных прав на собственные произведения.

Закон Украины «Про авторское право и смежные права» определяет, что исключительное право – это имущественное право лица, которое имеет по отношению к произведению, исполнению, постановке, передаче организации вещания, фонограмме или видеограмме авторские права и (или) смежные права, на использование этих объектов авторского права и (или) смежных прав только им и на выдачу только этим лицом разрешения или запрета их использования другими лицами в пределах срока, установленного этим законом. Срок составляет 50 лет.

Соглашением определяется добровольная передача артистом продюсеру исключительных прав на использование исполнений артиста, осуществляемых им в период действия данного Соглашения. После истечения срока договора продюсер остается обладателем таких прав. Артист может претендовать на вознаграждение за использование его исполнений в будущем.

На продюсера возлагаются все финансовые обязательства, взамен же артист соглашается по первому требованию покинуть место своего пребывания, изменить свой внешний вид, разорвать любые связи с общественностью, чтобы выполнить условия Соглашения.

За любое грубое нарушение условий на артиста возлагается обязательство выплатить определенную денежную сумму, что, в свою очередь, не прекращает действие договора. Одним из таких нарушений является несогласование своих действий с продюсером.

В то же время, продюсер может разорвать Соглашение в любое время, без особых объяснений, мотивируя свое поведение нецелесообразностью дальнейшего сотрудничества.

Подчеркну, что такой договор предполагает добровольное согласие обеих сторон. (Т.е. это и есть законодательная норма, которая вносится в договор, а именно «другие условия, относительно которых по требованию одной из сторон должно быть достигнуто согласие»). Из этого следует, что артист сам идет на любые условия, лишь бы достичь желаемого результата. А проблема остается. Исключительные права на исполнение остаются за продюсером, в некоторых аспектах ограничиваются действия артиста, при этом первый остается при своем капитале, а второй – ни с чем.

А для решения этой проблемы нужно не много – внимательно читать условия договора, и требовать внесения изменений в тех позициях, которые не соответствуют желаниям и возможностям. Это ваше право.

Чермяніна Анна

студентка ФСП НТУУ «КПШ»

ЗАХИСТ АВТОРСЬКИХ ПРАВ НА КОМП'ЮТЕРНІ ПРОГРАМИ

Дуже важко уявити сучасне життя без провідних інформаційних технологій, які все більше охоплюють наше життя. Сьогодні за яку б роботу ми не бралися, ми завжди звертаємось до комп'ютера по допомогу – чи то знайти якусь інформацію у всевітній мережі Інтернет, чи то підготувати документ чи проект, або ж написати цілу комп'ютерну програму. Комп'ютерні програми – це цілий світ різноманітних можливостей. За допомогою комп'ютерних програм ми маємо доступ до індустрії науки, техніки, розваг, бізнесу, освіти, відпочинку тощо. Через таку всевітню популярність комп'ютерні програми як результат інтелектуальної праці людини потребують дієвого та ефективного правового захисту від незаконних дій стосовно них.

В чинному законодавстві України комп'ютерні програми відносяться до об'єктів авторського права. Відносини стосовно них регулюються різноманітними нормативно-правовими актами, і не лише українськими, але й міжнародними. Так, наприклад, згідно ст.2 Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів (від 24 липня 1971 року із змінами від 2 жовтня 1979 року), комп'ютерні програми відносяться до категорії об'єктів, що охороняються саме як літературні твори. Окрім Бернської конвенції, авторське право на комп'ютерну програму може захищатися патентним правом. Як приклад можна навести Сполучені штати Америки. Там, відповідно до §101 Глави 10 Патентного закону США (The patent law of USA) комп'ютерна програма є своєрідним винаходом, який відповідає вимогам патентоздатності (несе в собі новизну, корисний технологічний процес, винахідницький рівень) і захищається цим законом [1].

В Україні основним нормативно-правовим актом щодо охорони комп'ютерних програм і баз даних є Закон України «Про авторське право і суміжні права», прийнятий 23.12.1993 № 3792-ХІІ, де в ст. 1 Законодавець дає наступне визначення комп'ютерної програми: «комп'ютерна програма - набір інструкцій у вигляді слів, цифр, кодів, схем, символів чи у будь-якому іншому вигляді, виражених у формі, придатній для зчитування комп'ютером, які приводять його у дію для досягнення певної мети або результату (це поняття охоплює як операційну систему, так і прикладну програму, виражені у вихідному або об'єктному кодах)» Авторське право на комп'ютерну програму виникає з моменту її фактичного створення. Дмитришин В.С. визначає автора твору так: «за відсутності доказів іншого, автором вважається фізична особа(особи), зазначена звичайним способом як автор на оригіналі або примірнику твору»[2, с.66]. Також суб'єктами авторського права на комп'ютерну програму можуть бути фізичні і юридичні особи, які набули це право відповідно до Закону або договору.

В Цивільному кодексі України в ст. 441, визначені наступні майнові права інтелектуальної власності на комп'ютерну програму: право на опублікування; право відтворення в будь-який спосіб і в будь-якій формі; переклад, переробка; включення до збірників, баз даних; продаж, передання в найм; імпорт примірників, примірників перекладів, переробок тощо [3]. Також виключне право дозволу використання твору іншими особами та право перешкоджати незаконному використанню твору, а також забороняти дії такого роду.

Розпорядження майновими правами на комп'ютерну програму повинно здійснюватись на підставі ліцензії, ліцензійного договору, договору про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності і інших відповідних договорів. Всі вищезазначені договори мають укладатися у письмовій формі. Недотримання письмової форми тягне за собою недійсність договору.

Відповідно до вимог законодавства комп'ютерні програми повинні використовуватись виключно в тій формі та в обсязі, що зазначені в ліцензії або договорі.

Найпоширенішими видами порушень авторських прав стосовно комп'ютерних програм на мою думку є такі:

- піратство в сфері авторського права (тиражування, копіювання, відтворення, ввезення на територію України і вивезення з неї протиправним шляхом контрафактних примірників комп'ютерних програм;
- вчинення будь-яких дій, що порушують майнові і особисті немайнові права суб'єктів авторського права;
- плагіат повний або частковий;
- використання неліцензійного програмного забезпечення і таке інше.

За ці та інші порушення прав інтелектуальної власності правопорушники можуть нести: цивільно-правову відповідальність; адміністративну; і кримінальну відповідальність.

З огляду на вищезказане, можна зробити висновок, що українське законодавство щодо охорони прав інтелектуальної власності на комп'ютерні програми потребує деякого реформування. Насамперед, потрібно збільшити рівень кримінальної, адміністративної і цивільної відповідальності за порушення авторських прав; зробити контроль за опублікуванням об'єктів прав інтелектуальної власності в мережі Інтернет більш жорстким і прискіпливим, а саме заборонити опублікування неліцензійного програмного забезпечення і незаконних копій програм; розробити спеціальний Закон України «Про охорону і захист прав на комп'ютерні програми і бази даних».

Використана література:

1. <http://www.law.cornell.edu/patent/patent.overview.html>
2. Дмитришин В.С. Інтелектуальна власність на програмне забезпечення в Україні – К.: Вірлен, 2005 – 304 с.
3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV// Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, NN 40-44, ст.356

Трикур Максим Юрійович,

Студент 3-го курсу юридичного факультету
КНУ імені Тараса Шевченка

ВЕБ-САЙТ ЯК ОБ'ЄКТ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ

Однією з рис двадцять першого століття є бурхливий розвиток Інтернету. Невід'ємною частиною Всесвітньої мережі є веб-сайти, багато з яких приносять своїм власникам дохід від розміщення реклами, платного надання доступу до певних ресурсів тощо. Цілком природним за таких умов видається розвиток правовідносин, об'єктом яких є веб-сайти. **Метою даної статті є спроба визначення правового статусу веб-сайту в Україні.** Це має значення при вирішенні питання про те, які норми права потрібно застосовувати у пов'язаних із веб-сайтами правовідносинах.

На даний момент правова дефініція веб-сайту міститься у кількох підзаконних нормативно-правових актах:

1. Наказ Державного комітету телебачення та радіомовлення "Про забезпечення оприлюднення у мережі Інтернет інформації щодо діяльності Держкомтелерадіо" від 23.01.2009 N 17;
2. Наказ Державного комітету інформаційної політики, телебачення і радіомовлення України, Державного комітету зв'язку та інформатизації України "Про затвердження Порядку інформаційного наповнення та технічного забезпечення Єдиного веб-порталу органів виконавчої влади та Порядку функціонування веб-сайтів органів виконавчої влади" від 25.11.2002 N 327/225;
3. Розпорядження Київської міської державної адміністрації "Про деякі питання функціонування офіційного Веб-порталу Київської міської влади" від 19.12.2003 N 2392.

Усі вищезгадані акти визначають веб-сайт однаково, як «сукупність програмних та апаратних засобів з унікальною адресою у мережі Інтернет разом з інформаційними ресурсами, що перебувають у розпорядженні певного суб'єкта і забезпечують доступ юридичних та фізичних осіб до цих інформаційних ресурсів та інші інформаційні послуги через мережу Інтернет».

Далі спробуємо прокоментувати і поточнити вищезазначене поняття.

Під **програмними засобами** зазвичай розуміють програму, яка відповідає за роботу веб-сайту. На комп'ютерному жаргоні таку програму іноді називають «двигуном» сайту. Ініціатор створення сайту може або звернутися до програміста для розробки «двигуна» веб-ресурсу з нуля, або використати вже наявні у вільному доступі програми, наприклад, Wordpress або Joomla. У правовому розумінні програма-«двигун» сайту є твором, що охороняється авторським правом (п.2 ч.1 ст.434 Цивільного кодексу України, п.3 ч.1 ст.8 Закону України «Про авторське право і суміжні права»).

Апаратна частина веб-сайту – це обладнання, завдяки якому веб-сайт може бути видимим для користувачів Інтернету. Власник веб-сайту може використовувати для розміщення у Всесвітній мережі свій комп'ютер, однак найчастіше він звертається до відповідних юридичних осіб за наданням послуг **хостінгу**. Аналіз договорів про надання послуг хостінгу, що зазвичай розміщені на сайтах компаній-постачальників таких послуг, дає змогу визначити розміщення сайту на веб-сервері як договірне зобов'язання про надання послуг, до якого мають застосовуватися норми Глави 63 Цивільного кодексу України.

Унікальна адреса в мережі Інтернет – це **доменне ім'я**. З приводу його правової природи тривалий час точаться суперечки серед науковців. Деякі з них вважають доменне ім'я речовим правом, деякі називають нетиповим об'єктом інтелектуальної власності, інші розглядають доменне ім'я у контексті особистих немайнових прав. Автор вважає, що розглядати правову природу доменного імені потрібно залежно від його змісту, але для цілей даної статті розглядатимемо домен як засіб адресації комп'ютерів у Всесвітній мережі Інтернет до певних веб-ресурсів за допомогою системи доменних імен (Domain Name Server – DNS). З точки зору користувача домену, реєстрація певної Інтернет-адреси та її делегування (зв'язування із розміщеними на сервері файлами сайту) є послугою, а отже, до відносин у сфері делегування і реєстрації доменних імен між реєстратором і реєстрантом мають застосовуватись положення Глави 63 Цивільного кодексу.

Інформаційні ресурси веб-сайту – це його «контент», тобто зміст. В залежності від змісту інтернет-сайту він може охоронятися або нормами авторського права, або нормами права промислової власності.

Окрім елементів, вказаних у легальному визначенні веб-сайту, автор вважає доцільним виокремити ще одну його складову – **графічне оформлення** сайту, яке знаходить своє відображення у взаємному розташуванні різноманітних графічних елементів веб-сторінки. Видається очевидним, що графічне оформлення веб-сайту є твором і охороняється авторським правом.

Крім того, смислове навантаження, що розкриває зміст сайту, є інформацією як об'єктом цивільних прав.

Таким чином, веб-сайт являє собою сукупність елементів із різним правовим статусом.

Укладаючи правочин стосовно веб-сайту, сторони мають досягти згоди щодо передачі майнових прав інтелектуальної власності на програмну частину веб-сайту, його контент та графічне оформлення, а також передачу права вимоги у правочинах із надання послуг хостінгу та реєстрації, делегування і технічної підтримки доменного імені.

Поліщук Мар'яна Анатоліївна

Студентка 3-го курсу НТУУ „КПІ” ФСП

УПРАВЛІННЯ АВТОРСЬКИМИ І СУМІЖНИМИ ПРАВАМИ

Згідно ст.ст. 41 та 54 Основного закону України [1, с.10-13], кожен має право володіти, користуватися та розпоряджатись результатами своєї інтелектуальної та творчої діяльності, а

громадянам безпосередньо гарантується свобода та захист творчої та інтелектуальної діяльності від неправомірного втручання.

За часи незалежності України було прийнято чимало законів, постанов та інших нормативно-правових актів, які регламентують відносини, пов'язані з творчою діяльністю людини. На жаль, залишається ще багато колізійних норм, які потребують оперативного врегулювання, тоїу що творча діяльність людини є важливою умовою сучасного розвитку суспільства. Регулювання авторського права і суміжних прав (надалі - права) є дуже важливим, адже з кожним днем створюються все нові і нові твори, витвори мистецтва, чудові кінофільми і без досконалого законодавства права первинних суб'єктів – авторів – не будуть повністю закріплені та захищені, що, з одного боку, зможе їх порушувати, а з іншого – не давати ніякого стимулу до подальшої творчої діяльності.

Досить велику увагу слід приділити управлінню правами, бо від того, хто буде ними розпоряджатись, залежить репутація суб'єкта права інтелектуальної власності.

Згідно ст. 45 Закону України „ Про авторські та суміжні права”, управління правами здійснюється особисто, через повіреного та через організації колективного управління. Суб'єкти авторського права і (або) суміжних прав можуть також доручати управління своїми майновими правами на колективній основі відповідним державним організаціям, установчі документи яких передбачають здійснення таких функцій. [3]

Особисте управління правами має певні особливості. Це стосується категорії неповнолітніх авторів та недієздатних осіб. Вони мають право творити та визнаватися авторами, адже історія знає багато випадків, коли люди з частковою цивільною дієздатністю створювали шедеври. Згідно з ст. 31 ЦК фізична особа, яка не досягла 14 років, тобто малолітні особи, можуть здійснювати особисті немайнові права на твори [2, с.11-12]. Що ж стосується майнових прав, то ці права вони можуть здійснювати лише через законних представників – батьків, опікунів, що укладають від імені підопічних договори, виступають на захист їх прав. Слід зазначити, що у даному випадку зазначені особи не беруть на себе будь-яких обов'язків за договорами та не несуть відповідальності за їх виконання, адже стороною у договорі виступає сама малолітня чи недієздатна особа. Особи, з обмеженою своєю дієздатністю, здійснюють такі права лише за згодою піклувальників. Самостійно особа може здійснювати права на результати творчої та інтелектуальної діяльності, що охороняються законом з 14 років. [4, с.703-758]

Через повіреного управління правами може бути здійснене лише після укладення договору доручення. У договорі мають бути чітко вказані повноваження, що передаються повіреній особі від суб'єкта інтелектуальної діяльності. Закон чітко не передбачає, у якій формі має бути здійснено договір доручення, але за бажанням сторін він може бути нотаріально посвідчений.

Окрім цього управління правами може бути здійснене через організації колективного управління. Організація колективного управління – організація, створена суб'єктами прав що має статус юридичної особи згідно з законом. Існують різні види таких організацій: ті, що управляють певними категоріями майнових прав певних категорій суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав; ті, що управляють різними майновими правами в інтересах різних категорій суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав. [3]

Створення таких організацій є позитивним моментом на етапі розвитку права інтелектуальної власності, адже вони виступають так званими представниками суб'єктів прав. Організації здійснюють дії, передбачені чинним законодавством, необхідні для захисту прав, укладають договори про використання прав, переданих в управління, погоджують з особами, які використовують об'єкти інтелектуальної діяльності розмір винагороди під час укладання договору, збирають, розподіляють і виплачують зібрану винагороду за використання таких об'єктів.

Але, на сьогодні, регулювання положень про зазначені вище організації ще не є повністю досконалими і потребують деяких змін. Це стосується, наприклад, випадків, коли суб'єкти прав не

передали організаціям повноважень на управління своїми правами. У даному разі суб'єкти прав все одно можуть вимагати від організацій, які зібрали винагороду за використання їхніх творів і об'єктів суміжних прав, виплати цих коштів, а також вимагати вилучення своїх творів і об'єктів суміжних прав із дозволів на використання. Однак, суб'єкти прав не завжди знають, яка саме організація здійснює управління їхніми правами, і тоді, гроші, вилучені організацією, резервуються на їх рахунку. Після трьох років від дня надходження на рахунок організації колективного управління відповідних сум, суми незапитаної винагороди можуть бути використані для чергових виплат суб'єктам авторського права і (або) суміжних прав або спрямовані на інші цілі, передбачені їх статутами, в інтересах суб'єктів авторського права і суміжних прав [3]. Ось такі моменти, на наш погляд, слід врегулювати у майбутньому. Аналогічні проблеми виникають і при управлінні правами іноземних авторів.

Список використаних джерел:

1. Конституція України. – К.: Видавничий дім „Скіф”, 2011. – 48 с.
2. Цивільний уодекс України: чинне законодавство зі змінами та доповн. станом на 22 квіт. 2010 р.: (офіц. Текст). – К.: ПАЛИВОДА А. В., 2010. – 328 с. 3. Закон Украни „ Про авторське право і суміжні права” <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>
4. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: У 2 т. – 3-тє вид., перероб. і доп. /За ред. О. В. Дзери (кер. авт. кол.), Н. С. Кузнецової, В. В. Луця. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – Т.І. – 832 с.

СЕКЦІЯ 4. ЯКІСТЬ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ – ГАРАНТІЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА

Галуцько Валентин Васильович

д.ю.н., доц., зав. кафедри загальноправових дисциплін
Херсонського юридичного інституту ХНУВС

ПРОБЛЕМА ЗМІСТУ СИСТЕМИ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

Системні перетворення органів державної влади вимагають по-новому поглянути не лише на напрями, форми та засоби здійснення новітньої адміністративної реформи, але й критично переосмислити деякі основоположні положення теорії адміністративного права. В цьому аспекті вагоме місце займає система адміністративного права України, яка в юридичній науці вітчизняного адміністративного права остаточно не визначена.

Структурно-фундаментальні галузі української системи права складаються з трьох функціональних поясів. Другий функціональний пояс утворюють норми адміністративного і цивільного права, за допомогою яких в основному втілюються у життя базові конституційні принципи, що присвячені таким важливим питанням, як: правовий статус людини і громадянина, власність, організація та функціонування виконавчих і розпорядчих органів влади тощо. [1].

Таким чином, однією із провідних частин правової системи України є галузь адміністративного права як сукупність юридичних норм, призначених для врегулювання на засадах “влада-підпорядкування” широких суспільних відносин між публічною адміністрацією та об’єктами, які виникають у сфері публічного управління, надання адміністративних сервісних послуг із метою публічного забезпечення прав і свобод людини та громадянина, нормального функціонування громадянського суспільства і держави, із можливістю застосування до порушників адміністративно-правових норм засобів державного примусу [2, с. 31].

Галузь адміністративного права утворює певну систему норм, оскільки об’єднує відносно самостійні складові інститути права та підгалузі права. Б.В. Авер’янов, вважав, що «система адміністративного права» означає внутрішню єдність цієї правової галузі, яка відображає послідовне розміщення і взаємозв’язок її структурних елементів (частин) — підгалузей права і правових інститутів, що складаються із певних сукупностей однорідних норм.

У вітчизняній юридичній літературі існують різні підходи виділення складових системи права [3, с. 124-127]. В Європейському Союзі найбільш авторитетними є розробки вчених-адміністративістів ФРН. Вони поділяють систему адміністративного права на «Загальне адміністративне право» та «Особливе адміністративне право». На думку Р.С. Мельника норми Конституції України є, фактично, завданнями для Загального адміністративного права. Що стосується «Особливого адміністративного права» то воно має будуватися через призму сфер відповідальності публічної адміністрації [4].

Таким чином, критичний аналіз поглядів вчених-адміністративістів на юридичну природу та зміст системи галузі адміністративного права говорить про складність та неоднозначність зазначеного феномену. Проте, більшість вище висвітлених положень є слушними і такими, що не заперечують, а доповнюють один одного та мають стати основою сучасної системи галузі адміністративного права України.

По-перше, придатними для вітчизняного адміністративного права є компаративістичні запозичення із німецького адміністративного права щодо поділу системи адміністративного права на «Загальне адміністративне право» та «Особливе адміністративне право».

По-друге, об’єктивною є потреба введення до первинних складових загального адміністративного права положень, що розкривають сутність і юридичну природу зазначеної галузі. Тим самим, перший розділ під назвою «Введення в адміністративне право» має складатись з підрозділів в яких розкриваються положення, що характеризують адміністративне право як: галузь права, науку та

навчальну дисципліну; історію розвитку адміністративного права України; систему адміністративного права; взаємодію адміністративного права з іншими галузями; концепції розвитку адміністративного права України.

По-третє, природним є розкриття у другому розділі основних інститутів загальної частини адміністративного права, до яких відносяться адміністративно-правові норми, адміністративно-правові відносини, принципи адміністративного права, механізм адміністративно-правового регулювання та адміністративно-правові режими.

По-четверте, в загальному адміністративному праві мають бути розкриті основні інститути адміністративного права, які утворюють пріоритет прав і свобод людини в усіх сферах її взаємодії з публічною адміністрацією.

По-п'яте, система особливого адміністративного права має бути наповнена конкретними інститутами з урахуванням тих завдань, які покладаються на дану галузь права. Відповідно, за основу у виділенні галузей і сфер адміністративно-правового регулювання доцільно взяти організацію центральних органів виконавчої влади затверджену Указом Президента України від 9 грудня 2011 р. № 1085 [5].

По-шосте, концептуальним напрямом діяльності публічної адміністрації є забезпечення прав свобод та законних інтересів фізичних і юридичних осіб. Вагоме місце у цій системі належить охоронній функції адміністративного права. Відповідно проблемі адміністративно-правового захисту прав, свобод та законних інтересів фізичних і юридичних осіб, на наш погляд, треба присвятити розділ особливої частини.

По-сьоме, враховуючи європейський досвід, до галузі адміністративного права відносяться відомі вітчизняній юриспруденції та ті, які знаходяться у розробці і визнанні підгалузі адміністративного права: адміністративно-господарське право, публічне будівельне право, адміністративно-земельне право, право соціального забезпечення, поліцейське право, комунальне право, право публічних служб, митне право, податкове право, адміністративно-екологічне право.

По-восьме, сукупність правовідносин, які виникають у зв'язку із захистом у спеціальному судовому порядку прав, свобод та законних інтересів приватних осіб від неправомірних дій (рішень) суб'єктів владних повноважень, знайшло своє визнання, як галузь вітчизняної юриспруденції – «Адміністративний процес України» [6, с. 63].

Отже, система сучасного адміністративного права України має складатись із «Загального адміністративного права» та «Особливого адміністративного права» і окремої галузі процесуального права – «Адміністративний процес України». При цьому особлива частина поєднує в собі спеціальні інститути та підгалузі, перші, в свою чергу, поділяються за критерієм основних функцій права (регулятивної і охоронної) на адміністративно-правове регулювання і адміністративно-правовий захист прав свобод та законних інтересів фізичних і юридичних осіб. Крім того, до особливого адміністративного права відносяться чисельні підгалузі адміністративного права, які у більшості випадків викладаються у вищих навчальних закладах, як відносно самостійні навчальні дисципліни.

ВИКОРИСТАНИЙ МАТЕРІАЛ

1. Курінний Є.В. Адміністративне право України: тенденції трансформації в умовах реформування: [Електронний ресурс] / Є.В. Курінний // Загальні питання аксіології адміністративного права України. – 2011. – Режим доступу. – <http://books.br.com.ua/2049>

2. Адміністративне право України (виклики початку XXI століття) / за заг. ред. В.В. Галуцька. – Херсон: «Херсонська міська друкарня», 2010. – 376 с.

3. Адміністративне право України. Академічний курс: [підручник у двох томах] / відповідальний редактор: В.Б. Авер'янов. – К.: Юридична думка, 2004. – Т. 1 «Загальна частина». – 583 с.

4. Мельник Р.С. Система адміністративного права України : автореф. дис. ... доктора юридичних наук : спеціальність – 12.00.07 «адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Роман Сергійович Мельник. – Харків, 2010. – 33 с.

5. Про оптимізацію системи центральних виконавчої влади : указ Президента України від 9 грудня 2010 р. № 1085 // Урядовий кур'єр від 14 грудня 2010 р. – № 234.

6. Комзюк А.Т. Адміністративний процес України : навчальний посібник / А.Т. Комзюк, В.М. Бевзенко, Р.С. Мельник. – К. : Прецедент, 2007. – 531 с.

Гончар А.Ф.

проф., д. е. н. ФСП НТУУ «КПІ»

Шандурський Б. В.

студент 3-го курсу ФСП НТУУ «КПІ»

НОРМАТИВНИЙ МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ І ЙОГО УДОСКОНАЛЕННЯ.

Якість управління залежить насамперед від досконалості його нормативного механізму. На наш погляд механізм управління це – сукупність органів управління методів – важелів за допомогою яких вони виконують свої управлінські функції для досягнення місії організації та поставлених цілей. Ряд вчених органи управління не включають в цей механізм, хоча вони є без сумніву його частиною, елементом, рушійною силою і від їх якості залежить якість управлінської діяльності.

Керівники і органи управління застосовують в управлінні основні методи, такі як економічні, організаційно-розпорядчі і соціально-психологічні,¹ тобто вони використовують у своїй діяльності економічний, організаційний і соціально-психологічний механізми управління. Указані механізми можуть бути поділені на часткові, згідно з основними напрямками їх здійснення. Наприклад, економічний механізм об'єднує відповідно напрям економічної діяльності, механізм плановий, фінансовий, мотивації, оподаткування тощо, а організаційний – механізми організації взаємодії органів управління, регламентування, нормування, інструктування.

Указані напрями управлінської діяльності повинні бути унормовані, оскільки ефективне управління може здійснюватись лише на основі норм.² Ці норми можуть бути нормами права і нормами етики та моралі. Перші унормовуються за допомогою нормативно-правових актів, інші – згідно рівня громадських відносин у суспільстві.

Оскільки унормовуються функції менеджменту, то такий механізм можна назвати функціональним. В залежності від прийнятої ознаки, можна розрізнити побудовані за такою методикою механізми управління науково-технічним процесом, управління персоналом, патентно-ліцензійною роботою, управління якістю продукції; державний, регіональний, галузевий механізми; механізм підприємства; об'єднання підприємств, корпоративний, господарський механізми тощо.

Чітко унормований на основі названих норм механізм є нормативним, ідеальним при повному його виконанні. Його можна представити схематично. При об'єднанні правових і громадських основ механізм доцільно назвати нормативним, а не нормативно-правовим. Реальний механізм природно має відхилення від нормативного і повинен корегуватись за допомогою розпорядничих методів управління.

Проте це корегування має оперативний характер. При докорінній реформі управління необхідно починати з удосконалення структури органів управління, налагодження нових горизонтальних і вертикальних зв'язків між суб'єктами управління, визначення нових повноважень, поступової побудови нового нормативного механізму управління.

¹ Хміль Ф. І. Основи менеджменту: Підручник. – К.: Академ-видавництво, 2005р.

² Гончар А. Ф., Шандурський Б. В. Унормування управлінської праці. Сучасні проблеми управління: матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції 26-27 листопада 2009. – К.: НТУУ «КПІ», 2009.

Подібне реформування управління відбувається зараз в Україні згідно з Указом Президента.¹ Нова структура управління виконавчої влади в державі, яка здійснюється на основі нового перерозподілу управлінської праці – перший етап в створенні нового нормативного механізму спочатку на рівні країни, а згодом на всіх рівнях управління. Ця довготривала робота, яка вимагає створення не тільки нового правового механізму, але й формування докорінно нової високоморальної, не корумпованої, патріотичної влади на всіх рівнях управління, що без сумніву є більш складною проблемою

Н.І. Золотарьова

кандидат юридичних наук, професор кафедри
адміністративної діяльності Національної
академії внутрішніх справ

ПРАВООХОРОННИЙ ВПЛИВ НА ЕКОЛОГІЧНІ ВІДНОСИНИ

Вітчизняне законодавство, базуючись на нормах міжнародного права, встановлює відповідний режим і захищає навколишнє природне середовище. На виконання даної функції держави спрямовані Закон України від 25 червня 1991 р. № 1264 – XII “Про охорону навколишнього природного середовища” [1], Закон України від 24 лютого 1994 р. № 4004 – XII “Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення”[2] та інші правові акти, які є основою охорони екології, раціонального використання природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності людини як невід’ємної умови сталого економічного та соціального розвитку України. Наша держава певною мірою здійснює на своїй території екологічну політику, спрямовану на збереження безпечного для існування живої і неживої природи навколишнього середовища, захисту життя і здоров’я населення від негативного впливу, зумовленого його забрудненням. Однак екологічних проблем у нас є надмірна кількість, їх наявність, в першу чергу, зумовлена недостатністю вивчення, з’ясування і теоретичного обґрунтування української екосистеми та факторів, які впливають на її розвиток та деградацію. Немає цілісного, вираженого й обґрунтованого підходу до з’ясування самого об’єкта контрольної діяльності держави, який має бути представлений в якості цілісної екосистеми, що надає можливості проживання людині на території України, людині, як елементу даної системи.

Досліджуючи проблему правоохоронного впливу на навколишнє природне середовище слід поглянути на поняття цього об’єкта з різних сторін. Природне середовище є сферою існування людини, і не тільки її життя, але й життєдіяльності в цілому, яка передбачає здійснення і виробничих і комунікативних, і рекреаційних і інших функцій. Саме тому навколишнє природне середовище може розглядатися як об’єкт життєдіяльності, об’єкт управління, об’єкт контрольної діяльності держави, об’єкт власності, об’єкт охорони в комплексному її значенні, об’єкт правової охорони та об’єкт правоохоронного впливу на рівні підзаконної діяльності. Як об’єкт життєдіяльності воно розглядається в преамбулі Закону України “Про охорону навколишнього природного середовища”, де записано, що екологічна політика України спрямована на “збереження безпечного для існування живої і неживої природи навколишнього середовища, захисту життя і здоров’я населення від негативного впливу, зумовленого забрудненням навколишнього природного середовища, досягнення гармонійної взаємодії суспільства і природи, охорону, раціональне використання і відтворення природних ресурсів”[3].

Об’єктом управлінських відносин, писав В.Б.Авер’янов, “є забезпечення (в кінцевому підсумку – створення) оптимальних організаційних умов спільної, комбінованої діяльності людей, спрямованої на досягнення певного загального результату”[4]. Процес управління, власне, становить собою антипод процесам дезорганізації, який дозволяє стабілізувати систему, зберегти її кількісну визначеність, підтримати її динамічну рівновагу з середовищем та забезпечити досягнення того чи іншого корисного ефекту. Управління складними динамічними системами, до яких відноситься

¹ Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади: Указ Президента України. «Урядовий кур’єр» від 14.12.10

екосистема. підтримання їх динамічної рівноваги ускладнюється тією обставиною, що функціонування цього роду систем здійснюється в умовах безупинних змін внутрішнього і зовнішнього середовища. Звідси завдання управління полягає в тім, аби найбільш ефективно реагувати на ці зміни, асимілювати або нейтралізувати вплив, що порушує систему, що забезпечується своєчасною перебудовою структури й функцій відповідно умовам, які змінилися. Тобто процес управління екосистемою є не що інше як упорядкування цієї системи. При цьому, оскільки однією з основних завдань управління є збереження якісної визначеності системи шляхом переведення її з одного стану в інший, вплив, що упорядковує, виглядає як приведення системи у відповідність з присутніми їй закономірностями і тенденціями, що характеризують цю якісну визначеність[5].

Об'єктом контролю у сфері навколишнього природного середовища є саме це середовище, а також діяльність відповідних суб'єктів природокористування.

Як об'єкт власності розглядає Конституція України окремі сегменти навколишнього природного середовища. Так стаття 13 Основного закону України закріпила, що земля, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси, які знаходяться в межах території України, природні ресурси її континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони є об'єктами права власності Українського народу. Від імені Українського народу права власника здійснюють органи державної влади та органи місцевого самоврядування в межах, визначених Конституцією. Кожний громадянин має право користуватися природними об'єктами права власності народу відповідно до закону.

Як об'єкт охорони в комплексному її значенні навколишнє природне середовище розглядається як об'єкт позитивного, відновлюваного впливу з боку різних суб'єктів суспільних відносин. Передусім, звичайно, це економічний вплив, який дозволяє відновлювати елементи екосистеми на рівні забезпечення фінансування відповідних робіт щодо зберігання та відновлювання різномірних природних її компонентів.

Під об'єктами правової охорони навколишнього природного середовища деякі вчені розуміють природні об'єкти, тобто складові частини навколишньої природного середовища, що знаходяться в екологічному взаємозв'язку з природою і виконуючі екологічні, економічні, культурно-оздоровчі функції[6].

Структура екосистеми дає можливість класифікувати її об'єкти, що підлягають правовій охороні, на три види. Перший з них це загальні об'єкти природного середовища, другий – об'єкти, що підлягають особливій державній охороні, третій – здоров'я та життя людей. Згідно ст. 5 державній охороні і регулюванню використання на території України підлягають: навколишнє природне середовище як сукупність природних і природно-соціальних умов та процесів, природні ресурси, як залучені в господарський обіг, так і невикористовувані в народному господарстві в даний період (земля, надра, води, атмосферне повітря, ліс та інша рослинність, тваринний світ), ландшафти та інші природні комплекси.

Держава законодавчо виділяє і передбачає заходи щодо посиленої охорони територій та об'єктів природно-заповідного фонду України й інших територій та об'єктів. Ці об'єкти мають особливий правовий режим і щодо них встановлюються обмеження на розпорядження і користування.

І, безумовно, найдорожче в світі є життя та здоров'я людини. Тому в цьому відношенні держава спеціально виділяє серед об'єктів правової охорони навколишнього природного середовища ці об'єкти. Вже на конституційному рівні в ст. 3 Основного закону держава передбачила, що людина, її життя і здоров'я визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. В Україні законодавчо закріплені права людини та громадянина на життя і здоров'я і держава відповідає перед ними за свою діяльність, у тому числі і в сфері охорони навколишнього природного середовища.

Правова охорона природи здійснюється перш за все шляхом законодавчого регулювання природоохоронних відносин. Регулюванню міждержавних відносин у цій сфері присвячено ряд

міжнародних правових актів, договорів, конвенцій, міжнародних протоколів тощо. За роки незалежності Україна прийняла десятки законодавчих актів, які тим, чи іншим чином пов'язані з регулюванням суспільних відносин у природоохоронній сфері. До того комплексу заходів, що спрямовані на охорону довкілля, відносяться також діяльність правоохоронних органів, які здійснюють заходи спрямовані на виконання правоохоронного законодавства.

Правоохоронний вплив у цьому зв'язку має свій специфічний об'єкт. Загалом реалізація законодавчих актів шляхом застосування норм права відноситься до системи заходів, спрямованих на охорону навколишнього природного середовища. І цей компонент навколишнього середовища, в якому мешкає людина в цілому є об'єктом впливу правоохоронних органів. Однак, це не безпосередній об'єкт впливу. Шляхом правового регулювання встановлюється правовий режим навколишнього природного середовища. Він створюється в основному за рахунок механізму адміністративно-правового регулювання суспільних відносин, об'єктом яких є навколишній природний світ. Норми адміністративного права встановлюють правовий порядок у природній сфері. Якби всі суб'єкти правовідносин реалізовували ці норми згідно приписам законодавця, що закріплені в даних нормах, тоді правоохоронного впливу на поведінку цих суб'єктів не було б потрібно. Однак різноманітні суб'єкти цих відносин і громадяни, і посадові особи, а іноді й органи виконавчої влади або місцевого самоврядування порушують норми адміністративного права, що встановлюють природоохоронний порядок.

Відхилення від норм поведінки, передбачених природоохоронним законодавством, яке завдає шкоди суспільним відносинам, об'єктом яких є природні компоненти можна розглядати як безпосередній об'єкт правоохоронного впливу відповідних органів влади та місцевого самоврядування. Досить різноманітні функції правового захисту здійснюють правоохоронні органи, до яких законодавець Законом України від 23 грудня 1993 р. № 3781 "Про державний захист працівників правоохоронних органів"[7] (із змінами і доповненнями), відніс органи прокуратури, внутрішніх справ, служби безпеки, Військової служби правопорядку у Збройних Силах України, митні органи, органи охорони державного кордону, органи державної податкової служби, органи і установи виконання покарань, державної контрольно-ревізійної служби, рибоохорони, державної лісової охорони, інші органи, які здійснюють правозастосовні або правоохоронні функції. В попередніх роботах ми вже з'ясували і доказали, що до правоохоронних органів за виконуваними функціями можна також віднести Міністерство охорони навколишнього природного середовища, адже воно здійснює не тільки правоохорону але й правовий захист у природоохоронній сфері.

Навколишнє природне середовище (само по собі, за відсутністю діяльності людини) немає потреби охороняти, воно просто існує як екосистема, яка має можливості до самопоновлення. І тільки діяльність людини, її втручання в дану систему часто наносить їй шкоди. Навколишнє природне середовище не потребує й правового регулювання. Регулювання потребує використання об'єктів природи, щоб воно здійснювалось із найменшими втратами для них. Для прикладу можна взяти хоч би регіон Антарктики. Довгий час він саморозвивався і не потребував правового втручання. І коли постала загроза використання цього континенту для ядерних випробувань, це схвилювало міжнародну громадськість і спонукало прийняти міжнародний правовий акт, яким би було врегульовано використання самого цього континенту на предмет невтручання в його природний ландшафт. 1 грудня 1959 р. Уряди Аргентини, Австралії, Бельгії, Чилі, Французької Республіки, Японії, Нової Зеландії, Норвегії, Південно-Африканського Союзу, Союзу Радянських Соціалістичних Республік, Сполученого Королівства Великобританії і Північної Ірландії та Сполучених Штатів Америки уклали Договір про Антарктику, в якому заборонили використання Антарктики в військових цілях та для випробувань ядерної зброї, залишивши цей континент для використання з метою наукових досліджень. Як бачимо є необхідність встановлення правового

режиму користування об'єктами природи виникає, коли людина розпочинає свою діяльність на цих об'єктах або з їх залученням в економічних цілях.

Виходячи з цього є необхідність встановлення правового режиму використання навколишнього природного середовища. Цей правовий режим має передбачати правила щодо використання усіх об'єктів природи у такий спосіб, аби їм не завдавалось великої шкоди, а природні ресурси використовувались би для задоволення потреб людини з мінімальними втратами для навколишнього природного середовища.

Крім того, держава з урахуванням міжнародних норм і стандартів має встановити правовий режим охорони навколишнього природного середовища. І якщо в правовому режимі використання природних благ будуть переважати правореґулюючі норми і законодавчі акти, то правовий механізм їх охорони має створюватись з допомогою правоохоронних нормативних актів, норм, і відносин. Частиною даного правового механізму складає механізм адміністративно-правової охорони навколишнього природного середовища, причому це більша його частина, вона по своєму об'єму складає від 60 до 70 відсотків правового матеріалу, з якого розбудовується цей режим. Цей правовий режим встановлює порядок охорони й захисту правовідносин що регулюють порядок природокористування. Механізм правової охорони даного об'єкту впливу має передбачати передовсім такі методи правового регулювання як встановлення заборон та приписів. За їх недодержання передбачається відповідальність суб'єктів правовідносин, які порушують такі заборони й приписи. Виходячи із наведеного вище, потрібно відзначити, що об'єктом правоохорони виступає правовий режим використання навколишнього природного середовища. Об'єктом впливу правоохоронних органів є протиправні діяння, які порушують правові норми, що встановлюють правовий режим правової охорони.

Література:

1. Відомості Верховної Ради України. – 1991. – N 42. – Ст.546
2. Відомості Верховної Ради України. – 1994. – N 27. – Ст.218
3. Відомості Верховної Ради України. – 1991. – N 42. – Ст.546
4. Державне управління: теорія і практика. За заг. ред. професора В.Б.Авер'янова. – К.: Юрінком Інтер, 1998. – С. 17.
5. Афанасьев В.Г. Системность и бощество. М.: Политиздат, 1980. – С. 203.
6. Пучинина Т.Г. Основы экологического права: Учебное пособие. – Красноярск: Изд. Красноярского государственного университета, 1999. – С. 234.
7. Відомості Верховної Ради України. – 1994. – N 11. – Ст. 50.

Сударенко Олена Володимирівна

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри комерційного права КНТЕУ

ПРАВО ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ПОДАТКОВОЇ СЛУЖБИ НА ФАКТИЧНУ ПЕРЕВІРКУ

Питання забезпечення реалізації права органів державної податкової служби на проведення перевірок завжди були предметом дослідження представників науки фінансового, адміністративного права. Це пояснюється тим, що при реалізації зазначеного права уповноважені органи державної податкової служби вступають у правовідносини з суб'єктами господарювання, фізичними особами, які керуються переважно приватними інтересами - інтересами збільшення власних доходів (прибутку). Щодо органів державної податкової служби, то вони повинні віднайти той баланс інтересів, який би дав можливість забезпечити надходження коштів до бюджетів, при цьому не перевищуючи власних повноважень і, водночас, захищаючи інтереси громадянина, підприємства, установи, організації. З прийняттям Податкового кодексу України дослідження зазначених питань потребують нових наукових досліджень та переосмислення вже наявних категорій.

Відповідно до пп. 20.1.4 п. 20.1 ст. 20 Податкового кодексу (далі - ПК) органи державної податкової служби мають право проводити перевірки платників податків, за виключенням Національного банку України [1]. Реалізувати зазначене право вони можуть шляхом проведення камеральних, документальних та фактичних перевірок. Підстави проведення фактичних перевірок, згідно з абз. 2. п. 75.1 ст. 75 ПК, визначаються Податковим кодексом України та іншими законами України. Проте, вже в п. 81.1 ст. 81 ПК визначено, що фактична перевірка провадиться за наявності підстав, визначених Податковим кодексом, без посилання на інші закони.

Предметом фактичної перевірки є дотримання порядку здійснення платниками податків розрахункових операцій, ведення касових операцій, наявності ліцензій, патентів, свідоцтв, у тому числі свідоцтв про державну реєстрацію, виробництва та обігу піддакцизних товарів, дотримання роботодавцем законодавства щодо укладення трудового договору, оформлення трудових відносин з працівниками (найманими особами) [1, пп. 75.1.3. ст. 75].

1. Оскільки виключно документальні перевірки поділяють на планові та позапланові, слід внести відповідні зміни до ст. 16 України "Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг" визначивши, що органи державної податкової служби мають право провадити фактичну перевірку додержання суб'єктами підприємницької діяльності порядку проведення розрахунків за товари (послуги), виконання операцій з купівлі-продажу іноземної валюти, інших вимог зазначеного закону; а у разі необхідності - одноразово протягом 12 місяців з дати складання акта за результатами попередньої перевірки, провести повторну фактичну перевірку [2].

2. Згідно з пп. "1)" абз. 3 п. 73.3 ст. 73 ПК України органи державної податкової служби мають право надсилати платнику податків письмовий запит про подання інформації у разі, якщо за результатами аналізу податкової інформації, отриманої в установленому порядку, виявлено факти, які свідчать про порушення платником податків законодавства у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом. Проте, Законом України "Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму" не передбачено такого права органів державної податкової служби [3]. Отже, вважаємо, за необхідне виключити зазначену норму з Податкового кодексу.

3. Предметом фактичної перевірки, на нашу думку, є також право проведення перевірок щодо додержання вимог Закону України "Про заборону грального бізнесу в Україні" [1, пп. 20.1.36 п. 20. 1 ст. 20; 4].

4. Контроль за правильністю, повнотою та своєчасністю сплати податку на доходи фізичних осіб, згідно з пп. 168.4.6. п. 168.4 ст. 168 Податкового кодексу України, здійснюється органами державної податкової служби за місцем знаходження юридичної особи або її відокремленого підрозділу. Отже із зазначеного переліку виключено таких осіб як фізичні особи - суб'єкти підприємницької діяльності, самозайняті особи, що використовують працю найманих працівників. На нашу думку, слід внести відповідні зміни до зазначеного підпункту статті 168 ПК, визначивши, що такий контроль здійснюється також за місцем провадження підприємницької діяльності фізичною особою-суб'єктом підприємницької діяльності та самозайнятою особою, які використовують працю найманих працівників.

5. Фактична перевірка не пов'язана з контролем за сплатою податків і зборів. Отже слід доповнити абз. 2 п. 81.3 ст. 81 ПК після слів "оподаткування" таким словосполученням "а також дотримання законодавства з питань проведення розрахункових та касових операцій, патентування, ліцензування та іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи.

Приведення законодавства України у сфері визначення права податкових органів на проведення фактичних перевірок у відповідність до вимог Податкового кодексу забезпечить належне виконання

прав та обов'язків органів державної податкової служби та унеможливить порушення прав та охоронюваних інтересів громадян, підприємств, установ, організацій.

Список використаних джерел:

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI // Голос України. - 2010. - № 229-230.
2. Закон України "Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг" від 06.07.1995 р. № 265/95-ВР // Відомості Верховної Ради України. - 1995. - № 28. - ст. 205.
3. Закон України "Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму" від 28.11.2002 р. № 249-IV // Уряд. кур'єр. - 2002. - № 231.
4. Закон України "Про заборону грального бізнесу в Україні" від 15.05. 2009 р. № 1334-IV // Голос України. - 2009. - № 116.

Кравчук Олексій Олегович,
к.ю.н., докторант НГУУ «КП»

**УДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРОЦЕДУР
НАДАННЯ В ОРЕНДУ ДЕРЖАВНОГО МАЙНА**

Державне майно, передане в оренду, відповідно до закону, належить до об'єктів управління державної власності. При передачі в оренду державного майна виникають організаційно-управлінські відносини, що врегульовані нормами адміністративного права. Основними напрямками управлінської діяльності у сфері оренди державного майна, які здійснюються органами державної виконавчої влади та іншими уповноваженими суб'єктами, є: розгляд звернень щодо оренди державного майна, погодження умов договорів оренди, проведення конкурсів на право оренди державного майна, укладення договору, справляння орендної плати, контроль за її сплатою та розмежування, контроль за використанням орендованого майна та виконанням договорів оренди, захист прав держави у разі порушення умов договорів оренди та здійснення інших організаційно-правових заходів, пов'язаних із наданням в оренду майна державної власності. Ці адміністративні процедури, що здійснюються Фондом державного майна, уповноваженими органами управління, державними підприємствами, організаціями, установами в рамках реалізації повноважень з управління майном державної власності.

Регулярне встановлення Законом про Державний бюджет конкурсного порядку оренди державного майна, що практикувалося до 2011 року, слід визнати як суттєвий недолік в сфері правового-регулювання цих відносин. Доцільно або впровадити ці зміни на постійній основі (шляхом унесення відповідних змін до Закону «Про оренду державного та комунального майна»), або відмовитися від них взагалі, надавши підприємствам та організаціям – балансоутримувачам право надавати в оренду певні види державного та комунального майна за самостійним рішенням. Не зважаючи на те, що запровадження виключного конкурсного порядку оренди здійснюється з метою більш прозорого механізму прийняття рішень про надання в оренду, слід розуміти, що поширюючи цей порядок на оренду будь-якого державного майна, законодавець у деяких випадках позбавляє орендодавців доходів від оренди. Наведене обумовлюється тим, що витрати часу і коштів на проведення конкурсу в деяких випадках перевищують економічний ефект від короткотермінової оренди чи від оренди нерухомого майна незначних площ (як для орендарів, так і для орендодавців). Тому слід розглянути можливість зменшення площ нерухомого майна, які надаються в оренду підприємствами самостійно, без проведення конкурсу та погодження з органами управління, та/або впровадити обмеження термінів дії таких договорів оренди. При цьому, на нашу думку, право на самостійне надання в оренду державного майна, що відповідає певним критеріям (на короткий термін або при незначних розмірах площ нерухомого майна) – слід залишити за балансоутримувачами.

Існує необхідність покладення на орендодавців (навіть у випадках, коли в їх ролі виступають підприємства та організації – балансоутримувачі) контролю за своєчасністю та повнотою сплати

орендної плати за використання державного майна (в т.ч. тієї частини, яка сплачується орендарем безпосередньо до бюджету). Як варіант слід розглянути можливість покладення повноважень зі здійснення цього контролю на податкові органи (за аналогією з платою за оренду земельних ділянок державної та комунальної власності).

Передбачену законом можливість передачі орендованого майна (крім оренди ЦМК) на баланс орендаря, а також норму, що встановлює обов'язкове припинення орендованого як ЦМК підприємства як юридичної особи – слід визнати як суттєвий недолік правового регулювання цих відносин. Норми, що передбачають визначення порядку нарахування амортизаційних відрахувань та залишення їх у розпорядженні однієї зі сторін договору оренди – є застарілими потребують удосконалення. При укладенні договору оренди в умовах чинного на сьогодні законодавства, на практиці доцільно передбачати, що власником амортизаційних відрахувань є орендодавець.

Доцільно передбачити в законі порядок оформлення акту приймання-передачі орендованого майна державної власності, який необхідно визначити документом, що підтверджує фактичні орендні відносини.

Впровадження обов'язкової реєстрації права оренди незалежно від строку може негативно відбитися на динаміці надходжень від орендної плати в орендодавців та до бюджету.

При внесенні змін до Закону України „Про оренду державного та комунального майна” доцільно статтю 14 викласти в такій редакції:

„Стаття 14. Особливості оренди підприємства (його структурного підрозділу) як цілісного майнового комплексу

У разі оренди підприємства як цілісного майнового комплексу повноваження з управління підприємством переходять до орендаря, який здійснює управління безпосередньо або має право призначити орган (органи) управління відповідно до статуту підприємства.

У разі оренди структурного підрозділу підприємства як цілісного майнового комплексу, перед передачею його в оренду здійснюється його виділ зі створенням на його базі окремої юридичної особи державної або комунальної власності.

Під час здійснення управління орендованим підприємством орендар не має право без згоди орендодавця приймати рішення щодо припинення (реорганізації, ліквідації) юридичної особи, відчуження та списання основних засобів орендованого підприємства. Договором оренди можуть бути передбачені також додаткові обмеження щодо прав орендаря в самостійному розпорядженні майном орендованого підприємства (зокрема щодо укладення угод)”.

При внесенні змін до Закону України „Про здійснення державних закупівель” необхідно:

- а) у пункті 23 частини 1 ст. 1 слова „найм (оренда)” виключити.
- б) частину 3 ст. 2 доповнити новим абзацом восьмим такого змісту: „оренда державного і комунального майна”.

Тетяна Мусієнко,
аспірантка ФСП НГУУ «КПШ»

НАСЛІДКИ ПРИЄДНАННЯ УКРАЇНИ ДО ДОГОВОРУ ПРО ЕНЕРГЕТИЧНЕ СПІВТОВАРИСТВО

24 вересня 2010 р. дійшов до свого логічного завершення дворічний переговорний процес щодо приєднання України до Енергетичного співтовариства. Міністр палива та енергетики України у м. Скоп'є (Македонія) підписав відповідний Протокол, який юридично формалізував приєднання України до Договору про Енергетичне співтовариство [1]. 15 грудня 2010 року відповідний Протокол ратифікувала ВРУ, 31 грудня 2010 року Закон України «Про ратифікацію Протоколу про приєднання України до Договору про заснування енергетичного співтовариства» підписав Президент, а 1 лютого цього року відповідний Закон вступив у силу [2].

Приєднання стало можливим після виконання Україною низки передумов, висунутих країнами Енергетичного співтовариства, ключовими серед яких були здійснення комплексу заходів з підвищення ядерної безпеки українських АЕС відповідно до вимог МАГАТЕ, а також гармонізація законодавства України у газовій сфері із нормами відповідних директив ЄС.

Перша передумова була виконана ще у лютому 2010 р., коли в Україні було завершено реалізацію Спільного проекту ЄК-МАГАТЕ-Україна з оцінки безпеки українських атомних електростанцій, яка підтвердила відповідність енергоблоків вимогам міжнародних стандартів з ядерної безпеки. Виконання другої передумови відбулось у липні 2010 р., коли Верховна Рада прийняла Закон України "Про засади функціонування ринку природного газу". Цей закон визначає нормативну базу для створення конкурентної моделі ринку газу в Україні. Зокрема, він встановлює принципи нової моделі організації українського газового ринку, які відповідають положенням європейських газових директив (Директива 2003/55/ЄС, Регламент ЄС 1775/2005).

Приєднання України до Енергетичного співтовариства відкриває для неї як нові перспективи, так і накладає серйозну відповідальність у реформуванні національного енергетичного сектору та забезпеченні надійності поставок енергоносіїв до країн ЄС. Як сторона Договору про Енергетичне співтовариство Україна отримує доступ та стає повноправним учасником внутрішнього ринку електроенергії та газу Євросоюзу. Українські газотранспортна та електрична мережі стають частинами європейських, що вимагатиме від України системної роботи з підвищення їх рентабельності та досягнення їх відповідності сучасним вимогам екологічної безпеки. Енергетичний сектор України функціонуватиме в рамках загальної регуляторної бази ЄС, що повинно забезпечити прозорі механізми формування тарифів на енергоносії та дотримання правил конкуренції, а також суттєво сприятиме залученню інвестицій в енергетичну галузь [1]. Це у свою чергу відкриває шлях до реалізації домовленостей між Україною та ЄС щодо модернізації української ГТС. Але для цього буде необхідно продовжувати послідовну роботу з подальшої адаптації українського законодавства до відповідних норм Євросоюзу.

Відповідно висновків Центру сприяння впровадженню реформ в енергетиці, участь в Енергетичному Співтоваристві - це форма економічної інтеграції до ЄС у сфері енергетики, яка є невід'ємною складовою повної інтеграції країни до Європейського Союзу. Відтак, Україна в енергетичній галузі фактично набуває статусу, який вона матиме в разі членства в Європейському співтоваристві [3].

Відповідно до зобов'язань, які містяться у протоколі стосовно приєднання України до Енергетичного Співтовариства, влада повинна до 2018 року суттєво змінити українське законодавство у сфері енергетики, довкілля, конкуренції, відновлювальної енергії та стандартизації. Такі зміни мають бути максимально наближеними до змісту положень *acquis communautaire* ЄС. Одним із ключових завдань залишається імплементація Директиви 2003/54 шляхом комплексного перегляду Закону України "Про електроенергетику" [2].

Набувши повноправного членства в Енергетичному Співтоваристві, Україна отримає наступні вигоди:

- кращі можливості для залучення інвестицій в модернізацію газових мереж, енергогенеруючих потужностей (із збільшенням їх експортного потенціалу), передавальних і розподільних мереж та інших енергетичних проєктів. Це суттєво покращить привабливість енергетичних компаній в процесі їх приватизації;
- вільно торгувати енергетичними ресурсами в країнах ЄС завдяки єдиному регуляторному простору та зоні вільної торгівлі (без мита та кількісних обмежень);
- зміцнить енергетичну безпеку України за рахунок додаткових можливостей для диверсифікації джерел постачання енергоносіїв та механізму для скоординованого реагування на надзвичайні та кризові ситуації;

- покращить екологічну ситуацію в довкіллі та створить умови для більш динамічного розвитку відновлювальних джерел енергії;
- додаткові можливості для використання свого експортного потенціалу, створивши єдиний технічний простір в електроенергетиці.
- кінцеві споживачі електроенергії та газу зможуть вільно обирати постачальника енергоносіїв за найбільш прийнятними цінами та умовами постачання без дискримінації та утисків [3].

Підсумовуючи наслідки приєднання України до Договору про енергетичне співтовариство, відзначимо також що Україна фактично пододала новий рубіж на шляху вступу до Європейського Союзу. Багато держав, які хочуть стати членами ЄС не можуть цього зробити саме через неузгодження умов їх приєднання до Енергетичного співтовариства. Прикладом є Туреччина, яка протягом останніх 4 років безуспішно веде переговори щодо умов її приєднання до цієї міжнародної організації.

Список використаних джерел

1. Договір про заснування енергетичного співтовариства/ Офіційний переклад. - [Електрон. Ресурс]: <http://zakon.rada.gov.ua>
2. Закон України «Про ратифікацію Протоколу щодо приєднання України до договору про заснування енергетичного співтовариства» від 15.12.2010 № 2787-VI [Електрон. Ресурс]: <http://zakon.rada.gov.ua>
3. Центр сприяння впровадженню реформ в енергетиці [Електрон. Ресурс]: Коментар щодо підписання Україною Протоколу стосовно приєднання України до Договору про заснування Енергетичного Співтовариства -20.02.2011 р. – Режим доступу: <http://erfc.com.ua>.

Синиця Андрій Миколайович,
здобувач кафедри адміністративного права
НЮАУ імені Ярослава Мудрого

ПРО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ПРИ ПРИТЯГНЕННІ ЇХ ДО АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

В адміністративно правовій науці усталеною є точка зору про те, що досить велику групу спеціальних суб'єктів адміністративної відповідальності утворюють суб'єкти, що мають спеціальний правовий статус [1, с. 456]. Поряд з іншими до них віднесені і військовослужбовці, правове положення яких багато в чому обумовлене місцем та роллю Збройних Сил в структурі механізму держави, специфікою військової служби, особливостями правовідносин, що виникають при виконанні її обов'язків. Саме тому військовослужбовці являють собою певну соціальну групу, яка складається із індивідуальних суб'єктів права, виконуючих відповідні соціально необхідні функції та специфічні завдання в державних установах, органах і організаціях, в яких законом передбачена військова служба. Військовослужбовці являють собою певного роду персонал, який забезпечує виконання функцій такого роду органів та організацій [2, с. 29].

Особливості адміністративної відповідальності військовослужбовців отримали своє закріплення на законодавчому рівні. Так, у відповідності зі ст. 15 Кодексу України про адміністративні правопорушення військовослужбовці і призвані на збори військовозобов'язані, а також особи рядового і начальницького складів органів внутрішніх справ несуть відповідальність за адміністративні правопорушення за дисциплінарними статутами. При цьому законодавець чітко визначає перелік адміністративних правопорушень за скоєння яких військовослужбовці несуть адміністративну відповідальність на загальних підставах.

Слід зазначити, що окремі аспекти реалізації адміністративної відповідальності військовослужбовців потребують більш чіткого формулювання в законодавстві. В першу чергу це торкається деталізації окремих процесуальних положень. Так, на нашу думку необхідно чітко закріпити порядок передачі матеріалів про адміністративний проступок військовослужбовця відповідним суб'єктам розгляду і вирішення справи. При цьому доцільно передбачити положення про

те що у такому випадку необхідно виносити постанову про закриття справи і передачу матеріалів суб'єктам, уповноваженим застосовувати заходи дисциплінарної відповідальності. Це можливо шляхом доповнення положень статті 284 КпАП України, відповідну частину якої можна викласти в наступній редакції “Постанова про закриття справи виноситься при оголошенні усного зауваження, передачі матеріалів на розгляд громадської організації чи трудового колективу або передачі їх прокурору, органу досудового слідства чи дізнання, уповноваженому суб'єкту застосування заходів дисциплінарного впливу за скоєння адміністративного правопорушення військовослужбовцем або іншими особами на яких поширюється дія дисциплінарних статутів або спеціальних положень про дисципліну, а також при наявності обставин, передбачених статтею 247 цього Кодексу”.

В контексті забезпечення прав військовослужбовців, до яких застосовується заходи дисциплінарного впливу за скоєння адміністративних правопорушень особливого значення набуває питання про обсяг та реалізацію відповідних процесуальних прав. Мова йде про те, що на відміну від Кодексу України про адміністративні правопорушення, ні Дисциплінарний Статут Збройних Сил України [3], ні Інструкція про порядок проведення службового розслідування у Збройних Силах України [4] фактично не містять переліку такого роду прав. Вирішення цієї проблеми можливе, на наш погляд, двома шляхами. Так, можливо закріпити в КпАП України положення про те, що при притягненні до дисциплінарної відповідальності за скоєння адміністративного правопорушення військовослужбовці та особи, на яких поширюється дія дисциплінарних статутів користуються правами які передбачені статтею 268 КпАП України. Інший шлях полягає у тому, що відповідні права можуть бути закріплені в Дисциплінарному Статуті Збройних Сил України. Вважаємо що другий шлях є більш прийнятним, оскільки може у більшому ступені сприяти не тільки реалізації відповідних прав особами що притягаються до відповідальності, а й належному виконанню суб'єктами дисциплінарної влади обов'язків, пов'язаних з об'єктивним розглядом та вирішенням справ, застосуванням заходів адміністративного впливу за адміністративні правопорушення скоєнні військовослужбовцями.

Список використаних джерел

- 1.Адміністративне право України. Академічний курс: Підруч.: У двох томах: Том 1. Загальна частина / Ред. колегія: В.Б. Авер'янов (голова).– К.: Видавництво «Юридична думка», 2004.– 584 с.
2. Шанхаев С.В. О применении и необходимости изменения статьи 20.26 кодекса Российской Федерации об административных правонарушениях (или об уточнении субъектов административной ответственности за правонарушения, посягающие на общественный порядок и общественную безопасность) // Право в вооруженных силах, № 2.- 2009 С.28-30.
3. Дисциплінарний Статут Збройних Сил України // Статути Збройних Сил України. Положення про проходження військової служби / Упоряд.: М.І.Мельник, М.І. Хавронюк.-К.: Атіка, 2002. – 640с.
4. Інструкція про порядок проведення службового розслідування у Збройних Силах України. Затверджена наказом Міністра Оборони України, 15.03.2004 за №82. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 30 березня 2004 р. за №385/8984

Махініч Юрій Сергійович

Курсант 2-го курсу факультету податкової

Національного університету податкової служби України

НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ НА ПІДСТАВІ ЗВЕРНЕННЯ ГРОМАДЯН ЯК СКЛАДОВА УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ

Формування постіндустріального суспільства включаючи соціальні негаразди в кінці ХХ, на початку ХХІ століття поставили необхідність зростання уваги органів виконавчої влади та їх посадових осіб до повноцінної та якісної реалізації прав, свобод і законних інтересів громадян. Це зумовлено самою природою демократичної держави, роль якої полягає у виконанні не тільки «сторожових» функцій, а й обслуговування суспільства і його потреб вцілому.

Відповідно до Основного Закону, Україна є суверенною, незалежною, демократичною, правовою державою, найвищою соціальною цінністю якої є людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека. Людина (громадянин) зобов'язана неухильно дотримуватись законів України, а держава, з свого боку, відповідає перед громадянином за свою діяльність, утвердження і забезпечення прав людини є її головним обов'язком. Виходячи із даного конституційного положення, можна висловити твердження, що держава не управляє суспільством, а надає йому послуги, специфікою яких є практичне здійснення владних повноважень за ініціативою фізичних або юридичних осіб.

Отже, *адміністративні (управлінські) послуги* (за І. Б. Коліушко) — це ті публічні (тобто державні та муніципальні) послуги, що надаються органами виконавчої влади, виконавчими органами місцевого самоврядування та іншими уповноваженими суб'єктами, надання яких пов'язане з реалізацією владних повноважень, пов'язане із забезпеченням юридично значущих умов для реалізації інтересів фізичних та юридичних осіб. В. Сороко ж поняття адміністративних послуг не ототожнює із поняттям управлінських послуг, так як останні можуть надаватися не тільки в державно – владних органах а й в управлінні приватного сектору. Проте ми більше прихильні до визначення російського вченого Л.К.Терещенка: «державна послуга, в першу чергу, характеризує суб'єкта, який надає послугу: це завжди державні орган». І дане визначення констатує, що надання державних послуг є окремим видом діяльності державних органів, процес якого регламентується адміністративними нормами (так як нормами Конституції не регламентовано такий атрибут держави як послуги), тому управлінська, державна та адміністративна послуги є тотожними поняттями.

З адміністративно – правової точки зору поверхнево Закон України «Про звернення громадян» за змістом поділяє усі «заяви» провадження на 3 групи:

- 1) звернення з пропозиціями, зауваженнями, побажаннями тощо;
- 2) звернення за адміністративними (управлінськими) послугами;
- 3) звернення з оскарженням рішень, дій чи бездіяльності органів влади та місцевого самоврядування чи їхніх посадових осіб.

Серед усього переліку суб'єктів, зазначених в Законі України «Про звернення громадян (органи державної влади, місцевого самоврядування, об'єднання громадян, підприємства, установи, організації незалежно від форми власності та посадових осіб), органи державної влади є, безпосередньо, суб'єктами надання адміністративних послуг за ініціативою громадян.

Отже, *звернення за адміністративними послугами до органів державної влади* – це суб'єктивне право громадян на отримання від органів публічної адміністрації послуг, з метою задоволення особистих інтересів щодо реалізації конституційних прав.

Особливостями даного звернення є, по перше, безпосередня ініціатива громадян. Тобто, з метою задоволення суб'єктивних інтересів громадянин повинен подати заяву (усну або письмову) у встановленому порядку до відповідного органа влади. По друге, вимога особи до органу влади вчинити якісь дії на її користь може розглядатися як адміністративна послуга, на наш погляд, лише тоді, коли порядок розгляду цієї заяви є чітко регламентованим. По третє, за загальним правилом, за конкретною адміністративною послугою можна звернутися лише до певного (тільки одного) органу влади, визначеного законом, на відміну від інших видів звернень. По четверте, адміністративна послуга має кінцеву форму індивідуального адміністративного акта, в якому вказано його адресат ("споживач послуг").

Також, слід зауважити, що, відповідно до змісту звернень (пропозиції, заяви, скарги), звернення за адміністративними послугами (як вважає І.Коліушко) може відбуватися тільки у вигляді заяв. Тому що пропозиція є неефективною, а скарга є «вторинною» (їй передують заяви).

Хоча, поняття адміністративних (управлінських) послуг в законодавстві прямо не визначається, але маємо підстави вважати, що сьогодні доцільно говорити про становлення такого інституту як

адміністративні послуги оскільки він має досить тривалу історію та нормативну базу, а саме: Указ Президента від 03.07.08 „Про заходи із забезпечення додержання прав фізичних та юридичних осіб щодо одержання адміністративних (державних) послуг”; Постанова Кабінету Міністрів України від 17.07.09 «Про заходи упорядкування державних, у тому числі адміністративних послуг»; Постанова Кабінету Міністрів України від 27.05.09 «Про затвердження Положення про Реєстр державних та адміністративних послуг»; Постанова Кабінету Міністрів України від 20.05.09 «Про утворення Комісії з удосконалення порядку надання державних та адміністративних послуг»; Розпорядження Кабінету Міністрів України від 25.02.09 „Про заходи щодо упорядкування надання державних платних послуг”; Розпорядження Кабінету Міністрів України від 29.07.09 „Деякі питання надання державних, у тому числі адміністративних послуг”. А також підґрунтя інституту містяться Конституції та законах: "Про підприємництво", "Про громадянство", "Про об'єднання громадян", "Про імміграцію", та інше.

Мамука Олена

магістр державного управління

ад'юнкт кафедри управління в ОВС

Національної академії внутрішніх справ

ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН У ГАЛУЗІ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Згідно до Закону України “Про залізничний транспорт” залізничний транспорт – це виробничо-технологічний комплекс організацій і підприємств залізничного транспорту загального користування, призначений для забезпечення потреб суспільного виробництва і населення країни в перевезеннях у внутрішньому і міжнародному сполученнях та надання інших транспортних послуг усім споживачам без обмежень за ознаками форми власності та видів діяльності тощо [1].

До структури залізничного транспорту входять підприємства залізничного транспорту, які здійснюють перевезення пасажирів і вантажів, рухомий склад залізничного транспорту, залізничні шляхи сполучень, підприємства промислового залізничного транспорту, навчальні заклади, дошкільні заклади, установи охорони здоров'я, науково-дослідні, проектно-конструкторські організації та інші підприємства, що забезпечують діяльність та розвиток залізничного транспорту.

Залізничний транспорт України є найбільш розвиненим порівняно з іншими видами транспорту. Як бачимо, залізничний транспорт представлений значною кількістю суб'єктів та об'єктів. Виконання значних завдань зумовлює наявність великої кількості різноманітних правовідносин у сфері залізничного транспорту. Тому врегулювання цих правовідносин здійснюється значною кількістю нормативно-правових актів [2, С.58-59].

Як зазначають фахівці в галузі транспортного права, основною особливістю правового регулювання у сфері залізничного транспорту є наявність структури, що одночасно є і суб'єктом господарювання, і органом господарського керівництва. Цією структурою є Укрзалізниця [2, С.62-63]. Правовий статус Укрзалізниці визначається Положення про Державну адміністрацію залізничного транспорту України, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 29.02.1996 № 262, яка є органом управління залізничним транспортом загального користування підвідомчим Міністерству транспорту та зв'язку України [3].

На сьогоднішній день Указ Президента України від 09.12.2010 № 1085 «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» [4] вніс певні зміни до структурної побудови Мінтрансзв'язку, виокремивши Укрзалізницю з підвідомства утвореного Міністерства інфраструктури України.

Слід зазначити, що розбудова ринкових відносин вимагає змін у організації управління залізничним транспортом України. Для визначення пріоритетів майбутніх змін в управлінні доцільним буде звернення до світового досвіду моделювання управління залізничним транспортом. Необхідно відмітити те, що багато процесів управлінської діяльності здійснюються державними та

недержавними компаніями не залежно від форми власності об'єкта управління. Питання постає у тому, у яких сферах діяльності транспорту доцільним постає управління, що буде здійснюватися недержавними компаніями, а які потребують керівництва та контролю з боку держави. Ключовим моментом при визначенні особливостей певної моделі управління є частка певної форми власності.

Як приклад, відповідно до Постанови Уряду Російської Федерації від 30.07.2004 № 397 Федеральне агентство залізничного транспорту є федеральним органом виконавчої влади, що здійснює функції з реалізації державної політики, надання державних послуг і управління державним майном у сфері залізничного транспорту. Зазначене агентство знаходиться у віданні Міністерства транспорту Російської Федерації та здійснює від імені Російської Федерації повноваження акціонера радянсько-монгольського акціонерного товариства "Улан-Баторська залізниця", заснованого на підставі Угоди між Урядом СРСР та Урядом Монгольської Народної Республіки від 06.06.1949 року [5].

На противагу зазначеному вище у Великобританії використовується інша модель правовідносин у сфері залізничного транспорту. Британська залізнична компанія Network Rail була утворена у 2002 році для управління залізничною інфраструктурою Великобританії після приватизації британських залізниць. В її віданні знаходиться керівництво залізничними шляхами, тунелями, мостами, системами сигналів і електропостачання, а також частиною станцій. Пасажирські та вантажні перевезення, включаючи експлуатацію та обслуговування рухомого складу, знаходяться у підпорядкуванні інших приватних компаній. Тобто основними клієнтами Network Rail є окремі та у більшій частині компанії приватного сектору залізничних транспортних перевезень, відповідальні за пасажирські перевезення (TOCs) та вантажні операції (FOCs). Network Rail сама по собі не здійснює пасажирські чи вантажні перевезення, компанії несуть спільну відповідальність за надання транспортних послуг перед клієнтами [6].

Як висновок, можна зазначити, що умови сьогодення вносять зміни та корективи до якості управлінської діяльності залізничною системою держави й удосконалення питань правового регулювання відносин у цій галузі. Відповідно це є як один із кроків на шляху реформування транспортної політики України в процесі інтеграції до Європейського Союзу та виконання зобов'язань в рамках СОТ.

Література

1. Про залізничний транспорт : Закон України від 4 липня 1996 р. № 273/96-ВР // Відомості Верховної Ради. - 1996. - № 40. - Ст.183 (із змінами).
2. Транспортне право України : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / М. Л. Шелухін, О. І. Антонюк, В. О. Вишнівецька та ін. ; за ред. М. Л. Шелухіна. — К. : Вид. Дім «Ін Юре», 2008. - 896 с.
3. Положення про Державну адміністрацію залізничного транспорту України : Постанова Кабінету Міністрів України від 29.02.1996 року № 262.
4. Указ Президента України від 09.12.2010 року № 1085 «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади».
5. Положение о Федеральном агентстве железнодорожного транспорта : Постановление Правительства Российской Федерации от 30.07.2004 года № 397 Ресурс доступу : www.rg.ru/2004/08/11/zheleznodorojny-doc.html
6. РИА новости Ресурс доступу: www.rian.ru/crisis/20090827/182648245.html

СЕКЦІЯ 5. РЕФОРМУВАННЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

5.1. ЗОБОВ'ЯЗАЛЬНЕ ПРАВО

Огороднік Жанна Анатоліївна

к.ю.н., доц., кафедри адміністративного, фінансового
та господарського права ФСП НТУУ «КПШ»

САДИБА ЯК ПРЕДМЕТ ДОГОВОРУ КУПІВЛІ-ПРОДАЖУ

Актуальність розгляду питання садиби як предмета договору купівлі-продажу викликана тими змінами, які відбулися під час трансформації в сфері права власності, зокрема, права приватної власності. Так, житловий будинок, садовий (дачний) будинок, квартира, земельна ділянка стали самостійними об'єктами права приватної власності і розглядаються як окремі об'єкти нерухомості. Такий висновок випливає з існуючих положень ЦК України, ЗК України, інших нормативних актів України, а також з того, що відсутній єдиний державний реєстр права власності. Хоча законодавець в ст. 377 ЦК України [1] встановив, що до особи, яка набула право власності на житловий будинок (крім багатоквартирного), будівлю або споруду, переходить право власності, право користування на земельну ділянку, на якій вони розміщені, без зміни її цільового призначення в обсязі та на умовах, встановлених для попереднього землевласника (землекористувача). Проте, на практиці дане положення втілюється в тому, що одночасно укладаються два договори (мова йде про купівлю-продаж), один – щодо будинку, будівлі, споруди, другий – щодо земельної ділянки. Водночас, в ст.381 ЦК України [1] законодавець зробив спробу об'єднати в один об'єкт права власності і земельну ділянку, і будинок, на якій він розташований і ввів поняття «садиба». Так, згідно ст. 381 ЦК України садибою є земельна ділянка разом з розташованими на ній житловим будинком, господарсько-побутовими будівлями, наземними і підземними комунікаціями, багаторічними насадженнями. У разі відчуження житлового будинку вважається, що відчужується вся садиба, якщо інше не встановлено договором або законом. «Садиба як об'єкт права власності належить до індивідуально-визначених речей, і є складною річчю, оскільки присадибна земельна ділянка утворює єдине ціле з житловим будинком, іншими будівлями і спорудами, що на ній розташовані, багаторічними насадженнями тощо. Садиба є річчю подільною, адже частина садиби може бути виділена в натурі, в результаті чого створюється окремий об'єкт права власності, що підлягає державній реєстрації» [4, с.8].

З вищевказаного випливає наявність наступних складових садиби: 1) земельна ділянка; 2) житловий будинок; 3) господарсько-побутові будівлі; 4) наземні і підземні комунікації; 5) багаторічні насадження. Зазначена стаття включена до Глави 28 ЦК України «Право власності на житло». «Садиба як вид житла складається з кількох об'єктів нерухомості, які є самостійними видами нерухомості. При цьому кожна з них, взята окремо, не є житлом за функціональним призначенням. Зокрема, земельна ділянка, господарсько-побутові будівлі, багаторічні насадження не є житлом у прямому розумінні цього терміна» [5, с.207]. Таким чином ключовим елементом садиби є наявність саме житлового будинку, тобто якщо це буде садовий або дачний будинок, при наявності всіх інших складових, це вже не можна буде вважати садибою. З метою більш ефективного застосування законодавчого положення про те, що земельна ділянка разом з розташованим на ній будинком, будівлею, спорудою є єдиним (одним) об'єктом нерухомості (складною річчю), вважаємо, за доцільне перенести положення ЦК України, що стосуються садиби, в Главу 13 «Речі. Майно», і розширити перелік будинків, які можуть бути складовими садиби, дачними будинками, садовими будинками тощо.

Відносно іншої складової садиби - багаторічних насаджень, то відповідно до ч.2 ст.22 ЗК України [2] багаторічні насадження належать до земель сільськогосподарського призначення. Поряд з цим, земельні ділянки, на яких розташовані житлові будинки відповідно до ст. 40 ЗК України [2] відносяться до земельних ділянок для будівництва та обслуговування жилого будинку, господарських

будівель і гаражного будівництва. Таким чином законодавець об'єднав у визначенні садиби дві категорії земель (ст. 19 ЗК): землі житлової та громадської забудови та землі сільськогосподарського призначення. Оскільки об'єднати земельні ділянки різних категорій в одну земельне законодавство України не дозволяє, не вбачається можливим розглядати багаторічні насадження обов'язковою складовою садиби і значно ускладнює практичне застосування садиби як предмета договору купівлі-продажу. На наш погляд, було б доцільно виключити цю складову із визначення садиби або внести зміни до ЗК України щодо запровадження нової категорії земель – присадибна земельна ділянка. Слушною з цього приводу є думка Губарева С.В. про те, що «земельне законодавство повинно регулювати відносини щодо надання фізичній особі присадибної земельної ділянки із земель державної чи комунальної власності та здійснення контролю за діями власника щодо використання земельної ділянки за її цільовим призначенням» [4, с.12].

Хотілося також звернути увагу на такий факт, що садиба як предмет договору купівлі-продажу зможе існувати не раніше 01 січня 2012 року. Це обумовлено тим, що Закон України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» від 01 липня 2004 року в редакції від 11 лютого 2010 року [3, ст.2] передбачає створення Державного реєстру речових прав на нерухоме майно, в якому будуть міститися відомості про права на нерухоме майно та їх обтяження. Однак цей же закон встановлює, що до 1 січня 2012 року державна реєстрація права власності та права користування (сервітут) на об'єкти нерухомого майна, розташовані на земельних ділянках... проводиться реєстраторами бюро технічної інвентаризації; права власності, права користування (сервітут) земельними ділянками... проводиться територіальними органами земельних ресурсів.

Таким чином на сьогоднішній день укласти договір купівлі-продажу садиби (єдиним договором) не вбачається можливим з наступних причин:

- визначення садиби (ст. 381 ЦК України) поєднує земельні ділянки, надані для забудови, з земельними ділянками сільськогосподарського призначення, що суперечить Земельному кодексу та іншим законодавчим актам України;
- законодавець розглядає земельну ділянку та будинок, на якій він розташований, як різні (окремі) об'єкти права власності, що впливає з відсутності законодавчого закріплення такого правостановлюючого документа як свідоцтво про право власності на садибу;
- відсутність (принаймні до 01 січня 2012 року) єдиного державного реєстру прав власності, який би поєднував в собі відомості щодо земельної ділянки і будинку, на якій він розташований, і відповідно дозволяв би одночасно реєструвати право власності на земельну ділянку і на будинок, на якій він розташований.

Вважаємо за доцільне подальше існування ст. 381 ЦК України, однак, практичного застосування ця норма поки що не знайшла. Для того, щоб садиба ефективно використовувалась в якості об'єкта права власності необхідно розробити механізм реалізації відповідних норм ЦК України, а також змінити та доповнити деякі норми ЗК України та інших нормативних актів України.

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року // Відомості Верховної Ради України. – 2003. - № 40-44. – ст. 356. (з наступними змінами).
2. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 року // Відомості Верховної Ради України. – 2002. - № 3. – ст. 27. (з наступними змінами).
3. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень. Закон України від 01 липня 2004 року в редакції від 11 лютого 2010 року // Відомості Верховної Ради України. – 2010. - № 18. – ст. 141.
4. Губарев С.В. Право власності фізичної особи на присадибну земельну ділянку (садибу): Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Наук.-дослідн. ін.-т приватного права і підприємництва АПрНУ. – К., 2009. – 17 с.

5. Поляник К. Особливості договору купівлі-продажу житла // Вісник Львівського університету. – 2010. – Вип. 51. – С.203-210.

Бежевець Алла Михайлівна,
ст. викладач кафедри адміністративного, фінансового
та господарського права НТУУ «КПШ»

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ІНСТИТУТУ КОНФІДЕНЦІЙНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

На сучасному етапі розвитку України питання, пов'язані з правом на інформацію та її захистом, є актуальними та потребують активної уваги науковців та юристів-практиків. Ступінь наукової обґрунтованості та практичної застосовності норм, які регулюють правовідносини, пов'язані з інформацією, свідчить про рівень демократизації суспільства, дотримання світових стандартів щодо захисту прав і свобод людини та громадянина.

Дане дослідження присвячене деяким аспектам правового режиму інституту конфіденційної інформації, до якого останнім часом прикуто значну увагу українських законотворців.

Вперше на законодавчому рівні поняття конфіденційної інформації було визначено у Законі України «Про державну статистику» від 17.09.1992р., відповідно до ст. 1 якого, конфіденційна інформація – це статистична інформація, яка належить до інформації з обмеженим доступом і знаходиться у володінні, користуванні або розпорядженні окремого респондента та поширюється виключно за його згодою відповідно до погоджених з ним умов. Проте, оскільки відповідно до прикінцевих положень цього закону, він набув чинності лише з 01 січня 2001 року, підставно припустити, що перше офіційне визначення конфіденційної інформації, яке мало прикладне значення (можливість застосування у практичній діяльності), містив Закон України «Про інформацію» від 02.10.1992р.

Відповідно до ч. 2 ст. 30 цього закону, в редакції від 06.01.2011р., що діє на час підготовки цих матеріалів, конфіденційна інформація – це відомості, які знаходяться у володінні, користуванні або розпорядженні окремих фізичних чи юридичних осіб і поширюються за їх бажанням відповідно до передбачених ними умов.

Стосовно інформації, що є власністю держави і знаходиться в користуванні органів державної влади чи органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій усіх форм власності, з метою її збереження може бути відповідно до закону встановлено обмежений доступ - надано статус конфіденційної (ч. 3 ст. 30 Закону України «Про інформацію»).

Інформація з обмеженим доступом може бути поширена без згоди її власника, якщо ця інформація є суспільно значимою, тобто якщо вона є предметом громадського інтересу і якщо право громадськості знати цю інформацію переважає право її власника на її захист.

Громадяни, юридичні особи, які володіють інформацією професійного, ділового, виробничого, банківського, комерційного та іншого характеру, одержаною на власні кошти, або такою, яка є предметом їх професійного, ділового, виробничого, банківського, комерційного та іншого інтересу і не порушує передбаченої законом таємниці, самостійно визначають режим доступу до неї, включаючи належність її до категорії конфіденційної, та встановлюють для неї систему (способи) захисту (ч. 5 ст. 30 Закону України «Про інформацію»).

Аналізуючи нормативно-правову базу з питань регулювання досліджуваних відносин, можна дійти висновку, що жоден із цих документів на законодавчому рівні не містить критеріїв віднесення інформації до категорії конфіденційної. На сьогодні такі критерії визначаються або міністерствами, іншими органами виконавчої влади в спеціальних переліках, або фізичними чи юридичними особами, у володінні, користуванні або розпорядженні яких перебуває така інформація.

Також слід відмітити, що в разі, коли законом передбачено обов'язкове встановлення певного режиму доступу, то підставно припустити, що в разі відсутності в законодавстві чіткої та однозначної

вказівки на віднесення тих чи інших відомостей до категорії таємних, така інформація належить до конфіденційної, а умови доступу до неї визначаються фізичними або юридичними особами на власний розсуд.

Таким чином, відсутність законодавчо-визначених критеріїв віднесення інформації до категорії конфіденційної призводить на практиці до ускладнень регулювання правовідносин у сфері охорони та захисту права на доступ до інформації, а в окремих випадках може спричинити значні фінансові, матеріальні втрати. З метою усунення прогалин, у 1999 році співробітниками НТУУ «КПІ» було розроблено проект закону «Про інформацію з обмеженим доступом, що не становить державної таємниці». Положення цього документа визначали інформацію, яка могла бути віднесена до конфіденційної, а також містили класифікацію (поділ на види) такої інформації. Однак цей документ так і не знайшов прибічників у Верховній Раді, залишившись на стадії законопроекту.

На думку автора, доцільно визначити наступні ознаки конфіденційної інформації:

- 1) суб'єктами володіння цією інформацією можуть бути громадяни, юридичні особи, а в окремих випадках - держава в особі органів державної влади чи органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій усіх форм власності;
- 2) такі відомості не відомі широкому колу осіб, у зв'язку з чим і мають певну цінність;
- 3) це інформація, що одержана за власні кошти або є предметом професійного, ділового, виробничого, банківського, комерційного та іншого інтересу;
- 4) здатність (можливість) суб'єктів самостійно визначити режим доступу до такої інформації, включаючи належність її до категорії конфіденційної.

Враховуючи вищевикладене, вважаємо необхідним подальше наукове дослідження інституту конфіденційної інформації, що сприятиме його приведенню до міжнародних стандартів в цій сфері, а, відповідно, вдосконаленню регулювання правовідносин із забезпечення та охорони конфіденційної інформації у вітчизняній практиці.

Дубняк Марія Вікторівна

Студентка 3 курсу ФСП НТУУ «КПІ»

ПРОБЛЕМИ МАЙНОВОГО СТРАХУВАННЯ

Виникнення і розвиток ринку страхування в Україні був дуже складним. Пройшовши через законодавчий вакуум неврегульованості і подолавши могутніх закордонних страховиків, наша держава заклала основи розвитку страхової справи. Останніми роками коли кількість клієнтів у страхових компаній збільшилась, стали помітними болючі проблеми цієї галузі.

Перш за все, слід звернути увагу на те, що діяльність страхової компанії є для неї бізнесом, а не програмою соціального захисту її клієнтів. Тому важливо пам'ятати, що будь-які укладені договори між страховиком та страхувальником будуть в першу чергу захищати інтереси страховика, а не навпаки, як вам може здатися. Для прикладу Європейські страхові компанії виплачують своїм клієнтам 70% своїх доходів, в той час в Україні цей показник становить 5%.

Є невелика кількість страхових компаній які намагаються працювати за стандартами країн ринкової економіки. Дана робота не має на меті проаналізувати добросовісну діяльність страхових компаній, а навпаки викрити діяльність тих страховиків, які не поділяють цінностей вільного, ринкового світу.

Всі типові способи обману клієнтів можна поділити на дві великі групи:

4. ті, які можна виявити при укладенні договору;
5. ті, які стають очевидними після настання страхового випадку.

Від першої групи помилок особа може себе захистити уважно вчитавши умови договору. Але і тут не все так просто. Відповідно до ст. 981 ЦК страховик може видати страхувальникові поліс, сертифікат, свідоцтво. І тут ми знаходимо перший привід для хвилювання. У страховому полісі зазначаються лише основні права і обов'язки сторін. Страховий поліс тісно пов'язаний із **Правилами**

страхування (- документ, що розробляється страховиком для кожного виду страхування окремо і підлягає реєстрації в уповноваженому органі при видачі ліцензії на право здійснення відповідного виду страхування.) Клієнт не завжди може знати про наявність таких Правил, або не погоджуватись із вимогами, які у них деталізовані. Та якщо у договір, як правило, можна внести зміни, то у Правила — ні. (оскільки, вони підлягають реєстрації).

Наступною причиною невідповідності умов договору реаліям життя може стати занадто чітке формулювання страхового випадку, який фактично довести неможливо. Тут проблема полягає у «паперовому доказуванні» страховику події страхового випадку, яке покладається на клієнта.

Інша проблема, навпаки, полягає у нечіткому формулюванні термінів для виплат страхових відшкодувань. Оскільки ці терміни передбачені Правилами, то у всіх страхових компаній вони різні.

Обережними слід бути із франшизою - частиною шкоди, що заподіюється майновим інтересам страхувальника, і не підлягає відшкодуванню страховиком.

Якщо франшиза чітко зафіксована, то її суму віднімають від суми страхової виплати (безумовна франшиза), таким чином компанія економить на виплатах страхових відшкодувань. Також страховик може намагатись «оцінити» розмір шкоди таким чином, що вона чітко вкладається у франшизу, і при настанні страхового випадку не здійснювати виплати взагалі. У договорі можуть бути і приховані франшизи, які проявляться при настанні страхового випадку і обчисленням суми відшкодувань. Необхідно уважно розібратися яка саме франшиза зафіксована у договорі — умовна чи безумовна. Умовна франшиза зафіксована як абсолютна величина, і збиток відшкодовується повністю, якщо він перевищує розмір франшизи.

Наступним гострим моментом є визначення суми матеріального збитку, і відповідно страхової виплати за нього. Відомо, що у процесі використання будь-яка річ змінюється, і зношується. Тут у Правилах страховика і зустрічається поняття «ступінь зносу» чим він вищий, тим ціна на річ менша, а це корінним чином впливає на розмір страхової виплати, яка зазвичай є суттєво меншою, ніж та, на яку розраховував клієнт.

Найнеочікуваніший хід з боку страховика це визнання договору недійсним. Найпоширенішим прийомом для цієї «операції» є повідомлення клієнта про те, що на момент укладання договору його підписала неуповноважена на те особа. За загальним правилом перехід із статусу «страхувальник» у статус «позивач» відбувається після звернення клієнта за страховою виплатою. Є законодавчо визначені причини для визнання договору недійсним, питання у тому, чому страхова компанія виявивши недоліки при оформленні договору, не повідомляє про них клієнта на наступний день???

Слід звернути увагу на діяльність філій. Цей «інструмент» охоче використовується недобросовісними страховими компаніями для затягування виплат страхового відшкодування. У цьому разі клієнт може позиватись до суду з позовом про стягнення страхової виплати, але у судовому засіданні виявиться, що філія не може виступати відповідачем у суді, і відповідальність за її дії буде нести «головний офіс страхової компанії», і відповідно він має бути відповідачем. Тому необхідно уважно читати положення про філію!

Можна також виявити недоліки з боку держави. Перш за все це проявляється у відсутності ефективного нагляду за діяльністю страхових компаній. Уповноважений орган більше стежить за платоспроможністю страхової компанії перед бюджетом держави, ніж бюджетом клієнта. Відсутній позасудовий захист клієнта, оскільки можливість судового захисту є довготривалою і фінансово затратною для клієнта-позивача. Відсутній механізм нагляду по виконанню зобов'язань страхових компаній перед своїми клієнтами.

На сьогодні існує велика кількість різнопланових способів шахрайства на ринку страхових послуг. Законодавче регулювання цього ринку слабо розкриває точну сутність складних питань страхування і перестрахування які були століттями відпрацьовані на західному капіталістичному ринку. Допоки у країні не буде вироблено чітких правових норм, розроблено уніфіковані документи страхування та

стандартизовані терміни страхових послуг, які виключатимуть подвійне тлумачення, нам наврядче вдасться примусити страхову компанію до рівноцінного партнерства.

Дар'я Ганіч,

студентка 3-го курсу ФСП НТУУ «КПІ»

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЗАВДАНУ МОРАЛЬНУ ШКОДУ

Відповідно до положень Конституції України фізичні та юридичні особи мають право на відшкодування моральної (немайнової) шкоди, заподіяної внаслідок порушення їх прав і свобод та законних інтересів. Моральна шкода - це втрати немайнового характеру внаслідок моральних чи фізичних страждань, або інших негативних явищ, заподіяних фізичній чи юридичній особі незаконними діями або бездіяльністю інших осіб.[4] Моральна шкода, завдана фізичній або юридичній особі неправомірним рішенням, дією або бездіяльністю, відшкодовується особою, яка її завдала, за наявності її вини, крім випадків, встановлених законом. Якщо особа не доведе, що шкода була завдана не з її вини. Обов'язковою підставою для відповідальності є встановлення причинного зв'язку між шкодою і протиправною поведінкою особи.[7, 755] Відповідно до загальних підстав відповідальності обов'язковому з'ясуванню при вирішенні спору про відшкодування моральної шкоди підлягають наявність такої шкоди, протиправність діяння її заподіювача, наявність причинного зв'язку між шкодою і протиправними діями заподіювача та вини останнього в її заподіянні.[4]

Стаття 1168 Цивільного Кодексу України передбачає, що моральна шкода, завдана каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я, може бути відшкодована одноразово або шляхом здійснення щомісячних платежів. Так, розмір відшкодування моральної шкоди може бути як в грошовій, так і в іншій матеріальній формі. У грошовій формі відшкодування виплачується в грошовій одиниці України – у гривні. Як виняток, закон України «Про режим іноземного інвестування» зазначає, що іноземним інвесторам, які мають право на відшкодування моральної шкоди, сума компенсацій виплачується у валюті, в якій були здійснені інвестиції, чи в іншій прийнятній для іноземного інвестора валюті відповідно до законодавства України. Під поняттям «інша матеріальна форма» розуміють придбання матеріальних благ, путівок в лікувально-оздоровчі заклади, чим можна здійснити компенсацію моральних страждань.

Моральна шкода, завдана смертю фізичної особи, відшкодовується її чоловікові (дружині), батькам (усиновлювачам), дітям (усиновленим), а також особам, які проживали з нею однією сім'єю. Тобто особи, які мають право на відшкодування моральної шкоди, можуть звернутися до суду з позовною заявою про її відшкодування. Законодавці залишили за судом право вирішувати належність та розмір відшкодування моральної шкоди, оскільки в чинному законодавстві чітких меж такого розміру не передбачено. У зв'язку з чим у потерпілих виникає упереджена оцінка своїх понесених страждань, що породжує виникнення нових спорів.

У випадку, передбаченому законом України «Про друковані засоби масової інформації (пресу)» орган масової інформації, його працівники та автор не відшкодовують моральної шкоди не несуть відповідальності за публікацію відомостей, які не відповідають дійсності, принижують честь і гідність громадян і організацій, порушують права і законні інтереси громадян або являють собою зловживання свободою діяльності друкованих засобів масової інформації і правами журналіста, якщо ці відомості одержано від інформаційних агентств або від засновника; вони містяться у відповіді на інформаційний запит; вони є дослівним відтворенням офіційних виступів посадових осіб державних органів, організацій і об'єднань громадян; вони є дослівним відтворенням матеріалів, опублікованих іншим друкованим засобом масової інформації з посиланням на нього; в них розголошується таємниця, яка спеціально охороняється законом, проте ці відомості не було отримано журналістом незаконним шляхом.

Складним моментом є збір доказів, які доводять факт спричинення моральної шкоди та визначення розміру такої шкоди. Моральну шкоду неможливо відшкодувати в повному обсязі. Оскільки ніде не встановлені точні критерії честі, гідності особи. Вважається, що розмір компенсації не може адекватно відображати ступінь моральної шкоди, проте вона повинна бути максимально справедливою і чесною. При встановленні факту моральної шкоди необхідно керуватися критеріями загальнолюдських цінностей. З одного боку це суб'єктивні відчуття потерпілої особи, які оцінюються самим потерпілим, сприйняттям ним травми та наслідків. З іншої сторони це характеристика зовнішнього прояву наслідків пошкодження здоров'я. Це може бути зміна звичного способу життя людини, втрата жити повноцінним життям.

Цивільний кодекс України вказує базові положення про моральну шкоду, як самостійний від майнової, вид шкоди. Передбачаючи форми, в яких може проявляти себе моральна шкода (страждання внаслідок ушкодження здоров'я, у зв'язку з протиправними діями, внаслідок знищення майна, приниження честі, гідності, ділової репутації) законодавець не деталізує способів визначення розміру заподіяної майнової шкоди. Визначаючи обставини, що потребують врахування при оцінці розміру моральної шкоди, форму відшкодування моральної шкоди, законодавець проте не закладає в текст Цивільного кодексу ніяких інших правил визначення моральної шкоди, окрім справедливості і розумності. Така неповнота правового регулювання спричинила слабкість розвитку української судової практики в сфері розгляду спорів щодо відшкодування моральної шкоди. Також слід зазначити, що при розгляді справ про відшкодування моральної шкоди судові органи рідко застосовують міжнародні договори, ратифіковані Верховною Радою України («Конвенція про захист прав людини та основних свобод»), недостатньо обґрунтовують розмір для відшкодування моральної шкоди та допускають порушення процесуальних норм.

Список використаних джерел:

1. Конституція України
2. Закон України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» N 2782-III, 16.11.1992
3. Закон України «Про режим іноземного інвестування N 93/96-ВР, 19.03.1996
4. Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди» N 4, 31.03.1995
5. Методичні рекомендації „Відшкодування моральної шкоди" (лист Міністерства юстиції України від 13 травня 2004 р. № 35-13/797)
6. Цивільний Кодекс України № 435-IV, 16.01.2003.
7. Цивільний Кодекс України: Коментар. Видання друге. – Х.: ТОВ «Одіссей», 2004. – 856 с.

Дзецина Антон Ігорович

Студент 3-го курсу НТУУ «КПІ» ФСП

ЗАВДАТОК У ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ.

В сучасній юридичній практиці велику увагу приділяють цивільному праві.

Багато спорів у суді стосуються юридичних договорів, насамперед цивільних. Я хочу зосередити увагу на найпоширенішому виді з договорів – договорі купівлі-продажу. Також виходячи з моральних засад українського суспільства, а саме недовіри громадян один до одного, на перше місце виходить один з гарантійних аспектів цього договору – завдаток.

Найдавніший варіант слова завдаток– «агта» має близькосхідне положення. В часи римського права завдаток розглядався як грошова сума або інша цінність, яка передавалась однією стороною іншій в момент укладення договору. В цивільному праві Австрії, яке діяло на території Галичини, завдаток позначався терміном зарука. У Зібранні малоросійських прав 1807 року це слово вживається тільки у словнику юридичних термінів, які вийшли на момент упорядкування Зібрання з ужитку, і

визначається так: “Зарука – зумовлене заручним листом грошове забезпечення на випадок невиконання однією із сторін укладеного договору”

На даному етапі розвитку нашого правового суспільства ми маємо інше визначення. Відповідно до ст. 570 Цивільного кодексу України, завдатком є грошова сума або рухоме майно, що видається кредиторі боржником у рахунок належних з нього за договором платежів, на підтвердження зобов’язання і на забезпечення його виконання. Хоч і термін чітко визначений законодавством, проте зараз у судах загальної юрисдикції та третейських судах розглядається багато справ з приводу «Угод про завдаток». І у цій праці я хочу дослідити проблематику цього явища, тобто визначити що саме стало причиною великої кількості позовів до суду з цього приводу.

Розглядаючи це питання ми можемо побачити такі причини:

По-перше, довірливість деяких верств населення. Оскільки, письмова форма договору про внесення завдатку є обов’язковою. А вразливі соціальні прошарки населення, з точки зору юридичної обізнаності, довіряють свої майнові та немайнові права, як кажуть «на слово» і потрапляють в різні неприємні ситуації.

По-друге, недостатня правова обізнаність нашого суспільства в цілому і небажання звернутись за юридичною допомогою до спеціаліста. Я маю на увазі незнання деяких правових нюансів, а саме:

1) Проста розписка не буде належним доказом здійснення правочину в письмовій формі.

2) Умова про внесення завдатку може бути включена до договору.

3) Порухення вимоги про письмову форму правочину про завдаток тягне його недійсність.

4) Зобов’язання щодо завдатку виникає лише за наявності двох умов: 1) укладення договору про внесення завдатку; 2) передання суми завдатку.

5) Сам факт укладення договору про завдаток не дає права кредитору вимагати його внесення.

6) Можливість надання завдатку третьою особою, яка не бере участі в основному зобов’язанні, законодавством не передбачена. Тобто, ніхто за особу не може внести завдаток за квартиру чи авто, які особа збирається придбати.»

По-третє, регулювання цього аспекту забезпечується не тільки Цивільним кодексом, статтями 570, 571, але й іншими нормативно-правовими актами. Так, наприклад, частина 1 статті 571 вказує, що завдаток залишається у кредитора, якщо порушення зобов’язання сталося з вини боржника. Якщо порушення зобов’язання сталося з вини кредитора, він зобов’язаний повернути боржникові завдаток та додатково сплатити суму в розмірі завдатку або його вартості. Але, керуючись законодавством, потрібно зауважити, що поняття „порушення зобов’язання” охоплює також випадки неналежного виконання зобов’язання. Тому, наслідки, викладені вище, наступають і в тому випадку, коли зобов’язання виконане, але при цьому порушені його окремі умови.

Отже, підсумувавши вище сказане, можна дійти до таких висновків і способів подолання даної проблеми:

1) Підвищити загальну правову свідомість наших громадян шляхом проведення різних безкоштовних юридичних консультацій, конференцій, виступів спеціалістів з різних питань на телебаченні та у ЗМІ, друкуванням інформації та корисних юридичних фактів на листівках з подальшим їх розповсюдженням серед населення, щодо найбільш типових правочинів у нашому суспільстві.

2) Доведення законодавства до належного рівня і зменшення таких явищ, як «юридичні колізії» та «неоднозначне тлумачення норм права». Мається на увазі, що юристи-теоретики, при написанні законодавства, повинні радитись з практикуючими спеціалістами і враховувати суспільні зміни для того, щоб виникало менше протиріч.

Список використаних джерел:

1. Цивільний уодекс України: чинне законодавство зі змінами та доповн. станом на 22 квіт. 2010 р.: (офіц. Текст). – К.: ПАЛИВОДА А. В., 2010. – 328 с.

2. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: У 2 т. – 3-тє вид., перероб. і доп. /За ред. О. В. Дзери (кер. авт. кол.), Н. С. Кузнєцової, В. В. Луця. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – Т.І. – 832 с.

Бичко Єлизавети Олександрівни
Студентки 3 курсу ФСП НТУУ "КПІ"

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА ЗЕМЕЛЬНУ ЧАСТКУ (ПАЙ)

Після прийняття Незалежності України, в процесі проведення земельної реформи, 6,7млн. селян отримали земельні частки (паї). Проте, це надало селянам не лише право на земельні частки, а й багато правових проблем, які їм необхідно вирішувати під час реалізації свого права.

Вперше можливість паювання земель була передбачена в Земельному Кодексі 1992 р. В ньому проголошувалась приватна власність на землю, а також він містив положення про так звану колективну власність, яка і стала правовою основою для паювання сільськогосподарських земель. Проте, механізм паювання, викладений в цьому кодексі, був дуже недосконалий і на практиці майже не застосовувався. Тому, фактично, паювання земель розпочалося лише в середині 90-х років, з прийняттям указів Президента („Про невідкладні заходи щодо прискорення земельної реформи у сфері сільськогосподарського виробництва” від 10 листопада 1994 р. № 666/94 та “Про порядок паювання земель, переданих у колективну власність сільськогосподарським підприємствам і організаціям” від 8 серпня 1995 р. № 720/95). В цих указах було чітко визначено хто має право на частку (пай) та прописувались чіткі вказівки щодо розміру таких часток.

Проаналізувавши дані укази можемо чітко визначити різницю між земельною часткою (паєм) та земельною ділянкою. Сертифікат на право на земельну частку (пай) не містив інформації про межі конкретної земельної ділянки, проте в ньому зазначався розмір в умовних кадастрових гектарах і вартість відповідної частки, що належить кожному з членів колективного сільськогосподарського підприємства (КСП). На відміну від Державного акта на право власності на землю, в якому чітко визначені межі й розмір у фізичних гектарах.

При цьому паювання всіх земель здійснювалось у рівних частках, які надавались усім членам КСП.

У новому Земельному Кодексі, прийнятому 25 жовтня 2001 року, було передбачено новий вид земельних часток (паїв). Ця частка надається громадянам з земель державних і комунальних сільськогосподарських підприємств при їх приватизації, а не з земель колишніх КСП.

Правовий режим земельної частки (паю), отриманої при приватизації державних і комунальних сільськогосподарських підприємств, значно відрізняється від правового режиму земельної частки (паю) осіб, що володіли землею на праві колективної власності. В першому випадку законодавство не передбачає посвідчення цього права певним документом, тоді як у другому випадку це право посвідчується сертифікатом на право на земельну частку (пай).

Право на земельну частку (пай), яку отримали члени КСП, є об'єктом ринкового обігу: його можуть відчужуватися на підставі цивільно-правових угод, які не заборонені законом. А право на земельну частку (пай), яку отримують працівники державних і комунальних сільськогосподарських підприємств, установ та організацій, не є об'єктом ринкового обігу.

Це право вони отримують лише на 2-4 місяці, до виділення земельних часток (паїв) в натурі, у вигляді земельних ділянок та видачі на них державних актів на право власності на землю. Тому процедура отримання і реалізації права на земельну частку (пай) регулюється різними нормами Земельного кодексу.

З переходом до ринкової економіки були створені передумови для ринкового обігу земельних часток (паїв). Це в свою чергу стало поштовхом до залучення цих паїв до ринково орієнтованих сільськогосподарських товариств на основі купівлі їх у власників. Однак, такі дії не були підтримані державною владою і тому був обраний інший шлях для цієї мети – оренда земельних часток (паїв).

Такі договори оренди паїв укладалися на основі сертифікатів на право на земельну частку (пай), як правовстановлюючого документа, що суперечить Закону України «Про оренду землі». Цим законом передбачено передачу в оренду лише земельних ділянок. Тому ні з юридичної, ні з практичної сторін земельна частка (пай) не може бути прирівняна за правовим статусом до земельної ділянки. А власник такого паю – до власника земельної ділянки.

Згідно з указом президента, земельна частка (пай) може бути об'єктом лише таких дій її власника, як купівля-продаж, дарування, міна, спадкування та застава. Всі ці дії охоплюються лише однією правомочністю - розпорядження, оскільки володіння і користування залишилися за підприємством як юридичною особою. Таким чином власник земельної частки (паю) не може передати право користування часткою іншій особі (наприклад на підставі договору оренди), оскільки ніхто не може передати іншій особі більше прав, ніж має сам.

Таким чином, слід зауважити, що сертифікат на земельну частку (пай) не є правовстановлюючим документом (він засвідчує лише одну правомочність - розпорядження). Відповідно до чинного законодавства його можна вважати правовстановлюючим лише у разі реалізації його власником права вимоги на відведення земельної частки (паю) в натурі (на місцевості).

Тому, говорячи про реалізацію права на земельну частку (пай), слід чітко усвідомлювати всі особливості її правового статусу та розуміти її відмінність від правового статусу земельної ділянки.

Використана література:

1. Юридичний журнал №2/2003 Кулініч Павло - «Право на земельну частку (пай) та його реалізація.»
2. Указ Президента України «про невідкладні заходи щодо прискорення реформування аграрного сектора економіки» від 3 грудня 1999р. № 1529/99

Гапон Олександра Василівна,
Студентка 3 курсу ФСП НТУУ «КПШ»

ПРОБЛЕМАТИКА СПАДКОВОГО ДОГОВОРУ

З прийняттям нового Цивільного Кодексу України законодавець запровадив новий інститут – спадковий договір. Спершу в науковій літературі він був оцінений як новела, бо його не існувало ні у Цивільному кодексі Української СРР 1922 р., ні Цивільному кодексі Української РСР 1963 р. чи у будь-якому іншому нормативно-правовому акті. Перший час спадковий договір сприймався досить неоднозначно, починало виникати безліч дискусійних питань щодо нього.

Одним з перших таких питань поставала проблема розміщення спадкового договору у структурі Цивільного Кодексу України. Зрозуміло, що спадковий договір, як і будь-який інший вид договору, у випадку його укладення, передбачає виникнення певного виду зобов'язань між сторонами. Законодавець визначив за доречне включити спадковий договір до Книги Шостої Цивільного Кодексу України, який регламентує спадкові відносини, цим самим констатує дуже тісний зв'язок саме із спадкуванням.

Але всупереч назві, його розміщенню в Книзі Шостій Цивільного Кодексу України, що присвячений спадковому праву, спадковий договір не передбачає переходу майна від відчужувача до набувача у порядку спадкування в силу того, що відсутній юридичний склад спадкового правонаступництва, тому до спадкового договору не застосовуються норми спадкового права. На відміну від Загальних положень про спадкування, за положеннями спадкового договору, набувач право власності на майно не успадковує, він їх отримує за договором, тому і розглядати його як правонаступника було б невиправданим і некоректним. А отже, можна зрозуміти, що розміщення спадкового договору у Книзі Шостій Цивільного Кодексу України є в деякій мірі безпідставним.

Оскільки, спадковий договір відноситься до числа новел цивільного законодавства України, то виникають певні труднощі при з'ясуванні його правової природи, значення його сутності та місця у системі договорів цивільного права в Україні.

Взагалі спадковий договір виник та розвивався в рамках німецького національного права. На даний момент він є дуже новим цивілістичним інститутом для України, але він вже давно впроваджений у законодавство багатьох європейських країн.

Книга шоста Цивільного кодексу України «Спадкове право» в свою чергу є синтезом «свого» і «чужого», оскільки саме регулювання спадкових відносин відтворене не тільки на базі вітчизняних теоретичних і практичних напрацювань (Кодекси радянських часів, починаючи з 1922 року та звичаєве право України), але і за рахунок переймання досвіду з цих питань в інших держав, використання цілих конструкцій, які є у законодавстві іноземних держав, зокрема, Німеччини та Нідерландів. Подібний синтез виявився цікавим, але певних проблем уникнути не вдалося.

Законом взагалі не визначено, чи може на стороні набувача бути кілька осіб, а також чи можуть бути встановлені щодо кожного з набувачів різні обов'язки, та чи припустимо встановлення спільної часткової власності на майно, яке є предметом спадкового договору.

Звертаємо ще увагу на те, що в ст. 1302 Цивільного Кодексу України йдеться про виконання розпоряджень відчужувача, а в ст. 1305 – про виконання зобов'язань вчинити певну дію.

Проте, такі поняття як «розпорядження» і «зобов'язання» взагалі не тотожні. Окрім того, що словосполучення «виконувати розпорядження» в контексті ст.1302 Цивільного Кодексу України висловлює множину, тобто йдеться про виконання декількох розпоряджень. Водночас у ст. 1305 Цивільного Кодексу України йдеться про виконання однієї дії. «Розпорядження» – це одностороннє веління відчужувача, а воно має бути передбачене спадковим договором.

Але нині вже варто відмітити, що навіть всупереч проблемам, які постають, спадкові договори все більш поширені у нотаріальній практиці.

Можна однозначно сказати, що з'ясування такого роду питань матиме не тільки теоретичне значення, а й досить важливе практичне, тому що від самого розуміння характеру спадкового договору буде залежати формування всієї судової та нотаріальної практики з таких питань

Емченко Владислав Александрович,

магістрант Луганського державного університету
внутренніх дел имени Э.А.Дидоренка

НЕКОТОРЫЕ ПРОБЛЕМЫ ЭЛЕКТРОННЫХ ДОКУМЕНТОВ И ФАКСИМИЛЬНОЙ СВЯЗИ В ОБЯЗАТЕЛЬСТВЕННОМ ПРАВЕ

В последние годы, вследствие постоянно совершенствующихся возможностей средств связи, использование электронных документов и факсимильной связи участниками обязательственных правоотношений, является достаточно распространенным как при возникновении обязательственных правоотношений, так и при исполнении уже возникших обязательств субъектами гражданско-правовых отношений.

Особенно актуальным является исполнение обязательств, что не является случайным, т.к. это связано с общетеоретической проблемой реализации провозглашенных гарантий. Этому вопросу в науке уделялось и уделяется немало внимания такими учеными как: Боброва Н.В., Назаровым Б.Ю., Лучиным В.О., М.Кельмахом, Медведевой Е.В. и др. [1, с. 270]. Однако, несмотря на достаточную разработанность в научной литературе, указанная проблема является одной из актуальных и в каждой отрасли права. Следствием этого требует разрешения проблема, вытекающая из применения электронных документов и факсимильной связи - проблема доказательственных возможностей этих документов, т. е. возможности применения их в качестве доказательства в гражданском судопроизводстве. Вопросы доказательственных возможностей указанных документов неизбежно возникают всегда, когда возникнут разногласия, споры при неисполнении либо ненадлежащем исполнении субъектами обязательственных правоотношений принятых на себя обязанностей.

Среди ученых, которые занимались изучением проблем доказательственных возможностей электронных документов факсимильной связи можно выделить следующих: Кулика Т., Шубина Н. В., Присяжнюка О. А., Вайшнурса А. А., Погуляева В., Плешанова О., Данильченко Л. Г. [5, с. 72, 6, с. 114, 7, с. 122, 8, с. 60].

Несмотря на то, что результатом научных исследований явилось и принятие законов Украиной [2, 3, rada.gov.ua.], еще существует немало проблем, связанных с применением указанных электронных документов и факсимильной связи и их доказательственными возможностями. Эти проблемы можно условно поделить на две группы:

1. Проблема законодательного урегулирования по применению этих инновационных доказательств. Так, законодательством не определены:

порядок сбора доказательств в электронной форме;

способ их предоставления суду;

отличительные особенности, которые помогли бы отличить оригинал документа от его копии с вытекающими из этого неблагоприятными последствиями для субъектов обязательственных правоотношений, которые используют указанные электронные документы;

сохранения конфиденциальности этих электронных документов в период предоставления их суду и в процессе их использования; порядка исследования их судом;

обеспечения защищенности от подделки, как полного так и частичного уничтожения электронных документов и др.

2. Связана с низким уровнем правовой культуры, а также с отсутствием достаточного финансирования, которое государство должно выделять на эти цели, что затрудняет применение Украиной последних международных технологий, а в том числе и наработок, по решению существующих проблем.

Для использования электронных документов и факсимильной связи участниками обязательственных правоотношений, как при возникновении обязательственных правоотношений, так и при исполнении уже возникших обязательств субъектами гражданско-правовых отношений необходимо внести следующие дополнения в действующее законодательство:

1. Дополнить часть 1 статьи 545 ГК Украины, изложив её в следующей редакции: «Прийнявши виконання зобов'язання, кредитор повинен на вимогу боржника видати йому розписку про одержання виконання частково або у повному обсязі, в тому числі і розписку в електронному вигляді».

2. Главу 5 ГПК Украины дополнить положениями, которые будут содержать: перечень доказательств (электронные документы, электронная цифровая подпись, факсимильная связь) как отдельный вид доказательств; порядок сбора электронных доказательств и предоставления их суду; сохранения конфиденциальности этих электронных документов в период предоставления их суду и в процессе их использования; порядок исследования их судом; порядок обеспечения защищенности от подделки, как полного, так и частичного уничтожения электронных документов и др.

Список использованной литературы

1. Медведева Е.В. Проблемные вопросы реализации правовых норм //Изд-во ВНУ им. Владимира Даля.- 2001.- №1, с. 269-279.

2. Конституція України. — Х.: Веста: Вид-во «Ранок», 2006. — 64 с.

3. Цивільний процесуальний кодекс України. - Х.: ТОВ «Одіссей», 2010. – с. 192.

4. Закон України. Про електронні документи та електронний документообіг від 22.05.2003 року //http://www.rada.gov.ua.

5. Закон України. Про електронний цифровий підпис від 22.05.2003 року //http://www.rada.gov.ua.

6. Кулик Т. Доказательственные возможности электронных документов // Хозяйство и право. – 2006. -№ 8. – с. 71-76.

7. Кулик Т. Правовые критерии допустимости электронной (цифровой) подписи // Хозяйство и право. – 2007. - № 5. – с. 114-117.

8. Присяжнюк О. А. Правове регулювання застосування електронного цифрового підпису: сучасний світовий та європейський досвід // Вісник НУВС. Вип. 31. – Х., 2005. – с. 121-124.

9. Шубин Н. В. Факс как средство доказывания // Юрист. – 2007. - №8. – с. 60-62.

Товарницький Іван Михайлович

Студент 4-го курсу ФСП НГУУ «КП»

ПРОБЛЕМИ ЩОДО ПОНЯТТЯ “ОПЕРАТИВНОГО ЛІЗИНГУ”

Закон "Про фінансовий лізинг" визначає правовий режим тільки фінансового лізингу[3]. Таким чином, у законодавстві України виникла ситуація, за якої оперативний лізинг - опинився нібито за межами правового регулювання. Однак поняття та окремі елементи правового режиму оперативного лізингу визначаються Законом "Про оподаткування прибутку підприємств". Оперативний лізинг передбачений ч. 2 ст. 292 ГК України як один із видів лізингу належно від особливостей здійснення лізингових операцій. Відповідно до ч. 2 ст. 19 Закону "Про фінансовий лізинг" закони та інші нормативно-правові акти, прийняті до набрання чинності Законом Про фінансовий лізинг", діють у частині, що не суперечить Закону "Про фінансовий лізинг". Оскільки лізинг є діяльністю, що опосередковує передачу основних фондів, у користування суб'єкту господарювання для здійснення господарської діяльності, то він регулюється загальними положеннями ГК України, про оренду (ст.ст. 283, 285, 286, 287, 289). якщо інше не передбачено законодавством[2]. Ці норми є спеціальними по відношенню до норм ЦК України про найм (оренду) (ст. 759 760 762 787, 788), оскільки регулюють оренду у сфері господарювання, а норми ЦК України ще й побутовий прокат[1]. Отже, оперативний лізинг продовжує існувати в умовах недостатньо визначеного правового режиму.

Заступник голови Комітету з питань економічної політики управління народним господарством, власності та інвестицій В.Й. Матвеев у своїй доповіді ВР України зазначив, що "с целью устранения двойного правового урегулирования из текста законопроекта изъяты положения об оперативном лизинге, поскольку эти вопросы урегулированы положениями ГК Украины". Однак, ЦК України не згадує ні про фінансовий лізинг, ні про оперативний, а містить поділ лізингу на два види: прямий та непрямий.

Відповідно до ст. 806 ЦК України прямим лізингом є договір лізингу майна, яке належить лізингодавцю на праві власності і було набуто ним без попередньої домовленості із лізингоодержувачем, а під непрямим договором лізингу, предметом якого є майно, спеціально придбане лізингодавцем у продавця (постачальника) відповідно до встановлених лізингоодержувачем специфікацій та умов. Якщо порівняти визначення договору непрямого лізингу за ЦК України та фінансового лізингу за Законом "Про фінансовий лізинг", стає зрозумілим, що ці поняття є тотожними. Те ж саме можна сказати і про оперативний та прямий лізинг. Тому, на мою думку, ці терміни потрібно уніфікувати.

Як стверджує С. Корольов, по своїй суті оперативний лізинг є ніщо інше, як звичайна оренда. Лізингодавець на власний ризик закупає майно, що передається в лізинг. Таким чином, лізингоодержувач у частині взаємовідносин із продавцем ніяких прав та обов'язків не набуває. Він не має права обирати продавця та укладати договір лізингу на підставі здійсненого ним вибору. Це обумовлює неможливість пред'явлення лізингоодержувачем безпосередньо продавцю предмета лізингу вимог щодо якості, комплектності, строків поставки та інших вимог, що впливають з договору купівлі-продажу предмета лізингу[4, 114].

Відсутність вищезазначених кваліфікаційних ознак, на думку О.О. Іванова, обумовлює висновок про те, що оперативний лізинг слід визнати орендою (чи прокатом), яка з точки зору бухгалтерського обліку та оподаткування просто прирівняна до лізингу.

Не погоджуючись з вищезазначеною точкою зору, я вважаю, що до ознак договору оперативного лізингу слід віднести:

1) має спеціальне коло предметів, що передаються в лізинг - основні фонди, які не заборонено передавати в лізинг за законодавством;

2) передбачає участь 2 сторін: лізингодавця та лізингоодержувача;

3) передбачає передачу майна (основних фондів) у користування лізингоодержувача на визначений договором строк;

4) предметом договору виступає наявне у лізингодавця на момент укладання договору майно, що належить йому на праві власності (господарського відання), набуте (вироблене) з метою лізингу без попередньої домовленості з лізингоодержувачем;

5) передбачає, що предмет лізингу після закінчення строку дії договору повертається лізингодавцю, якщо сторони не продовжили строк дії договору;

6) характеризується обов'язком лізингодавця утримувати предмет лізингу та нести витрати, пов'язані з експлуатацією, технічним обслуговуванням, страхуванням предмета лізингу та/або ризиків, пов'язаних з виконанням договору;

7) передбачає, що ризик випадкового знищення або пошкодження предмета лізингу несе лізингоодержувач, якщо інше не встановлено договором або законом.

Таким чином, договір оперативного лізингу не має ознак, відмінних від ознак договору оренди, які б дозволили кваліфікувати його як самостійний вид договору, тому, договір оперативного лізингу є особливим видом договору оренди у сфері господарювання (за ознаками: предмет договору та мета). Це обумовлює застосування до цього договору положень ГК України про оренду у сфері господарювання, якщо інше не передбачено законодавством. У той же час, договір фінансового лізингу має такі ознаки, які не можуть бути кваліфіковані як особливості оренди. Це свідчить про особливість фінансового лізингу, як явища *sui generis* і за діючим законодавством цей вид договору і є договором лізингу, а не договором оренди, ускладненим окремими ознаками.

Список використаних джерел

1. ЦИВІЛЬНИЙ КОДЕКС УКРАЇНИ ВВР, 2003, NN 40-44, ст.356
2. Г КУ ВВР, 2003, N 18, N 19-20, N 21-22, ст.144
3. ЗАКОН УКРАЇНИ “Про фінансовий лізинг” ВВР, 1998, N 16, ст.68
4. Королев С. Совершенствование лизингового законодательства // Хозяйство и право. - 2001. - №9 - С 113-117.

5.2. ТРУДОВЕ ПРАВО

Більовський Олег Анатолійович

ст. викладач кафедри філософії НТУУ «КПІ»

НОВИЙ ТРУДОВИЙ КОДЕКС В КОНТЕКСТІ ВІДНОСИН ПРАЦІ ТА КАПІТАЛУ

Сфера трудового права займає особливо важливе місце в системі сучасного права як такого. Це пов'язано не тільки з тим, що праця є всезагальним способом існування людського суспільства, а трудові відносини є базовими суспільними відносинами. Поява трудового права як такого, як специфічного регулятора соціально-трудова відносин, пов'язана із набуттям найманою працею статусу всезагальної суспільної форми праці. За даними соціологів, в загальній кількості працюючих наймані працівники складають в Німеччині 87,3%, у Франції – 91,4%, у Великій Британії – 88,2%, в Іспанії – 80,6%, в Швеції – 89,8%, в Польщі – 83,4%, в Угорщині – 92,1%, в Росії – 95%. В цілому в країнах Східної Європи наймана праця складає 92,5%, в Західній Європі – 87,2%. В Україні кількість найманих працівників становить 94,7% зайнятого населення («на себе» працює лише 4,4%, ще 0,9% – працюють в сімейній справі) [1, 25]. Це означає, що система трудового права, яка є загальним регулятором соціально-трудова відносин, одночасно є регулятором специфічних відносин між найманою працею та капіталом. Складний, антагоністичний характер цих відносин породжує необхідність в особливих засобах їхньої часткової та тимчасової гармонізації та накладає свій відбиток на функціонування всієї системи трудового права, що слід враховувати в межах теоретичного дискурсу та суспільної практики.

Чи можна розглядати сучасне трудове право з точки зору відносин праці та капіталу в умовах нинішнього – постіндустріального, пізньокапіталістичного – суспільства? На нашу думку, не тільки можна але й конче необхідно. Слід врахувати хоча б той факт, що для переважної більшості країн, до складу яких входить також і Україна, поняття «постіндустріального суспільства» залишається теоретичною абстракцією, яка абсолютно не відповідає їхнім економічним реаліям. Результати соціологічних досліджень, проведених українськими соціологами за схемою Еспін-Андерсена, вказують на те, що в Україні домінує фордистська класова ієрархія. Вона охоплює 52-60% зайнятого населення. Постіндустріальна ієрархія включає лише 32-36% [2]. Це, зокрема, означає, що у відносинах між працею та капіталом залишаються актуальними класичні закономірності.

В межах сучасного трудового права особливе місце займає Трудовий кодекс, який цілком справедливо називають трудовою конституцією країни. На сьогоднішній день в Україні з численними поправками діє прийнятий ще й в 1971 році Кодекс законів про працю в Україні (КЗпП). Чисельні поправки, внесені в останні два десятиліття в цей документ, пристосовують радянський за своїм походженням КЗпП до сучасних ринково-капіталістичних реалій. Однак з точки зору роботодавців чинний Кодекс законів про працю є «надто соціалізованим», він потребує значної лібералізації, яка начебто «дозволить підвищити продуктивність праці в Україні та здійснити технологічне переозброєння економіки» [3]. На нашу думку, така оцінка чинного КЗпП не є об'єктивною. Вона видає класову заангажованість представників сторони роботодавців, які хочуть скористатися необхідністю прийняття нового Трудового кодексу для просування своїх вузько класових інтересів.

До найбільш сумнівних новацій, що містяться в проекті нового Трудового кодексу, прийнятому Верховною Радою України у першому читанні 10.12. 2009 р., слід в першу чергу віднести ті положення, які направлені на збільшення тривалості робочого дня. 8-годинний робочий день, досягнення якого слід вважати величезним соціальним досягненням ХХ століття, у ХХІ столітті ризикує відійти в історію. Так, відповідно до ст. 143 «максимальна тривалість щоденної роботи за підсумованим обліком робочого часу не повинна перевищувати 12 годин» [4]. Більш того, за наявності письмової згоди працівника допускається встановлення більшої тривалості щоденної роботи. За задумом розробників Трудового кодексу в цілому максимальна тривалість роботи

протягом тижня за підсумованим обліком робочого часу не повинна перевищувати 48 годин. Однак колективним договором може встановлюватися і більша тривалість роботи протягом тижня, а в умовах відсутності такого договору (що не виключено, оскільки укладання колективного договору є правом, а не обов'язком роботодавця), роботодавець може збільшувати робочий тиждень своїм власним нормативним актом, обґрунтовуючи свої дії наявністю «достатніх підстав» та погоджуючи своє рішення із профспілкою (якщо така взагалі існує на підприємстві або в установі). Підозри щодо надання новим Трудовим кодексом диктаторських повноважень роботодавцям посилює стаття 13, яка надає роботодавцю право *самостійно* приймати нормативні акти у сфері праці, погоджуючи свої дії з профспілками лише в окремих випадках. Очевидно, що такий підхід абсолютно суперечить принципу соціального партнерства, а тому прийняття Трудового кодексу у його нинішньому вигляді неминуче приведе до істотного погіршення становища найманих працівників.

Список використаних джерел

1. Беляева Л.А. Социальные ресурсы населения в России и Европе: сравнительный анализ / Л.А. Беляева // *Общественные науки и современность*. – 2010. – №3. – С. 23-36.
2. Симончук Е. В. Классы в Украине в перспективе альтернативных классовых схем / Е. В. Симончук // *Українське суспільство 1992–2007. Динаміка соціальних змін* [за ред. В.Ворони, М.Шульги]. — К.: Інститут соціології НАН України. – 2007. — С. 153-162.
3. Горбач Д.А., Заика А.В. С трудом пополам [Электронный ресурс] / Д.А. Горбач, А.В. Заика // *Бизнес*. – 2010. – №13 (896). – Режим доступа: http://www.business.ua/articles/round_table/S_trudom_popolam-1715/?sphrase_id=46451.
4. Проект закону України «Трудовий Кодекс України» № 1108 від 04.12.2007 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JF0US001.html

Крамар Марія Петрівна

студентка 3-го курсу
навчально-наукового інституту права
ЛДУВС імені Е.О. Дідоренка

ДО ПРОБЛЕМИ ЗАЙНЯТОСТІ МОЛОДІ В УКРАЇНІ

Проблема працевлаштування молоді є надзвичайно актуальною, оскільки сьогодні суспільство не може гарантувати повної зайнятості всього працездатного населення. Молоді юристи не є виключенням, адже ринок праці перенасичений представниками даної професії.

Згідно статті 43 Конституції України: «Кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується. Держава створює умови для повного здійснення громадянами права на працю, гарантує рівні можливості у виборі професії та роду трудової діяльності...» [1]. Ці ж гарантії передбачені і у ратифікованих Україною нормах міжнародного права [3;4].

Гарантування трудових прав є актуальним у сучасному світі з огляду на процеси демократизації та переходу до ринкової економіки, коли необхідно не тільки проголосити захист прав і інтересів працівників, а й забезпечити їх [6, с.127; 8, с. 270]. Питанням реалізації проголошених гарантій трудових прав приділялась значна увага науковцями, оскільки ця проблема не є вирішеною не тільки в теорії держави та права, а і у кожній галузі права. Серед них: Комаров С.О., Лучін В.О., Медведєва О.В., Момотюк Л.Є., Щотова Ю.М. і баг. ін.

Проблемі працевлаштування молоді приділялась значна увага в наукових працях багатьох дослідників. Насамперед, слід відзначити напрацювання таких вчених як: Венедиктова В.С., Коваленко О.О., Пастухова В.П., Радіонової Г.О., Реус О.С. та ін. Але ще залишається безліч проблем, які пов'язані з працевлаштуванням взагалі, а молоді у першу чергу.

Сучасні науковці звертають увагу на наявність суттєвих проблем працевлаштування молоді. Серед них: невідповідність попиту на робочу силу та пропозиції з боку вищих навчальних закладів; низькі стандарти прийому абітурієнтів до вищих навчальних закладів на контрактну форму навчання;

відсутність досвіду, практичних навичок у випускників ВНЗ; знецінення праці молоді; проблема реалізації проголошених гарантій в цій сфері та ін. [8, с.5; 9, с.15].

На сьогодні єдиним обов'язковим засобом отримання досвіду для студентів денної форми навчання є проходження ознайомчої, навчальної, виробничої практики, яка триває від двох тижнів до двох місяців. Серед загальнодоступних засобів отримання практичного досвіду у юридичних вузах нашої країни можна зазначити юридичні клініки - некомерційні організації, які займаються наданням безоплатної допомоги населенню, найчастіше соціально незахищеним громадянам.

Для реалізації права на працю студентами денної форми навчання, що навчаються на контрактній основі, необхідно внести наступні зміни в чинне законодавство України:

1. Доповнити пунктом «є» ч. 1 ст. 5 Закону України «Про зайнятість населення» наступного змісту: «молоді, яка навчається в професійно-технічних або вищих навчальних закладах на денній формі навчання на контрактній основі вперше».

2. Доповнити частиною 3 ст.197 чинного КЗпП України наступного змісту: «Для працевлаштування молоді за спеціальністю, яка навчається в професійно-технічних або вищих навчальних закладах на денній формі навчання на контрактній основі вперше, місцеві державні адміністрації, виконавчі органи відповідних рад за поданням центрів зайнятості встановлюють квоту робочих місць для підприємств (об'єднань), установ і організацій незалежно від форм власності та організаційних форм. Квота визначається Законом України».

3. Доповнити абзацом 5 частину 1 ст. 12 Закону України «Про освіту» від 23 травня 1991 року наступного змісту: «Міністерство освіти України сприяє розвитку, отриманню практичних, професійних навичок молоді, яка навчається в професійно-технічних або вищих навчальних закладах».

Ці доповнення: а) будуть сприяти забезпеченню молоді додатковими гарантіями, оскільки вона є соціально незахищеною ланкою нашого суспільства; б) нададуть їй реальну можливість отримати практичні навички; в) дозволять постійно удосконалювати свою професійну грамотність.

Список використаних джерел:

1. Конституція України Офіц. текст із змінами станом на 4 лютого 2011 р [Електронний ресурс] / Верховна Рада України - Режим доступу до конст <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=254%EA%2F96%2D%E2%F0>

2. Кодекс законів про працю України Офіц. текст із змінами станом на 29 січня 2011 р [Електронний ресурс] / Верховна Рада Української РСР - Режим доступу до закону <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=322-08>

3. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права, ратифікований Президією Верховної Ради УРСР Офіц. текст станом на 19 жовтня 1973 р [Електронний ресурс] / Генеральна Асамблея ООН РСР - Режим доступу до пакту - http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_043

4. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права, ратифікований Президією Верховної Ради УРСР Офіц. текст станом на 19 жовтня 1973 р [Електронний ресурс] / Генеральна Асамблея ООН РСР - Режим доступу до пакту - http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_042

5. Закон України «Про зайнятість населення» Офіц. текст із змінами станом на 8 грудня 2009 р [Електронний ресурс] / Верховна Рада України - Режим доступу до закону <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=1&nreg=803-12>

6. Закон України «Про освіту» Офіц. текст із змінами станом на 1 січня 2011 р [Електронний ресурс] / Верховна Рада Української РСР - Режим доступу до закону <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=2&nreg=1060-12>

7. Джепа Ю.А. Система юридичних гарантій, передбачена кодексом законів про працю // Південноукраїнський правничий часопис. - 2009. - № 2. - С.127-128.

8. Медведева О.В. Проблемные вопросы реализации правовых норм // Изд-во ВНУ им. Владимира Даля. - 2001. - №1. - С. 269-279.

9. Реус О.С. Проблеми й перспективи правового регулювання зайнятості та праці молоді в Україні // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка: спеціальний випуск. – 2008. – № 2. - С. 3-9.

10. Щотова Ю.М. Правові проблеми працевлаштування випускників професійно-технічних і вищих навчальних закладів України // Юриспруденція: теорія і практика. - 2008. - № 5. - С. 15-19.

Ретерук Наталя Олегівна

Студентка 4-го курсу ФСП НТУУ «КПІ»

ГЕНДЕРНА ДИСКРИМІНАЦІЯ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ЖІНОК НА РОБОТУ.

Гендерна рівність - це категорія, яка існує для визначення рівня справедливого ставлення чоловіків до жінок, і навпаки.

Особлива категорія прав людини є права жінок, вони потребують захисту з боку Держави, тобто юридично сильної правової бази, яка на даний момент не є доскональною і реалізованою.

Стаття 21 Конституції України (далі - КУ) проголошує: «Всі люди є вільні і рівні у своїй гідності і правах».

Відповідно до статті 24 КУ « Громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом. Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, статі...» [1] .

Однак, ще зустрічаються у нашому житті багато випадків, коли перспективні підприємства надають привілеї при прийнятті на певну посаду особі чоловічої статі. З чим це пов'язано? Работодавці вказують на те, що чоловіки мають більш аналітичний склад розуму, а жінки уважніші та вдумливіші. Але є це правильним на 100%?

Це питання є актуальним не тільки в Україні, а і за кордоном. Україна приєдналася до низки міжнародних конвенцій, якими закріплюється рівноправність чоловіків і жінок. У цілях забезпечення на міжнародному рівні захисту прав жінки Економічна та Соціальна Рада ООН у 1946 р. створила Комісію по положенню прав жінок. А у зв'язку з прийняттям Конвенції о ліквідації всіх форм дискримінації щодо жінок - Комітет з ліквідації дискримінації по відношенню до жінок. Також не треба забувати, що існує ще безліч міжнародних актів, які поки ще не є юридично обов'язковими, але відображають майбутнє направлення міжнародного співтовариства по захисту прав жінок. Одна з них є Асамблея ООН.

Як казав древньоримський філософ Сенека : «Рівність прав не в тому, що всі ними користуються, а в тому, що вони всім надані». Конституція України проголошує принцип рівності прав жінок та чоловіків, хоча види і форми такої відповідальності потребують досконалості.

Багато науковців намагалися дати відповідь на питання що стосуються дискримінації жінок, але все ж таки ця проблема на сьогодні залишається відкритою, незважаючи на те, що це закріплено нормативно-правовими актами (далі – НПА) та міжнародними договорами. Юрій Корольчук (кандидат юридичних наук) стверджує: «Ноги гендерно-управлінської проблеми ростуть від почуття безвладдя жінок та наявності влади у чоловіків».

Так історично склалося, що більшість жінок мають бути домогосподарками, а чоловіки – годувальниками. Але, жінки мають на багато вищий відсоток відмови при прийнятті на роботу, ніж чоловіки. Особливо страждають жінки, які не мають досвіду роботи після закінчення вищих навчальних закладів, матері-одиночки, а також жінки, чий вік наближен до пенсійного. Мета для більшості працюючих жінок – це зберегти робоче місце. Незважаючи на те, що трансформація соціально-економічних процесів давно змінила роль жінки, вона займається вихованням дітей, господарством і поєднує все це з трудовою діяльністю. Можливо це пов'язано з цілим рядом історичних умов жінки. Жінки володіють меншими соціальними можливостями, також фізичні особливості жіночого організму потребують надання їм особливих прав та додаткового

захисту. Суперечливою статтею є 43 стаття Конституції України, яка гарантує право громадянам України на працю: «Кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується. Держава створює умови для повного здійснення громадянами права на працю, гарантує рівні можливості у виборі професії та роду трудової діяльності...». Вона гарантує лише вільний вибір професії, але працевлаштування на роботу за фахом ніхто не зможе обіцяти.

Принцип рівності статей протягом тривалого часу залишався досить слабо розвинений та обмежувався положеннями про дискримінацію при працевлаштуванні. Хоча ст. 22 КЗпП України встановлює, що будь-яке пряме або непряме обмеження прав чи встановлення прямих або непрямих переваг, зміни та припиненні трудового договору залежно від походження, статі, мови... не допускається [2]. Дуже важко зруйнувати стійкі стереотипи щодо вибору на ту чи іншу професію жінок або чоловіків, бо на ринку праці реалізується не пряма, а прихована дискримінація жінок.

Існують зараз в Україні певні НПА, які закріплюють і регулюють працю жінок. Ними являються Конституція України, Кодекс Законів про Працю, та особливо важливим є Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» від 8 вересня 2005 року, в якому є вичерпний перелік випадків, що не є дискримінацією за ознакою статі [3]. Принцип рівності статей протягом тривалого часу залишався досить слабо розвинений та обмежувався положеннями про дискримінацію при працевлаштуванні.

Підводячи підсумки, можна сказати, що на постійне зростання кількості жінок, які не мають змоги працевлаштування, впливають такі фактори як : заробітня платня, неможливість кар'єрного росту, і тому вони вимушені знаходитись у постійному пошуку достойної і оплачуваної роботи. При цьому, треба зауважити, що Кодекс законів про працю України передбачає, що особі якій необгрунтовано відмовили у прийнятті на роботу, надається право оскаржити відмову в суді. На жаль, особливістю спеціальної трудової правосуб'єктності жінки є те, що вона підпадає під декілька оюмежань: за ознакою статі, віку та освіти тощо [4].

Вирішення цього питання займе багато часу і засобів, але треба знайти вихід, щоб дана проблема не стала катастрофічною для України. В цьому повинна бути зацікавлена не лише держава, а і суспільство вцілому, тому що завдяки цій проблемі може настати демографічна криза.

Список використаної літератури:

1. Конституція України від 28. 06. 1996 р. Статті 21, 24.
2. Кодекс Законів про Працю від 10. 12. 1971 р. Стаття 22.
3. ЗУ «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» від 8 вересня 2005 року. Стаття 6.
4. Форми реалізації права на працю: проблеми теорії та практики. С. В. Попов. Монографія. Х.: 2009 р. Стр. 149-150.

Качуровський Станіслав Вікторович,
студент 3 курсу ФСП НТУУ "КПІ"

РОЗВИТОК МАЛОГО БІЗНЕСУ ЯК ШЛЯХ ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМИ БЕЗРОБІТТЯ В УКРАЇНІ

На світанку незалежності держава позбавила багатьох громадян можливості працювати у виробничій сфері. Криза 90-х років спричинила закриття великих державних підприємств, залишивши сотні тисяч людей без роботи й без стабільного заробітку. На фоні цих подій в Україні зародився малий бізнес.

Досвід економічно-розвинених країн вказує на те, що мале підприємництво стимулює безліч позитивних процесів. Зокрема, створення нових робочих місць і скорочення безробіття, розвиток здорової конкуренції, боротьбу виробників за якість продукції та послуг.

Актуальність даної роботи полягає в тому, що сьогодні мале підприємництво посідає досить вагоме місце в нашій державі, забезпечуючи потреби всіх верств населення. Ним реалізується конституційне право на працю, на зайняття підприємницькою діяльністю, що позитивно відображається на добробуті українців. Окрім того, малий бізнес приносить левову частку доходів до державного бюджету.

На жаль, останнім часом дрібному підприємництву стає дедалі важче боротися за право існування. Однією з основних його проблем є протиставлення великого підприємництва малому. Це спричинено рядом політико-правових факторів:

- держава не створює належних умов для розвитку малого бізнесу;
- малий підприємець вимушений піддаватись великій кількості перевірок корумпованими контролюючими органами;
- змушений сплачувати надмірно високі податки.

За таких умов досить важко конкурувати з великим підприємництвом. Як наслідок, малі суб'єкти підприємницької діяльності банкрутують і в державі зростає рівень безробіття. Великі підприємства монополізують ринок, що негативно відображається як на ціні, так і на якості продукції.

Досить гостро сьогодні постала проблема подальшого існування малих підприємств м. Києва. Місцева влада під гаслом усунення проблеми алкоголізму та тютюнопаління, прагне заборонити продаж підакцизних товарів у малих архітектурних формах (спорудах без фундаменту площею до 40 м. кв.).

Проте це не є вирішенням проблеми, адже алкоголь та сигарети, придбані в супермаркетах, не менш шкідливі, ніж у МАФах. Результатом такої заборони буде лише банкрутство малих підприємств і масовий приплив капіталу в руки великого бізнесу. Як наслідок, безробітними залишаться більше 60 тисяч Киян.

На нашу думку, виходом із даної ситуації може бути дотримання і виконання державною владою та місцевим самоврядуванням Закону України «Про Національну програму сприяння розвитку малого підприємництва в Україні» від 21.12.2000 р. Ним затверджена Національна програма сприяння розвитку малого підприємництва в Україні, в якій вказані шляхи вдосконалення нормативно-правової бази для налагодження міцного, взаємовигідного зв'язку «держава-підприємець». Це, зокрема:

- створення засобів правового захисту прав і свобод підприємців;
- запровадження досвіду Євросоюзу та СНД у правовому захисті малих підприємств;
- сприяння з боку центральних та місцевих виконавчих органів забезпеченню державної підтримки малому бізнесу.

Отже, варто пам'ятати, що добробут українців і забезпечення трудових прав населення нерозривно пов'язані зі стабільним існуванням малого підприємництва.

Кашпур Віталіна Михайлівна,

Студентка 4-го курсу ФСП НТУУ «КПІ»

ПРОБЛЕМИ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ МОЛОДІ В УКРАЇНІ

Молодь будь-якої країни є її майбутнім, на яке завжди покладаються великі надії щодо розвитку держави. Зміцнення української держави зумовлюється не лише вирішенням правових та економічних питань, а й підготовкою висококваліфікованих кадрів, здатних правильно вирішувати завдання сьогодення на своєму робочому місці. Саме робота повинна сприяти самоствердженню молодих спеціалістів та досягненню професійних висот у майбутньому.

Проблема працевлаштування молоді є однією з найактуальніших і постає доволі гостро в наш час. До початку 90-х років кожному студенту після закінчення ним навчального закладу надавалось державою робоче місце, зараз же забезпечується роботою з боку держави лише кожен п'ятий випускник. Це зумовлюється рядом проблем, які існують в Україні : економічних, політичних,

соціальних тощо. Але не лише державу слід звинувачувати у безробітті молоді. Доволі часто трапляється так, що особа сама з тих чи інших причин не виявляє бажання працювати. Яскравим прикладом цього є молоді люди, яких не влаштовує «мізерна» заробітна плата.

Багато молоді мріє про престижну, цікаву і високооплачувану роботу одразу ж після закінчення ВНЗ, не оцінюючи об'єктивно свої знання і уміння. Крім цього, високий відсоток студентів при закінченні навчання роблять висновок, що дана професія з певних психо-фізіологічних чи соціально-психологічних причин їм не підходить. Таким чином держава втрачає частину підготовлених кадрів. Причину цієї проблеми, на мою думку, слід шукати, насамперед, в системі освіти, адже не кожна особа в 17-річному віці після закінчення школи може обрати професію, яка буде відповідати її характеру та внутрішнім якостям.

Ще однією реальною проблемою працевлаштування молоді є відсутність попиту на певні професії, що тягне за собою неможливість працевлаштування. Ринок праці перенасичений певними. А з іншого боку, в деяких, так званих, непрестижних галузях (наприклад: швеї, прибиральники, сантехніки, лісники) не вистачає працівників.

В наші дні доволі складно знайти роботу молодим спеціалістам, які не мають досвіду роботи. Це зумовлено тим, що навчальні заклади дають студентам лише теоретичні знання, а застосування їх на практиці потребує особливого підходу та розуміння.

Таким чином, можна зробити висновок, що проблем, з якими стикається молодь після закінчення навчання безліч і всі вони потребують особливого розгляду і вирішення. Держава не залишає це питання без розгляду і на певному рівні впливає на процес працевлаштування молоді. Так, існує ряд нормативно-правових актів, які посилюють гарантії забезпечення роботою молоді. Зокрема, це Закон України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні», Закон України «Про забезпечення молоді, яка отримала вищу або професійно-технічну освіту, першим робочим місцем з наданням дотації роботодавцю», Закон України «Про зайнятість населення» та багато інших.

Отже, потрібно вжити заходи, які забезпечили б ширшу обізнаність молодих людей у різних професіях і врешті спрямувати людину в "правильне русло". У цьому аспекті значну роль відіграє запровадження державних програм підтримки молоді, стимулюючи цим самим творчу активність. Варто також активно залучати засоби масової інформації та інтернет-ресурси, які сьогодні є основними комунікативними засобами. Це забезпечить вищий рівень поінформованості та допоможе людині визначити напрямок, в якому вона прагне надалі працювати і реалізовувати себе, при цьому користь буде не лише для неї, а й для розвитку країни. І для того, щоб остаточно проявити себе як державу з ринковою економікою, сьогодні перед Україною постало завдання у забезпеченні робочим місцем майже кожного, хто до цього прагне, зокрема молоді.

Література:

1. Закон України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» *N 2999-ХІІ (2999-12) від 05.02.93, ВВР, 1993, N 16*
2. Закон України «Про зайнятість населення» від 1 березня 1991 р. №803-ХІІ // В редакції Закону №662-ІУ від 03.04.2008 р.

Кондрашова Аліна Володимирівна,
Студентка 4-го курсу ФСП НТУУ «КПШ»

ПРОБЛЕМА БЕЗРОБІТТЯ В УКРАЇНІ

Однією з найгостріших та найактуальніших проблем в Україні є безробіття. За даними Державного комітету статистики, рівень зареєстрованого безробіття в Україні на кінець січня 2011 року склав 2.1% від загального числа населення. За офіційними даними, нині в Україні зареєстровано 585.6 тисяч безробітних. Водночас експерти стверджують, що реальне безробіття - значно вище. За даними ООН, сьогодні в світі кожний третій працездатний не має роботи взагалі або має випадковий

чи сезонний заробіток. Тому безробіття є центральною соціальною проблемою сучасного суспільства. Конституція України наголошує, що кожен має право на працю. Але не кожному дається можливість реалізувати це право? Чи то через брак робочих місць, чи то через недостатній кваліфікаційний рівень, чи через свою невпевненість - причин безліч, і в кожного своя[2].

На даний момент ця проблема становить реальну загрозу для державного та суспільного благополуччя. Зважаючи на фінансово - економічну кризу та низькі показники економічного зростання, проблема безробіття не має реальних передумов для швидкого вирішення. Розробкою шляхів вирішення проблеми безробіття та забезпечення зайнятості в Україні у різний час займалися такі відомі науковці як А. Бабаскін, Я. Безугла, П. Василенко, В. Венедиктов, С. Дріжчана, В. Жернаков, С. Іванов, Г. Кондратьєв, О. Магницька.

Україні перебуває в стадії розробки нової концепції вирішення проблеми зайнятості та безробіття. Найбільш гострою у цій сфері проблемою є створення цивілізованого ринку праці, свободі підприємницької діяльності, й трудової активності.

Урядова програма «Назустріч людям» ініціювала створення нових робочих місць та збереження діючих, за умови їх ефективності. Метою Уряду було визначено досягнення нової якості життя громадян через запровадження системи соціальних, економічних та демократичних стандартів. Аналіз новітніх статистичних показників дозволяє проаналізувати динаміку безробіття у 2010 р. В останні місяці на ринку праці в Україні спостерігалася відсутність тенденції до скорочення зайнятості[2]. На сьогодні значна частина осіб, хто звертається до служби зайнятості, - молоді люди віком до 35 років, які здобули вищу освіту, мають достатній рівень кваліфікації та достатні амбіції. На даний момент, як свідчать матеріали, на ринку праці регіону попитом користуються робочі спеціальності, а знайти відповідну роботу висококваліфікованим працівникам дуже важко.

У 2009 р. ґрунтовну роботу зі створення регіонального проекту програми «Зайнятість населення 2009-2012» було проведено Головним управлінням праці та зайнятості Київської Міської Державної Адміністрації[3].

Ця програма передбачила розробку плану дій щодо забезпечення зайнятості населення на найближчі три роки. Основною метою вирішення проблеми безробіття є розробка і реалізація широкого комплексу відповідних заходів, насамперед, у соціально-трудої сфері. На мою думку, слід підвищити технічний рівень робочих місць, також важливим є заохочення працівників з боку роботодавців кваліфіковано виконувати свої функції[4]. Це дозволить привести заробітну плату у відповідність з продуктивністю праці. Також держава повинна сприяти стабільній діяльності стратегічно важливих підприємств, забезпечити створення нових робочих місць та вживати всіх заходів для збереження вже існуючих, створити сприятливі умови для розвитку малого та середнього бізнесу.

Таким чином, на сьогодні одним із напрямків відновлення економічної динаміки в Україні визначається боротьба з безробіттям.

Досвід зарубіжних країн свідчить, що цю проблему реально вирішити. Головне - це вирішити соціальні проблеми.

Література:

6. Закон України «Про зайнятість населення» від 1 березня 1991 р. №803-ХІІ // В редакції Закону №662-IV від 03.04.2008 р.

7. http://www.bbc.co.uk/ukrainian/news/2011/02/110219_ukraine_jobless - Стаття -« Безробіття в Україні сягнуло 600 тисяч» від 19 лютого 2011 року.

8. <http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art id=1 1639687>

9. <http://www.kmv.gov.ua/news.asp?IdType=1&Id=222710>

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРАЦІ НЕПОВНОЛІТНІХ ОСІБ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Останнім часом в Україні відбуваються зміни в галузях законодавства. Трудові правовідносини також не можуть залишатись осторонь, а мають вдосконалюватись та закріплюватись на законодавчому рівні. Правова держава повинна піклуватись про свій народ, його життя, забезпечення, захист та належні умови праці. Серед таких питань важливе місце займає праця підростаючого покоління, а саме умови та охорона праці неповнолітніх. Актуальність вирішення питань щодо праці неповнолітніх полягає в тому, що зазначені особи, незважаючи на низку нормативно – правових актів, сьогодні залишаються зі своєю проблемою наодинці. Нерідко їм приходится виконувати важку роботу, яка за законодавством для них заборонена, часто, внаслідок своєї неосвіченості, стають жертвами оману зі сторони роботодавців, а трапляються непоодинокі випадки, коли, будучи заручниками сімейних та життєвих ситуацій, неповнолітні залишають освіту та, під впливом недобрих людей, займаються жебрацтвом, проституцією та злочинністю.

Проблемам правового регулювання трудової діяльності неповнолітніх приділяли увагу в своїх працях О. А. Абрамова, Б. К. Бегічев, Є. О. Голованова, Д. А. Карпенка, Є. О. Монастирський, Ю. П. Орловський, А. Ф. Трошин, А. І. Шебанова.

Застосування дитячої праці останніми роками набирає все більшого масштабу. Так за даними Державного комітету статистики України, у 2008 році понад 420 тисяч дітей працюють, з них 98 тисяч - діти віком від сіми до дванадцяти років. Важка фізична праця припадає на 19 % від всіх неповнолітніх працюючих. Переважність з них працює на виробництві, будівництві, у сільському господарстві. Професійні захворювання або травми отримали приблизно 4 % працюючих дітей.

В українському законодавстві протягом останніх років були внесені зміни та доповнення, які регулювали працю неповнолітніх працівників, зокрема, 1) прийняття 5 березня 2005 р. закон України "Про внесення змін до Закону України "Про охорону дитинства", який встановив, що до найгірших форм дитячої праці належить примусова чи обов'язкова праця; 2) затвердження Кабінетом Міністрів України 16 червня 2003 р. Концепції запобігання та викорінення найгірших форм праці дітей; 11 травня 2006 р. – Державної програми подолання дитячої безпритульності та бездоглядності на 2006 – 2010 роки [1, с.2]. Але слід підкреслити, що всі ці законодавчі процеси не встигають йти в ногу з сучасністю.

Слід зазначити, що особи віком до 18 років починають рано працювати через різні обставини: залежності від місцевості проживання, кількості дітей в сім'ї та інших соціальних показників. Неповнолітні особи, які проживають у сільській місцевості починають працювати раніше ніж діти міста. Якщо сім'я багатодітна, то діти активніше залучаються до праці. Все це негативно впливає на розвиток дитини та на її освіту. На відміну від України, законодавство США, наприклад, забороняє дітям до 16 років працювати в той час, коли йдуть заняття [2,с.9].

Необхідно також звернути увагу на те, що останнім часом в Україні у зв'язку з розвитком приватного бізнесу контроль за використанням дитячої праці значно ускладнюється та обмежується.

Також необхідно звернути увагу, що праця дітей віком до 14 років законодавчо не регламентується, тому роботодавці застосовують неофіційний найм, в результаті якого формується "тіньове працевлаштування", на яке державні структури впливати майже не спроможні. Цю ситуацію ускладнює соціально – економічне становище в Україні.

Виходячи з вище зазначеного, на наш погляд доцільно:

- створити біржу праці для дітей при міських радах депутатів – це дасть можливість контролювати дотримання трудового законодавства щодо неповнолітніх, а також сама біржа буде виступати своєрідним посередником між неповнолітнім та роботодавцем;

- розробити заходи економічного заохочення роботодавців, наприклад зменшити оподаткування підприємств, які працевлаштовують зазначених осіб на постійну роботу, а також асигнувати таким роботодавцям видатки Державного бюджету на витрати, пов'язані з забезпеченням пілг та гарантій, передбачених законодавством про працю неповнолітніх осіб;

- трудовий договір між неповнолітнім та роботодавцем повинен детально регламентувати обсяг, вид та режим роботи неповнолітнього.

Список використаних джерел

1. Доляновська І. М. Кримінальна відповідальність за експлуатацію дітей (аналіз складу злочину). Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. К. 2008., С.16.

2. Малихіна Я. А. Юридичні гарантії реалізації права на працю особами віком до 18 років. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. Х. 2009., С. 18.

5.3. БОРОТЬБА ЗІ ЗЛОЧИННІСТЮ (КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ, КРИМІНОЛОГІЧНІ, КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНІ, КРИМІНАЛІСТИЧНІ АСПЕКТИ)

Наталія Шульга,
студентка ФСП НТУУ «КПІ»
Гончар А. Ф.,

доктор економічних наук, професор

СУДОВА БУХГАЛТЕРІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВИЯВЛЕННЯ КОРИСЛИВИХ ЗЛОЧИНІВ

Поняття «судова бухгалтерія» можна розуміти двояко. Дослівно можна вважати, що це підрозділ (відділ, служба) організаційної структури управління будь-якого суду, який веде бухгалтерський облік витрат і результатів діяльності судового органу. Якщо ж по суті, то йдеться про навчальну дисципліну для майбутніх юристів, точніше для майбутніх слідчих, які повинні оволодіти методами виявлення корисливих злочинів за допомогою бухгалтерського обліку.

Для розкриття економічних злочинів використовуються, насамперед, бухгалтерські документи, оскільки в них знаходять відображення дії злочинців, які посягають на державну чи іншу власність. Бухгалтерські документи - один із основних видів доказів злочинів, що скоюються в господарській діяльності. Бухгалтерські та економічні знання мають важливе значення в кримінальному та цивільному судочинстві, в оперативно-розшуковій роботі та відіграють важливу роль в попередженні злочинів. Правознавець повинен володіти не тільки правовими знаннями, а також мати основи економіко-бухгалтерських знань, уміти здійснити при необхідності економіко-правовий аналіз у правозастосовчій практиці.

Формування нової економічної системи, зокрема ринкової економіки, заміна державної форми власності на майно призвело до корупції серед службовців, широкої криміналізації економіки та зростання економічної злочинності загалом. За статистикою Україна займає одне з перших місць за рівнем корупції у світі.

Якраз судова бухгалтерія – економіко-правова дисципліна є дійовим інструментом у виявленні корисливих злочинів у сфері економічної злочинності і займає важливе місце у формуванні професійних знань майбутнього правознавця, виробляє вміння здійснити економіко-правовий аналіз при розслідуванні та судовому розгляді кримінальних справ, попередженні злочинів в економічній сфері.

Вона вивчає теоретичні та практичні проблеми негативних відхилень у господарській діяльності, які викликані деструктивними чинниками, навчає методів виявлення цих факторів за допомогою бухгалтерських та економічних знань.

Серед багатьох методів виявлення корисливих злочинів заслуговує на увагу метод зустрічної звірки, який передбачений Кабінетом Міністрів України для документальної звірки правильності оподаткування [2]. Надзвичайно важливий цей метод при виявленні правопорушень у сплаті податку на додану вартість на продукцію, яка експортується.

Актуальність проблеми полягає в тому, що ПДВ обчислюється за нульовою ставкою на товари, які були вивезені платником податку за межі митної території України. Отже, у такому разі держава відшкодовує експортеру із державного бюджету сплачений їм в Україні податок на додану вартість в розмірі 20% податкової бази. Цією нормою закону широко користуються, на жаль, деякі підприємці, які не сплачували ПДВ, а отримують його відшкодування. Розкрадання бюджетних коштів вимірюється мільярдами гривень.

Перевірка обґрунтованості відшкодування повинна з'ясувати такі основні питання:

- наявність фіктивних підприємств
- оформлення безтоварного експорту товарно-матеріальних цінностей
- застосування фіктивних документів

- застосування штучно завищених цін або реалізація товару за цінами, нижчими від ціни їх придбання

- підроблення податкових документів

- наявність ліцензії на експорт

- правильність відображення експортної операції у бухгалтерському обліці

- узгодженість експортної і банківської операцій

- наявність договору на експорт товару

Перевірку слід здійснювати на всьому ланцюжку виробництва, придбання і експортування товару: суб'єкт підприємництва – регіональний підрозділ - казначейство – податкова служба – митниця – банківська установа. Якраз це можна здійснити за допомогою зустрічної перевірки (звірки), яка полягає в тому, що зіставляються дані первинних бухгалтерських документів в різних організаціях з метою документального підтвердження господарських відносин, а також їх виду, обсягу та якості. Це перш за все значно спрощує виявлення фіктивних підприємств, які не здійснювали дану конкретну господарську операцію, а отже, не сплачували ПДВ.

Список використаних джерел:

1. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р.
2. Про затвердження Порядку проведення органами державної податкової служби зустрічних звірок, Постанова КМУ від 27.12.10 №1232 //«Урядовий кур'єр», 06. 01.2011р.
3. Волобуєв А. Ф. Проблеми методики розслідування розкрадання майна у сфері підприємництва. – Х.: УВС, 2000.
4. Захарченко В. Ю., Лазуренко В. Ч. Судебная бухгалтерия. – Донецк: Каштан, 2006.
5. Камлик М. І. Судова бухгалтерія. – К.: Атіка, 2007

Лубин Александр Федорович,

доктор юридических наук, профессор

Долгачёва Оксана Игоревна,

кандидат юридических наук

Нижегородская академия МВД России

КРИМИНАЛИСТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ РАССЛЕДОВАНИЯ ПРЕСТУПЛЕНИЙ В СФЕРЕ ПОТРЕБИТЕЛЬСКОГО РЫНКА НЕФТЕПРОДУКТОВ

Добычей нефти в России занимается 264 предприятия и 54 филиала, ее переработкой – 106 предприятий и 20 филиалов, транспортировкой – 112 предприятий и 2 филиала, хранением – 113 предприятий, имеющих 1 200 нефтебаз, распределение нефти и нефтепродуктов осуществляют 688 торговых предприятий и 13 филиалов. Количество хозяйствующих субъектов на потребительском рынке нефтепродуктов на порядок больше. Количество только автозаправочных станций в России приближается к 25 тысячам.

Потребительский рынок нефтепродуктов ввиду быстрой оборачиваемости средств традиционно привлекает внимание криминальных структур. В статистической отчетности МВД России преступность в нефтяной, нефтеперерабатывающей промышленности и в сфере потребительского рынка нефтепродуктов отдельной строкой не выделяется, но о ее состоянии и динамике в определенной мере можно судить по сведениям о преступности в топливно-энергетическом комплексе (ТЭК), в который она входит. Всего в ТЭК в 2010 году выявлено более 7 тысяч преступлений, что в 1,5 раза больше чем в 1998 году и в 2,3 раза больше чем в 1997 году¹. Как отмечает Федеральная служба по финансовому мониторингу (Росфинмониторинг), вслед за

¹ Сводный отчет ГИАЦ МВД по России / Сведения о результатах работы по выявлению и раскрытию преступлений экономической направленности. Форма 5. (050) за 2009 г. – М., 2010.

финансовым сектором по степени уязвимости идет потребительский рынок. Данная тенденция сохраняется уже более 10 лет.

Анализ практики расследования преступлений в 2006–2010 годах свидетельствует, что раскрываемость преступлений в сфере потребительского рынка нефтепродуктов составляет не более 58,5 %. Кроме того, в последние годы получили заметное распространение случаи необоснованного отказа в возбуждении уголовных дел. Их число увеличивается угрожающими темпами. Генеральный прокурор на заседании Государственной Думы 5 апреля 2009 года сказал: «Должностные лица органов внутренних дел проводят тысячи необоснованных проверок, не имеющих никакого отношения к раскрытию и расследованию преступлений, по результатам которых выносят процессуальные решения при отсутствии на то каких-либо оснований»¹.

Основными причинами неудовлетворительной работы являются недостаточный профессионализм сотрудников органов дознания, предварительного следствия и оперативных служб, отсутствие методики раскрытия и расследования данной категории преступлений, низкий уровень взаимодействия подразделений органов внутренних дел. Однако в юридической и специальной литературе специфические черты рассматриваемого вида преступности до настоящего времени не подвергались углубленному научному анализу.

Поэтому особенно остро встает вопрос о необходимости разработки криминалистических основ и методики расследования преступлений в сфере потребительского рынка нефтепродуктов.

Момент «запуска» криминалистической методики расследования – это время выявления первичных следов вне зависимости от того, в какой (процессуальной или же не процессуальной) форме это произошло. Именно на этот момент должен ориентироваться криминалист-разработчик при формировании рекомендаций.

Наиболее перспективным направлением эволюции криминалистических рекомендаций является тенденция их укрупнения, то есть, создания методик более высокого уровня общности, охватывающих несколько разнообразных видов преступлений. Речь идет о формировании общих методик или криминалистических основ расследования, которые направлены на целый комплекс преступлений в определенной сфере. В нашем случае в сфере потребительского рынка нефтепродуктов.

В научных исследованиях по вышеобозначенной проблематике необходимо, во-первых, попытаться использовать традиционное понятие «оперативная обстановка» в целях выявления, расследования и с выходом на доказывание. Криминалистический анализ оперативной обстановки на потребительском рынке нефтепродуктов должен быть общим как для административной формы деятельности, так и оперативно-розыскной и уголовно-процессуальной.

При этом преследуется единая цель такого анализа, а именно – дать характеристику функции доказывания по уголовным делам по типовым проявлениям преступной деятельности в сфере потребительского рынка нефтепродуктов.

Во-вторых, найти обоснования для разделения всех видов преступлений на потребительском рынке нефтепродуктов на два уровня – «простое» сочетание и сложное сочетание видов преступлений. Для каждого уровня – своя криминалистическая характеристика.

В-третьих, с практической пользой исследовать проблему вхождения результатов ОРД в уголовный процесс. Здесь, как выяснилось, имеется весьма сложный для выполнения алгоритм проверки данных ОРД на предмет соответствия ФЗ об ОРД, а потом – уголовно-процессуальным требованиям.

В-четвертых, наше предложение состоит не в том, чтобы вернуть административную или оперативно-розыскную преюдицию в УК РФ или ввести специальную норму в УПК РФ, а

¹ Российская газета. – 2009. – 6 апреля.

руководствоваться общим правилом диспозитивности в процессе доказывания: любой субъект доказывания вправе принять как доказательство любые фактические данные, если сочтет их относимыми и достоверными. В случае необходимости, результаты административной деятельности могут и должны быть проверены уголовно-процессуальным образом.

В-пятых, для упорядочивания расследования возможно сочетание элементов преступной деятельности (потребитель, перевозчик, транспорт, место хранения, место изготовления и т.д.), а также ориентироваться типовыми криминальными схемами в сложном сочетании преступлений в сфере потребительского рынка нефтепродуктов.

В-шестых, поиск крупных нелегальных производств ГСМ осуществляется по определенным направлениям. Инициатору поиска необходимо выбрать наиболее благоприятное время для его захвата. Наиболее удачным моментом является производство конечного продукта и присутствие максимально возможного числа лиц, вовлеченных в этот процесс. Захват нелегального завода ГСМ, обыск его помещений и находящихся там лиц целесообразно осуществлять оперативными сотрудниками совместно со следователем по заранее возбужденному уголовному делу. Интеграция только одних ОРМ в виде единой операции недопустим, если уголовное дело не возбуждено.

В-седьмых, захват нелегального завода по производству ГСМ целесообразно проводить в рамках единого и совместного плана, который включает, во-первых, правомерное сочетание одноименных и разноименных следственных действий, а, во-вторых, тактическое сочетание оперативно-розыскных и следственных действий.

Борець Л.В.,

канд. юр. наук, доцент

ФСП НТТУ „КПР”

ВИЯВЛЕННЯ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ

Діяльність правоохоронних органів щодо виявлення злочинів, пов'язаних з відмиванням злочинних доходів, є комплексною та складною проблемою. Належне її вирішення можливе лише у разі відповідного наукового дослідження загальних проблем цієї діяльності та створення спеціальних методик.

На ефективність виявлення легалізації (відмивання) злочинних доходів, певним чином впливає зміст чинного кримінально-процесуального та оперативно-розшукового законодавства, яке регламентує діяльність щодо збору первинних матеріалів, заведення оперативно-розшукової та порушення кримінальної справи, застосування окремих оперативно-розшукових заходів та слідчих дій.

Для формування тактики виявлення легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, на наш погляд, впливають наступні фактори:

1) тип вчиненого предикатного злочину, що передував легалізації (відмиванню) доходів, за яке Кримінальним кодексом України передбачено покарання у виді позбавлення волі на строк від трьох і більше років (за винятком діянь, передбачених ст. 207 і 212 КК України) (в залежності від цього в залежності від цього визначаються пріоритетні напрями пошуку);

2) використана правопорушниками модель злочинної діяльності (наприклад, трьохфазова, чотирьохфазова);

3) результати використання при моделюванні механізму злочинної діяльності методу експертних оцінок, який дає можливість переходу від якісних елементів оперативно-розшукової характеристики легалізації злочинних доходів до кількісних показників, наведених у вигляді цифрових показників;

4) характер закономірностей між елементами механізму легалізації злочинних доходів;

5) формування типових версій, які необхідно перевіряти їх оптимальний вибір. Для цього потрібні спеціальні індикатори-ознаки для всіх сфер одержання злочинних доходів (торгівельно-промислової, фінансово-кредитної, загально кримінальної);

б) існуючи методики виявлення, які є в розпорядженні правоохоронних органів.

Структура методики повинна мати як мінімум два рівні: рівень етапів і адекватних задач, а також рівень цілей, задач і процедур кожного етапу;

цілями етапів виступають:

а) встановлення слідів можливого відмивання злочинних доходів;

б) побудова-розробка версій по типу силогізму умовно-вірогідності «якщо... то, вірогідно...»;

в) складання реального плану перевірки побудованих і розроблених версій;

7) можливість проведення оперативно-розшукових заходів і окремих слідчих дій, тактики проведення яких будується з розрахунку на:

а) отримання доказів під час документування результатів ОРЗ;

б) подолання «інтелектуального» опору учасників одержання злочинних доходів й їх відмивання.

Головними компонентами у структурі тактики виявлення злочину є:

1) встановлення речовинного складу злочину (завершується відтворенням картини злочину);

2) збирання і використання доказів (завершується виявленням особи передбачуваного винуватця злочину);

3) обстеження передбачуваного винуватця злочину (завершується пред'явленням звинувачення підозрюваному).

Діяльність оперативних підрозділів по виявленню злочинів, пов'язаних з відмиванням злочинних доходів повинна містити в собі взаємозалежні між собою системи:

– обґрунтовану систему ознак, які вказують на наявність даного виду злочину;

– систему гласних і негласних оперативно-розшукових заходів, що дозволяють виявляти дані злочини.

Виявлення легалізації злочинних доходів означає встановити, зафіксувати, визначити факт та обставини вчинення даного виду злочину, а саме:

1. обставин накопичення злочинних доходів (час, місце, спосіб й інші обставини вчинення злочину);

2. джерел їх незаконного походження та маскування, переміщення та використання у легальній економіці,

3. місць приховування і зберігання;

4. виявлення осіб, спосіб життя або поведіння яких дають підстави запідозрити їх у готуванні або у вчиненні даного виду злочинів;

5. характер і розмір шкоди, заподіяної злочинцем.

Для здійснення вищезазначених цілей необхідно провести комплекс оперативно-розшукових та контрольних-перевірочних заходів (документальна ревізія, документальна перевірка, зустрічна перевірка, аналітичні розробки) щодо організації одержання первинної інформації про ознаки, що свідчать про можливе вчинення злочинів, пов'язаних з легалізацією (відмиванням) злочинних доходів, її повторному огляду й ухваленні рішення про реалізацію.

Список використаних джерел:

1. Білоус В.Т., Попович В.М., Попович М.В. Організаційно-правове забезпечення боротьби з відмиванням доходів незаконного походження: Монографія. – Київ, 2001.- 138 с.

2. Протидія економічній злочинності/ П.І. Орлов, А.Ф. Волобуєв, І.М. Осика та ін.- Харків: Нац. ун-т внутр. справ, 2004.- 568 с.

4. Салтєвський М.В. Криміналістика (у сучасному викладі): Підручник. – К.: Кондор, 2005. – 588 с.

ПЕРСПЕКТИВИ ВІКТИМОЛОГІЧНОЇ ПРОФІЛАКТИКИ ШАХРАЙСТВА

У численних працях, присвячених дослідженню феномену злочинності, часто згадується знаменитий вислів, приписуваний Цицерону, «*Duobis modis fit injuria, aut vi, aut fraude*» («зло здійснюється шляхом насильства або обману»). Враховуючи сучасну картину злочинності у світі, можна стверджувати, що обман все більше переважає насильство.

Згідно з оприлюдненими статистичними даними в 2010 р. органами МВС було зареєстровано 24879 випадків шахрайства, що на 7,1 % більше ніж у 2009 р. (23219 випадків). Хоча дані офіційної статистики, вочевидь, не відображають фактичну поширеність шахрайства – ця категорія злочинів є однією з найбільш латентних. За оцінкою деяких дослідників латентність шахрайства складає 1:20 [2, с. 49], існують і більш песимістичні оцінки.

Низька ефективність традиційних кримінально-правових методів боротьби з шахрайськими проявами обумовлює необхідність розробки та втілення у практику альтернативних засобів впливу на цю категорію злочинності. Одним із найперспективніших засобів протидії злочинності стає сьогодні використання засобів віктимології.

Шахрайство «насичене» взаємодіями злочинця та його жертви. Тобто, на прикладі шахрайства ми отримуємо унікальну можливість дослідити інтеракцію «злочинець – жертва» на різних рівнях: фізичному (тілесному), інформаційному (вербальному), економічному (майновому), соціальному (статусному), психологічному (особистісному), моральному (ціннісному). Знаючи типові моделі поведінки жертв шахрайства, особистісні характеристики, схожі риси, що сприяють віктимізації, можна зменшити ризик постраждати від цього злочину, а подекуди, і зовсім його нейтралізувати.

Систему взаємопов'язаних організаційно забезпечених державних, громадських та індивідуальних заходів, спрямованих на виявлення та усунення або нейтралізацію чинників, які формують особисту чи масову можливість стати жертвою злочину називають віктимологічною профілактикою [1, с. 111].

Однак, наївно було б вважати, що звернення до віктимологічних можливостей запобігання злочинам негайно і кардинально знизить рівень злочинності в Україні. В цьому сенсі профілактичні заходи віктимологічного характеру можуть розчарувати – більшість з них більш менш давно відомі теорії та практиці боротьби зі злочинністю. Але можна обґрунтовано стверджувати, що з часом поглиблена, систематична, різнопланова розробка проблеми жертви злочину, дослідження особливостей особистості і поведінки жертв дозволить збагатити палітру кримінологічних можливостей запобігання злочинам, відкрити резерви, які поки що є невідомими і не використовуються.

У питаннях віктимологічної профілактики шахрайства доцільно орієнтуватись на досягнення стану, коли людина буде здатною, критично оцінюючи власну поведінку, передбачати такі оптимальні кроки, які б зводили ризик постраждати від шахрайства до мінімуму. Це широкий спектр заходів, починаючи від простих рекомендацій, що випливають зі здорового глузду, досвіду (наприклад, «будь обачним», «перевірй інформацію, документи», «не довіряй малознайомим» тощо), до впровадження комплексних програм поводження з жертвами цих злочинів.

Доцільним було б створення спеціалізованих організацій для здійснення заходів віктимологічної профілактики у певному регіоні, серед окремих груп населення або у певній сфері життєдіяльності. Але розуміючи сучасні реалії, на початкових етапах можна запропонувати розподілити згадані функції серед вже існуючих соціальних інституцій (соціологічні організації, працівники соціальних служб, школи, ВНЗ, ЗМІ, громадські організації, правоохоронні органи). Дуже ефективною є активна позиція простих громадян: «добровільні помічники» правоохоронних органів можуть запобігати

віктимонебезпечним ситуаціям, допомагаючи усунути стереотипні «бар'єри» між правоохоронцями і населенням.

Інформаційно-виховний напрямок у віктимологічній профілактиці шахрайства має бути одним з основних, а вимоги моральних і правових норм слід включати у систему реальних життєвих відносин конкретної людини для набуття ними «особистісного сенсу». Наведенням реальних прикладів, коли жертви постраждали від шахрайства через свою неправомірну чи аморальну поведінку, можна переконати людей, нестійких у моральному плані, утриматися від подібних дій. На жаль, озброїти спеціалістів і звичайних громадян безвідмовним способом «вгадувати» злочинця наука все ще не спромоглася. Але в будь-якому випадку віктимологічно поінформована і тренувана людина має більше шансів устерегтися шахрайства ніж особа, яка користується виключно власним життєвим досвідом.

Важливе значення має інформування населення про характерні ознаки шахрайства (розповсюдженість, види, типові способи скоєння, місця найбільшої віктимогенності, використовувані предмети, документи тощо). Варто намагатись «наблизити» зміст повідомлюваних відомостей до інтересів осіб, яким вони адресовані. Інформування має бути конкретним (на прикладі реальних життєвих ситуацій), оскільки людина, як правило, краще сприймає емоційно насичені, конкретизовані повідомлення, ніж нейтральну, психологічно не забарвлену, загальну інформацію. Ефективність віктимологічного запобігання шахрайству буде залежати від того, наскільки віктимологічне інформування сприйматиметься населенням, чи досягає безпосереднього оточення конкретної особи, яке нерідко формує її поведінку.

Незважаючи на те, що лише засобами соціального виховання неможливо повністю змінити особистість, розчаровуватися у корисності віктимологічної профілактики, гадаємо, не слід. Природно притаманне кожній людині бажання вберегтися від неприємностей створює сприятливе підґрунтя для зниження її віктимного потенціалу. На жаль, іноді доводиться констатувати, що егоїзм і жадібність в людині можуть виявитися сильнішими, ніж будь-які інформаційно-виховні напрацювання віктимологічної профілактики.

Звичайно, у вільному суспільстві кожний громадянин має право поставити себе під серйозну загрозу перетворитися на жертву злочину [3, с. 355-357]. І, виявляючи віктимні вади особи, здійснюючи профілактичну роботу, суб'єкти профілактики не можуть обмежувати свободу діяльності будь-якої людини, втручатись у її життя без її згоди. Але віктимологія зобов'язана вказати особі на ті ризики, яким вона себе піддає, щоб людина вжила заходів перестороги і змогла краще протистояти цим загрозам. Якщо людина усвідомить свою віктимність, то з огляду на притаманний усім людям інстинкт самозбереження і прагнення до самозахисту, вона може набути навичок із запобігання злочину, навчитись уникати загроз віктимізації.

Список використаних джерел

1. Кримінологічна віктимологія: Навчальний посібник / Моїсєєв Є.М., Джужа О.М., Василевич В.В. та ін. – К.: Атіка, 2006. – 352 с.
2. Хольст Б. Криминология: Основные проблемы: Пер. с польск. – М.: Юрид. лит., 1980. – 263 с. Шнайдер Г.Й. Криминология: Пер. с нем. – М.: Прогресс-Универс, 1994. – 502 с.

Петелюк О.М.,

експерт групи мистецтвознавчих досліджень
відділу криміналістичних досліджень НДЕКЦ при
ГУМВС України в Донецькій області

СЛІДИ РУК ЯК ОБ'ЄКТ НЕДАКТИЛОСКОПІЧНИХ ЕКСПЕРТНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Традиційною складовою більшості оглядів місць подій є сліди рук. Саме такі «німі» свідки вказують на перебування певної особи на місці події, на певні дії такої особи. Досліджуючи сліди рук, можна зробити імовірний висновок про дійову участь особи у процесі скоєння злочину або, навпаки, про «незлочинне» відвідування певного приміщення тощо.

Отже, сліди рук – це джерела інформації про певну особу (зокрема особу, що вчинила злочин або є потерпілою від злочину), а також про механізм вчинення злочину та окремі обставини злочинної події. Доцільно навести висловлювання М.Я. Сегая і В.К. Стринжи, які зазначають, що способи фіксації слідів, документування, кодування і перетворення, звичайно, змінюватимуть обсяг інформації, але не її природу і зміст, що є об'єктивно відображеними у сліді [1, С. 126].

У контексті правоохоронної діяльності, зокрема процесу розкриття та розслідування злочину, завданням дослідження слідів (та відбитків) рук є ідентифікація особи, яка ці сліди залишила, або діагностика її анатомічних і функціональних ознак; встановлення механізму і давнини утворення таких слідів тощо.

Доцільно визнати, що іноді сліди рук, які вилучають під час огляду місця події, не мають належних якісних та кількісних ознак, достатніх для проведення дактилоскопічного дослідження, і тому незначні за розміром або «змазані» сліди у більшості випадків називають непридатними для дослідження. Але ж непридатність для дактилоскопічної експертизи не виключає можливостей проведення пороскопічного або еджеоскопічного дослідження, ДНК-аналізу тощо.

Науково-технічний прогрес дозволив розробити нові напрями використання джерел дактилоскопічної інформації – папілярних ліній, зокрема їх будови і речовини, що їх утворює (жиропоту).

По-перше, криміналістичне дослідження пор як елементів внутрішньої будови папілярних ліній, або пороскопія. Це окремий розділ дактилоскопії (започаткований Е. Локаром у 1911-1914 рр.) [2, с. 167-168]. Пори – це невеликі поглиблення на папілярних лініях, діаметром 0,08 – 0, 25 мм. Пороскопічне дослідження ґрунтується на дослідженні пор. Е. Локар дійшов висновку, що пори не змінюються (як за якісним, так і за кількісним показниками), а їх відображення не залежить від механізму утворення сліду руки.

По-друге, криміналістичне дослідження нерівностей (виступів і впадин (западин) будови країв папілярних ліній на долонях і підошвах ніг утворює розділ дактилоскопії, який називається еджеоскопія (adgeo – край, кромка, skoreo – дивлюсь) (започатковане Г.Л. Грановським (1952 р.) і С.К. Чаттерджи (1962 р.). За даними Вірменської НДЛСЕ, висота виступів і впадин складає 50-400 мкм, за формою вони можуть бути овальні і кутасті; відстань між порами складає від 50 мкм до декількох мм.

По-третє, з розвитком науково-технічного прогресу можливою стала ДНК-дактилоскопія. Дактилоскопія генна – метод ідентифікації особи, розроблений англійським ученим А. Джефферісом. Сьогодні успішно використовується у практиці розкриття і розслідування злочинів. ДНК-аналіз ґрунтується на тому, що хоча будова молекули ДНК – джерело генетичної інформації – в усіх істот одного виду однакові, деякі зони, розташовані уздовж всієї молекули, повторюються у кожного в різній послідовності і сполученнях. Вірогідність збігу таких ділянок у двох осіб – 1:30 млрд. (за винятком однойцевих близнюків) [3, С. 28-31].

Зазначений генний відбиток є у будь-якій клітині, тому людину можна ідентифікувати за волоссям, слиною, кров'ю тощо. Практика знає приклади ефективного використання ДНК-аналізу. Наприклад, під час огляду місця події за фактом тяжкого злочину було вилучено незгорілий сірник, на якому виявили потожирові виділення, і за ними встановили групу крові злочинця.

По-четверте, криміналістична дерматогліфіка [6, С. 8] дозволяє на ймовірному рівні дослідити взаємозв'язок між папілярними лініями та національністю, окремими рисами характеру, професійними навичками, поведінкою в екстремальних ситуаціях тощо. Такі ознаки можуть бути умовно індивідуалізуючими, а це звужить коло підозрюваних (або потерпілих), що позитивно вплине, зокрема, на процес розкриття та розслідування злочину.

По-п'яте, саме потожирова речовина слідів людини – носій запахової інформації, а відповідно може бути об'єктом одорологічних досліджень. Складовими потожирової речовини слідів рук є

секрети (виділення) потових і сальних залоз, продукти метаболізму бактерій шкіри, дрібні частки відмерлого епідермісу. Отже, потожирова речовина – складна субстанція, що складають безліч органічних і неорганічних сполук [5].

Таким чином, за складовими потожирової речовини можливо встановити групову належність та ідентифікувати певну особу. Відповідно, дактилоскопічна інформація не єдина складова інформаційного та доказового потенціалу слідів рук людини.

Отже, сліди рук, що є джерелом дактилоскопічної інформації, не завжди будуть об'єктом дактилоскопічного дослідження, але у всіх випадках будуть джерелом інформації про особу, що їх залишила.

Сучасні можливості варіативного (за критерієм якісної інформації) використання слідів рук, на нашу думку, мають сприяти оптимізації збирання навіть незначних за кількістю, динамічних (які непридатні для дактилоскопічного дослідження) та ін. слідів рук з метою їх подальшого використання для встановлення певної особи, зокрема, та механізму злочину, взагалі і потребують відповідного правового врегулювання.

Використана література:

1. Сегай М.Я. Методологічні проблеми судово-експертного дослідження матеріальних слідів-відображень / М.Я.Сегай, В.К. Стринжа // Теоретичні та практичні проблеми використання можливостей криміналістики і судової експертизи у розкритті й розслідуванні злочинів. – К.: УАВС, 1996. – С. 125–136.

2. Белкин Р.С. Криминалистическая энциклопедия / Белкин Р.С. – М.: БЕК, 1997. – 342 с.

3. Дьяченко Н.М. Актуальні проблеми використання ДНК-аналізу в процесі розкриття та розслідування злочинів / Н.М. Дьяченко // Сучасні судово-експертні технології в кримінальному і цивільному судочинстві : матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Харків, 14-15 березня 2003 року) / Національний університет внутрішніх справ. – Х.: Національний ун-т внутр. справ, 2003. – С. 28-31.

4. Жилкин А.Г. Шире использовать микрообъекты в раскрытии преступлений / А.Г. Жилкин // Экспертная практика. – М., 1983. – №20. – С. 39-41.

5. Яровенко В.В. Проблема применения дерматоглифических исследований в криминалистике : автореф. дис. на соискание ученой степени д-ра юрид. наук / В.В.Яровенко. – Екатеринбург, 1996.

6. Куно Я. Перспирация у человека. – М., 1961. – 97с.

Тараненко Микола Миколайович

Аспірант НГУУ «КП»

ГРОМАДСЬКИЙ ПОРЯДОК ЯК ОБ'ЄКТ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ

На основі законодавчих положень наукою кримінального права визначається, що склад злочину утворюють чотири обов'язкові елементи: об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт та суб'єктивна сторона[17, с. 85]. Об'єкт злочину, за словами дослідників, найбільшою мірою визначає ступінь суспільної небезпечності злочинного діяння та вид злочину[8, с. 82-83].

Громадський порядок є родовим об'єктом ряду злочинів, що передбачені в розділі XII Особливої частини Кримінального кодексу України, таких як: групове порушення громадського порядку (ст. 293); масові заворушення (ст. 294); заклики до вчинення дій, що загрожують громадському порядку (ст. 295); хуліганство (ст. 296).

Мусимо констатувати, що в сучасній юридичній літературі так і не склалось єдиної думки вчених щодо визначення поняття «громадський порядок». Звернення до норм конституційного та кримінального законодавства не дозволяє дослідникам дійти остаточного висновку про те, що саме слід розуміти під поняттям громадський порядок і на кого саме покладено обов'язок з його охорони та забезпечення на практиці. Як наслідок, одна частина авторів ототожнює поняття «громадський порядок» з поняттям правопорядку чи порядком суспільних відносин[14, с. 40-44], друга під ним

розуміє певну поведінку людей у громадських місцях[3, с. 7], третя пов'язує його з громадськими відносинами, які забезпечують створення нормальних умов для життя і діяльності громадян, підприємств, установ, організацій тощо[9, с. 212].

Окрім вищезазначеного, окрема група авторів (Б.Г. Баланик[1, с. 18], І.П. Голосніченко[4, с. 4-11], І.Н. Даньшин[5, с.16-31], В.В. Лазарев[10, с. 11-12], С.С. Яценко[18, с. 7-29] та інші) у своїх наукових розвідках розглядають поняття громадський порядок в двох значеннях: у широкому та вузькому (спеціальному) розумінні.

Щодо поняття громадського порядку в широкому розумінні, то тут також відсутня однотайність поглядів серед вчених. Зокрема, В.І.Ткаченко вважає, що громадський порядок в широкому розумінні - це сукупність відносин, що регулюються правом, нормами і правилами співжиття[16]. О.Н.Горбунова під ним розуміє весь лад, всю систему громадських відносин, існуючих в суспільстві, що організовується і підтримується в державі[5]. М.Л.Наклович зазначає, що під цією категорією потрібно розуміти врегульовану юридичними нормами і правилами співжиття сукупність громадських відносин, що склалися в державі і ставлять своєю метою подальший розвиток і укріплення цих відносин[12].

Водночас, висловлюються й інші дефініції. Їх прихильники вважають, що громадський порядок у широкому розумінні складається при здійсненні не тільки правових норм, але й інших правил поведінки - правил співжиття, норм моралі тощо. Однак, визначення громадського порядку у широкому значенні є доволі неконкретним. Тому, з цього питання І.Н.Даньшин зазначає, що у широкому розумінні поняття громадського порядку носить надто загальний характер, з нього не видно, які ж сторони суспільного життя, який порядок відносин між людьми потрібно захищати[6, с. 12].

Більш вузьке визначення громадського порядку має певні теоретичні переваги, бо визначає окремі елементи, сторони громадського порядку, які в своїй сукупності дають можливість визначити коло складаючих його суспільних відносин. До визначення громадського порядку у вузькому розумінні вчені також підходять по різному. Так, наприклад, О.Н.Горбунова розуміє під цим відносини, що створюють в державі стан спокою і безпеки, складають систему вольових суспільних відносин, сукупність яких можна назвати громадським порядком у вузькому розумінні[5].

Але найчастіше всього вчені під громадським порядком у вузькому значенні розуміють врегульовану юридичними нормами і правилами співжиття сукупність лише тих суспільних відносин, які мають забезпечувати нормальне функціонування державних і громадських установ, підприємств і організацій, цілісність майна громадян, безпеку, честь і гідність людей, а також нормальні умови для їх роботи, побуту і відпочинку [11, с. 167].

Водночас, варто зазначити, що частина дослідників - В.В. Борисов [2, с. 58], А.В. Таланов[12, с. 5-19], В.М. Дмитрук[6, с. 80-83] та інші трактують громадський порядок однозначно, не поділяючи його на окремі види.

Враховуючи невизначеність науковців щодо змісту і сутності поняття «громадський порядок», на наш погляд, є необхідність його детального наукового дослідження і узагальнення. Це дасть змогу чітко визначити місце та значення громадського порядку в державному будівництві, вирішити питання про ступінь суспільної небезпеки та правової кваліфікації посягання на нього, а також здійснити розподіл компетенції державних органів, органів місцевого самоврядування та громадських організацій у сфері його охорони.

Література:

1. Баланик Б.Г. Общественный порядок как объект охраны советской милиции // Права и свободы граждан и роль милиции в их обеспечении: Сборник науч. трудов МВШМ МВД СССР. – М.: МВД СССР, 1981. – с. 18;

2. Борисов В.В. Соотношение общественного порядка // вопросы теории государства и права. – Саратов, 1976. – с. 58;
3. Вознюк О. О. Поняття надзвичайного стану. Кримінально-правова характеристика групових порушень громадського порядку та масових заворушень / О. О. Вознюк // Вісник Одеського інституту внутрішніх справ. – Одеса, 2002. – Вип. 1. – с.7
4. Голосніченко І.П., Шамрай В.О., Антюхов В.О., Іщенко Ю.В., Федорлян С.І. Охорона громадського порядку на дільниці: Навчальний посібник. – К.: Українська академія внутрішніх справ, 1995. – с. 4-11;
5. Горбунова О. Н. К вопросу об определении понятия "общественный порядок в советской науке административного права" / Горбунова О. Н. – М. : Изд.-во Моск. ун-та, 1967. – 178 с.
6. Даньшин І. Поняття і охорона громадського порядку в світлі нової Конституції СРСР // Рад. Право. – 1978. - №11. – с.12;
7. Дмитрук В.М. Понятие и сущность советского общественного порядка и его отграничение от общественной безопасности // Проблемы правопедения: Республиканский межведомственный научный сборник. Вып. 40. – К. «Вища школа», 1979. – с. 80-83.
8. Кримінальне право України : Загальна частина: підруч. для студ. юрид. спец. вищ. зал. освіти / [М. І. Бажанов, Ю. В. Баулін, В. І. Борисов та ін.]. - с. 82–83
9. Куц В.М. Неправдиве повідомлення про загрозу громадській безпеці (кримінально-правова характеристика та заходи протидії) / В. М. Куц, О. В. Кириченко. – К., Х. : Харків. юрид. ун-т, 2006. – 212 с.
10. Лазарев В.В., Попов Л.Л., Розин Л.М, Правовые основы обеспечения общественного порядка: учебное пособие. – М.; Акад. МВД СССР., 1987. – с. 11-12;
11. Лопушанский Ф. А. Кримінально-правова боротьба з хуліганством. - К., 1971. – С.167.
12. Наклович М. Л. Кримінально-правова боротьба з хуліганством / Наклович М. Л. – Львів : Вища шк., 1974. – 83 с.
13. Осадчий В.І. Кримінально-правовий захист правоохоронної діяльності. Монографія. – К.: Атіка, 2004. – с. 24-34
14. Придворов Н. А. Социалистическое право и достоинство личности / Н. А.Придворов // Советское государство и право. – 1986. – № 12. – с. 40-44;
15. Таланов А.В. Общественный порядок развитого социализма: Лекция. – М.: НИ и РИО Академии МВД СССР, 1983. – с. 5-19
16. Ткаченко В. И. Преступления против общественной безопасности / Ткаченко В. И. – М. : ВЮЗИ, 1984. – 81 с.;
17. Уголовное право Украины: Особенная часть : [учебник] / под. ред. А. И. Рарога. – М., 1996. – с. 85
18. Яценко С.С. Уголовно-правовая охрана общественного порядка: Сравнительно-правовой аспект. – К.: Вища шк., 1986. С. 7-29.

Павленко І.В.,

аспірантка 2 року навчання (КПІ, ФСП)

ВИНА ПРИ НЕЗАКОННОМУ ПРОВЕДЕННІ АБОРТУ

У ст. 23 Кримінального кодексу (далі в тексті – КК) України визначається, що виною є психічне ставлення особи до вчинюваної дії чи бездіяльності, передбаченої цим Кодексом, та її наслідків, виражене у формі умислу та необережності [1; 19].

Оскільки вина є обов'язковою ознакою суб'єктивної сторони, то її з'ясування є необхідним з точки зору встановлення всіх елементів складу злочину. Як відомо доктрина і закон виділяють дві форми вини – умисел і необережність. Умисел може бути прямим або непрямим. Необережність, в свою чергу, поділяється на злочинну самовпевненість та злочинну недбалість.

Склад «Проведення абортів особою, яка не має спеціальної медичної освіти» (ч. 1 ст. 134 КК України) характеризується умисною формою вини. Приступаючи до проведення абортів, винний в силу відсутності у нього медичної освіти усвідомлює суспільно-небезпечний характер свого діяння, передбачає суспільно-небезпечний наслідок – переривання вагітності, і бажає його настання. Якби винний не бажав настання переривання вагітності, то відповідно, він би взагалі не приступав до проведення маніпуляцій з проведення абортів. Іншими словами, свідомістю винного охоплюється не тільки усвідомлення суспільної небезпечності діяння і його наслідку, але й бажання досягнути цього наслідку, а саме переривання вагітності. Таким чином, склад злочину, відповідальність за який передбачена ч. 1 ст. 134 КК України характеризується умисною формою вини, а саме прямим умислом.

Склад «Незаконне проведення абортів, якщо воно спричинило тривалий розлад здоров'я, безплідність або смерть потерпілої» (ч. 2 ст. 134 КК України) характеризується подвійною формою вини. А саме: щодо проведення абортів – умислом; щодо вказаних наслідків – необережністю. Лише таке розуміння психічного ставлення особи до незаконного проведення абортів і наслідків, які він потягнув, дає нам повну картину того, що це і є саме цей склад злочину, а не будь-який інший. На це звернув увагу і І.І. Горелік, який пише: «проведення абортів за наявності умислу на спричинення смерті або інших тяжких наслідків перетворюється в більш тяжкий злочин і повинно розглядатися як умисне вбивство або умисне тяжке тілесне ушкодження»[2; 96]. Таку ж позицію займає і М.І. Загородніков: «якщо винний при проведенні кримінального абортів байдуже ставиться до можливості настання смерті, допускає її, то у випадку смерті потерпілої, такого роду діяння слід розцінювати не як аборт, а як вбивство з непрямым умислом»[3; 137].

Оскільки, як ми встановили, ставлення винного до наслідків можливе лише у формі необережності, то на нашу думку, це повинно бути відображене в кримінальному законі.

Враховуючи все вищезазначене, встановлення форми вини є дуже важливим, оскільки за різних обставин може мати місце різна кваліфікація злочину, а відтак, і призначене різне покарання. А тому на підставі вищевикладеного автор пропонує викласти ч. 2 ст. 134 КК України в наступній редакції:

«Незаконне проведення абортів, якщо воно з необережності спричинило тривалий розлад здоров'я, безплідність або смерть потерпілої, карається (...).»

На думку автора, запропонована редакція норми на практиці полегшить вирішення питання щодо кваліфікації злочину, коли в результаті незаконного проведення абортів наступив тривалий розлад здоров'я, безплідність або смерть потерпілої.

Використана література:

1. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року. Упоряд. та передне слово: М.І. Мельник, М.І. Хавронюк/ М.І. Хавронюк категорії злочинів і санкції Особливої частини: наукові дослідження та деякі висновки. За ред. М.І. Мельника. – А.С.К., 2001. – 304 с.
2. Горелік І.І. Ответственность за поставление в опасность по советскому уголовному праву. Минск, издательство «Высшая школа», 1964. – 193 с.
3. Загородніков Н.І. Преступления против здоровья, изд-во «Юридическая литература», 1969 168 с.

Микитась Ірина Миколаївна,

аспірантка кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права

Відкритого міжнародного Університету розвитку людини «Україна»

НОВЕЛИ ЗАКОНОДАВСТВА В СИСТЕМІ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Пенітенціарна система України є особливим соціумом державно-правових, соціально-економічних та інших інститутів, які певним чином є індикатором забезпечення прав і законних інтересів більшої частини населення країни.

До законодавчих новел в системі виконання покарань належать, зокрема Указ Президента України В.Ф. Януковича від 9 грудня 2010 року № 1085/2010 “Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади”, на підставі якого згідно з пункту 1 утворено Державну пенітенціарну службу України, при цьому реорганізувавши Державний департамент України з питань виконання покарань.

Пенітенціарна ідея знайшла широку підтримку серед вітчизняних науковців, ще у 1997 році творчий колектив Київського інституту внутрішніх справ на чолі з Г. О. Радовим розробив Доктринальну модель Закону України “Про пенітенціарну систему України”.

Державна пенітенціарна служба України є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра юстиції України [1]

Відповідно до вимог розпорядження Кабінету Міністрів України від 10 грудня 2010 р. № 2219-р утворено відомчу комісію з проведення реорганізації Державного департаменту України з питань виконання покарань у Державну пенітенціарну службу.

Сучасні установи виконання покарань розглядаються як заклади, які не ставлять за мету лише тримати протягом певного часу засудженого в ізоляції, а зорієнтований на розв’язання його проблем задля подальшого забезпечення суспільства.

Утворення Державної пенітенціарної служби України є відображенням стратегічного курсу державної політики у напрямі соціальної переорієнтації процесу виконання кримінальних покарань з урахуванням міжнародних стандартів, законності, гуманізму, демократизму та справедливості, а також сучасної світової пенітенціарної доктрини. Система відповідних державних органів і установ у комплексі з організацією виконання кримінальних покарань має бути спрямованою на забезпечення безпеки суспільства шляхом ресоціалізації осіб, які відбувають або відбули кримінальні покарання. В структурі пенітенціарної служби функціонують не лише установи виконання покарань і слідчі ізолятори, а й кримінально-виконавча інспекція, яка має трансформуватися в службу пробації [2].

А от щодо пробації, то Експерти Європейського Союзу ще у грудні 2006 р. рекомендували створити в Україні службу пробації (від. англ. probation – випробування). У більшості європейських країн вона бере участь у кримінальному процесі, виконує покарання, альтернативні позбавленню волі, контролює поведінку осіб, за рішенням суду переданих під нагляд служби пробації, і здійснює заходи, спрямовані на соціальну реабілітацію правопорушників. У країнах Європи співвідношення засуджених у тюрмах та осіб, які перебувають на обліку служби пробації, складає 1:2. Наявність такої служби дозволяє зменшити витрати держави на утримання кримінально-виконавчих установ закритого типу, запобігти негативному впливу ізоляції від суспільства на особистість засуджених.

Одне із стратегічних завдань реформування української системи виконання покарань – створення на базі кримінально-виконавчої інспекції служби пробації європейського зразка, що передбачено Концепцією Державної цільової програми реформування Державної кримінально-виконавчої служби на період до 2017 р., затвердженою розпорядженням КМУ від 26.11.2008 р. № 1511-р.

У Верховній Раді зареєстровано проекти законів України "Про пробацію" № 3412 та "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо гуманізації кримінального законодавства та організаційно-правових передумов впровадження пробації)" № 3413, які розроблялися під егідою Інституту законодавства Верховної Ради України.

Таким чином, вивчення досвіду у сфері пробації зарубіжних держав, усвідомлення її необхідності, дозволяє наблизитись до її законодавчого закріплення та створення відповідної служби, яка б виконувала усі види покарань, що не пов’язані з позбавленням волі.

Отже зміни, що відбуваються в пенітенціарній системі допоможуть вплинути на чисельність засуджених у місцях позбавлення волі, повернути таких осіб до суспільства законслухняними громадянами, захистити від кримінального впливу осіб, які не становлять великої небезпеки для

суспільства, і загалом наблизити українську систему виконання покарань до вимог Ради Європи та європейських стандартів.

Список використаних джерел:

1. Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади :Указ Президента України : від 9 грудня 2010 року № 1085/2010 // Електронний ресурс [www.president.gov.ua].
2. Пенітенціарне відомство – на шляху перетворень //12.12.2010. Електронний ресурс [www.kvs.gov.ua].

Бондаренко І. В.

3 курс юридичний факультет

Київський національний університет імені Тараса Шевченка,

**ДЕЯКІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЮРИДИЧНИХ СКЛАДІВ ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО
СТ.304 КК УКРАЇНИ**

Україна йде шляхом становлення правової демократичної держави, основною цінністю якої є людина, її права і свободи. Відповідно, основним завданням держави є ефективне забезпечення реалізації цих прав, їх охорона та захист. Становлення демократичного суспільства неможливе без гармонійного розвитку усіх його ланок, особливо підростаючого покоління. Тому захист молоді від негативного впливу, в тому числі і від впливу «кримінальних елементів», має бути одним з нагальних завдань держави. Актуальність теми полягає в тому, що втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність за своєю суттю є діянням, яке заподіює шкоди духовно-моральному благополуччю, згубно впливає на підростаюче покоління. Таке діяння розширює коло правопорушників, створює резерв для злочинності неповнолітніх та дорослих осіб.

Досліджуючи чинне законодавство, можна зазначити, що воно досить нечітко регулює питання кримінальної відповідальності осіб, які втягнули неповнолітніх у злочинну діяльність. Аналізуючи ст.304 КК України, слід звернути увагу на неоднозначність деяких її положень. По-перше, відсутня чітка визначеність, з якого моменту злочин слід вважати закінченим. З цього приводу є дві точки зору. Згідно з першою, втягнення характеризує лише діяння суб'єкта, зміст якого передбачає вплив на неповнолітнього, з метою викликати у нього рішучість взяти участь у вчинюваному злочині (злочинах). В такому разі склади злочину, передбачені ст.304 КК, є формальними, і поведінка потерпілого для кваліфікації значення не має. Вже не має принципового значення той факт, чи погодилась неповнолітня особа на участь у запропонованому злочині, чи не встигла це зробити, чи почала вчинення злочинних дій, у які була втягнута суб'єктом злочину. Відповідно до другої точки зору, втягнення у злочинну діяльність неповнолітнього має передбачати певний наслідок – хоча б згоду потерпілого на зайняття такою діяльністю. В цьому разі склад злочину, передбачений ч.ч.1,2 ст.304 КК має розглядатися як матеріальний, і відповідні дії суб'єкта, що не призвели до такого наслідку, належить розглядати як незакінчений злочин. Якщо неповнолітній взагалі не робив спроби вчинити злочин і не готувався до цього, дорослий за наявності до того підстав притягається до відповідальності за втягнення його у злочинну діяльність і за готування до злочину, у вчинення якого намагався втягнути неповнолітнього. У постанові Пленуму ВСУ від 27.02.2004 N 2 «Про застосування судами законодавства про відповідальність за втягнення неповнолітніх у злочинну чи іншу антигромадську діяльність» проведено одночасно обидва підходи, що робить неможливим однозначне застосування закону; фактично у абз.1 і 3 п.5 містяться взаємовиключні положення. Виходячи з характеру діяльності, що становить об'єктивну сторону злочинів, передбачених ст.304 КК, можна прийти до висновку, що сама діяльність винної особи, спрямована на втягнення неповнолітнього у злочинну діяльність, вже є злочинною. Така особа бажає втягнути неповнолітнього у вчинювані нею злочини, і усвідомлює протиправний характер своїх дій незалежно від того, погодиться на них неповнолітній чи ні. Отже, склади злочину, передбачені ст.304 КК, на мою думку, слід визнавати формальними.

Також, на мою думку, втягнення у злочинну діяльність і втягнення в антигромадську діяльність невинувато однаково караються кримінальним законом. Звісно, що обидва види діянь наносять значну шкоду суспільству, сприяють його криміналізації, характеризуються підвищеною суспільною небезпекою. Разом з тим, хоча втягнення неповнолітніх у пияцтво, заняття жебрацтвом та азартними іграми є антисоціальними діями, але воно не є такі небезпечним, як злочинна діяльність. Тому, на мою думку, кожен з видів діяльності, передбачених ст.304 КК, має отримати відображення на рівні окремого положення Кримінального Кодексу.

Отже, для ефективного запобігання втягненню неповнолітніх у злочинну діяльність слід дещо уточнити положення ст.304 КК та усунути суперечності з правозастосовною практикою.

Стоцька Н. О.

3 курс юридичний факультет

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ОСОБЛИВОСТІ ОСНОВНОГО ЮРИДИЧНОГО СКЛАДУ ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО Ч.1 СТ. 296 КК УКРАЇНИ

Хуліганство – один з найпоширюваніших та небезпечних злочинів проти громадського порядку. Крім того ст. 296 КК України 2001 року, яка передбачає склад цього злочину, містить досить значну кількість оціночних понять, які потребують подальшого тлумачення науковцями, зокрема лише ч.1 ст. 296 містить такі оціночні поняття як “грубе порушення”, “явної неповаги”, “особливою зухвалістю”, “винятковим цинізмом”. Для того, щоб розкрити сутність цих понять потребується не лише використання чинної Постанови Пленуму Верховного Суду України від 22.12. 2006 року N 10 "Про судову практику у справах про хуліганство", а і розуміння цих дефініцій з теоретичної точки зору.

Слід звернути увагу на те, що такі ознаки хуліганства як особлива зухвалість і винятковий цинізм були ознаками “злісного хуліганства” в КК 1960р., як кваліфікованого складу злочину, передбаченого ч. 2 ст. 206 КК 1960 р. Саме ці додаткові ознаки на даний час відрізняють хуліганство від дрібного хуліганства, за вчинення якого настає адміністративна відповідальність. Але саме лише додавання цих ознак не робить дрібне хуліганство кримінально караним. Основний склад хуліганства повинен містити весь перелік вказаних у ч. 1 ст. 296 КК України ознаки. Що стосується визначення “громадського порядку”, як об’єкта кримінально-правової охорони, то тут питання в науці теж є дискусійним. Ми можемо розглядати його у вузькому та у широкому розумінні. Якщо розглядати громадський порядок у широкому розумінні, то тоді громадським порядком ми можемо вважати певні суспільні відносини, поведінку людей, яка є звичайною і традиційною для них, певний устав відносин у суспільстві, а у вузькому розумінні – це нормальна життєдіяльність людей, яку можна назвати “громадським спокоєм”. Очевидно, що в межах ст. 296 КК ми матимемо на увазі значення громадського порядку саме у вузькому розумінні. Але це залишається лише доктринальним положенням і потребує подальшого дослідження. В даному випадку можна привести досить примітивний для розуміння приклад, який є дуже показовим : знищення майна на території парку, припустимо лавок, і знищення майна у квартирі, яка належить цій особі. В першому випадку безперечно знищення лавки є зневагою до суспільства, так як парк – це громадське місце, користуватись яким може кожен. А от з квартирою ситуація трохи інша. Начебто це місце особистого користування, приватна власність, але з іншого боку особи, які живуть в цій квартирі, крім самого правопорушника, теж є членами суспільства, охорона яких є частиною охорони громадського порядку. Тобто, я вважаю, що порушення громадського порядку може відбуватися не лише в місцях так званого масового скупчення людей, у громадських місцях, а може статися навіть у «приватних стосунках».

Ознака особливої зухвалості. Вказана вище Постанова ПВСУ надає наступне визначення особливої зухвалості : “за ознакою особливої зухвалості хуліганством може бути визнано таке грубе

порушення громадського порядку, яке супроводжувалось, наприклад, насильством із завданням потерпілій особі побоїв або заподіянням тілесних ушкоджень, знущанням над нею, знищенням чи пошкодженням майна, зривом масового заходу, тимчасовим припиненням нормальної діяльності установи, підприємства чи організації, руху громадського транспорту тощо, або таке, яке особа тривалий час уперто не припиняла”. Таке формулювання ППВСУ дає підстави для розуміння хуліганства як злочину, який може супроводжуватись будь-яким з видів насильства, передбаченого КК України. Але водночас формулювання «супроводжувалось» означає, що саме по собі хуліганство не містить ознак насильства, воно по своїй суті є саме грубим порушенням громадського порядку. І тому питання щодо охоплення основним складом хуліганства конкретних видів насильства є спірним. Існує декілька підходів щодо такої ситуації. Перший підхід, він є домінуючим у правозастосовній практиці України і серед науковців. Він полягає в тому, що основний склад хуліганства, передбачений ч. 1 ст. 296 КК, зокрема ознака особлива зухвалість включає в себе завдання легких тілесних ушкоджень та побоїв, тобто склади злочинів, передбачені ст.125, ч. 1 ст. 126 КК. Але на противагу цьому підходу існує інший, що основний склад хуліганства не повинен охоплювати завдання насильства. І воно повинно кваліфікуватися окремо. На підтримку першого підходу хотілося б сказати, що ознака особливої зухвалості за своїм змістом передбачає вчинення насильства, а також слід звернути увагу на максимальну межу санкції обох складів злочин, звідси впливає, що основний склад хуліганства, передбаченого ч. 1 ст. 296 КК охоплює нанесення легких тілесних ушкоджень та побоїв.

Ознака виняткового цинізму. Профільна постанова ППВСУ містить визначення, в якому під винятковим цинізмом розуміється “дії, поєднані з демонстративною зневагою до загальноприйнятих норм моралі, наприклад, проявом безсоромності чи грубої непристойності, знущанням над хворим, дитиною, особою похилого віку або такою, яка перебувала у безпорадному стані, та ін”. Знову ж таки оціночні поняття. Винятковий цинізм – це ознака, яка становить собою явну неповагу до суспільних норм моралі, тобто такі норми мають бути загальноновизнаними та прийнятими для всіх або більшості членів суспільства. Таке розмите формулювання ознаки виняткового цинізму створює простір для розширеного тлумачення та є підставою для різного розуміння цієї характеристики.

Отже, юридичний склад злочину, передбаченого ч. 1 ст. 296 КК є одним з найсуперечливіших та найбільш оціночним і саме тому дискусійні і проблемні питання потребують подальшого дослідження та вивчення.

Богущий Дмитро Олександрович

Курсант 2 – го курсу факультету
податкової міліції НУДПСУ

НОВАЦІЇ У КРИМІНАЛЬНО - ПРОЦЕСУАЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ПОДАТКОВИХ ЗЛОЧИНІВ

01.01.11 набрали чинності Податковий кодекс України від 02.12.10 №2755-VI та Закон України „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Податкового кодексу України” від 02.12.10 №2756-VI.

В зв'язку з цими подіями деякі норми нормативно – правових актів, а подекуди і самі нормативно – правові акти втратили свою чинність, а до інших внесли певні зміни.

Особливу увагу необхідно звернути на зміни до Кримінально – процесуального кодексу України, Кримінального кодексу України та Закону України “Про Державну податкову службу України”, які суттєво впливають на розслідування злочинів підслідних податковій міліції і невиконання яких призведе до грубого порушення конституційного принципу дотримання законності.

Проаналізувавши Закон „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Податкового кодексу України” від 02.12.10 №2756-VI, яким було внесено зміни до статті 212 Кримінального кодексу України, згідно якого особа, яка вчинила діяння, передбачені

частинами першою, другою, або діяння, передбачені частиною третьою (якщо вони призвели до фактичного ненадходження до бюджетів чи державних цільових фондів коштів в особливо великих розмірах) цієї статті, звільняється від кримінальної відповідальності, якщо вона до притягнення до кримінальної відповідальності сплатила податки, збори (обов'язкові платежі), а також відшкодувала шкоду, завдану державі їх несвоєчасною сплатою (фінансові санкції, пеня). Таким чином законодавець вніс зміни до частини третьої статті 212 Кримінального кодексу України, а також виключив умову - вчинення злочину вперше, яка була зазначена у частині четвертій статті 212 КК України.

Крім того, Законом України „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Податкового кодексу України” №2756-VI з 01.01.11 до основної підслідності слідчих податкової міліції включені кримінальні справи про злочини, відповідальність за які передбачена статтею 219 КК України – доведення до банкрутства. Вона передбачає, що доведення до банкрутства, тобто умисне, з корисливих мотивів, іншої особистої зацікавленості або в інтересах третіх осіб вчинення громадянином – засновником(учасником) або службовою особою суб'єкта господарської діяльності дій, що призвели до стійкої фінансової неспроможності суб'єкта господарської діяльності, якщо це не завдало великої матеріальної шкоди державі чи кредитору, тягне за собою відповідне покарання[2, ст. 97-98]

Також, розслідування справ про злочини, передбачені частиною 2 статті 205 КК України, що передбачає відповідні санкції за ті самі дії, які зазначені в частині 1 цієї статті, якщо вони вчиненні повторно або заподіяли велику матеріальну шкоду державі, банкові, кредитним установам, іншим юридичним особам або громадянам, буде віднесено до альтернативної підслідності – тобто слідство по них буде провадитись тим органом, який порушив кримінальну справу[2, ст. 88-89]

Новацією у кримінально-процесуальному судочинстві є доповнення положень частини четвертої статті 178 Кримінально-процесуального кодексу України, відповідно до яких виїмка оригіналів первинних фінансово-господарських та/або бухгалтерських документів проводиться лише за вмотивованою постановою судді, яка виноситься з дотриманням порядку, встановленого частиною п'ятою статті 177 КПК України[5].

З набранням чинності Податкового кодексу України який вступив в дію 01.01.11, ряд нормативно-правових актів що регулюють питання адміністрування податків, зборів, обов'язкових платежів, у тому числі Закон України „Про податок з доходів фізичних осіб” від 22.05.2003 № 889-IV, норми якого застосовувались при визначенні кваліфікації злочинів з матеріальним складом, втратили чинність. У вирішенні даного питання в ході розслідування кримінальних справ необхідно застосовувати статтю 169 і пункт 5 підрозділу 1 розділу XX – перехідних положень Податкового кодексу України.

Втратили чинність положення Закону України „Про державну податкову службу в Україні”, які визначали порядок проведення позапланових перевірок. Зокрема, у статтях 58 та 86 Податкового кодексу України визначено особливий порядок оформлення результатів позапланових перевірок, призначених і проведених в рамках кримінального або оперативно-розшукового провадження. У відповідності до норм Податкового кодексу, якщо грошове зобов'язання розраховується органом державної податкової служби за результатами перевірки, призначеної відповідно до кримінально-процесуального закону або закону про оперативно-розшукову діяльність, податкове повідомлення-рішення за результатами такої перевірки не приймається до дня набрання законної сили відповідним рішенням суду[3, ст.52-53, 75-76]

Крім того, у пункті 78.1.11 статті 78 Податкового кодексу України до обставин за наявності яких здійснюється документальна позапланова виїзна перевірка вказана необхідність отримання постанови у суді (ухвали суду) або винесення такої постанови органом дізнання, слідчим, прокурором в ході розслідування кримінальних справ, що перебувають у їх провадженні[3, ст.69]

Список використаної літератури

1. Кримінально-процесуальний кодекс України: Офіційний текст. — К.: Атіка, 2010. — 232 с.
2. Кримінальний кодекс України: Офіційний текст. — К.: Атіка, 2010.—200 с .
3. Податковий кодекс України. — К.: ДП “ІВЦ ДПА України”, 2010. — 336 с.
4. Новації у кримінальному судочинстві// <http://www.dpa.dn.ua/s/512/1252>

Ковальова О.В.

здобувач кафедри криміналістики,
Національна академія внутрішніх справ

КРИТЕРІЇ ДОПУСТИМОСТІ НАУКОВО-ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ В ДІЯЛЬНІСТЬ СЛІДЧОГО

Кримінальне судочинство має забезпечувати неухильне дотримання прав особи у процесі діяльності органів досудового розслідування відповідно до вимог Конституції України. Оскільки злочинність постійно змінюється, з'являються нові види злочинів та удосконалюються ті, що раніше вважались традиційним, перед органами досудового розслідування постає завдання пошуку сучасних засобів і методів пізнавальної діяльності. Важлива роль у такій діяльності належить науково-технічним засобам і методам роботи з слідами злочину – джерелами криміналістичної інформації, які використовуються слідчим для встановлення обставин злочинної події та особи, що її вчинила.

В таких умовах особливого значення набуває дослідження проблеми використання науково-технічних засобів в процесі розкриття і розслідування злочинів, і особливо в такому напрямі як розшукова діяльність.

Не викликає сумніву, що використання сучасних досягнень науки і техніки на досудовому провадженні підвищує його роль і значимість, дозволяє своєчасно виявити і дослідити сліди злочину, отримати з них вихідну інформацію для побудови слідчих версій, визначення напрямів розслідування і тактики провадження невідкладних слідчих дій та інших процесуальних заходів. Дане питання тривалий час обговорюється на сторінках наукових видань. Важко зустріти автора, який би висловлювався проти доцільності використання науково-технічних засобів в кримінальному судочинстві.

Для розгляду даного питання необхідно звернутися до аналізу терміну науково-технічний засіб, а саме - поняття “засобу”. В теорії засіб визначається як предмет, тобто сукупність приладів для здійснення будь-якої діяльності. Засоби, це предмети, які людина використовує як чинник впливу на певні явища. Такі предмети з давніх часів використовуються в кримінальному судочинстві і не викликають заперечень як на практиці, так і в теорії.

А наука і техніка не стоїть на місці, а постійно розвивається. Час від часу відбуваються нові відкриття, з'являються досконаліші технічні засоби, які розширюють пізнавальні можливості слідчого, і саме тому перед нами виникає нове питання. А які саме, науково-технічні засоби можна залучати при розкритті та розслідуванні злочинів, тобто в орбіту кримінально-процесуальних відносин? Для того, щоб сформулювати відповідь на це питання вчені криміналісти та процесуалісти розробили комплекс вимог (критерії), яким повинні відповідати науково-технічні засоби. Сукупність таких вимог можна об'єднати у єдиному комплексному понятті допустимості науково-технічних засобів у кримінальне судочинство.

Нажаль, однастайності серед вчених у розумінні поняття допустимості використання науково-технічних засобів у кримінальному процесі досі не існує, хоча відносно визначення головних його елементів в теорії кримінального процесу склались певні підходи.

Так, В.Г. Гончаренко зазначає, що у слідчій роботі можуть використовуватись лише науково обґрунтовані засоби і методи, які пройшли у встановленому порядку необхідну практичну перевірку. Такі науково-технічні засоби можна використовувати лише за умови дотримання принципу законності, їх використання повинно повною мірою відповідати загально визначеним у суспільстві

правилам моралі і етики, бути доцільними взагалі, а також у конкретних умовах проведення тієї чи іншої слідчої дії¹.

Дану позицію підтримує та розвиває Ф.К. Віденко. Він пише, що під час розслідування злочинів і розгляду кримінальних справ у суді допустимо використовувати лише засоби і методи пізнання, які наділені властивостями наукової спроможності, забезпечують отримання достовірних результатів, відповідають вимогам закону, не принижують честь і гідність громадян, які беруть участь у кримінальному судочинстві, не створюють небезпеки для їхнього життя і здоров'я, не обмежують у правах учасників процесу, в тому числі і обвинуваченого. Крім того, використання таких науково-технічних засобів не повинно призводити до змін речових доказів, які досліджуються².

М.А. Селіванов, також наголошує, що допустимість застосування визначеного технічного засобу в процесі розслідування залежить від його наукової обґрунтованості і визначається можливістю забезпечити точність їх застосування³.

Інші науковці, звертають увагу на необхідність визначення такого критерію допустимості використання науково-технічних засобів у кримінальному процесі, як наявність результату їх застосування, висловлюються вимоги, щоб під час виконання слідчих дій залучались, а отже, були б допустимими лише ті засоби і методи, які дадуть очевидний результат, зрозумілий усім учасникам такої слідчої дії⁴.

Вимоги процесуального закріплення факту застосування науково-технічних засобів у протоколах слідчих дій, також невід'ємно пов'язані з поняттям допустимості.

Тобто, для того, щоб визнати допустимим у кримінально процесуальну діяльність науково-технічний засіб, він повинен відповідати таким вимогам:

1) спеціальна мета застосування, яка полягає у сприянні досягненню завдань кримінального судочинства;

2) застосовуватися лише особою, яка уповноважена на це чинним кримінально-процесуальним законом;

3) можливість застосування науково-технічного засобу або прямо передбачена у чинному законодавстві, або не суперечить йому;

4) не суперечити нормам моралі та етики, принципам гуманізму та демократизму права, не принижувати честі та гідності осіб, стосовно до яких його буде застосовано;

5) бути безпечним, як для осіб, до яких його буде застосовано, так и стосовно тих, хто ним користується;

6) не завдавати шкоди навколишньому середовищу.

Отже, раніше ніж застосовувати нові науково-технічні засоби, необхідно перевірити їх на відповідність розробленим критеріям і визнати допустимими у кримінальне судочинство.

¹ Гончаренко В.И. Научно-технические средства в следственной практике. - К.: Вища школа, 1984. - С.19.

² Диденко Ф.К. Применение научно-технических средств и методов при осмотре места происшествия. - Ярославль, 1982. - С.10.

³ Селиванов Н.А. Основания и формы применения научно-технических средств и специальных знаний при расследовании преступлений // Вопросы криминалистики. - М.: Юридическая литература, 1964. - №12. - С.9.

⁴ Разумов Э.А., Молибога Н.П. Осмотр места происшествия. - К.: РИО МВД Украины, 1994. – С.34.

Ніколова Майя Миколаївна,

студентка 4-го курсу Юридичного інституту НАУ

ПРОСЛУХОВУВАННЯ ТЕЛЕФОННИХ РОЗМОВ ЗА КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ РІЗНИХ КРАЇН: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ

Всезагальна декларація ООН по правам людини і Європейська Конвенція по захисту прав і основних свобод людини вказує на конфіденційність особистої кореспонденції, але це право можна обмежити у відповідності з законом і якщо це необхідно в демократичному суспільстві.

Проте в сучасному житті, на жаль, все частішають випадки порушення даного права, пов'язані з незаконним прослуховуванням телефонних розмов громадян, або його санкціонованого прослуховування з явним недодержанням чинних норм законодавства [1, с.5].

Якщо говорити про Німеччину, то вона є єдиною країною, в якій закони про прослуховування були схвалені Євросудом. До 1968р. німецькі служби безпеки та органи кримінального розслідування не мали законних підстав для перехоплень телефонних розмов. Проте, у зв'язку з появою терористичної загрози у світі бундестаг прийняв рішення доповнити Основний Закон та перелічити обставини, за яких органи національної безпеки та інші спецслужби отримали можливість перехоплювати телефонні розмови та поштові відправлення. Судові позови при використанні таємних заходів для захисту національних інтересів повинні замінюватися розглядом справ в органах, призначених парламентом». Результатом доповнення Конституції також стало створення Комітету G-10 — незалежної установи, що здійснює вищий незалежний нагляд за дотриманням законності при перехопленні телекомунікацій [2].

Якщо взяти до уваги Францію, то після того, як Європейський Суд по правам людини вирішив, що французькі норми порушують Конвенцію, французький парламент прийняв Закон №91-646 від 10 липня 1991 року про недоторканість кореспонденції, що передається засобами масових телекомунікацій. Закон починається твердженням, що «недоторканість кореспонденції, яка передається по телекомунікаціям, повинна гарантуватися законом», за винятком випадків, згаданих у ст.1 зазначеного закону. Потім закон описує двосторонню систему встановлення прослуховування телефонних розмов.

Ситуації, в яких дозволено прослуховування телефонних розмов, визначені, можливо, не так чітко, як у німецькому законі, проте вони «передбачувані». Ордер тепер повинен включати дані про особу, над якою встановлюється нагляд, і про злочин, у якому особа підозрюється. Був введений і граничний строк прослуховування, як і уточнена процедура складання підсумкового звіту [1, с.36].

Що стосується України, то ст.31 Конституції, говорить, що кожному гарантується таємниця листування, телефонних розмов та іншої кореспонденції. Винятки можуть бути встановлені тільки судом у випадках, передбачених законом, з метою попередити злочин чи встановити істину при розслідуванні кримінальної справи, якщо іншими засобами отримати інформацію неможливо [3].

Порядок виконання таких виняткових мір регулюється Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність» від 18.02.1992 року [4].

Це право зафіксоване і у відповідних законах, що регулюють діяльність цих відомств (ст.10 Закону України «Про міліцію» [5], ст.25 п.8 Закону «Про Службу Безпеки України» [6] і т.д.)

Також прослуховування телефонів може здійснюватися за запитами уповноважених органів про перевірку осіб, котрих допускать до державної, військової та службової таємниці і при необхідності в отриманні розвідувальної інформації в інтересах безпеки суспільства та держави [7].

Характеризуючи українське законодавство про прослуховування хочеться зауважити, що позитивним є той факт, що дозвіл на прослуховування дається судом і тільки в тому випадку, коли іншим засобом неможливо здобути фактичні дані для забезпечення захисту суспільства і держави від злочинних посягань, існує чітка вказівка про знищення отриманих у результаті оперативно-

розшукової діяльності відомостей, що стосуються особистого життя, честі і достоїнства людини [1, с. 69].

Зняття інформації з каналів зв'язку слід проводити в автоматичному режимі безперервно шляхом функціонування спеціального пристрою. Прослуховування звукозапису, визначення та відбір інформації, що має значення для справи, повинно проводитися тільки слідчим. Звуження кола осіб, що беруть участь в проведенні слідчої дії, сприятиме захисту конституційних прав і свобод громадян.

Список використаних джерел:

1. Прослушивание телефонов в международном праве и законодательстве одиннадцати европейских стран / Харьковская правозащитная группа, Сост. Е.Е. Захаров; Худож. – оформитель И.М. Гаврилюк. – Харьков: Фолио, 1999 – 152 с.

2. Шевирьов І. Моніторинг чужої пошти, або прослуховування розмов / І. Шевирьов // Юридична газета. – № 18(30). – 2004. [Електронний ресурс]. –Режим доступу: <http://www.yurgazeta.com/ru/oarticle/1039>

3. Конституція України від 28.06.1996 // ВВР України. – 1996. - №30 (із зм. і доп.). – Ст.141.

4. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України // ВВР України. – 1992.- № 22.- Ст. 303.

5. Про міліцію: Закон України // ВВР України. – 1992. – № 36. – Ст. 526.

6. Про службу безпеки України // ВВР України. – 1992. – № 27. – Ст. 382.

7. Іленко З. Кожному гарантується таємниця телефонних розмов / З. Іленко // Поступ. – №22(680). – 2001. [Електронний ресурс]. –Режим доступу: – http://postup.brama.com/010208/22_2_2.html

Неселевська Аліна Анатоліївна,
студентка ФСП НТУУ «КПІ»

КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСОБИ КОРУПЦІОНЕРА

На сьогоднішній день в нашій державі немає дієвого закону, який би встановлював правові та організаційні засади запобігання та протидії корупції в публічній і приватній сферах суспільних відносин. Саме тому існує нагальна потреба удосконалення законодавства та доповнення новими нормативно-правовими актами у сфері запобігання та протидії корупції.

Для ефективної дії такого законодавства на практиці слід поглиблено вивчити ряд факторів, в тому числі й особистість корупціонера. Як зазначає В.М. Кудрявцев, правопорушник з його свідомістю та волею — це центральна ланка, яка пов'язує причину та наслідок [1; с. 10]. Визначення біологічних, психологічних і соціальних властивостей і якостей особи правопорушника є однією з невід'ємних складових здійснення попередження злочинності. Саме тому дослідження особи корупціонера є найбільш ключовим завданням у розробленні закону, який би встановлював засади протидії корупції в Україні.

Саме кримінологічна характеристика особистості корупціонера дозволяє поглиблено дослідити соціальну і правову природу корупції, механізм поведінки особи корупціонера, соціальні передумови, причини та умови такого виду протиправної поведінки, розробити й ефективно реалізувати заходи, що спрямовані на зменшення проявів корупції.

Важливість і складність дослідження особи корупціонера полягає в тому, що корупціонер займає особливу соціальну позицію у суспільстві. Корупціонером може бути лише та особа, яка уповноважена на виконання функцій держави.

Обов'язковою рисою особистості корупціонера є наявність у нього корисливого мотиву. Таким чином він усвідомлює значення своїх неправомірних дій і свідомо порушує закон.

Щодо соціального статусу осіб, які притягуються до відповідальності за порушення антикорупційного законодавства, то це - державні службовці, депутати всіх рівнів, голови місцевих рад, військові службові особи.

Наприклад, найбільш небезпечний вид корупції — хабарництво. Такі дії посадової особи полягають в наданні послуг фізичній або юридичній особі в обмін на певну вигоду першому. В

більшості випадків, якщо дача хабара не є наслідком здириства, основну вигоду від операції отримує хабародавець [2; с.3-4].

Вивчення кримінальних справ про хабарництво свідчить, що одержання хабара здебільшого вчиняється групою осіб. За даними судової статистики у кожному третьому випадку одержання хабара беруть участь дві або більше особи. При цьому спостерігається постійне зростання кількості таких злочинів, учинених групою осіб. Так, якщо у 1997 р. їхня питома вага у структурі одержання хабара становила 34,7 %, то у 2008 р. цей показник зріс уже до 39,4 %.

Вивчення даних офіційної статистики дозволяє виокремити кілька важливих кримінологічних тенденцій стосовно особи хабарника:

1) зменшення кількості жінок серед хабарників (у 1997 р. жінки серед хабарників становили 36 %, а у 2008 р. — 29,3 %);

2) підвищення освітнього рівня хабарників (у 1997 р. кожний другий хабарник мав вищу або середню спеціальну освіту, а у 2008 р. питома вага таких осіб серед хабарників значно збільшилася і становила - 88%);

3) зменшення серед хабарників осіб, які раніше вчиняли злочин (у 1997р. кількість осіб, які раніше вчиняли злочин, - 2,2 %, а у 2008р. — 1,3 %);

4) збільшення серед хабарників осіб, які досягли 30-річного віку:

а) особи, які вчинили хабарництво у віці 25-29 років у 1997р. складали 11,3 %, у 2008 р. — 14,1 %).

б) особи, які вчинили хабарництво у віці 30 років і старше у 1997р. складали 81,8 %, у 2008р.— 89,6 %).

Першочерговим завданням для сучасних законотворців є розробка і прийняття дієвого закону про протидію корупції в Україні, врахувавши всю специфіку особистості корупціонера. Адже за відсутності подібної регламентації створюються сприятливі умови для чиновницького свавілля і хабарництва. [3; с. 374].

Друге, але не менш важливе завдання, на нашу думку, є формування стійких внутрішніх переконань особи. Адже згідно із законами біхевіоризму, потрапляючи в колектив, людина переймає правила поведінки, які в цьому колективі прийняті. Тому, якщо внутрівідомча культура така, що у відношенні до хабарів панує обстановка добросердя, деколи безвідповідальності при вирішенні службових питань, відсутність гласності при обговоренні провини співробітників, то новоприбулі приймуть таку поведінку як нормальне і слідуватимуть їй надалі [4]. Саме тому, вважаємо за необхідне, провести дослідження поведінки особи в колективі, вплив на її думку інших представників колективу та передумови прийняття рішень такою особою про вчинення корупційних діянь.

Список використаних джерел

1. Кудрявцев В. Н. Преступность и нравы переходного общества. М., 2002.

2. Bardhan P. Corruption and development // Journal of Economic Literature. — 1997. — Vol. 25. — P. 1320.

3. Криминология — XX век / Под ред. В. Н. Бурлакова, В. П. Сальникова. СПб., 2000.

4. Відкрита електронна енциклопедія «Вікіпедія»: <http://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%BE%D1%80%D1%83%D0%BF%D1%86%D1%96%D1%8F>

Которобай Євген Станіславович

Студент 4 –го курсу Юридичного інституту НАУ

ЗАОЧНИЙ СУДОВИЙ РОЗГЛЯД У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Заочний судовий розгляд кримінальної справи — це заслуховування справи у суді першої інстанції без присутності підсудного.

Метою дослідження є виявлення наявного стану, прогалин та перспектив розвитку інституту заочного судового розгляду в кримінальному процесі.

На території України вперше вводився інститут заочного вироку в результаті проведеної судової реформи 1864 року, наслідком стала поява Статуту кримінального судочинства, затвердженого 20 листопада 1864 р. [5, с.348]. Законом від 15 лютого 1888 року вводився заочний розгляд і в окружні суди по справам, за якими обвинувачений не може бути засуджений до обмеження чи позбавлення прав на майно. Заочний вирок мирових судових установ згідно Статуту Кримінального Судочинства набирав законної сили, коли на нього не було подано в установлений строк ні відклику (скарги) про новий розгляд справи, ні апеляційної скарги (якщо він підлягав апеляції).[1]

Для більш детального аналізу необхідно звернутися до сучасного досвіду країн, в яких інститут заочного провадження є детальніше регламентований і на практиці застосовується частіше. Так, зокрема, в ч. 4, 5 ст. 247 КПК Російської Федерації передбачено підстави для заочного судового розгляду – по кримінальним справам про злочини невеликої або середньої тяжкості, якщо підсудний заявляє клопотання про розгляд даної справи за його відсутності; у виняткових випадках по кримінальним правам про тяжкі та особливо тяжкі злочини за відсутності підсудного, який знаходиться за межами території Російської Федерації, і (або) ухиляється від явки до суду, якщо така особа не була притягнута до кримінальної відповідальності на території іноземної держави по цій кримінальній справі.[2]

КПК Республіки Білорусь в ст. 294 також містить підстави судового розгляду кримінальної справи за відсутності підсудного – коли особа, яка обвинувачується у скоєнні злочину, який не являє великої суспільної небезпеки, або менш тяжкого злочину, визнає свою вину і заявляє клопотання про розгляд справи за її відсутності; обвинувачений знаходиться за межами Республіки Білорусь і ухиляється від в судове засідання.[3]

КПК Франції передбачає, що заочне провадження можливе щодо кожної особи, яка належним чином була викликана до суду і не з'явилася у встановлений час, по малозначимим справам, по справам про злочини і правопорушення.

Розгляд справи в засіданні суду першої інстанції відбувається з участю підсудного, явка котрого до суду є обов'язковою (ч. 1 ст. 262 КПК). Обов'язковість такої участі вважається важливою гарантією прав підсудного і правильного здійснення правосуддя. Аналіз норм Закону про наслідки неявки підсудного (статті 262, 282 КПК) показує, що розгляд справи без підсудного можливий лише у випадку ухилення його від явки до суду, коли він перебуває за межами України, а також за його клопотанням у справі про злочин, за який не може бути призначено покарання у виді позбавлення волі за умови, що відсутність підсудного не буде перешкоджати забезпеченню правильного застосування закону. В решті випадків неявка підсудного тягне обов'язкове відкладення (у зазначених у ч. 2 ст. 280 КПК випадках – зупинення) розгляду справи. Таким чином, відсутність підсудного (крім прямо вказаних в ч. 2 ст. 262 КПК випадків) безумовно перешкоджає слуханню справи. Для забезпечення більш повного і всебічного дослідження доказів суд може визнати обов'язковою участь підсудного в судовому розгляді й у тих випадках, коли є підстави для заочного розгляду справи. Справедливі нарікання громадян викликають надмірна тривалість у часі судової процедури, її заформалізованість, складність оскарження судових рішень, невиконання великої кількості судових рішень у частині стягнення моральної і матеріальної шкоди, завданої злочинами. [4, с.8]

Як вже зазначалося, рішення про заочний розгляд справи у випадках, передбачених абз. 2 ч. 2 ст. 262 КПК, може бути прийняте судом, якщо ініціатива і прохання про це виходять від підсудного. На практиці виникло питання, чи може таке клопотання виходити від захисника. Верховний Суд СРСР в ухвалі судово-кримінальної колегії від 29 серпня 1942 р. у справі Б. та інших вказав, що згода захисника на заочний розгляд справи ще не дає суду права на таке провадження, якщо захисник не був уповноважений підсудним виявити згоду.[4, с. 10]

КПК повинен лише надавати стороні захисту додаткові гарантії, так би мовити на противагу відсутності підсудного, і можливим процесуальним наслідкам. Процесуальні рішення, прийняті під час проведення заочного кримінального судочинства, є результатом дослідження обставин кримінальної справи в такій процесуальній формі, і не повинні розцінюватися як покарання за неявку до суду.

Отже, процедуру заочного провадження в кримінальному судочинстві, на мій погляд, необхідно більш детально регламентувати спираючись на досвід інших країн світу, що дозволить ефективний розгляд кримінальної справи в розумні строки та поліпшення роботи судової гілки.

Список використаних джерел

1. Устав уголовного судопроизводства 20 ноября 1864 г.
2. Уголовно-процессуальный кодекс Российской Федерации, принят Государственной Думой 22 ноября 2001 года
3. Уголовно-процессуальный кодекс Республики Беларусь, зарегистрировано в НРПА РБ 20 августа 1999 г. N 2/71.
4. Маляренко В.Т. Про заочне провадження у кримінальному судочинстві. // Вісник Верховного суду України. - №10 (50). – 2004. – С.5-13.
5. Фойницький І.Я. Курс уголовного судопроизводства т.2 - Санкт-Петербург 1910 573 с.

Ночка Ірина Петрівна

Студентка 4-го курсу ФСП НТУУ «КПШ»

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ПРАВ ДІТЕЙ

В умовах становлення України як правової держави особливо гострими постають проблеми дитячого жебрацтва і втягнення дітей у антигромадську та злочинну діяльність. При цьому страждає воля, честь і гідність дитини (в багатьох випадках ще не народженої), а також її здоров'я. Сучасне суспільство повинно приділяти більше уваги питанням захисту дитини від негативного впливу дорослих, а також розробці попереджувальних заходів.

Питанням протидії втягненню дітей в злочинну та антигромадську діяльність присвячено багато наукових праць, зокрема таких вчених як О. М. Джужа, А. П. Тузов, С. С. Яценко, Л. М. Кривоченко.

Правовий статус дитини регулює ряд міжнародних нормативно-правових актів, ратифікованих Україною. Зокрема, Конвенція про права дитини, Ер-Ріядські керівні принципи, Пекінські правила та інші. На національному рівні це Сімейний, Цивільний, Кримінальний кодекс України, а також ряд законів.

За законодавством України саме по собі жебрацтво є негативним, але не заборонене законом, а тому правомірним. Протиправними і суспільно небезпечними діяннями законодавець визначає лише втягнення дитини у заняття жебрацтвом і використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом [1, с.48].

Тривалий час (до 2008 року) існувала лише одна норма кримінального законодавства (ст. 304 ККУ), яка торкалася захисту неповнолітніх (14-18 років) від негативного впливу дорослих і описувала склад злочину. Законом була передбачена лише кримінальна відповідальність за втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність, у пияцтво, у заняття жебрацтвом, азартними іграми. При цьому жебрацтво розглядається як систематичне випрошування грошей у сторонніх осіб. Для того щоб притягти до відповідальності за ст. 304 ККУ, потрібно також було довести ще факт систематичності втягнення в зазначену діяльність (два і більше рази).

Відповідно до ст. 32 ЦКУ та ст. 6 СКУ неповнолітніми є особи віком від 14 до 18 років. Тоді як малолітні особи, віком до 14 років, залишалися незахищеними і втягнення такої дитини не було підставою для порушення кримінальної справи на за ст. 304 ККУ. Хоча суспільна небезпека втягнення дітей до 14 років є вищою і створювала явище прихованої злочинності.

У зв'язку з цим складним і невиліковним явищем, Верховна Рада України внесла зміни до законодавства (до ст.304 ККУ), якими конкретизувала відповідальність осіб за втягування неповнолітніх в протизаконну діяльність, і ввела жорсткішу санкцію за вчинення такого правопорушення. Такі зміни мали покращити умови розвитку дітей і зміцнити кримінально-правову охорону сім'ї.

Крім того, було введено нову норму (ст.150-1 ККУ) щодо малолітньої дитини. Раніше не можливо було притягнути до кримінальної відповідальності за вказаний злочин батьків або осіб, які їх замінюють, оскільки не було відповідних правових підстав. Від цього перш за все страждали діти, яким такі особи давали шкідливі засоби для того, щоб діти спали і спільно з ними жебракували та просили милостиню. Це пояснювалось тим, що не малолітня дитина жебракує або просить милостиню, а доросла людина.

Деякі експерти вбачають єдину відмінність: у ст. 304 «втягнення», а новій 150-1 «використання». Але ж втягнення передбачає свідоме рішення дитини, а використання стосується випадків, коли дитина є немовлям і не здатна усвідомлювати вчинки. Практика, яка діяла в Україні до прийняття цього закону, була такою: осіб, які втягували дітей, карали. А ті, які тримали немовлят на руках, уникали покарання».

Тепер, коли було усунуто прогалину закону щодо малолітніх дітей, з'явилася інша. Все частіше можна зустріти вагітних матерів, які жебракують. Таким чином, ненароджена дитина стає вигідним знаряддям для даного роду діяльності. І ще ненародженою стає потерпілою, якій завдається істотна фізична шкода. В цьому випадку законодавця не цікавить дана проблема, адже дитиною вважається особа лише від народження. Слід звернути увагу, на те що абзац 10 Преамбули Конвенції про права дитини зазначає: „дитина потребує спеціальної охорони і піклування як до, так і після народження”, а також ч.2 ст.25 ЦКУ забезпечує охорону інтересів зачатої, але ще не народженої дитини. Великим досягненням є Рішення Ради Європи по біоетиці від 1996 року про визнання ембріона людиною на 14 день після запліднення. Отже, як на міжнародному, так і національному рівні ембріон визнано дитиною. Таким чином, не можна десь визнавати ембріон дитиною, а десь ні, це є основним недоліком чинного законодавства щодо статусу дитини [2].

Вважаємо за потрібне внести зміни до визначення поняття дитини та моменту набуття нею правового статусу. Так як європейське товариство давно уже визнало, що ембріон має статус дитини, а український народ досить не має чіткого світогляду стосовно статусу ненародженої дитини.

Для вирішення даної проблеми, а також для її попередження, по-перше, потрібно визначити статус осіб, які займаються жебрацтвом і на які послуги і пільги з боку держави вони можуть розраховувати. По-друге, повинен постійно вестися облік таких осіб (особливо вагітних жінок, які заробляють на життя милостинею). По третє, необхідно розширити систему та кількість закладів для реабілітації зазначених осіб. По-четверте, необхідно розмежувати осіб, які йдуть на це від дуже низького рівня життя, від тих для кого це є професією, хоббі, способом здобуття легких грошей.

Список використаних джерел:

1. Топольскова І.О. Боротьба із втягненням неповнолітніх у злочинну або іншу антигромадську діяльність: Монографія.-Луганськ: РВВ ЛАВС,2003. - 192с.
2. М.Хавронюк. Використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом// http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vlnu_yu/2009_49/244crl49.pdf

Тинна Діана Сергіївна

Студентка 3-го курсу ФСП НТУУ «КПШ»

ПРАКТИКА РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА НЕОБХІДНУ ОБОРОНУ

Сьогодні коли більшість країн світу прагнуть збудувати правову державу на перше місце серед охоронюваних цінностей ставляться життя і здоров'я, честь і гідність, свобода і особиста недоторканість людини. Створюється комплекс заходів спрямованих на захист особи за допомогою

державно - правових засобів. Але жодна, навіть найбільш розвинена країна не в змозі повною мірою гарантувати безпеку людини, тому громадянам надається право самостійно захищати свої права та життєво важливі інтереси через інститут необхідної оборони. Для досягнення мети найбільш повної реалізації безпеки особи потрібно щоб необхідна оборона, як кримінально-правова категорія максимально відповідала своєму соціальному призначенню, щоб суспільство і держава могли забезпечити інтереси громадян при її застосуванні.

Право на необхідну оборону одне із найдавніших і найважливіших прав людини – без права захищати себе, свою оселю чи майно – не може бути у людини впевненості у безпеці свого життя та недоторканості житла. Право особи на необхідну оборону закріплене Конституцією України у статті 55, яка передбачає, що кожен має право будь – якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань.

Необхідна оборона – це одна із обставин, що виключає злочинність діяння і є однією із найважливіших гарантій реалізації права на захист від протиправних посягань. В українській юридичній літературі існує позиція, що право на необхідну оборону – це самостійне, невід’ємне право будь – якої людини на захист своїх прав та інтересів, або прав та інтересів інших осіб, а також інтересів держави і суспільства. Воно є природним правом людини і нічим (окрім вимог закону) не обмежується. Науковці характеризують право на необхідну оборону, як не відчужуване, абсолютне, в тому значенні, що «всі інші особи не можуть перешкоджати громадянину у законному здійсненні права на необхідну оборону». Стаття 36 Кримінального кодексу визначає поняття необхідної оборони та її межі. Щодо визначеного Кримінальним Кодексом поняття, то воно на нашу думку, потребує значного доопрацювання, так як являє собою в першу чергу засіб правової оцінки поведінки особи, котра захищається, а ніж правило регулювання її поведінки. А на нашу думку, норми про необхідну оборону повинні в першу чергу бути направлені на допомогу особі, яка обороняється і вимушено опинилася в такій ситуації.

У судовій практиці все частіше з’являються справи, пов’язані з перевищенням меж необхідної оборони, що в основному спричинено недостатньою, поверхневою обізнаністю громадян щодо свого права на необхідну оборону. Мовляв, на мене напали – маю право дати відсіч. При цьому використовуються для такого захисту як дозволені так і обмежені в обігу засоби захисту - газовий балончик, електрошокер, газовий пістолет, викрутку чи інше знаряддя, яке громадяни мають звичку носити у кишені – для самозаспокоєння, тому що друзі порадили, бо живуть у небезпечному районі, щоб рідних заспокоїти або просто через моду. Як результат, нападник – у лікарні з тяжкими тілесними ушкодженнями, а проти особи порушено кримінальну справу за фактом діяння, вчиненого в ситуації необхідної оборони. В межах розслідування подібної кримінальної справи слідство в обов’язковому порядку перевірятиме, чи не мало місце перевищення меж необхідної оборони.

Під перевищенням меж необхідної оборони Кримінальний кодекс визначає умисне заподіяння тому, хто посягає, тяжкої шкоди, яка явно не відповідає небезпечності посягання або обстановці захисту. Під тяжкою шкодою розуміють смерть особи(ст. 118ККУ) або заподіяння їй тяжкого тілесного ушкодження(ст.124).. Заподіяння при перевищенні меж необхідної оборони меншої за розміром шкоди здоров’ю (середньої тяжкості чи легких тілесних ушкоджень) кримінальної відповідальності не тягне, але не звільняє від обов’язку відшкодувати заподіяну шкоду на підставі вимог цивільного законодавства.

За даними здійсненого дослідження, 62% опитаних громадян знають, що заподіяння шкоди особі, яка посягає, у стані необхідної оборони є діянням незлочинним, проте більше половини із цих 62% (33% опитаних) зазначили, що при існуванні посягання на життя і здоров’я не будуть реалізовувати оборонних дій, оскільки не впевнені у правомірності заподіяння шкоди тому, хто посягає [6].

Досить часто судова практика свідчить про підвищену вимогливість до дій особи, яка захищається. Зокрема Ленінським районним судом м. Чернівці Г. засуджений за вбивство при

перевищенні меж необхідної оборони. Як видно з матеріалів справи, Г. увечері зустрів знайомих П. і В.. П. нецензурно образив Г. і, діставши ніж, приставив його до живота Г., погрожуючи завдати тілесних ушкоджень. В. у цей час зайшов за спину Г., щоб, за його словами, піти з місця події. Г. перехопив ніж і завдав удару у груди П., у результаті чого П. помер на місці. Суд указав у вирокі, що П. і В. своїми діями створили реальну загрозу життю і здоров'ю Г., проте останній перевищив межі необхідної оборони, оскільки міг позбавитися загрози шляхом утечі [6].

Визначене вище свідчить про необхідність подальшого вдосконалення норм інституту необхідної оборони, щоб забезпечити використання цього інституту за призначенням. І щоб це здійснити, на нашу думку, необхідно дещо розширити межі необхідної оборони. Звернемося до досвіду зарубіжних країн, таких як ФРН і Ізраїль, законодавство яких, на нашу думку, найбільш оптимально вирішує питання необхідної оборони. Так, Закон про кримінальне право Ізраїлю в ст.34 необхідну оборону визначає так: «Особа не відповідає кримінальній відповідальності за діяння, яке було потрібно в негайному порядку для того, щоб відбити незаконний напад, що загрожував реальною небезпекою спричинення шкоди життю, свободі, тілу або майну особи, яка обороняється, або іншої особи. Проте особа не буде визнана такою, що діє в стані необхідної оборони, якщо вона своєю порочною поведінкою спровокувала напад, заздалегідь передбачаючи розвиток подій». Аналогічне положення міститься у §33 КК ФРН: «Якщо особа перевищує межі необхідної оборони через зняковіння, страх чи переляк, то вона не підлягає покаранню»[5]. У Кримінальному кодексі України виключає відповідальність за перевищення меж необхідної оборони лише стан сильного душевного хвилювання того, хто обороняється. Хоча навіть за ст.15 КК України 1960р, такою підставою був також переляк. Ми не говоримо про повну ліквідацію меж необхідної оборони, а лише про їх розширення, щоб належним чином забезпечити це право кожної особи.

Список використаної літератури:

1. Конституція України від 28 червня 1996р.;
2. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 зі змінами і доповненнями;
3. Науково – практичний коментар Кримінального кодексу України./за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. К.:Юридична думка, 2009.
4. Мошенець Д. М. Сучасний стан розвитку необхідної оборони, як однієї з обставин, що виключає злочинність діяння;
5. Осадчий В. І. Удосконалення права на необхідну оборону – підвищення рівня безпеки особи;
6. Гусар Л. В. Поняття інституту необхідної оборони у кримінальному праві.

Деркач Ольга Сергіївна
студентка ФСП НТУУ «КПШ»

ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМОДІЇ МІЖ ПРИВАТНИМИ СТРУКТУРАМИ ТА ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ У БОРОТБІ ЗІ ЗЛОЧИННІСТЮ У СФЕРІ ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ (ІНФОРМАЦІЙНИХ) ТЕХНОЛОГІЙ

Сьогодні досить гостро стоїть питання боротьби зі злочинами у сфері використання комп'ютерних (інформаційних) технологій, так як Україна, як і більшість економічно розвинутих країн, перейшла на широке використання нових інформаційних технологій у сфері державного управління. Дана проблематика на сучасному етапі, з нашої точки зору, не вивчена в повному обсязі. До того ж в державі немає чітко виробленої стратегії взаємодії між приватними структурами (провайдерами, операторами зв'язку) та правоохоронними органами, а тому інформатизація супроводжується побічними негативними явищами криміногенного характеру – комп'ютерною злочинністю.

Перш ніж ми почнемо аналізувати комп'ютерну злочинність як явище, визначимось з дефініцією. Слід зазначити те, що на державному рівні визначення цього поняття, проте надано визначення інформаційній злочинності, що, по суті, є ширшим поняттям і включає в себе комп'ютерну

злочинність. Комп'ютерні злочини мають певну специфіку, проте разом з тим вони є складовою частиною інформаційних злочинів та характеризуються рисами, які притаманні останнім в цілому. Отже, комп'ютерна злочинність як об'єкт кримінологічного дослідження – це всі визнанні в якості злочинних та соціально-негативні суспільно-небезпечні прояви, що підривають інформаційну безпеку суспільства в цілому та його окремих елементів. На наш погляд, є доцільним також дати визначення комп'ютерних систем. Комп'ютерна система – це будь-який пристрій або група взаємно поєднаних або пов'язаних пристроїв, один чи більше з яких, відповідно до певної програми, виконує автоматичну обробку даних [1, ст.1]. В цьому аспекті слід звернути увагу на відсутність достатнього рівня взаємодії між правоохоронними органами та приватним бізнесом (телекомунікаційними компаніями та компаніями що надають послуги Інтернет) з питань надання необхідної інформації (доказів у електронному вигляді) та її збереження в комп'ютерних системах.

На основі аналізу діяльності оперативних підрозділів Державної служби боротьби з економічними злочинами МВС України по боротьбі зі злочинами у сфері комп'ютерних (інформаційних) технологій, ми приходимо до висновку, що на сучасному етапі протидії даному виду злочинності ми спостерігаємо значне відставання методичного, тактичного, матеріального і кадрового забезпечення правоохоронних органів, зокрема саме в сфері інформатизації. Сьогодні основоположним регулюючим документом взаємодії між приватними структурами (провайдерами, операторами зв'язку) та правоохоронними органами є Постанова Пленуму ВСУ №2 від 28 березня 2008 р. «Про деякі питання застосування судами України законодавства при дачі дозволів на тимчасове обмеження окремих конституційних прав і свобод людини і громадянина під час здійснення оперативно-розшукової діяльності, дізнання і досудового слідства». Але дана постанова на жаль не вирішує всю кількість існуючих проблем, а лише урегульовує деякі практичні питання, зокрема: зняття інформації з каналів зв'язку, контроль за листуванням, телефонними розмовами, телеграфною та іншою кореспонденцією, арешт на кореспонденцію і зняття інформації з каналів зв'язку, огляд і виїмка кореспонденції та дослідження інформації знятої з каналів зв'язку та застосування інших технічних засобів одержання інформації [2, п.2].

В деяких державах наприклад в Данії, Германії, США процес взаємодії держави та приватних організацій є чітко урегульованим ще з 1985 року (що співпадає з початком глобального впровадження нових інформаційних технологій). Наприклад в Англії, де законом «Про зловживання компютерами», прийнятим ще в 1990 році, було введено ряд статей, які містили спеціально сформульовані склади злочинів в сфері комп'ютерної інформації та процес взаємодії відповідних органів. Проаналізувавши сучасне законодавче вирішення даного питання в Україні, ми вбачаємо доцільність в застосуванні наступних напрямів взаємодії державних та приватних структур: по-перше, це вироблення конкретних практичних заходів, для регулювання відносин між державою і приватними структурами щодо забезпечення безпеки і захисту електронної інформації; по-друге це вироблення способів взаємодії правоохоронних структур і приватних компаній задля співпраці та отримання електронної інформації мережі Інтернет та телекомунікаційних систем на законодавчому рівні; і по-третє це врахування міжнародного досвіду, зокрема щодо створення порядку та процедур впровадження спеціальних норм закону та його положень. Безперечно дана проблематика потребує досить масштабних наукових розробок, суспільних перетворень, часу і нагальних дій. Необхідно враховувати той факт, що вивчення взаємозв'язку державних і приватних органів з даної проблематики дають підстави для сумнівів щодо відповідності, тому і статистика комп'ютерної злочинності повинна піддаватися масштабній критиці.

Список використаних джерел:

1. Конвенція Ради Європи про кіберзлочинність, ратифіковано від 07. 09. 2005; стаття 1;
2. Постанова пленуму ВСУ №2 від 28 березня 2008 р. «Про деякі питання застосування судами України законодавства при дачі дозволів на тимчасове обмеження окремих конституційних прав і

свобод людини і громадянина під час здійснення оперативно – розшукової діяльності , дізнання і досудового слідства», пункт 2.

Дмитро Логвиненко,
Студент ФСП НГУУ «КП»

НАСИЛЬСТВО В СІМ'І

Насильство в сім'ї широко поширене в буденному житті. Воно є настільки звичним що ми і не вважаємо насильство насильством. Під об'єктом конфлікту може виступати будь-який елемент матеріальної, соціальної, духовної сфери, що знаходяться на перетині особистих інтересів суб'єкту. Є звичайно очевидні випадки, коли батьки б'ють своїх дітей і вважають що це – є методом виховання. Основним предметом сімейних конфліктів найчастіше бувають зловживання спиртних напоїв, що є основною причиною зіткнень, які призводять до тяжких злочинів.

Типовою рисою злочинів є те, що ці злочини вчиняються однією особою. Такі правопорушники мають важливе значення для причинно-наслідкових зв'язків, що лежать в основі цих злочинів , а також забезпечує застосування заходів профілактики на вплив правопорушника.

“Конфлікт,, (лат. зіткнення, сутичка) – вживається в найрізноманітніших галузях знань і життєвої практики, є різновидом сімейних конфліктів, який слід розуміти як гостре зіткнення між членами сім'ї, що виникає із їх протилежних поглядів, інтересів, позицій, супроводжується прагненням спричинити максимальну шкоду опоненту. [1,с.93]

Учасники конфлікту бувають двох типів: головні і факультативні співучасники. Головні – це, особи які безпосередньо здійснюють оборонні або наступальні дії. Співучасники – своєрідні підмовники, організатори з боку різних сторін.

Сімейні конфлікти як правило мають тривалий характер. Для них характерна повторюваність однакових епізодів, цинічність. Сімейні розлади часто повторюють одна одну, проходять за одним сценарієм. Зупиняючись на де якийсь час, вони не ліквідують істинної прихованої причини протиріч.

Найголовнішою стадією боротьби, являє собою не поочередність наступу і оборони і застосування різних засобів, набір яких може бути обмежений в залежності від конкретних умов. Гостра фаза боротьби призначена на час переговорів, поновлюється і якщо переговори зайшли у глухий кут або досягнута угода була порушена однією із сторін. Іноді переговори виступають в якості ”перепочинку” і являються своєрідним тактичним ходом .

Конфлікт може розвиватися у достатньо позитивному напрямку і звершитись повним або тимчасовим рішенням існуючого протиріччя, але часто перевагою тенденції іншого характеру : боротьба посилюється і конфлікт розростається.

Департамент громадської безпеки, підпорядкований Міністерству внутрішніх справ веде статистику виконання Закону України «Про попередження насильства в сім'ї» що у 2006 року було зареєстровано 83150 заяв про насильство в сім'ї. Згідно з даними Департаменту, 90% жертв домашнього насильства становлять жінки. Дані, представлені Міністерством внутрішніх справ, за першу половину 2006 р нараховують 1008 вбивств, 402 випадки неумисних вбивств на побутовому ґрунті, більшість жертв – жінки. Один з працівників міліції повідомив що у Вінницькій області щодня одержують близько 40-45 дзвінків з повідомленням про насильство в сім'ї , а лише за 2006 рік зареєстровано 9 випадків вбивств у родині.

Ці цифри відображають тільки ті випадки насильства в сім'ї, що потрапили до уваги міліції.

В процесі сімейного життя часто виникають конфлікти різного ступеня важкості які спричинені різними умовами. Вкрай важливо запобігати розвитку конфлікту на різних стадіях, не давати йому розвиватися у більш важкі форми. Виходячи із різних предметів конфлікту можуть існувати різні засоби їх вирішення:

- Звернення до психолога за консультацією при проблемах «середнього рівня» - проблеми виховання дітей, розподілення сімейних обов'язків, вирішення побутових проблем.

- Звернення до правоохоронних органів у випадках застосування морального та фізичного насильства однієї особи над іншими із членів сім'ї.

Використана література:

1. Б.Головкін, Право України, 2001, №5

Віта Радчук
студентка IV-го курсу
ФСП, НТТУ «КПШ»

НАРКОБІЗНЕС В УКРАЇНІ: КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА

Наркоманія, зловживання наркотиками та психотропними речовинами з давніх-давен завдають шкоди людству. Вони підривають здоров'я людей, обмежують їх фізичний і соціальний розвиток, життєву перспективу. Поряд із спричиненням фізичних вад наркотики згубно впливають на свідомість людини, психіку, культуру, мораль.

Із поширенням незаконного обігу наркотиків, наркобізнес перетворився в одну з найнебезпечніших суспільних проблем. Таке явище зашкоджує економічній, соціальній та культурній сферам життя суспільства, порушує стабільність його розвитку.

Майже 60% злочинності згаданої категорії складають злочини, що полягають у незаконному виробництві, виготовленні, придбанні, перевезенні, пересиланні наркотичних засобів психотропних речовин їх аналогів або прекурсорів. Кримінальне середовище, у сфері нелегального обігу наркотиків, характеризується чіткою структуризацією, виділенням в ньому керівної верхівки, посередницьких ланок із транспортування, постачання, розподілу наркотичної продукції та збуту наркотиків великій кількості їх споживачів.

У зв'язку з тим, що правоохоронні органи часто «прикривають» незаконну діяльність щодо розповсюдження наркотиків, наркобізнес все більше бере під контроль ринки споживачів наркотиків вітчизняного виробництва (переважно ацетилового спирту (??) та екстрагованого опію, гашишу, маріхуани); формує ринки збуту наркотиків, що надходять з-за кордону (героїну, кокаїну, ефедрину, первентину-екстезі); забезпечує створення підпільних лабораторій для розробки та виготовлення наркотиків; встановлює контроль за виробництвом, постачанням та реалізацією наркотичної сировини.

Звичайно, наша держава ще не перетворилася на великий ринок збуту «важких наркотиків», але, коли проаналізуємо статистичні дані, то побачимо що, за останні роки, злочинність у сфері обігу наркотичних речовин, психотропних засобів, їх аналогів й прекурсорів помітно зростає. У 2007 році питома вага таких злочинів становила – 15, 9%, у 2008 – 16, 6%, але у 2009 – 2010-х роках відбувся невеликий спад такої злочинності, зокрема, у 2009 році до 16, 1%, а в 2010 – до 11, 2% [1]. Чим це зумовлено пояснити складно. Можливо, завдяки плідній праці правоохоронних органів, а можливо, підвищення «професійного» рівня наркодиллерів, що дозволяє приховати вчинене, або іншим фактором збільшення латентності цих злочинів.

Тому, в кримінології приділяється особлива увага причинам і умовам, які зумовлюють вчинення таких діянь. Наркотизм та наркозлочинність, у сучасному українському суспільстві, як і загалом, у світі мають соціально-історичні, соціально-медичні та бізнесово-економічні (з кінця XIX століття) передумови. Як і за рівнем детермінації розділяються на рівні: 1) соціально-економічний – відсутність в особи постійної роботи, заробітку, низький заробіток, що не забезпечує життєво важливих потреб, у тому числі прожиткового мінімуму; 2) недоліки у роботі державних органів, установ, передусім у діяльності органів міліції по контролю за наркосередовищем, по проведенню профілактичної роботи, виявленню осіб, які систематично вчиняють злочини у сфері незаконного обігу наркотиків; установ виконання, покарання – у лікуванні та соціальному перевихованні засуджених за наркозлочини; медичних установ – у здійсненні профілактичних заходів; 3) індивідуально-особистісні - відсутність власної сім'ї, наявність наркозалежності, інша тяжка хронічна хвороба чи травма; 4) низький

культурний рівень особи та її оточення: відсутність потреб, щодо культурного використання вільного часу, натомість, відвідування нічних клубів, дискотек, низький культурно-професійний рівень батьків, членів сім'ї, що проживають однією сім'єю; 5) антисуспільний вплив оточення: наркоманія, алкоголізм, пристрасть до паління в близькому оточенні (поза сім'єю); злочинність у близькому оточенні (поза сім'єю); відсутність занять за місцем навчання, що покликані запобіганню, серед підлітків, вживання наркотичних засобів; 6) культурологічні: негативний вплив ЗМІ, телебачення тощо [2, с. 450 – 451].

І це ще не весь перелік факторів, що впливають на поширення наркозлочинності. Оскільки з розвитком суспільних відносин, зміною моральних стереотипів, духовності, поглядів на життя, зростанням безробіття, втратою впевненості в завтрашньому дні, спонукає людей не лише до вживання таких речовин, а й, до торгівлі ними.

Тому, держава в особі правоохоронних органів, покликана вживати всіх можливих заходів щоб, якщо не подолати незаконний обіг наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, то хоча б зменшити прояв такого явища.

Зокрема, діяльність щодо запобігання наркозлочинності (наркобізнесу) мають бути виділені, насамперед, два рівні: загально-соціальний та спеціально-кримінологічний. До загально-соціальних можна віднести соціально-економічні, тобто забезпечення робочих місць, належної оплати праці, яка б задовольняла першочергові потреби людини. Проте більш предметний вплив на усунення чинників наркотизму та наркозлочинності належить заходам спеціально-кримінологічної спрямованості. До них відносять: фінансування або створення матеріально-технічних умов діяльності наркологічних установ, підрозділів органів внутрішніх справ по боротьбі з незаконним обігом наркотиків, культурно-просвітницькі, виховні, соціально-психологічні, що спрямовані на формування, розуміння шкідливості вживання наркотиків, удосконалення інфраструктури в галузі запобігання та протидії незаконному обігу наркотичних речовин.

Список використаних джерел:

1. Статистика Міністерства внутрішніх справ України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/publish/article/233004>.

2. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: у 3-х кн.. – Кн. 2 – га: Кримінологічна характеристика та запобігання вчиненню окремих видів злочину. – К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2007. – 712 с.